Sükûtun Çığlıkları

Çağ ve Nesil

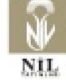
M. Fethullah Gülen

9

SÜKÛTUN ÇIĞLIKLARI

(ÇAĞ VE NESİL 9)

M. Fethullah Gülen



SÜKÛTUN ÇIĞLIKLARI
(Çağ ve Nesil 9)

ISBN
978-975-315-400-0

Yayın Numarası
349

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Eylül 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

Kabul etmek gerekir ki, bugün bütün bir insanlık âlemi olarak “gürültü çağı” denebilecek ölçüde sükûnetten uzak bir hayat yaşıyoruz. Dünya bir baştan bir başa en münasebetsiz seslerle inliyor. Medeniyet harikaları dediğimiz otobüsler, trenler, tramvaylar, grayderler, dozerler, vapurlar, uçaklar, radyolar, televizyonlar... atmosferimizi kirletip huzur ve sükûnumuzu delik deşik ettikleri gibi, bizi de sanki kendilerine benzettiler; bugün hemen pek çoğumuz itibarıyla dillerimiz kalblerimizin önünde, seslerimiz makineleri aratmayacak şekilde dem tutuyoruz âdeta bu umumî gürültüye.

İnsanın, özünden uzaklaştığı, kendine yabancılaştığı; sükûtun vakarından, derûnîliğinden, kalbleri tesir altına alan o müthiş büyüleyici tesirinden mahrum kaldığı böyle bir dünyada değişik toplumlar ve o toplumlar içindeki farklı görüş, farklı düşüncedeki gruplar sürekli kinle, nefretle, öfkeyle oturup kalkıyor; akla-hayale gelmedik ifnâ ve itlâf projeleri arkasında koşuyor. Her millet ve o milletin içindeki farklı kesimlerin her biri, “öteki” dediği şahıs ve grupların, kuş gribine maruz kanatlılar gibi yakalandığı yerde hakkından gelmek istiyor; mütemadiyen intikam hissiyle homurdanıp duruyor; yeni yeni düşmanlık senaryoları üretiyor ve hep öldüren bir kin ve nefret duygusuyla yatıp kalkıyor.

Bu atmosferde neş’et eden insanın sevgiden haberi yok, sevmeyi silip atmış sözlüğünden ve hafızasının hiç renk atmayan en canlı mazmunu “antipati”.. o bu hâliyle hiç mi hiç nefrete doymuyor, kinden usanmıyor ve öfkesini aşamıyor; öfkesini aşmak bir yana bu tür şeytanî duyguların tesirinde sürekli haksızlıktan haksızlığa koşuyor; bâtılı hak göstermeye çalışıyor ve o eski tiranların bir ömür boyu işledikleri mesâvîyi rahatlıkla bir iki aya veya bir iki seneye sığıştırmasını biliyor. Bu zaviyeden o, melekeleri itibarıyla meflûç, muhakemesi açısından mâlûl ve her şeyiyle öyle bir derbeder ki, ne sıhhatli düşünebiliyor ne normal bir insan gibi davranabiliyor ne de tutarlı bir fikri var. Bazen cinnete denk tehevvürlere girerek etrafını yakıp yıkıyor; bazen de hiç dinmeyen o gayz ve öfkesiyle kendisini yiyip bitiriyor.

Şimdilerde dünyanın pek çok yerinde fertler de böyle, toplumlar da böyle ve idarî mekanizmayı elinde bulunduran zimamdarlar da böyle. Çoklarının huzura, güvene savaş ilân etmiş gibi bir hâlleri var; hem kendi huzurlarını dinamitliyor hem de umumî emniyeti sarsıyorlar. Dört bir yanda yükselen âh u efgân gidip ta

ayyuka dayanmakta, zalimler sürekli kin, nefret soluklamakta; mazlum, iniltilerini –hâlâ mevcudiyeti söz konusu ise– mâşerî vicdana duyurmaya çalışmakta, hukuk hem de "hak" diyenlerin ayakları altında ezilmekte ve kaba kuvvet lânet ile anılan cebbarlara rahmet okutturacak kadar tuğyan içinde.

İşte böyle bir dünyada hâdiseler karşısında mü'mince bir duruş nasıl olmalıdır? Bu şartlar altındaki hakikî ve kâmil bir mü'minin ıslah ameliyesi, harekat tarzı, aksiyon anlayışı hangi çerçeve içinde ele alınmalıdır?

İşte bu can alıcı sorunun cevabı *"sükûtun çığlıkları"* mazmununda gizlidir. O mazmunun ifade ettiği derin muhteva ise kanaatimizce elinizde tuttuğunuz bu kıymetli eserin sayfa ve satırları arasında meknuz bulunmaktadır.

Bu sebeple, eldeki bu kıymetli eser mütalaa edildiğinde görülecektir ki, sükûtun çığlıkları mutlak sessizlik demek değildir. O, hâdiseler karşısında iradî bir tavır belirlemenin, iradî bir tercihte bulunmanın; inandığı değerlere bağlılığın, kendi karakterine saygının tabiî bir neticesi olarak iradî bir duruş ortaya koymanın adıdır. Bundandır ki, hakikî ve kâmil bir mü'minin hiçbir zaman mutlak mânâda sustuğu görülmemiştir; onun eli-kolu bağlansa ağzını kullandığı; ağzına fermuar vurulsa heyecanlarıyla duygularını seslendirdiği; bütün bütün tecrit edilip çevreyle alâkası kesilse içten içe hafakanlarla gürlediği ve sürekli mağmalar gibi köpürüp durduğu müşâhede edilmiştir.

Evet, hakikî ve kâmil bir mü'minin sessiz gibi duruşu, başka değil, bir karıncayı bile incitmeyecek kadar incelik ve şefkatinden, emniyet ve güven felsefesinden, insanî değerlere saygısından, herkese merhametinden ve her işini Allah'a havale etmesinden ileri gelmektedir. Zira o, konumunun farkında, ne yapıp neler söylediğinin şuurunda bir gönül, bir akıl ve bir temkin insanıdır. Ağzını açma fırsatı verildiğinde âlemşümul insanî değerleri dillendirir; dilini tutup susması gerektiği yerde de sürekli heyecan soluklar, dua ve niyazla oturur kalkar, çevresine şefkatle bakar ve herkese gülücükler yağdırır. Hiçbir zaman kadere küsmez, Cenâb-ı Hakk'ı insanlara şikâyet ediyor gibi onlara dert yanmaz; aksine, nefsini sorgular ve nerede yanlış yaptığını bulmaya çalışır. Izdıraplarını sinesine gömer, hâlden anlamayanlara ızdıraptan söz etmez, incinse de kimseyi incitmez, kendisine zulmedilse de o asla can yakmaz.

Görüldüğü gibi çığlıklarını içine gömüp duygularını sükûtun nevhalarıyla dillendiren irade kahramanlarının en büyük dayanakları, en önemli güç

kaynakları Sonsuz Merhamet Sahibi Zât'ın kendilerine lütfedip ihsanda bulunduğu şefkat hissidir. Zira şefkatte öyle bir güç vardır ki, onunla en katı kalbler yumuşar, en mütemerrit ruhlar dize gelir ve en korkunç düşmanlıklar bile onun karşısında "pes" eder. Kini-nefreti çözecek bir iksir varsa o şefkat; şiddeti, hiddeti, düşmanlığı ters yüz edecek bir silah varsa o da yine şefkattir. Bu sebepledir ki, sinesinde bu hissi taşıma bahtiyarlığına ermiş biri herhangi bir karşılık beklemeden sevgi ve merhamete muhtaç herkese şefkat elini uzatır; gücü yettiğince devrilenleri tutar kaldırır; üşüyenleri ısıtır; yalnızların, gariplerin vahşetini giderir ve kimsesizlere kimse olur. Körler onunla körlüklerini aşar, sağırlar onunla duymaları gerekli olan en önemli şeyi duyar ve ihtimal hep zulüm ile gürleyip duranlar bile onun sükûtî beyanlarıyla dillerini yutar, muvakkaten dahi olsa kendilerini sorgulamaya dururlar.

Hâsılı, nur ve zulmetin peş peşe, güzel ve çirkinin iç içe olduğu ve süratli bir ışık karanlık devr-i dâiminin yaşandığı günümüzde, muvakkat fırtınalarla sarsılsak da dâimî meltemlerin ümit ve beklentisi içindeyiz. Her ne kadar enaniyet ve egoizmin, kibir ve hasedin gemi azıya aldığı, insanlığın sevgiye hasret gittiği buhranlar çağının kabuslu yıllarını yaşıyor olsak da kalbin soluklarıyla bir gün bizim de dirilişe ereceğimize, şafakların üst üste attığı bir büyülü dünyanın yeniden insanlığı kucaklayacağına inancımız tam. Şeytan ve onun çağdaş takipçilerinin ağında, kendi değerlerine bîgâne nesillerin sefâhet yolunda tükenişi karşısında içten içe burkuntular yaşasak da, Allah karşısındaki konum ve duruşunun şuurunda; hakikat aşkı, ilim ve araştırma iştiyakıyla serfiraz; Müslüman ufkundan dünya ve içindekileri yeni bir bakış açısıyla tekrar ber tekrar okumaya tâbi tutan; tâbi tutup eskimeme cehdi ve yenilenme gayreti içinde olan bir diriliş neslinin ufukta belirdiği de apaçık. Gafletle geçen upuzun yılların ardından, hayali cihan değer bir büyülü dünyanın yeniden inşa edildiğini, kendimiz olduğumuz/olacağımız günlerin pek yakın olduğunu hissediyor ve seziyoruz. Tabiî bütün bunların da alabildiğine sessiz ve gösterişten uzak, ızdırap yudumlayıp gözyaşı soluyan, sessiz çığlıklarla inleyip duran muzdarip gönüllerle gerçekleşebileceğinin de farkında bulunuyoruz.

İşte bu sebeple sizi beyanların en güçlü ve en müessiri olanına, *"Sükûtun Çığlıkları"*na davet ediyoruz.

*"Sükûtun Çığlıkları"*nı, o sessiz çığlıkları duyabilmeniz, hatta ondan da öte o sessiz çığlıklara dem tutabilmeniz, ortak olabilmeniz ümid ve duasıyla,

hayırlı okumalar…

Nil Yayınları

Işık-Karanlık Devr-i Dâimi

Dünya var olduğu günden beri nur, zulmetin peşinde, ışık, karanlıkla yan yana, gündüzler geceleri takip etmekte ve güzel-çirkin iç içe. Şeytan, ilk günden itibaren insanoğluna musallat, ruh, cismaniyetle karşı karşıya. Zulüm-adalet savaşı hiç mi hiç dinmedi ve kargaşa her zaman nizamla kavga içinde oldu. Dalâlet, hidayet birbirine rağmen genişledi, daraldı. Cehennem patikaları ile Cennet şehrahları yan yana kulvarlar gibi uzayıp gitti.. ve gecelerin döl yatağında da sürekli müstatil fecirler oluşup durdu...

Şimdi de öyle; gün oluyor, çepeçevre zulmetlerle kuşatılıyor ve sesimizi yükseltip avaz avaz, *"Her yer karanlık... / Mağrip mi yoksa makber mi yâ Râb!"* (A. Hamit) diye bağırasımız geliyor. Bir de bakıyorsunuz dört bir yan pırıl pırıl ve her tarafa ışıklar yağıyor; tulû tulû üstüne bin bir parıltı gecenin bağrında ve karanlık derdest ışığın ağında. Öyle ki görüp hissettiklerinizle kendinizi Cennet koridorlarında sanıyorsunuz; herkes, elinde Firdevs'ten bir demet gül, yürüyor gönlünce yollarda Allah'a emanet.. bir an geliyor ki ufkunuzu saran çirkinliklerle –bu biraz da hâdiselerin dış yüzüne bağlı– içiniz bulanıyor.. derken ardından hiç beklenmedik şekilde yine bir kısım güzellikler sökün ediyor. Kendinizden geçiyor, şevk u şükürle geriliyorsunuz. Şeytanı çileden çıkaracak *"Dem bu demdir dem bu demdir dem bu dem."* diye gürlediğiniz gün, saat, dakika ve saniyelerin sayısı hiç de az değil; ne var ki, ruhun bedene, aklın da nefse yenik düştüğü uğursuz zamanlar da hemen hemen ona denk...

Zulmün "hayhuy"u, zalimlerin ürperten hırıltıları, kaba kuvvetin saygısız çığlıkları, fisk u fücûrun sürekli ruhları kemirmesi, yalanın tervîç edilip hıyanetin âdiyâttan sayılması ve aldatmanın akıllılık zannedilmesi... gibi helâk edilmiş eski kavimlerin azgınlıklarına denk onca küfür ve dalâletin yanında bir de bakıyorsunuz, yeniden insanî değerlere yönelen yönelene; o zaman da izbelerde uğultu, yarasalarda telaş başlıyor ve saksağan yuvalarında bile âdeta bülbüller şakıyor. Evet, Cehennem'e sürüklenenlerin hadd ü hesabı yok, Cennet'e yürüyenler de onlardan az değil...

Yeni bir çağla beraber bir kısım mütegalliplerin bütün dünyayı en korkunç kaoslara sürükledikleri muhakkak.. onca fezâyi ve fecâyii irtikâp ederken aydınlanma, medeniyet, modernite, demokrasi, insan hakları... gibi yaldızlı

kelimelerle *“Herkesin kör ve âlemin sersem.”* (Z. Paşa) yerine konması ayrı bir saygısızlık örneği; dahası olup biten bunca şeye “Dur!” diyecek birinin çıkmayışı, topyekün mazlumlar, mağdurlar adına öyle bir ızdırap ki hiç sorma.! Bu arada pek çok millet ve hususiyle de bunlar arasında bazı toplumların inim inim inlediğinin görmezlikten gelindiği de apaçık.. tabiî bütün bunlara “Yeter artık!” diyecek yiğitçe bir sesin yükselmeyişi ise, hepimiz için ayrı bir bahtsızlık.. yaşama hakkı, konuşma hakkı, kendini ifade etme hakkı... gibi hukukun, kuvvetlilere has bir imtiyaz hâline geldiğini bilmeyen kalmadı.. kanunların, kuvvetlileri sıyanete göre vaz’edilişi, cezaî müeyyidelerin zayıflara karşı uygulanışı, ahvâl-i âdiyeden.. her yanda bir sürü tiran, hepsi de birbirinden yaman; onlar gibi düşünmediğiniz takdirde ezilmeniz mukadder.. bunlara karşılık “hak” demeye veya “demokrasi”yi telaffuz etmeye kalksanız; “medeniyet”, “modernite”, “çağdaşlık” deyiverip sindirirler sizi ve herkesi; bunlar da şimdilerde olağan hâdiselerden...

Evet, yıllar var ki hemen her yerde, zayıf, güçsüz ve geri kalmış ülkeleri büyük ölçüde kaba kuvvet idare ediyor, hem de hiç kimseye hesap vermeden. Bir baştan bir başa şu koca İslâm dünyasında şimdiye kadar emsaline az rastlanan mazlumiyetler, mağduriyetler en feci şekliyle yaşanıyor. Sürüm sürüm yığınlar, sürüm sürüm milletler.. ne hakka saygı var, ne de insanlara merhamet; her yerde kan-irin, her yerde ürperten bir vahşet...

Bütün bunlar olup durdu ve olmakta; ama, bir de madalyonun öbür yanı var: Her şeyden evvel şimdilerde zulüm gidip ta ayyuka dayandı ve “gayretullah”a dokunma çizgisinde.. birkaç asırdan beri süregelen *“Tagallüpler, esaretler; tahakkümler, mezelletler / Riyâlar, türlü iğrenç ibtilâlar, türlü illetler.”* (M. Âkif), uyarmaya başladı uyuyan bütün toplumları.. artık her yanda bir sürü meşale par par.. ve bu aydınlıkta her şeyi doğru görüp doğru okuyan bir hayli insan var.

Dün hep kâbuslarla oturup kalkmamıza karşılık bugün, aydınlık geleceğin rüyalarıyla pırıl pırıl farklı mülâhazalarımız bulunmakta. Geç de olsa gayrı “yarınlarımız” diyebiliyoruz; kendimiz gibi düşünüyor ve kendi üslûbumuzla yürüyoruz yürüdüğümüz yollarda. “Hak rızası” diyenlerin sayısı her şeye yetecek kadar; hakka yürekten bağlanmışların ise hadd ü hesabı yok. Her gün arz üzerinde ışık haddinin giderek genişlemesine mukabil, zulmetlerde de

sürekli bir büzüşme var. Dünya durmadan dönüyor ve pek çok şey de süratle değişiyor. Hâdiseler böyle cereyan ettiği takdirde bugün olmasa da çok yakın bir gelecekte semavîliğin gelip kapımızı çalacağından şüphe edilmemelidir.

Kim bilir belki de, önümüzdeki günlerde rahmet arşından başımıza düşecek olan o "bir damla Ramazan" gibi vakt-i merhûnu gelince, umumî inayet ve şefkat de gelip sağanak sağanak başımıza boşalacak. İşte o zaman, asırlardan beri âdeta kupkuru çöllere dönmüş bu mazlumlar diyarı, pervanelerin ışığa koştuğu gibi herkesin göç edeceği bir hayal ülkesine dönüşecektir.

Her yanda mâkus kaderimiz değişmiş gibi bir hâl var; kendi değerlerimize daha yakın duruyor ve onları daha iyi tanımaya çalışıyor, tanıdıkça da daha bir yürekten seviyoruz. Hayranlık duyuyoruz İslâm'a ve onun getirdiklerine; dahası onu, gökler ötesinin bize bir şefkat ve vefası gibi görüyoruz. Ona sahip çıktığımız şanlı günleri gururla yâd ediyor; ona karşı vefa ve sadakat içinde bulunanları alkışlıyor; azimle, ümitle aydınlık geleceğe yürüyenlere de: "Yolunuz açık olsun…" diyoruz.

Sürekli yollardayız ve yol mülâhazaları âdeta birer ziya, birer ışık hüzmesine dönüşerek içimize akıyor.. hedefte Hak rızası var, yol meşakkati ve yorgunluk umurumuzda bile değil.. Nâm-ı Celîl-i İlâhi'yi duyup dirilenleri gördükçe biz de onlarla beraber bir kere daha dirilir gibi oluyoruz. Gönüllerimizde inşirah fasılları birbirini takip ediyor; sinelerimiz ayları, güneşleri, kâinatları istiâb edecekmişçesine genişliyor ve yol boyu karşılaştığımız her şey, ebedlere namzet olduğumuzu mırıldanıyor.

Şimdilerde inanmış gönüller son bir kere daha gökler ötesine yönelmiş gibi.. her yanda uhrevîlikler tülleniyor ve ruhlara âdeta ötelerin kokusu gelip sızıyor. Bütün varlığın bir nabız gibi O'na bağlı attığını duyar gibiyiz.. ve yer yer ötelerin sıcaklığı sarıyor her yanımızı.. her nesne, kendi varlık mertebesi ve özel konumu itibarıyla bize hayatın ayrı bir şiirini, ayrı bir mûsıkîsini duyuruyor. Her şeyde ve herkeste dünkünden farklı bir büyü seziliyor/seziyoruz. Ufuklar daha aydın, gözler daha keskin, varlık hakkında yorumlar daha tutarlı; sanki her yanda mâneviyat âleminin ışıkları parıldıyor ve mutlu yarınlar daha şimdiden herkese kendi şivesini, kendi desenini aşılıyor. Daha düne kadar tıpkı mezarlık görünümündeki bu dünya, şimdilerde kıpır kıpır hayatla tülleniyor ve bir "ba'sü ba'de'l-mevt" şöleni yaşanıyor her yanda.

İnsanların çehrelerinde daha belirgin bir uhrevîlik var. Artık hiçbir şeyi, “halli müşkil” bir bilmece gibi görmüyor; aksine bütün varlığı canlı ve anlamlı bir resim gibi temâşâ edebiliyor, bir kaside gibi seslendirebiliyor ve hemen her nesneyi daha bir farklı duyuyoruz.

Görüp hissettiğimiz her şey, imanın ziyası sayesinde bir Cennet manzarası gibi pırıl pırıl ve ebediyet televvünlü. Zaman, mekân, varlık ve hâdiseler dünden daha yumuşak ve mûnis görünüyor.. gönüllerimiz âdeta daha aydınlık günlerin ileride olduğunu meşk ediyor. Farklı farklı da olsa, pek çok kimse, hiss-i kable’l-vuku (önsezi) ufkundan aydınlık bir geleceği temâşâ ediyor gibi.. ve idbârını ikbâle çevirecek bir şifreyi elde etmişçesine içten içe pürneşe; her adımında yeni bir şey kazanıyor olmanın sevinci ve yürüdüğü bu yolla dünya muvazenesindeki yer ve konumuna ulaşacağının güveni var hâl ve tavırlarında.

Dahası, bu iman ve recâ ile kabri, mahşeri, sıratı aşıp Cennet’e ulaşacağına da ümidi tam. Gönülden inanmış Allah’ın kendisini yalnız bırakmayacağına ve O’nun inayetiyle dünya-ukbâ handikaplarını aşacağına.. ve görüyor dünyanın döndüğünü, ışığın da karanlığın da yer değiştirdiğini.. geceleri gündüzlerin takip ettiğini.. karın-kışın bağrında baharların geliştiğini.. zorluklardan sonra kolaylıkların meydana geldiğini/geleceğini.. ve bir gün önce ağlayanların ertesi gün mutlaka güleceğini. Sabah ola, hayrola; kim bilir yarınlar daha nelere gebe..!

Müslüman Ufkundan Dünya ve İçindekiler

Dünya, insanoğlu için şu sonsuz fezada âhenkle yüzüp giden mükemmel bir seyahat gemisi; içinde var olduğumuz, varlığımızı duyduğumuz, Vareden'i bildiğimiz sımsıcak bir yuva; canlı-cansız aksesuarıyla cıvıl cıvıl ve rengârenk bir meşher; ayrı ayrı dillerle yazılmış milyonlarca, milyarlarca kitaptan oluşan muazzamlardan muazzam bir kütüphane; analarımızın her zaman şefkatle tüllenen odalarından daha sıcak, onların ninniler söyleyip salladıkları beşiklerden daha güvenli, daha yumuşak; her yanıyla Cennet bahçelerinin pırıl pırıl bir izdüşümü ve ufku itibarıyla da görebilenler için ötelere açık donanımlı, seyyar bir rasathanedir.

Ayrıca dünya, bütün kâinatların özünü-usâresini, mânâ ve maddesini mahiyetinde cem etmiş bir numune âlem; topyekün varlık ve hâdiselerin zenginlerden zengin en muhtevalı bir sayfası; cin ve insin tenezzühü için ihtimamla hazırlanmış ferah-feza bir mesire yeri ve öteler adına da âdeta bir prova salonu gibidir; iyilik de kötülük de onun bağrında boy atar gelişir, günah da sevap da onun dağında-bağında yetişir; sonra da bütün bunların ürünleri öteki âlemin pazarlarına gönderilir.

Bu açıdan da o, hem bir mezraa hem bir fabrika hem de ahiret pazarlarına açık tam bir ticarethanedir. Ekilecek şeyler burada ekilir ve burada biçilir. Ötelerin yol azığı burada tedarik edilir, Cennetlerin o nuranî aksesuarları burada hazırlanır, ukbâ panayırlarında teşhir edilecek ürünler buranın tezgâhlarında üretilir, -öyle yapıp ötelere ulaştırana canlarımız feda olsun- orada enzâr-ı âleme arz edilir; sonra da ebedî saadet saraylarında bâkî bir surette mü'minlere sunulur.

Dünya, ılgıt ılgıt şefkat tecellîlerinin kesintisiz esip durduğu, rahmet sağanaklarının gelip gelip üzerimize boşaldığı âdeta bir yağmur ormanı, ışık ve güzellik dalgalarının ufkumuzda sürekli tüllendiği ve belli bir çerçevede ötelerin bütün debdebesini, ihtişamını aksettiren bir sinema perdesi gibidir. Görürüz olduğumuz yerden ötelerin hüzme hüzme ziyasını; kışlarla-baharlarla müşâhede ederiz ölümü, "ba'sü ba'de'l-mevt"i ve verâsını: Her gece fert planında, her kış toplumca ölüme yürür, her gündüz ve her baharda da yeniden

bir kere daha diriliriz. Teksirler devam eder durur ve bize mütemadiyen öbür âlem hatırlatılır.

Dünyada bazen güzelliklerin yanında çirkinlikler, iyilikler arasında kötülükler, ışığın arkasında karanlıklar ve yararlılarla beraber zararlılar da bulunabilir; ama güzel görüp güzel düşünenler için bunların içlere inşirah veren ve göz kamaştıran kısmı her zaman daha güçlü ve kalıcı, daha cazip ve imrendiricidir. Buna mukabil, sevimsiz görünen ve içimizi bulandıran şeyler ise, hem sonuçları hem de daha başka yanları itibarıyla güzel ve hayır edalıdırlar. Aslında bu tür eşya, insanî hislerimize değişik nağmelerle bir şeyler fısıldayan, azimlerimizi bileyen ve iradelerimize farklı sürprizler vaad eden, her zaman mânâlı fakat muvakkat, olabildiğine bereketli ama vâridâtı ötelere akan, yumuşak, ılık birer hayır kaynağıdır. Bunlar tıpkı suyun atomları gibi kendi kendilerine kalınca yakıcı olmalarına karşılık sabır, teslimiyet ve rıza ile farklı terkiplere ulaşınca can-feza birer iksire dönüşürler.

Üzerinde varlığımızı duyup yaşadığımız bu dünya, hem kâinatlara nispeten hem de emellerimiz açısından gayet küçük, fakat her şeyin kalbi mahiyetinde; fezadaki kehkeşanlara göre bir zerre, ama cihanlar kıymetinde; esir deryası içinde yüzüp duran varlık heyet-i umumiyesi karşısında bir damla, fakat bütün semavat ağırlığında muhtevalı bir cirimdir. Bütün esmâ-i ilâhiye ve sıfât-ı sübhaniyenin câmî ve şeffaf bir aynası sayılan insanoğlunu o misafir etmiş, o ağırlamış ve onun ötelere sıçrayabilmesi için de âdeta bir rampa vazifesi görmüştür/görmektedir.

Onun yer ve konumunu, Hak nezdindeki kendi mevki ve duruşuyla müşterek mütalaa edip değerlendirebilen inanmış gönüller, bu küçük damlacıkla kâinat çapındaki nâmütenâhî deryaları peyleyebilir; semavata nisbeten bir zerrecik görünümündeki bu mini âlemle güneşlere sahip olabilir ve onun üzerinde geçirdikleri o dar zaman dilimine sıkıştırılmış kısacık ömürlerini ebediyet âlemlerinin bir nüvesi hâline getirebilirler. Elverir ki, kendilerine emanet olarak verilen mahiyet-i insaniyedeki cevherleri hem de tek zerresini dahi zayi etmeden yerinde değerlendirebilsinler.

Evet, bu dünya fânîdir; misafir olarak bir bir gelenler, miadları dolunca arkalarına bakmadan bir bir giderler. Gidenleri yeni gelenler takip eder ve o tıpkı bir han gibi dolduğu aynı anda boşalır, boşalırken de daha başka

konuklarla dolar-taşar. Gelenler, askere duhul ediyor gibi gelir; gidenler de, ölüm tezkeresiyle asıl vatanlarına avdet ederler. İnsanlık var olduğu günden beri ne gelmelerin ardı arkası kesildi ne de gitmeler durdurulabildi; bu itibarla da, buraya niye geldiğini ve nereye namzet olduğunu bilmeyen bir kısım bahtsızlar hemen her zaman vilâdet neşideleriyle coştukları aynı anda ölüm ağıtlarıyla irkildiler; bir an sevinçle soluklansalar da sürekli kederlerle yutkundular ve bir gün ümitle şahlanmaya mukabil, günlerce yeisle kıvranıp durdular; ne ağlamaları dindi ne de gülmeleri; bir kere “Oh!” dedilerse, birkaç kez “Ah!” edip inlediler...

Eşya ve hâdiselere iman gözüyle bakanlar için ise durum çok başkadır: Onlar, kendilerini buraya Gönderen’i bilir, O’na yakın durmaya çalışır; gidecekleri yeri mâmur kılma mülâhazasıyla oturur-kalkar ve yol boyu hep huzur soluklanırlar. Bu ölçüde her şeyi O’na bağlayınca, kâinat da, içindekiler de birdenbire renk, şekil, mahiyet, şive değiştirir; tat olur, lezzet olur ve ışık olur gönüllere akarlar. İşte bu zaviyeden dünya, hedefinde ebediyet, insanları sonsuz mutluluğa götüren bir gemiye, bir tayyareye; içinde milyonlarca, milyarlarca kitap bulunan zengin bir kütüphaneye; başları döndüren, temâşâsına doyamayacağımız bir meşhere dönüşür ve büyüler herkesi.. talâkatli bir lisan kesilir, çağırır O’na hepimizi.. renkten, ışıktan oyunlarla duyurur gönüllerimize O’nun nurunu, ziyasını.

Aslında, iman nuruyla bakabilenler için, şu iç içe güzellikler Hakk’ın zâtına birer burhan; insan ise, o burhanları gören, duyan, okuyan, seslendiren bir tercümandır. Bütün eşya, onu akıl, şuur, his ve gönlüyle yerli yerinde değerlendiren tâli’lileri fizik ötesi âlemlerin derinliklerine uyarır; zamanla onların ruhlarına melekûtî sırlar akmaya başlar, zihinleri âdeta bu sırların havzı hâline gelir, kalbleri de tecellî avlama rasathanelerine dönüşür. Böylece Yaratan’ı bilmezlikten kaynaklanan zulmetler bir bir yırtılır veya büzüşür; nurlar gelir her yana otağlar kurar.. geniş bir “halka-i zikir” hâlini alır kâinat ve bütün eşya.. şiirler, mûsıkîler dinleriz harfsiz, kelimesiz canlı-cansız her nesnenin dilinden ve Yaratan’a imalar alırız her şeyin tavrından, duruşundan.

Öyle ki, ne zaman varlığı, kapsayan bir nazarla temâşâya alsak fizikî âlemler delinip de içinden ruhumuza eşyanın perde arkası sırları akıyor gibi olur ve dikkatlerimizi hep ötelere, ötelerin de ötesine çeker; gönüllerimize murâkabe hissi aşılar; aşılar da, bulunduğumuz yerde hayret ve hayranlık yaşayan bir

dervişe dönüveririz. Biraz dünya, biraz ukbâ; biraz madde, biraz mânâ; biraz hakikat, biraz hayal görüp hissettiğimiz ve temâşâsına dalıp tetkikine koyulduğumuz her şeyle o kadar mükemmel uyuşuruz ki, onlarda, bütün bir tabiat kitabı ve içindekilerin, bütün insanlık ve onun maceralarının şiirini dinler gibi olur ve büyüleniriz.

Evet, canlı-cansız bütün eşya birbiriyle o denli uyum içinde ve öylesine bir intizam ve âhenk göstermektedir ki, çok defa onu temâşâ ettiğimizde, kendi kendimize: "Acaba bizim gibi bunların da türlerine göre birer ruhları var da bu münasebet ve bu nizam onlardan mı kaynaklanıyor?" diye düşünürüz. İster nezaretçi melekler gibi birer ruhları olsun ister olmasın, biz onlara ne zaman dikkatlice baksak, hemen, hem birbirleriyle hem de bizimle olan o sıkı münasebetlerini anlar, bir şeyler söylemek istediklerini duyar gibi olur; onların en tatlı mûsıkîlerden daha büyülü sükûtî nağmelerini dinlemeye koyulur, en derin söyleyişlerden daha derin imalı suskunlukları karşısında soluklarımızı tutar; uyuyan bir çocuğu uyarma endişesiyle sessizleştiğimiz gibi sesimizi keser, duyup hissettiklerimizi, akıl, mantık ve muhakeme filtresi görmemiş saf mülâhazaların enginlerden engin o geniş alanına salıveririz; salıveririz de artık hayal hanemizde her nesne âdeta bir kari, bir mugannî, bir kasidehâna dönüşür ve bize ne füsunlu şeyler ne füsunlu şeyler anlatırlar: Kimi eşya, hayallerimizde birer Mevlevî semâzeni gibi canlanır; kimisi bir fasıldan başka bir fasıla geçiş peşrevi yapıyormuşçasına bize âhenk meşk eder; kimisi dudaklarında ney, ruhlarımıza hasret ve hicran günlerimizden derlenmiş yanık besteler sunar; kimisi de bize, gümbür gümbür mehter edasıyla dünyaya kendimizi ifade ettiğimiz i'tilâ döneminden güftesiz, bestesiz marşlar dinletir.! Evet, hemen her nesne, yeri, konumu, duruşu ve türü adına, farklı ima ve işaretlerle mutlaka bize bir şeyler anlatır; biz de, onları dinleyip çözmeye, anlayıp yorumlamaya ve sırlarını sırlarımız gibi duymaya çalışır; hepsiyle hasbıhal eder, hepsini sever, okşar; onları, sevdiklerimizi kucakladığımız gibi kucaklar ya da gider kendimizi onların o sımsıcak iklimlerine salıveririz.

Aslında, iman gözüyle bakınca, bütün varlık ve hâdiseler bize o kadar tanıdık, o kadar yakın görünürler ki, onları âdeta birer dost, birer arkadaş sanır, yüzlerine şefkatle bakar; onların çehrelerinde her şeye ve herkese şefkatle bakıldığını okur ve Yaradan'a dolu dolu hamd ü senâlarda bulunuruz.

Bazıları ilk nazarda biraz ekşi suratlı, biraz kaba, biraz da bize kapalı görünse de, biz, bakışımızı imana bağlayıp düzeltince, onlar da birdenbire değişiverir, yumuşar, munisleşir ve candan birer ahbap oluverir.

Bazıları, hemen her zaman, bir kısım insanlar gibi hep mütebessim, gökçek yüzlü, sıcak tavırlıdırlar ve bağırları da herkese açıktır; sizinle diyaloğa geçmeleri için bir kere yüzlerine bakmanız yeter; siz bakıverince onlar da hemen açılır ve size içlerini dökerler.

Kimileri, gülüp oynayan çocuklar gibi neşeyle oturur kalkar; etraflarına gülücükler yağdırır ve sürekli çevrelerinde bir lunapark havası estirirler.

Kimileri, tepeden tırnağa baş döndüren süsleri ve ziynetleriyle size unutamayacağınız dakikalar yaşatır ve âdeta "Yine gel!" derler.

Kimileri, beklentilerimizin çok çok üstünde önümüze serdikleri ziyafet sofralarıyla olabildiğine cömert davranır ve atmosferlerinden ayrılmamızı asla istemezler.

Kimileri, her zaman tatlı ve sıcak olmayabilirler; ama, şayet bir dikenle elinizi kanatmışsalar, ne yapıp yapıp bir gül vermeyi de ihmal etmezler.

Evet, görüp tanıyabildiğimiz canlı-cansız her varlık, meleklerin Âdem Nebi'ye (aleyhisselâm) saygı inhinâsı nev'inden bize karşı bir çeşit tâzimle doğrulur; ihtiva ettiği fayda ve maslahatlarla âdeta emrimize âmâde olduklarını ifade eder ve olanca sırlarını aklımızın önüne seriverirler. Bunların, idrak ufkumuzu çok çok aşkın madde-mânâ halitası, örgü ve deseni iman ve iz'anlarımıza emanet, her biri Yaratan'a birer emare ve işaret, O'nu gösteren, O'na göndermelerde bulunan, durmadan O'nu söyleyen öyle bir hâlleri vardır ki, insan onların arasında kendini Cennet'in koridorlarında sanır. Öyle ki, biz onları, –biraz da hususiyetlerini bilerek– ne zaman temâşâya koyulsak, duygularımızın âdeta tabiata karıştığını, her şeyin esmâ ve sıfât rengine büründüğünü, bütün varlığın mânevîleştiğini, şiirleştiğini duyar gibi olur ve kendimizden geçeriz. Görüp müşâhede ettiğimiz her şey daha bir derinleşir, daha bir nuranîleşir ve daha bir büyülü hâl alır. Hatta; gördüğümüz objeler âdeta bir büyü ile birdenbire uhrevîleşir; arz Cennet'in izdüşümü gibi tüllenir ve o baş döndüren ihtişamıyla bütün gökler yere inmiş gibi olur.

Böyle bir büyü ile topyekün varlığı hisli, derin bir kalb gibi duyar ve yürüdüğümüz bu hayat yolunda, sanki maddî ve dünyevî bir yere değil de,

gönülden inandığımız ve her zaman içimizde tesirini hissettiğimiz, bütün dünya saadetleri onun mutluluk deryasının tek bir damlasına denk olmayan/olamayan farklı bir âleme yürüyormuşçasına yürürüz sonsuza ve ebedî mutluluğa. Duyarız ermişlerin erdikleri şeyleri ruhumuzda ve tıpkı Cennet'tekiler gibi: *"Hamd ederiz bizden her türlü tasayı, endişeyi gideren Allah'a.. o Allah ki, bizi en güzel bir yerde iskân etti. Artık bizim için ne bir usanç, ne de yorgunluk söz konusu..."*[1] diye mırıldanırız.

Bu kadar güzellik, nefaset ve cennet-âsâ keyfiyetin yanında, dünyanın bir de nefsimize, heva ve heveslerimize bakan yanı vardır ki, o yönü itibarıyla bir hayli kirli, çirkin ve sevimsizdir; bundan dolayı da o lânetlenmiştir. Biz burada dünyanın o yüzünden hiç söz etmedik, etmek de istemedik; zira daha başta size, mülâhazalarımızı mü'min ufkuna bağlı götürmeye söz vermiştik. Şayet o ufuktan bakacak olursak, dünyanın, yazıda belirtilen çerçeveye tam oturduğu görülecektir.

1 Fâtır sûresi, 35/34-35.

Paranoya İhtiyacı

Milletlerin kaderine hükmeden/hükmetmek isteyen kaba kuvvet temsilcileri, öteden beri, ideolojileri adına veya yaptıkları kötülükleri meşru ve mâkul gösterme hesabına yığınlarda her zaman ürperti hâsıl edecek şeyleri kullanagelmişlerdir; yani, "İdeoloji tehlikede…", "Modernite tehdit altında…", "Her yanda demokrasi düşmanları var…", "Laiklik gitti, gidiyor…" gibi yâvelerle sürekli saf halk yığınları arasında korku ve telâş uyarmış ve ülkeyi bir baştan bir başa âdeta tımarhaneye çevirmişlerdir.

Bunları yapanların ya kendileri de paranoyak veya gaye ve hedeflerine ulaşabilmek için böyle toplumsal bir paranoyaya ihtiyaç hissediyorlar; hissediyor, bazen aldatabildikleri veya robotlaştırdıkları insanlarla şöyle-böyle bir terör estiriyor; bazen gelecek adına saf kitleleri endişe ve telâşa sürüklüyor; bazen kitle imha silahları ve NBC yalanlarıyla herkesi aldatıyor/aldattıklarını sanıyor; bazen de irtica yaygaralarıyla hiçbir şeyden haberi olmayan yığınlar arasında korku ve telâş meydana getirip, onları türlü türlü vehimlere, daha doğrusu toplumsal paranoyaya sürüklüyorlar.

Millet, aslı-astarı olmayan vehimlerle kıvranıp durmuş, toplum paranoya yaşamış, onların umurunda bile değil; onlarca önemli olan, o bir avuç oligarşik azınlığın mutluluğu, onların çıkarları ve kaba kuvveti elinde bulunduranların hâkimiyet ve istibdadıdır. Bunlar, postmodern işgallerine, tagallüplerine, tahakkümlerine "Sistem tehlikedeydi…", "Resmî ideoloji sarsıntı yaşıyordu…", "Nükleer silahların insanlığı tehdidi söz konusuydu…", "Çağdışı görüntüler temâşâ zevkimize ilişiyordu..." diye bir kısım bahaneler bulup, sonra biraz da bunları yalanlarla besleyince, artık top onların, çevkan onların, istedikleri gibi hareket edebiliyor ve istedikleri her yere rahatlıkla müdahalede bulunabiliyor; cinayetler işliyor, ocaklar söndürüyor ve bütün bunları saf yığınların ruhunda uyardığı paranoyaya emanet ediyorlar.

Paranoya, her şeyden şüphe etme, şundan-bundan kötülük geleceği endişesi içinde bulunma, kendini güvensiz hissetme ve vehimle oturup kalkma hastalığı. Bazen buna, bencillik, kibir, gurur, yaptıklarını beğenme gibi hususların da inzimam etmesi söz konusu olur ki, artık o zaman böyle biri tam bir psikopat ve bir deli demektir.

Hekimler, psikopatlar arasında paranoyak bünye gösterenlerle alâkalı bilhassa şu hususlara dikkat çekerler: *1.* Kendine fevkalâde değer verme; kibir, gurur ve çalım… gibi tavırlarla "ben" hipertrofisi; *2.* Herhangi bir haksızlığa uğrama, zulme maruz kalma düşüncesi uyaran güvensizlik ve aşırı şüphecilik marazı; *3.* Düşünce çerçevesini belirleyecek olan muhakemelerindeki yanlışlık ve hatalardan ötürü vehim yaşama; sonra da içine düştüğü evhamı güçlendirme adına saçma ve gayr-ı mantıkî deliller üretme hastalığı; *4.* Nihayet herkesi tutarsız ve güvensiz gördüğünden sosyal uyuşmazlık ve emniyetsizlik bunalımı. Eksik veya tamam, onlara göre paranoya, bazen bu emarelerin hepsiyle, bazen de bir-ikisiyle kendini hissettirir ki; her zaman halkla beraber olsa da böyle birinin cinnetinde şüphe yoktur.

Paranoya, müstaid ruhlarda hafiften başlar, yavaş yavaş gelişir; derken değişik telkin, tesir, evham bombardımanı ve yanlış muhakeme sebebiyle zamanla tam bir cinnet-i müstatil hâlini alır ve kahreden bir evhama dönüşür: Böyle bir maraza yakalanan insan, zulme uğrayacağı vehmiyle oturur-kalkar; herkesin kendisi için kötülük planladığı endişesiyle kıvranır durur.. ihtimallere hüküm bina ederek pek çok kimseyi potansiyel suçlu görmeye başlar ve böylelerini bertaraf etme stratejileri üretir; "Onlar bana zulmetmeden ben mutlaka onları ezmeliyim." diyerek masum insanlara karşı savaş ilan eder; kan döker, kan içer ve zamanla âdeta bir kanlı kâbus hâlini alır. Bazen kendi kuruntularını ideal sayarak bunları ihyâ, ikâme ve tâmim uğruna her türlü fezâyi ve fecâyii irtikâp eder. Bununla da kalmaz, hâkimiyetinin temâdîsine engel gördüğü veya öyle vehmettiği kimselere karşı her zaman hasmâne bir tavır içinde bulunur; fırsat doğduğu ve gücü yettiği zaman da bunların hakkından gelmeyi asla ihmal etmez.

Paranoya, bir korku, şüphe ve vehim hastalığı olarak bütün suiniyetlerin, suizanların da kaynağı gibidir. Onun ikliminde şekillenir bütün ayrıştırıcı düşünceler, "biz" ve "ötekiler" mülâhazaları. Orada kararlaştırılır nâhak yere infazlar ve en dırahşan nâsiyeleri karalamalar. İrtica ile alâkalı bütün klişeler o evham atmosferinin ürünüdür. Akla-hayale gelmedik bütün baskınlar o vehim atmosferinin boşalması, her şeyin dışa vurmasının da bir ifadesidir.

Paranoyak, kendinden başka kimseyi tanımaz; vefasızdır, ahd ü peymânına asla güven olmaz; kat'iyen adalet tanımaz ve hakka karşı da fevkalâde saygısızdır. Dahası o, bu kabîl değerlere bağlı yaşamayı aptallık sayar.

İnanıyorum dese de inancı yoktur; bu itibarla da hâlis mü'minlerin en samimâne davranışları arkasında dahi dünyevî bazı mülâhazaların olabileceği kuşkusuyla oturur kalkar. Zaman zaman en masum hareketlerden dahi işkillenir ve en yararlı gayretleri bile kuşkuyla karşılar ve sorgular.

Paranoyak, aynı zamanda sırf kendini gören, kendini düşünen, kendi cismanî arzuları arkasında koşan bir hodgâm ve bir bencil; kendine hayranlık duyan ve her hâlükârda kendini, kendi davranışlarını, eda ve endamını beğenen bir narsistir; kendisinin ortaya koyduğu düşünce, tedbir ve çözümlerin dışındaki her şeye karşı tenkitleri hazırdır. O, yazılıp-çizilen şeylerin hepsini yanlış bulur, söylenen sözlerin tutarsız olduğunu iddia eder ve her şeyi, herkesi kapkara gösterir; çünkü hiç kimse o değildir. Ortaya konan düşünce, tedbir ve çözümler onun kafasından çıkmamıştır; o yazıları o yazmamış ve o sözleri de o söylememiştir. Bu itibarla da, bunların hiçbirinin doğru, yerinde ve isabetli olması düşünülemez.

Paranoyağın dışında her şey; bütün yerler-gökler, dağlar-taşlar, çağlayan sular-uçuşan kuşlar, her yerde kıpır kıpır hareket eden canlılar ve bir üst basamaktaki insanlar, hatta velîler ve peygamberler… evet, her şey ve herkes onun nazarında göründüğünden farklıdır ve mutlaka kuşkuyla karşılanmalıdır. Gariptir, o, bu hâliyle bir çelişki yaşadığının da farkında değildir; bir taraftan her şeyi, her nesneyi ve herkesi göründüğünden farklı vehmederken, nefsanî arzuları ve cismanî dürtüleri açısından zevklerine olabildiğine düşkün bir bohem, diğer yandan da çıkarlarının delisi bir hodbin; kin, nefret ve öfkelerinin esiri bir tâli'siz ve şehevânî duygularının da âzât kabul etmez bir kölesidir: Canının istediği her şeyden kâm almak ister; bir ömür boyu cismanî istekleri arkasında koşturur durur; hayvanî hislerini yaşamada ölesiye bir tehâlük gösterir; salar kendini her türlü müstehcenlik ve levsiyâta.. ne ar ne hayâ ne millî kültür ne de toplum kuralları; görmez, gözetmez bunları, gördüğü kadar olsun bir saniyelik nefsanî tatminini... Benlik, bir baş belası denecek ölçüde kuşatmıştır bütün ufuklarını; kibir, çalım, caka, başkalarını küçük görüp aşağılama onun her zamanki hâli; herkese ve her şeye hükmetme humması ise lâzım-ı gayr-i mufârıkıdır. Elinden gelse bütün dünyayı hâkimiyeti altına almak ister; bir kere de bunu o mel'un kafasına koymuş ise, gerçekleştirmek için her çareye başvurur, her vesileyi değerlendirir ve gözünü kırpmadan her mesâvîyi rahatlıkla irtikâp edebilir: Yalan söyler, âlemi aldatır veya aldatmaya çalışır;

verdiği sözlerde durmaz, döner; emanete hıyanet eder, akla-hayale gelmedik entrikalar çevirir, cinayet işler; masum, gayr-i masum demeden herkesin kanına girer; icabında kendisi gibi düşünenleri bile öldürür; ne yapar yapar, sun'î düşman cepheleri oluşturur ve bütün bunlar insanları aldatmaya yetmediği takdirde ar, namus, şeref, hukuk, demokrasi, adalet, insan hakları demeden "Kuvvetin de lâyüs'el bir hakkı var." mülâhazasıyla yürür bir gece kaba kuvvetle hedef kitlenin üzerine...

Paranoyak hiçbir zaman evrensel insanî değerleri görmez ve görmek istemez. O, bu değerleri, hasım ilan ettiği cepheye karşı kullanabildiği takdirde dilden düşürmez; aksine, kendi kirli düşüncelerini gerçekleştirmeye engel gördüğünde de gözünü kırpmadan din, iman, kültür, ahlâk, hukuk her şeyi yerle bir eder, sonra da üzerinde tepinir. O, hayâ hissi olmayan bir yüzsüzdür; ne ettiklerinden utanır, ne de planladığı kötülüklerden; utanmak şöyle dursun, o, yerinde başarılı komplolar kurmayı, değişik entrikalarla ötekiler dediği kimseleri bertaraf edip devre dışı bırakmayı, farklı yol ve yöntemlerle halkın malını iç etmeyi akıllılık, mârifet ve başarı sayar; sayar ve herkesin gözünün içine baka baka yer, yutar; sonra da yan gelir, kulağı üzerine yatar.

Paranoyağın davranışları da, zihnî yapısı gibi sisli-dumanlı ve değişkendir: Sımsıcak göründüğü durumları olduğu gibi sopsoğuk kesildiği zamanları da az değildir. Düşünce teşevvüşlerine denk renk değişiklikleri de hayret vericidir; bir bukalemun gibi çok rahatlıkla her şekle, her kılığa girebilir ve her kesimden görünebilir. Eğer Müslüman görünmek ona dünyevî bir şey kazandırıyorsa, hemen dindarlık taslamaya durur ve bir mü'min gibi davranır; ezkaza rüzgârlar muhalif esmeye başlarsa, o zaman da asıl kimliğine döner ve kabalıkların en hoyratçasını gösterir. Şartlar ve ortam, gücünü kullanmaya elverişli olduğunda, karşı cephe dediklerinin hiçbirini iflah etmez, hepsini ezer-geçer. Güçsüz düştüğü veya gücünü kullanamadığı durumlarda ise, hiç tereddüt etmeden herkesin elini-ayağını öper ve tam bir zillet tavrı sergiler.

Paranoyak, aklen de hissen de mâluldür. Bu maraz hâli onda hem bir tabiat hem de gaye gibidir; bu itibarla da, her zaman bir seciyesizlik örneği sergilemenin yanında, tıpkı bir kısım frengili ve AIDS'liler gibi sürekli virüsünü başkalarına da bulaştırma hummasıyla yaşar; yaşar ve bir paranoyaklar cephesi oluşturmak için elinden gelen her şeyi yapar: Yerinde

kendine karşı mevhum düşmanlar üretir, yerinde hemen herkesin ciddî bir tehdit altında bulunduğu vehmini uyarır; gerekirse kendisi de bizzat, terör türü bir kısım eylemler tertip ederek saf kitleleri böyle bir tehdidin var olduğuna inandırır. Her zaman hile, hud'a düşünür.. yalan söyler.. sürekli iki yüzlü davranır.. çok defa suret-i haktan görünür, herkesi aldatmaya ve kafasında kurguladığı şeylere onları da inandırmaya çalışır; bütün bunları yaparken de elinden geldiğince kendinden emin görünmeye olabildiğine özen gösterir; gösterir ama, yine de her tavrından güvensizlik, telâş ve tedirginlik dökülür.

Aslında o her hâliyle tam bir yalandır; oturuşu-kalkışı, ağlayışı-gülüşü, şiddeti-mülâyemeti, sevinci-kederiyle mücessem bir yalan. Hep olduğundan farklı görünmeye çalışır; düşündükleri gibi konuşmaz, gerçek niyetini hep saklı tutar ve birbirinden farklı karakterler sergiler. Bu kadar çok varyasyonlu yaşadığından ötürü de, bir gün gerçek yüzünün ortaya çıkacağı endişesiyle sürekli yüreği ağzına gelir ve ölür ölür dirilir. Bu itibarla da, paranoyağın yayıp yağını çıkarmak istediği zâhirde başkalarıdır; ama, hakikatte o acayip iğneli fıçı içinde yayılan ve hırpalanan da yine kendisidir. Bu açıdan da, o, yer yer değişik zevk ü safa ve gülüp oynamalarla avunmaya çalışsa da, pek de mutlu olduğu söylenemez.

Paranoyağın iç dünyası tozlu-dumanlı ve fesada açık olduğundan onun en olumlu işlerinde dahi hep bir bozgunculuk ve fesat söz konusudur; ne var ki o, bu fesada "fesat" demeye de hiçbir zaman yanaşmaz; yanaşmaz ve değişik demagojilerle fesadı "salâh" göstermeye çalışır. Oturur kalkar bozgunculuk yapar, insanları birbirine düşürür, milletin farklı kesimlerini yer yer karşı karşıya getirir, düşman kamplar oluşturur; sonra bu bölünmüşlüğü, bu çözülmüşlüğü kendi hesabına değerlendirmeye durur. O, kendi gibi düşünmeyenleri veya çıkarlarına engel gördüklerini, yerinde antidemokratik olmakla suçlar, yerinde moderniteyi tehdit ediyor gibi gösterir; bunlar da yetmezse ne yapar eder, irtica yaygaralarıyla herkesin sesini keser ve mutlaka planlarını gerçekleştirir. Yalandır bunların hepsi, fesattır onun bütün yaptıkları, iki yüzlülüktür her işi ve bir aldatmacadır her tavrı, her düşüncesi. Ama ne kadar insan vardır bütün bunları sezip anlayan!?

Paranoyak tam bir delidir; ne var ki, o bunun farkında değildir. Aksine o, kendini akıllı ve bilgili sanır; dolayısıyla da kendinden başka herkesin bir mânâda beyinsiz ve muhakemesiz olduğuna inanır. Öyle sansa ve öyle inansa

da, hiçbir zaman onun mutlu olduğu söylenemez; zira o, her an kendini ayrı bir düşman cephesi karşısında ve dünya çapında terörist örgütlerle kuşatılmış olarak vehmeder. Korkar ve titrer hayalinde îka ettiği bu saf saf düşmanlardan. Başa çıkamayacağını düşünür ve çevresindekilerden yardım dilenmeyi dener; onları da aynı düşmanların düşmanlığına, insanlık için bir tehdit unsuru olduğuna inandırması lâzımdır.. evet, ona göre, düşüncelerinin, tasarılarının ve operasyonlarının meşru görünmesi adına herkesin aynı ölçüde vehme ve hezeyana itilmesi zarurîdir; zira onun planlarının gerçekleşmesi adına toplumsal, hatta uluslararası bir paranoyaya ihtiyaç vardır. Bunun için de mutlaka şöyle-böyle, gazeteleriyle-mecmualarıyla, televizyonlarıyla-radyolarıyla bütün medya kuruluşları harekete geçirilmeli; çeşit çeşit tehdit unsurları sıralanmalı; demokrasinin, insan haklarının, cumhuriyet esaslarının tehlikede olduğu üzerinde durulmalı; yığınlar, ülkenin ellerinden uçup gideceği yalanına inandırılmalı; saf halk kitleleri üzerinde toplumun dört bir yandan kuşatıldığı vehmi uyarılmalı ve ne yapıp ne edip herkes delirtilmelidir ki zirvedeki müstatil cinnet yadırganmasın.

Evet, ezenlerin, başkalarına hükmetmek isteyenlerin, gözlerine kestirdikleri değişik coğrafyaları işgal edenlerin toplum/toplumlar çapında böyle bir paranoyaya ihtiyaçları var. Kinin, nefretin, hırsın, din düşmanlığının delirttiği bu insanların, idare etmeyi düşledikleri kimseleri korkutarak, ürküterek, telâşlandırarak, vehim ve hezeyana sürükleyerek kendilerine benzetmeye çalışmaları bence bu cinnet mantığına göre normaldir. Aslında böylelerinden, başka bir şey beklemek de aldanmışlık olur.

Maalesef bugün, Çin Seddi'nden Merâkeş'e, Kapadokya'dan okyanus ötesi ülkelere kadar hemen her yerde iflâh etmeyen bir paranoya yaşandığını/yaşatıldığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bunun için birkaç düzine terörist lâzımsa, paranoya ihtiyacıyla kıvranıp duran mütegallipler, kaba kuvvet temsilcileri, ülkeleri sömürmek isteyen postmodern müstemlekeciler bu işi kiralık birkaç kanlı kâtille yaptırabilecekleri gibi, üç-beş zavallıyı aldatarak veya robotlaştırarak da arzu ettikleri her renkte, her desende bir sürü terörizm imal edebilirler.

Şimdilerde kısmen de olsa bunu başarmış sayılırlar. Evet, bu kadar alınıp satılan, kiralık kanlı kâtil veya aldatılmış beyinsiz bulunduktan sonra, her yerde

terör adıyla bir fitne ateşi tutuşturabilir, değişik yörelerde suikastlar planlayabilir, dinî duygu ve dinî düşünceyi kullanarak bazı kıt akılları provoke edebilir; böylece hem bütün bir toplumu hatta insanlığı evham ve hezeyana çekmiş olur hem de yakıp yıktıklarına, asıp kestiklerine ve üzerine çullanıp ezdiklerine karşı tutarsız da olsa bir bahane bulmuş sayılırlar.

Dünya çapında bütün bu işleri planlayanlar ister birer paranoyak, ister birer psikopat olsun çok fark etmez. Ortada bir gerçek var ki o da; dünyanın bazı bölgelerinde bir kısım kaba kuvvet temsilcilerinin, dünyaya hükmetme ve kendi ideolojilerini hâkim kılma hırsıyla; bazı yerlerde de küfre kilitlenmiş bir kısım muannitlerin, küfürlerini, temerrütlerini, din-iman ve Kur'ân düşmanlıklarını sürdürebilmeleri için, yığınların vehimlendirilmesine, toplumsal paranoyaların yaşanmasına, kitlelerin hezeyana çekilmesine ihtiyaçları var. Bana öyle geliyor ki, bütün toplum gerçekten cinnet yaşasa dahi, kaba kuvvetin temsilcileri, yalan söylemekten, halkı aldatmaktan, dimağlara vehim pompalamaktan ve herkesi kendilerine benzetmekten vazgeçmeyeceklerdir.

Hak Karşısındaki Konumu ve Duruşuyla İnsan

İnsanoğlunun yaratılışı, varlığa farklı ve derin bir ses katmıştır; o, yaratılış ağacını tamamlama vaadiyle gelmiştir dünyaya. Ruh ve cismin birleşik noktasına otağını kuran mihnet yurdunun bu çileli yolcusu, her biri varlığının ayrı bir derinliği sayılan bu iki cevheri dengeli tutmada oldukça zorlanmış ve bir sancak gibi dalgalandığı aynı anda devrilme telâşları yaşamıştı/yaşıyor; sonra da özel bir inayetle doğrulup gaye-i fıtratı, netice-i hilkati diyebileceğimiz hedefine yürümüştü. Onun hayatı âdeta bir dantelâ gibi hep sevinç ve keder atkıları üzerinde örgüleniyordu. Dünyaları-ukbâları peyleyecek cevher onun ruhunda idi; ama, ebedî hasmı şeytan da her zaman ense kökünde onu çarpmak için fırsat kolluyordu. Bu itibarla da o, ebediyetleri peylemeye çalışırken peylenme tehlikesiyle de karşı karşıya bulunuyordu; öyle ki, bir yandan sarraflık yapıp herkesin eteklerini mücevherlerle dolduruyor; diğer yandan da sürekli başının üstünde o uğru ve şakînin gölgesini hissediyordu.

Onun varoluş takdiri herkese ve her şeye bişaretti; ama, hususî donanım ve konumu da, beraberinde bir hayli sorumluluğu gerektiriyordu. O mutlaka farklı yaratıldığını doğru okuyup donanım ve konumuna göre bir tavır almalı ve mahiyetiyle mütenasip bir duruşa geçmeliydi. Aksine, irtifa kaybından ötürü cezalandırılması söz konusuydu. Onu, özel bir takdirle planlayan, maddî-mânevî duygularla donatıp bir hilkat harikası hâline getiren Zât, ondan şeklinin-şemâilinin, edasının-endamının takdir ve şükrünü istiyordu.

Evet insanoğlu, iç ve dış donanımı, –kaynağı Hak inayeti– güzellerden güzel sureti, vicdanî genişliği, mahiyet zenginliğiyle bir kıvam örneği ve "ahsen-i takvîm" âbidesidir: O her yanıyla bir hilkat mucizesi, her uzvunda tam bir tenasüp nümâyân, zâhir ve bâtın âhengiyle de baş döndüren bir mükemmeliyet içindedir. Onun iç ve dış duyu organlarının, bu mükemmel yapının hendesesine göre planlandığı apaçık. Dünya-ukbâ derinlikleriyle –şart-ı âdî planında– her iki âlemi de mamur kılabilecek bir keyfiyeti haiz.. mahiyet ve donanımı herhangi bir fânî güç ve tâkate verilemeyecek kadar harika, olabildiğine değerli ve o Aşkın Kudret'in en bariz remzi.. eli-ayağı, gözü-kulağı, dili-dudağı, kafası-dimağı, eti-kemiği, damar sistemi, mafsalları, sinir ağları; ruhu-kalbi,

hissi-zihni, şuuru-aklı, mantığı-muhakemesi, ümitleri ve emelleriyle o Müteâl Kudret'in en güzide eseri; kâinatların bir misal-i musaggarı; mülkün-melekûtun özü, usâresi, sınırlılığı içinde kevn ü mekânlar kadar bâtınî vüs'ati, zâhiren dar bir çerçeveye sıkıştırılmış küçük görünümlü olmasına rağmen zenginlerden zengin muhtevası ve canlılar âlemi şiirinin bir bercestesi, diğer bir mânâ itibarıyla kafiyesi; mükemmellerden mükemmel öyle bir tanzim içindedir ki, onda ne göze ilişen münasebetsiz bir çizgi ne de zevk-i selimi rahatsız edecek bir aykırılık söz konusudur. Aksine o, hacmi, şekli, heykeli ve hendesesi bakımından olabildiğine ölçülü, düzgün ve pürüzsüz; hareketleri, tavırları, oturup kalkışı, konuşması, mimikleri, yiyip içmesi, sesi-sözü, yürüyüşü, oturuşu-kalkışı ve değişik pozisyonlardaki duruşuyla harikulâde, "Allah vergisi" denmeye sezâ ve eskilerin ifadesiyle bir "nüsha-i kübrâ"dır. Öyle ki, kör olmayan her göz, sönmemiş her hissiyat ve fikredebilen her akıl ondaki bu iç içe güzellik ve endam karşısında kendisini hayretten alamaz ve Yaratan'ın ondaki nâmütenâhî rahmânî tecellîleriyle olduğu yerde kalakalır...

Bütün bunların ötesinde, Allah'ın insanı hilâfet pâyesiyle şereflendirmesi onun için mansıplar üstü bir mansıptır. Kur'ân-ı Kerim insanı Allah'ın halifesi olarak zikreder. Buna göre, yerlerde, göklerde ne varsa, her şey bir mânâda onun için var edilmiştir. Musahhardır varlık ve bütün eşya onun emrine. Evet, mikro varlıklar o mini dünyalarıyla, makro âlemler o baş döndüren mehâbetleriyle, bir zaviyeden insanoğlu için var edilmiş ve onun maslahatlarına muvafik yaratılmışlardır denebilir. Böyle bir teshîr ve emre âmâde kılma ne insanın yapabileceği türden bir iştir ne de şuursuz eşya ve kör tabiata havale edilebilecek gibidir. Bu geniş alanlı ve olabildiğine kapsamlı musahhariyet, sonra hilâfet unvanıyla umum varlığa müdahale hakkı, ancak ve ancak Allah'ın lütfu ve yaratmasıyla olabilir.

Ayrıca, hangi mânâda olursa olsun, eğer, gökler-yerler, dağlar-dereler, ırmaklar-denizler ve onlarda yüzen gemiler, mikro dünyalar-makro âlemler insana musahhar kılınmış ve onun okuyup değerlendirmesine, değerlendirip yorumlamasına sunulmuşsa –ki öyle olduğunda şüphe yok– bu da insanın her şeyden daha değerli ve nezd-i ulûhiyette özel bir kıymeti haiz bulunduğunu, hatta Allah'ın hususî bir kısım mükerrem ibâdı müstesnâ, insanoğlunun her şeyden daha üstün olduğunu gösterir. Bu itibarla da ona ait hiçbir şey, dünyevî hiçbir değer karşısında feda edilemez; zira o, bedeli bulunmama imtiyazıyla

dünyaya gönderilmiş farklı bir varlıktır...

Elbette ki insan bu aşkın mazhariyetleri, o küçük cirmi, o ehemmiyetsiz maddesi ve cismaniyetiyle ihraz etmemiştir, edemez de; zira o, beden ve cismaniyeti itibarıyla bütün varlık karşısında bir zerre bile değildir. Ne var ki, ahsen-i takvîm sultanı bu hususî yaratığın, özü, mahiyeti, iç donanımı ve bilhassa o "nefha-i ilâhî" olan ruhuyla, bütün kâinatlar karşısında bir fâikiyeti söz konusudur.. ve bu yanı itibarıyla da, *"Onun mahiyeti meleklerden de ulvîdir / Avâlim onda pinhandır, cihanlar onda matvîdir."* (M. Âkif)

Zaten o, varlığa müdahale etme, bazı şeylerin şeklini, mahiyetini değiştirme, eli ulaştığı ölçüde çevresini bediî zevklerinin rengine-desenine göre boyama salâhiyetiyle bu dünyaya gönderilmiş bir halife ve hususî bir misafirdir. Aksine bir kısım maddeciler gibi, onu, yiyen-içen, cismanî zevklerini takip eden, sonra da yan gelip yatan bir varlık olarak düşünür ve öyle de görürseniz ona hakaret etmiş ve onu küçük düşürmüş olursunuz. İnsan, horlanacak ve küçük görülecek önemsiz bir varlık değildir; o, Kudreti Sonsuz'un, varlığına câmî bir ayna olarak yarattığı harika bir cevherdir. Evet, âlem-i mülk ve melekûtun Sahibi kendini bir kere de –istiğnası müsellem– onunla ifade etmek istemiş; onu Zât'ına mücellâ bir mir'ât edinmiş ve kalbini esrar-ı sübhaniyesine bir mahzen, lisanını da hakaikına bir tercüman kılmıştır. O, istediği için böyle olmuştur; istemeseydi ne insan ne de bir başka nesne var olamazdı.. ve O, kayyûmiyetiyle burada durdurmasaydı hiçbir şey duramaz, hiçbir varlık da olduğu gibi kalamazdı. İnsanoğlu, Cenâb-ı Hakk'ın varlığa talâkatli bir tercümanı, topyekün varlık da, okuyup değerlendirmek, yararlanıp şükretmek için ona Yüceler Yücesi'nin ayrı bir lütfu ve armağanıdır: Bütün semalar ve ondaki aylar, güneşler, yıldızlar; bütün küre-i arz ve ondaki canlı-cansız her varlık: hava, su, toprak, topraktaki değişik madenler; ağaçlar-otlar, kuşlar-kurtlar, ovalar-obalar ve her yanda tüllenen güzellikler, tüllenip herkesi büyüleyen renkler, iç içe desenler, çeşitli telden nağmeler, her bucakta duyulan sihirli şiveler, Yaratan'dan, "Halifem!" dediği zata, onun donanım ve konumunu işaretleyen birer teveccüh ve iltifattır.

Bütün bunları, kendilerine has derinlikleriyle duyup hissedebilenler, aczlerinin çehrelerinde Rabbilerinin sonsuz kudretini okur; fakr u ihtiyaçlarının simalarında O'nun servet ve zenginliğinin eserlerini görür; tefekkür ve şükür arası gelgitler yaşar, sürekli mârifetle soluklanır, bir aşk u şevk çağlayanı gibi

gürler; sonra da yürür mihrabına ve Yaratan'ı karşısında iki büklüm olur. Zamanla böyle bir ruh, bir mârifet ve muhabbet tiryakisi hâlini alır; sever O'nu yürekten, saygıyla anar andığı zaman. Gönlünde magmalaşır aşk u iştiyak; dilinde içinden süzülüp gelen her biri bir kor iştiyak neşîdeleri, lisanında varlığın özünden fışkıran hikmet şiirleri, gözlerinde O'nun sonsuz güzelliğinin değişik dalga boyunda farklı tecellîleri; O'nu söyler her zaman bülbüller gibi şakıyarak; O'nu mırıldanır nazmında, nesrinde, "Bu O'nun hakkı" diyerek ve bir ihsan eri edasıyla O'nu görüyor gibi olmanın mehâfet ve mehâbetiyle oturup kalkmaya durur hayret ve hayranlık duyarak; duymalıdır da, zira o bunları görecek, duyacak, seslendirecek kıvamda yaratılmıştır. O, zâhir ve bâtın hâsseleriyle, yaratılanlar arasında bir farklılığın remzi ve bir teveccühün de işareti gibidir.

O, yaratılışından itibaren sayılamayacak kadar iltifatlar görmüş; meleklere mihrap olmuş; isimler ufkunda Müsemmâ-yı Akdes muhaveresine ermiş, "emanet-i kübrâ"yı yüklenmiş; arzın imarına yürümüş; orada ebediyet düşüncesiyle bir kere daha dirilmiş; ahlâk-ı ilâhî ile tam tahalluk ederek "safiyyullah" unvan-ı celîlini almış; tabiatının gereği olarak bir kere sürçmüşse de iradesinin hakkını vererek hemen doğruluvermiş; emre itaatte inceliği ilk kavrayan olarak, Rabbine karşı o muvakkat muhalefetini her zaman nedamet hisleriyle hatırlamış ve derinden derine inlemiş; Cennet'ten uzaklaşırken bile oraya dönüş kurallarını elinde sımsıkı tutmuş ve bütün düşme haybeti yaşayan bizler gibi kimselere doğrulup yoluna devam etme örneği olmuştur. Ufkunun karardığı günlerde bile o, Cennet'e, ebedî saadete ve ilâhî cemâli temâşâya namzet olduğu ümidini hiç mi hiç yitirmemiştir; yitirmemiş ve elli türlü devrilme ihtimaline rağmen elinden geldiğince ayakta durmaya çalışmış ve hep Rabbine yürümüştür.

Aslında bu, bütün mü'minlerin de kaderi, macerası, mecburi yolu, tabiî güzergâhı ve Hak'la münasebetleri çerçevesinde hayat hikâyesidir: İnsan, Allah'a inandığı, inanması ölçüsünde O'na saygılı olduğu, nimetlerine karşı şükürle mukabelede bulunduğu takdirde gün gelir başı gökler ötesi âlemlere ulaşır, ruhanîlerle aynı atmosferi paylaşır, istidadı müsaitse gider meleklerle selâmlaşır. "Cennetü'l-Me'vâ" der ilerler ve mevsimi gelince yürür "Sidretü'l-Müntehâ"da ikamet eyler...

***

İnsanın Konumu

İnsan, Allah'la münasebetlerinin yanında, Hakk'ın "emanet" dediği mükellefiyetin de biricik emanetçisi konumundadır. Keza, hilâfet pâyesi zımnında, mahlukat üzerinde tasarruf ve hükümranlık hakkı da yine niyâbeten ona tevdi edilmiştir. Bu itibarla da, bütün mazhariyet ve mükellefiyetlerinin yanında ona emin, sadık ve ismet gayreti içinde olma gibi sorumluluklar da yüklenmiştir. O, Allah'a karşı emin, doğru; insanlara karşı güvenli, mutemet; kendisine karşı sorumlu ve afîf; elinin altındaki her şeye ve herkese karşı da merhametli ve güvenilir olmalıdır ki, aslında hilâfet ruhu da işte bu esaslar üzerinde dönüp durmaktadır; dahası, insanoğlunun diğer canlılardan farklılığı da büyük ölçüde yine bu hususlara dayanmaktadır. İşte bunlarla o, varlık üzerindeki gerçek fâikiyetini ortaya koymuş olur. Bunlar sayesinde, hayatını gönlünün çizgisinde sürdürür. Bunlarla, ötelere ait istek ve beklentileriyle tavırları arasındaki farklılığı aşar.. ve bunlarla kendisine olumsuz bakanlara en ikna edici cevaplar vermiş olur.

Aksine o, böyle bir güven, doğruluk ve ismet gayreti sergileyemez, kendisine emanet edilen mahiyet-i insaniyeyi insana yakışır şekilde koruyamaz, zâhir-bâtın hâsselerini yaratılış gayesi istikametinde kullanmaz/kullanamaz, din ve dünya işlerinde Hak rızasına kilitlenip elinden geldiğince mefsedetlerden uzak duramaz ve başta insanlar olmak üzere herkese, her şeye karşı bir halife ve emanetçi gibi titiz davranmazsa, potansiyel olarak yeri "a'lâ-yı illiyyîn" iken, bir hain, bir gâsıp, bir şakî, bir mütecaviz gibi aşağıların aşağısı mânâsına "esfel-i safilîn"e yuvarlanıverir.

Evet, bir insanın gerek ilâhî hak ve vazifeleri, gerek kendine karşı sorumluluk ve vecibeleri, gerekse başkalarının haklarına saygılı davranması... gibi hususların hemen bütünü onun insan olma farklılığıyla dünyaya gönderilmesine terettüp eden sorumlulukları cümlesindendir. Ne var ki, bunlara tam riayet edebilme de büyük ölçüde vicdanın hayatiyetine ve genişliğine kalmış bir şey. Vicdanı dar kimselerin bu sorumlulukları arızasız yerine getireceklerini beklemek beyhudedir.

Vicdan, cehalet, kibir, gurur, bencillik gibi şeylerle daralır, büzüşür ve bir hodgâmlık dehlizine dönüşür. Vicdan genişliği, ilim, mârifet, muhabbet,

mehâfet ve diğergâmlık hisleriyle mâmur gönüllere Allah'ın semavî bir armağanıdır. Bir vicdan, bilgiye âşık, mârifet tiryakisi, muhabbet soluklu ve Yaratan'dan ötürü herkese karşı da alâka duyuyorsa, o vicdanda içtimaî ruh belirmeye başlamış demektir ki, biz buna vicdan genişliği veya inkişafı diyoruz. Böyle bir ruh-u içtimaîye, insanın her türlü bencilce tavırlardan sıyrılarak isminin özündeki ünsiyete yönelmesi demek de mümkündür. Böyle bir ünsiyetle o, Rabbini "Celîs ü Enîs" görür, O'ndan gelen rahmânî teveccühlerle bütün varlığın ünsiyet soluklandığını duyar gibi olur. Her şeye ve herkese hep sıcak mukabelede bulunur. Derken, sadr u sinesi cihanları istiâb edecek kadar genişler; buna karşılık, ruhunda kibir, gurur, bencillik alanları da daraldıkça daralıverir. Bu suretle o, bir mahviyet ve tevazu insanı hâline gelirken, ferdî muhiti de birdenbire ruhanîlerin atmosferine dönüşür ve o atmosferde sürekli ruhanîlik esintileri duyulmaya başlar.

Aslında bir içtimaî heyette genişlik ve kuşatıcılık fertten başlar; fert, engin ruhlu ve engin vicdanlı ise, toplum da aynıyla o mükemmeliyeti aksettirir. Fert, duyguları itibarıyla dar, düşünceleri benlik çıkmazında ve mülâhazalarında da egosunu aşamıyorsa, bu tür parça ve parçacıklardan sağlam bir heyetin oluşması düşünülemez; hele büyük ve yüksek bir milletin teşekkülü asla.! Zira bir toplumu hakikî mânâda büyüten, yükselten, o toplumu meydana getiren fertlerdeki içtimaî ruh genişliğidir.. ve o toplumun istikbal vaad etmesi, uzun ömürlü olması ve devletler arası muvazenede kayda değer bir hizmet görmesi de böyle bir ruh-u içtimaîye bağlıdır. Düşünce ufukları itibarıyla fertler kendi egolarını aşamamış, aşanlar da bunu gerektiği gibi seslendirememiş, seslendirip mensup oldukları heyet-i içtimaiyenin her kesimine mâl edememişlerse, böyle bir milletin zamanla kuruması, çözülmesi ve başkaları tarafından yutulması kaçınılmazdır. Tarihinin en karanlık ve en perişan günlerini yaşayan, bahtsız bir coğrafyanın zamanzede çocuklarının bugün, bunun en acı örnekleriyle yüz yüze bulunduklarını söyleyebiliriz.

Bizim dünyamızda bu olmamalıydı; zira, iman gibi dünyaya meydan okuyacağımız bir dinamiğimiz vardı. Bediüzzaman'ın ifadesiyle "İman hem nur hem kuvvettir; hakikî imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir." Ama, ihtimal iman hususunda bizim ciddî bir kısım problemlerimiz var; bunlar, imanın o yenilmez gücünü belli ölçüde sarsıyor, belki de kırıyor ve İslâm'la tam bütünleşmemize, onu tabiatımızın bir derinliği hâline getirmemize mâni

oluyor. Dolayısıyla da, sürekli bencilliğimize takılıyor; gururumuzla, kibrimizle, kendi güç kaynaklarımızı hebâ ediyor; çıkar duygularımız, şöhret marazımız, makam hırsımız, kaba kuvvet kullanma zaaf ve boşluğumuz bizi, içinde bulunduğumuz toplumdan koparıyor, vicdan ufkumuzu daraltıyor ve ruh-u içtimaîmizi öldürüyor. Öyle ki, bir türlü millet fertleriyle yürekten bir araya gelemiyor, onları kendimiz gibi duyamıyor, zevk-elem paylaşamıyor, aksine sürekli taarruz duygularıyla oturup kalkıyor ve birbirimizi yiyip bitiriyoruz.

Oysa bir zamanlar, hep aynı şeylere inanıyor olmamız bizi birbirimize sımsıkı bağlıyor, ibadetlerimiz her gün birkaç kez bizi yan yana getiriyordu. Yüksek mefkûrelerimiz ve Hakk'a adanmış ruhlarımız sayesinde hem Hakk'a hem de halka her zaman yakın duruyorduk. Allah'a kul olma duygumuz bizi şuna-buna kulluk zilletinden kurtarıyor ve bize hakikî hürriyeti soluklama imkânı veriyordu. Düşünce ve inanç dünyamız itibarıyla âdeta bir hülya âlemi yaşıyorduk: Namaz kılıyor, Allah'a intisapla soluklanıyor; oruç tutuyor, O'nun yakınlığına yürüdüğümüzü hisseder gibi oluyor; zekât veriyor, kendimizi Allah'ın lütfettiği mal-mülk üzerinde birer emanetçi gibi görüyor ve karşı tarafa minnet etmeye bedel, hakkını alıp bizi sorumluluktan kurtardığı için minnettarlık duyuyor.. ve hemen ferdî her vazifemizde çevremize ipekler gibi yumuşak davranıyor, herkese sımsıcak mesajlar gönderiyor ve ömrümüzü ruh-u içtimaînin o ferah-feza ikliminde Cennet'e ermişler gibi geçiriyorduk. Herkesle beraberdik, acılarımızı bugün duyduğumuz ölçüde asla hissetmiyorduk ve vicdanlarımızın vüs'ati sayesinde, içten içe toplumun her yanında üfül üfül huzur esiyordu. Kibir târumâr, bencillik paramparça, gurur ayaklar altında, kıskançlık kapı kapı kovulan bir lanetlik, kin, nefret şeytana ve şeytanî evsafa karşı caydırıcı bir silah gibiydi ve her yanda bir kardeşlik ruhu nümâyândı.

Aslında, Hakk'ın azamet ve kibriyası karşısında, "Konumum ve durumumun icabı bu olmalı…" deyip el-pençe divan duran, ayağını bastığı aynı noktaya iki büklüm olup yüzünü süren ve kendini insanlardan bir insan görerek onlarla beraber bulunmayı millî ve içtimaî ruhun gereği sayan birinin, insanı küçülten, onun vicdanını daraltan ve mahiyet-i insaniyeyi cismaniyetin dar zindanına hapseden gururla, kibirle, bencillikle, hırsla, kinle, nefretle ne alâkası olabilir ki ve olamamalıdır da. Bunun yanında o, başkalarına karşı da zillet göstermemeli ve hiçbir kimseye serfürû etmemelidir. Zira o, günde birkaç defa koşup Allah'ın huzurunda yerlere yüz sürmesine rağmen âzam-ı mahlukata baş

eğmeyecek kadar aziz ve sultanlar karşısında eğilmeyecek kadar da hürdür. Başta namaz olmak üzere ibadetleriyle o bir miraç yolcusudur; miraç ise, semalar ötesi, ötelerin de ötesi âlemlere yükselmenin unvanıdır. Her gün birkaç kez secdeleriyle melekler burcuna yükselip ruhanîlerle selâmlaşan, yürüyüp Hakk'a kurbet ufkuna ulaşan bir gönül eri, artık bulacağını bulmuş, bütün mevhum ve bâtıl şeylerden de kurtulmuş demektir. Böyle biri için ne sultanların ne kralların ne de imparatorların hiçbir önemi yoktur. Çünkü o, her gün lâakal kırk defa *"Malik-i yevmi'd-din"*[1] unvanıyla Sultanlar Sultanı'na intisabını dillendiren bir hürdür ve bu hürriyeti de alınıp satılmayacak, hiçbir şeyle değiştirilmeyecek kadar semavî bir kıymeti haizdir

1 Bkz.: Fâtiha sûresi, 1/4.

İslâm Dünyası

İslâm dünyası, var olduğu günden bu yana, tarihin hemen hiçbir döneminde, şu andaki hâl-i pürmelâli ölçüsünde bir tâli'sizlik yaşamamış ve bilebildiğim kadarıyla, bu seviyede asla ufkunun gerisinde de kalmamıştır. Bundan daha kötüsü de o, bugün bulunması gerekli olan nokta ile durduğu meş'um yer arasındaki mesafeyi görüp değerlendirebilecek durumda dahi değil. O, her şeye rağmen olabildiğine rahat; ne dert ne fikir sancısı ne yapıcı bir düşünce ne niyet ne de gönülden kopan bir heyecana sahip; aksine ufku bir sis gibi gamsızlıkla muhât; yaşama azmi kendi vicdanının darlığı içinde.. ve yarınlar adına -cismanî arzuları müstesna- ne bir emeli var ne de endişesi; kimi yerde cebbârlara kavaslık yapıyor; kimi yerde modern bir dilenci; kimi yerde fakr u zaruret pençesinde kıvrım kıvrım; kimi yerde de cehalet ve bağnazlıkla sürüm sürüm...

İslâm dini, müntesiplerine, faziletli olmayı, onurlu yaşamayı, ilme açık durmayı, varlığı güzel okumayı, kâinat ve eşyayı didik didik etmeyi, teşriî emirler gibi tekvînî esasları da en mükemmel şekilde yorumlayıp değerlendirmeyi emrediyormuş, onun umurunda bile değil; birkaç umurunda olan varsa da, onlar da ağızlarında fermuar, dinlenilmeme mahkûmu. Ayrıca bu dünyada, başka toplumlardan tevârüs edilen sefâhet en mergup bir meta ve teknolojik imkânlar onu terviç etme seferberliği içinde. Şaşkınlık yaşıyor başıboş kitleler, uyuşturucu ve fuhuş ağında bütün genç nesiller; çürüyüp gidiyorlar "Gönlümce yaşayacağım." hülyalarıyla.

İnsan, islâmî dinamiklerin güç ve zenginliğine bakınca, her yanıyla mamur iller, cennetlerin izdüşümü kentler, firdevsleri andıran köyler-kasabalar, mutlu ve ümitli insanlar, hakikat aşkıyla gerilmiş araştırmacı ruhlar, ilim sevdasıyla kitaplar ve laboratuvarlar arasında gelip giden leylîler-nehârîler, çalışma yolunda uykusunu dakikalara düşüren seherîler ve Hakk'a adanmış ruhlar görmek istiyor... ama ne acıdır ki, görülen şeyler, görülmesi arzu edilenlerin tam aksine. Şimdilerde, bu koskoca coğrafyada, ne bir zamanlar cihanı baştan başa imar eden o ruh ve mânâ mimarlarına denk birkaç düzine entelektüel ne de yıkık-dökük yanlarımızı tamir edecek birkaç çırak göstermek bile mümkün değil…

Oysaki bu dinin mensuplarının, dünyada herkesten bahtiyar; öbür âlem itibarıyla da her zaman ümitvâr; her meselede topyekün dünyanın önünde;

imanı, azmi, kararlılığı ve yarınlar adına orijinal projeleriyle âleme rehberlik yapacak ve günümüzün problemlerini çözecek bir konumda ve kıvamda olmaları beklenirdi. Doğrusu biz de, ilim ve mârifetin onun ikliminde aranmasını, güzel ahlâk ve evrensel insanî değerler mevzuunda da onun örnek alınmasını beklerdik..! Beklerdik ki, adalet, hukukun üstünlüğü, inanç ve düşünce hürriyeti telaffuz edildiğinde herkesin hayalinde bu dünya tüllensin; ama, ya şimdi öyle mi.? Hayır, ne gezer! Bugünün mü'minlerinde iman değişik arızalarla delik deşik; azmin boynunda kement, iradenin kolu kanadı kırık; ilim ve mârifet ideolojilere emanet; güzel ahlâk ve seciyeden sık sık söz edilse de, realiteler *"Âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz."* diye haykırıyor; adalet peylenebilen meta gibi bir şey; hukuk kaba kuvvetin vesâyetinde ve gücü zayıfları ezmeye yeten bir tahakküm ve tasallut vasıtası; hürriyet, kardeşlik, eşitlik henüz görebilme bahtiyarlığına eremediğimiz çeyrek düzine meçhul. İnsana, insanî değerlere saygı, konferansların, panellerin bir türlü gün yüzü görmeyen yaldızlı konuları.

Bütün bunların yanında, bu koca coğrafyanın, ilimde, teknolojide, sanatta, ticarette gerilerin gerisinde bulunduğu da ayrı bir gerçek. Dünyadaki itibarımız da onun gibi bir şey.. bunca olumsuzluklara rağmen bari birbirimizle barışık olsaydık; heyhât.! Günümüzde bu koca dünya, hiçbir kimsenin üretimde rekabet edemeyeceği tuhaf şeyler üretiyor: Kin, nefret, iğbirar, birbirini karalama ve bütün planlarını düşmanlık üzerine kurma; her millet kendi içinde de böyle, birbirleri arasında da. Evet, yıllar var ki, sürekli kendi içimizde hep hasım cepheler oluşturduk; sun'î düşmanlıklar, sun'î tehlikeler icat ettik; yığınları birbirinin kurdu hâline getirdik ve bir zamanların o mübarek coğrafyasını âdeta gulyabaniler vadisine çevirdik.

Yüce dinimiz, dünya ve ahiret saadeti vaad ediyormuş; bize yüksek insanî ufuklar gösteriyormuş; hayatımızı anlamlaştırıyormuş.. bunların hiçbiri kendilerine has o büyüleyici tesirleriyle bu dünya insanına bir şeyler ifade etmiyor veya ettiğini ben göremiyorum; görüp bildiğim bir şey varsa, o da, inananların zaafı, vefasızlığı ve mülhitlerin de korkunç husumeti.. öyle ki, din adına bir faaliyette bulunsanız, daha ilk adımda ilhadı karşınızda bulursunuz; ikinci adımda inançlarınız, ümitleriniz ve metafizik mülâhazalarınızdan ötürü alay konusu olursunuz, en azından densiz bazı çevrelerin levmine uğrarsınız; diyalog, hoşgörü ve herkesle kucaklaşma dediğinizde, farklı bir kesimce yaylım

ateşine tutulur ve günümüzün Haricîleri diyebileceğimiz kimselerden tehditler alırsınız; dininizi tam yaşamaya kalksanız, bugüne kadar müspet ne tür bir başarı ortaya koydukları belli olmayan bazı güçlerin taarruzuna maruz kalırsınız; kalır da elli türlü komplo ile karşılaşırsınız.. bütün bunların yanında dine-diyanete sövüp sayanların, geçmişinizi karalayanların, millî değerlerinizi hiçe sayanların, atalarınıza hakaret yağdıranların o hiç dinmeyen densizlikleri de kan olur, irin olur içinize akar ve size hicran dolu anlar yaşatır.

Bütün bu olup bitenler karşısında, kim bilir niceleri, “Artık bu dünyadan hayır gelmez, gelecek bundan daha kötü olacaktır!” diyerek gidip yeis bataklığına gömülür; niceleri yaşama ümidini yitirir ve kendini bütün bütün salıverir..! Aslında iman ve ümitle beslenmeyen bir ruh için bu durum normal de sayılabilir; evet, eğer bugün yapılan şeyler yarın bir bir yıkılacaksa, insanlığa hizmet eden hasbîler birer eşkıya gibi takibe maruz kalacaksa; herkes kendi heva ve hevesine göre bir dünya kurmaya kalkacaksa, bunları yaparken de kendi kriterlerine göre ters gördüğü her şeyi yerle bir edecekse –ki bir iki asırdan beri bu tâli’siz coğrafyada işler hep böyle cereyan etmektedir– ne kimsede ümit kalır ne de azim ve irade.

Gariptir, bu tâli’i karartılmış dünyada, din, diyanet, ahlâk ve fazilet adına ortaya konan her olumlu hizmeti kuşkuyla karşılayan, bu yolda faaliyet gösterenleri suçlu gibi fişleyen ve herkesi şakî gören bir kısım tiran bozmaları ve onların şakşakçıları, nedense, bir türlü bu koca dünyanın yürekler acısı durumunu görmemekte veya görmezlikten gelmekte. Oysaki, bu coğrafyada ürperten bir durgunluk var; asırlardır dimağlar bir şey üretmiyor; güç kaynakları muattal.. her taraf harabe ve baykuşlara bayram.. dahası, sanki bu koca dünya, işsizlerin, güçsüzlerin içinde barındığı ufûnetli bir han..!

Şimdi arzu ederseniz, benim ifadelerime muvakkaten bir nokta koyarak İslâm dünyasının o yüreklere oturan ahvâl-i pürmelâlini merhum Âkif’in her zaman vicdanlarda ürperti hâsıl eden o içli mısralarına bırakalım:

“ Musallat, hiç göz açtırmaz da... kanlı kâbusu,
Asırlar var ki, İslâm’ın muattal, beyni, pazusu.
“ Ne gördün, Şark’ı çok gezdin?” diyorlar;
gördüğüm: Yer yer
Harâb iller, serilmiş hânümanlar, başsız ümmetler;
Yıkılmış köprüler, çökmüş kanallar, yolcusuz yollar;

Buruşmuş çehreler, tersiz alınlar, işlemez kollar;
Bükülmüş beller, incelmiş boyunlar, kaynamaz kanlar;
Düşünmez başlar, aldırmaz yürekler, paslı vicdanlar;
Tagallüpler, esaretler, tahakkümler, mezelletler;
Riyalar, türlü iğrenç iptilâlar, türlü illetler;
....
Cemaatsiz imamlar, kirli yüzler, secdesiz başlar;
" Gazâ" namıyle dindaş öldüren biçare dindaşlar;
Ipıssız âşiyanlar, kimsesiz köyler, çökük damlar;
Emek mahrumu günler, fikr-i ferdâ bilmez akşamlar;
Geçerken ağladım geçtim, dururken ağladım durdum;
Duyan yok, ses veren yok, bin perişan yurda başvurdum.
....
Derinlerden gelir feryadı yüzbinlerce âlâmın;
Ufuklar bir kızıl çember bükük boynunda İslâm'ın.
....
İlâhî! Gördüğüm âlem mi insaniyetin mehdi?
Bütün umranı tarihin bu çöllerden mi yükseldi,
Şu zâirsiz bucaklar mıydı vahdâniyetin yurdu;
Bu kumlardan mı, Allah'ım, nebîler fışkırıp durdu?..."

Vâkıa, hâlâ bu mağmumlar dünyasında azmini, ümidini koruyanlar da eksik değil; bugün hemen her yerde hakikat âşığı, ilim sevdalısı, hizmet eri ve mefkûre nesli diyeceğimiz bir hayli insan var. Ama ne acıdır ki, bunların da sesleri hareketlerinin önünde ve faaliyetleri gürültülerinin çok gerisinde. Bağıra-çağıra yürüdüklerinden bazen hayırdan daha çok şerre sebebiyet veriyor; vehimle oturup kalkanları evhamlandırıyor, ilhada kilitlenmiş ruhları endişelendiriyor ve oldubitti İslâm'dan nefret edenleri tahrik etmiş oluyorlar. Derken, her yanda anlamlı-anlamsız bir kısım sesler yükselmeye başlıyor; homurdanmaları homurdanmalar takip ediyor; zaman geliyor, yabancı servisler ve değişik lejyonlar harekete geçiriliyor, neticede o güne kadar yapılan her şey yıkılıyor; yollar tutuluyor, köprüler tahrip ediliyor; her şeyde bir kere daha gerisin geriye dönülüyor ve yapılan onca iş ve hizmet bir kin, bir nefret, bir gözü dönmüşlük tuğyanıyla hebâ olup gidiyor.. şimdiye kadar hep böyle oldu; aynı toplum içinde çeşitli kamplar oluştu.. kamplar arasında atışmalar-tartışmalar yaşandı.. zaman geldi, söz düelloları kaba kuvvet vuruşmalarına dönüştü ve derken ak-kara bütün bütün birbirine karıştı.

Oysaki İslâm'ın temelinde akıl, mârifet ve hikmet önemli birer yer işgal ederler. Tefekkür, tedebbür, istidlâl, içtihat İslâm toplumları için olmazsa olmaz esaslardandır. Cenâb-ı Peygamber (aleyhi ekmelüttehâyâ) ümmetini Kur'ân vesâyetinde aklın ve muhakemenin rehberliğine çağırır ve *"İnsanın kıvamı, tamamiyeti aklıyladır; akılsızın dini de yoktur."*[1] buyurarak bize her işimizde aklî ve mantıkî davranmayı salıklar. Zaten O, her zaman ilmin yanında olmuş, ulemâyı tebcil etmiş –yerinde açılabilir– ve dünyada ilk defa, kadın-erkek ilmin herkese farz olduğunu söylemiştir. *"Hikmet Müslümanın yitirilmiş malıdır, nerede bulursa alsın."*[2] diyen de O'dur.

Ama ne gariptir ki, O, ümmetine yüzlerce âyet ve hadisle ilmi, hikmeti emredip ısrarla üzerinde durduğu hâlde, birkaç asırdan beri Müslümanlar bunu bir türlü anlayamadı; ilme, mârifete ve sanata karşı hep kapalı kaldılar; kapalı kalmanın da ötesinde, düşünce ve araştırma itibarıyla öylesine kısırlaştı, durgunlaştı ve kendilerini saldılar ki, gün geldi başkalarının vesâyetine girme bile onları uyarmadı –bugün dünyanın hâlihazırdaki durumu vesâyet sayılır– uyanıp göremediler çevrelerinde olup biteni. Yok haberi çoklarının hakikatten, hakikat aşkından, araştırma sevdasından. Ben, bu dünyada ilimde, teknolojide başkalarına bağımlı yaşamadan hicap duyan birine rastlamadım. Varsa birkaç insan, onlar da seslerini duyurabilme konumunda değiller. Allah'a kulluğumuz, iman konusundaki samimiyetimiz ise diğer olumsuz yanlarımızın tam dengi. İbadetlerimize gelince, onlar da büyük ölçüde kültürel faaliyetlerimiz türünden folklor gibi bir şey veya geleneklerimizden bir gelenek. Bari geleneklerimize saygılı olabilseydik; ne gezer, onlar da zamana emanet...

Vaziyet böyle olunca, bu dünyada ne İslâm'ın özünden ne teşriî emirlerin doğru kavranmasından ne de tekvînî esasların iyi okunup iyi yorumlanmasından kat'iyen bahsedilemez. Bu itibarla, içinde bazı Müslüman kümelerin bulunduğu, rengi, deseni bozulmuş, şivesi anlaşılmaz hâle gelmiş bu karanlık coğrafyada, bizim başka bir şeye değil, yeniden hakikat aşkının, ilim ve araştırma aşkının uyarılmasına, dinin vicdanlara bir kere daha kendi orijiniyle duyurulmasına ihtiyacımız var. Bu dünyayı, şu anda içine düştüğü o korkunç gayyadan ancak, kendi terbiye sistemimizle yetişmiş zinde dimağlar, aynı iman ve aynı gayeyi paylaşan Hakk'a adanmış ruhlar; garazsız-ivazsız "hizmet" deyip koşan irade erleri ve her türlü gâileyi aşmaya kararlı ilim, mârifet ve azim kahramanları

kurtarabilirler; maddî-mânevî, dünyevî-uhrevî beklentisi olmayan, ilim, mârifet ve azim kahramanları. Bugüne kadar hep onların geleceği ümidiyle yaşadık; sonsuza dek de öyle yaşama niyetindeyiz.

1 ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/217; el-Heysemî, *Zevâidü Müsnedi'l-Hâris* 2/803.

2 Tirmizî, *ilim* 19; İbn Mâce, *zühd* 15.

Hakikat Aşkı

Bir şeyin aslı, esası demek olan hakikat, görülen, duyulan ve akledilip kavrananın ötesinde neyin ne olduğunun, ne ifade ettiğinin ve neyi gösterdiğinin apaçık bilinmesi demektir. İnsan, kâinat ve eşyanın, aslı, esası nedir? Bunlar hem teker teker hem de hepsi birden ne ifade ederler; atomlardan nebulolara, insanın en küçük parçacıklarından maddî-mânevî derinliklerine kadar bütün bir varlık ve ondaki nizam, âhenk, güzellik ve hikmet arkasında acaba neler var? Bütün bu gerçekler, rastlantılara verilemeyeceğine göre, mutlaka zerreden seyyârâta her şeyin dayandığı/dayanacağı bir hakikat olmalıdır. Her şeyin gidip istinat ettiği böyle bir hakikat vardır ve onun kendine has evsâfıyla tanınması da her insan için bir vecibedir. İşte böyle bir vecibeyi derin bir iştiyak ve alâka ile takip etmeye "hakikat aşkı" denir.

Topyekün varlık, eşya ve hâdiseleri hallaç ederek her nesnenin özüne, esasına, mahiyetine muttali olma hissi, heyecanı, cehdi, gayreti ve tutkusu da diyebileceğimiz böyle bir aşk, Hakikatler Hakikati'ne ulaşmanın da en emin yoludur. İnsanın ruh dünyasında böyle bir heyecan ve arzunun uyarılması ve onda her varlığın arkasındaki mânâyı anlama his, merak ve düşüncesinin harekete geçirilmesi; geçirilip azm u iradenin şahlandırılması, hakikat aşkı adına ilk mırıldanışlar ve ilk kıpırdanışlardır. Onun, âfâk ve enfüsü tam bir ibadet neşvesi ve ciddiyetiyle okuyup değerlendirmesi, yeni ilmî gelişmeler ve farklılaşan bakış zaviyeleri açısından varlık ve hâdiseleri bir kez daha gözden geçirmesi, bunları yaparken de karşılaştığı bütün sıkıntılara katlanması; kararlı tavırları, beyin sancısı; bir kısım muğlak ve mûdil meselelerle yüz yüze geldiğinde ye'se düşmemesi, panik yaşamaması ve ne olursa olsun hakikate ulaşmayı hayatının gayesi bilmesi ise bu konuda olmazsa olmaz esaslardandır.

Böyle bir yolda yürümeyi; varlık ve hâdiseleri, her şeyin önünü arkasını düşünüp değerlendirme mânâsına "tedebbür", her zaman beyin fırtınası ölçüsünde mürekkep düşünme de diyebileceğimiz "tefekkür", her nesneyi ve her hâdiseyi basiretin engin ufkunda test etme mânâsında "tebassur" ve durma-dinlenme bilmeyen bir azimle zamanın çıldırtıcılığına karşı dişini sıkıp dayanma demek olan "tesabbur" şeklinde de özetleyebiliriz.

İnsan, bu mülâhazalarla kâinat, eşya ve hâdiseleri okuyabildiği takdirde zamanla, uzak-yakın çevresindeki her şeyin dili çözülüverir; her nesne ona

kendi konum ve mânâsıyla alâkalı çeşit çeşit kasideler sunmaya başlar; içini döker, Yaratan'a işaretlerde bulunur ve arkasındaki engin mânâlarla onun ufkuna ışıklar, gönlüne de inşirahlar salar: Elektronlar, atomlar, o harikulâde faaliyetleri, muntazam hareketleri ve baş döndüren âhenkleriyle; moleküller, kendi mini dünyalarında muvazzaf birer memur gibi çelik-çavak ve nizamî faaliyetleriyle; protoplazma, çekirdeği ve onu çevreleyen zarıyla tıpkı bir konak, bir saray mükemmeliyetindeki mahiyet ve işleyişiyle; kalb, mide, ciğerler ve böbrekler, ifa ettikleri yüzlerce vazifeleriyle; dimağ, ruha bağlı ve Yaratan'ın emriyle ortaya koyduğu binlerce aktivitesiyle; vicdan mekanizması, latîfe-i rabbâniye, zihin, irade ve şuur gibi farklı derinlikleriyle; insanoğlu, iman, mârifet, muhabbet, aşk u şevk, kurbet, vuslat unvanları altında Yaratan'la münasebetleriyle; karada-denizde milyarlarca canlı, farklı farklı yaratılışları, yaşama serüvenleri, eko-sistem içindeki yerleri, kendi aralarındaki yardımlaşmaları, belli maslahatlar çerçevesinde sınırlı mücadeleleri, ama mutlaka umumî âhenge hizmetleriyle; yerküre, güneşle olan o hassas ve incelerden ince münasebeti, onunla arasındaki mesafesi ve bir zırh, bir sera gibi çepeçevre onu kuşatan atmosferi, bu havakürenin ihtiva ettiği farklı farklı nispetlerdeki gazları, yaşamaya müsait konumu, donanımı ve bağrından fışkırtılan vâridâtıyla; güneş, o ürperten görünümü, başları döndüren enerjisi, harareti, ziyası, arz üzerindeki canlı-cansız her şeyle alışverişi ve değişik dalga boyundaki şualarıyla; büyük-küçük bütün kâinatlar, aynı mânâ, aynı muhtevadaki azametli hâlleri, gönüllere ra'şeler salan derinlikleri ve gelip vicdanlara akan hikmet ve maslahatlarıyla herkese hakikat adına türlü türlü mesajlar sunmakta, hakikate ulaşma yolunda ruhları şahlandırmakta ve tefekkür edebilenlere doyulmaz dakikalar yaşatmaktadırlar.

Evet, her gün görüp temâşâ ettiğimiz o en güzel meşherlerden daha güzel, en muhteşem saraylardan daha muhteşem, en muhtevalı kitaplardan daha muhtevalı, en mevzun ve muntazam sistemlerden daha muntazam, en şaşaalı mesîre yerlerinden daha büyülü ve hemen her zaman taptaze ve rengârenk hâliyle şu yeryüzü –ona bir mânâda cennetlerin izdüşümü, Firdevslerin sihirli koridoru da diyebiliriz– bütün o cazibedâr derinlikleriyle insanî duygularımıza akseden birbirinden farklı tecellî dalga boyundaki güzelliklerin en enfesleriyle başlarımızı döndürmekte ve gönüllerimizi hakikat aşkıyla coşturmaktadır.

Eğer insan, tabiat ve hayata ait hususiyetleri biraz ön yargısız, biraz da

insafla tetkik edebilse, görüp duyduğu, bakıp mütalaa ettiği canlı-cansız her nesneye karşı öylesine derin bir hayranlık duyacaktır ki, müşâhede ettiği şeyleri bir daha ve bir daha temâşâdan kendini alamayacak; belki de, bir sevdalı gibi sürekli varlığın özüne ulaşma hülyalarıyla oturup kalkacaktır; oturup kalkacak ve her yeni tetkik, yeni tahlil, yeni terkiple varlık ve eşyanın ötesindeki hakikatlerin/hakikatin meraklı bir araştırıcısı ve âşık bir keşşafı hâline gelecektir. Kim olursa olsun, kâinat ve içindekilere böyle bakıp böyle yorumlayan her meraklı ve hüşyar dimağ, farklı görür gördüğü her şeyi; başkalaşır onun nazarında renkler, desenler, şiveler; bir vecd ü istiğrak yaşar arz u semayı her temâşâ edişinde; büyülenir güllerin, çiçeklerin revnakdâr güzellikleri karşısında. Yıldırımların tarrakalarından, kuşların-kuşçukların o içli ve narin nağmelerine kadar her seste Yaratıcı Kudret'e tebcil neşidelerinin yükseldiğini duyar gibi olur ve yürür daha ilerilere en derin iştiyaklarla. Yürür ve yer-gök arasındaki sırlı münasebetten atmosfer hâdiselerine, yağmurların içlere inşirah salan yumuşak seslerinden çayların-ırmakların çağıltılarına kadar hemen her şeyde tadına doyulmayan bir sermestî yaşar; yaşar da bütün bu hâdiselerin arkasında o topyekün varlığı kuşatan sonsuz irade ve merhametin mevcudiyetini duyar ve çocuklar gibi sevinir.. çocuklar gibi sevinir ışık-gölge münâvebeleri, gecelerin-gündüzlerin sırlı deveranı, her biri birer kudret kelimesi otların-ağaçların büyülü hâlleri, meyvelerin tat ve kokuları ve insan ruhunun bunları duyup zevk etmesi karşısında. Sevinir ve aradığı hakikate yaklaşan bir meraklı, sevdiğinin kokusunu duyan bir âşık gibi yer yer ümit mırıldanır, zaman zaman da "Daha var" deyip yoluna devam eder; devam eder de, ırmakların çağıltılarından ormanların içten içe iniltilerine, tenha koruların sessiz murakabelerinden başlarını semaya dayamış gibi duran dağların mehib duruşlarına, bağ ve bahçelerin o nefis görüntülerinden insanoğlunun iç içe derinliklerine kadar hemen her şeyde, kitaplarla ifade edilememiş ne derin hakikatleri idrake muvaffak olur..!

Gün gelir o, uzak-yakın çevresinde görüp duyduğu her şeyin ses, soluk, renk, desen, hey'et, ruh ve mânâsında, idraklerimizi aşkın ve tariflere sığmayan o ezel ve ebed Sultanı Müteâl Mevcud'un göz kamaştıran şaşaalı tecellîleriyle yüz yüze gelir; kendini farklı bir duyuş ve seziş zemzemesi içinde bulur; yürür daha ilerilere ve gider her şeyin farklı lisanlarla "Allah mâbûd, Allah maksûd, Allah mahbûb" dediği ufka ulaşır. İşte o zaman bütün zahmetler rahmete inkılâp

eder; arama, yürüme meşakkatleri de zevkli bir seyahate dönüşür.

Zaten böyle hüşyar bir ruh için bir baştan bir başa bütün tabiat, topyekün varlık ve umum eşya bir güzellikler meşheri, bir sanat ve bedîalar galerisi ve bir zevk u safâ seyrangâhıdır. Bu meşhere ve bu galeriye gönül gözüyle bakabilenler, bu seyrangâhı da iman nuruyla temâşâ edenler kendilerini cennetlere uzanan bir koridorda yürüyor sanır; sinelerinde duyup hissettikleri hakikat-i ezeliye cezbiyle çok defa kendilerinden geçer ve temâşâ iradelerini basiretlerine bağlayarak yeni ufuklara doğru koşarlar. Görüp tanıştıkları her varlıktan farklı bir merhaba alır, değişik mârifet dersleri dinler ve yol boyu uğradıkları canlı-cansız her varlığın dilinden, dudağından dökülen mârifet ve muhabbetleri yudumlaya yudumlaya dolaşır dururlar vadi vadi; selâm verir, selâm alırlar her şeyden. Daha bir yaklaştıklarını hissederler her adımda arkasından koştukları Hakikatler Hakikati'ne. Duyarlar hususî bir teveccüh gördüklerini ve âdeta O'ndan mesajlar alıyor gibi olurlar pekişen ve güçlenen imanları, mârifetleri sayesinde. Mevsimi gelince de, O'nu görüyor gibi olma ufkuna ulaşır ve görülmezleri görür, duyulmazları duyarlar ve ayrılmak istemezler bu zevk u şevk, mehâfet ve mehâbet koyundan.

İşte böyle bir hakikat aşkı zamanla insanda ciddî bir araştırma iştiyakı hâsıl eder ki, herhalde üzerinde durulması icap eden önemli konulardan biri de bu olsa gerek...

İlim ve Araştırma Aşkı

İlim ve araştırma aşkı, ilâhî isimleri, o isimler arkasındaki Zât'ı yakından tanıma, tanıyıp yakınlığına ulaşma ve canlı-cansız karşılaşılan her nesnede O'ndan esintiler duyup hissetme adına zevkli, mukaddes bir iştiyak ve heyecanın unvanıdır. Böyle bir heyecan taşıyan kimse ne gecelerin karanlığına takılır ne de gündüzlerin gürültü ve velveleleriyle dağınıklığa düşer; geceyi ayrı bir temâşâ ufku görür, yürüyeceği noktaya yürür; gündüzü de ayrı bir fırsat faslı olarak değerlendirir ve hep aksiyon soluklar. O, hakikate ulaşma ve inayet görmenin zahmetli bir yolculuğa bağlı olduğunun farkındadır. Meşakkat ve sıkıntıların nebiler yolunun zâdı, zahiresi, sermayesi olduğunu çok iyi bilir. Yarınları ve yarınki nesilleri aydınlatmaya koşarken, mumlar gibi erimesinin gerektiğine yürekten inanmıştır. Ömür tüketir varlığı doğru okuyup doğru yorumlama yolunda.. ve bilgisini mârifete, mârifetini de yakîne ulaştırma azmiyle dur-durak bilmeden koşar varlık şiirinin değişik fasılları arasında.

O, her zaman yeni bir şeylere ulaşma peşindedir; ufku, hedef ve imkânlarının fersah fersah önünde; hızı ve irtifaı en yüksek uçanlardan daha yüksek; sermayesi bir damla olduğu durumlarda dahi gözlerinde her zaman engin deryaların o mehâbetli görüntüleri; kanatlarını ümitle açar-kapar ve bu uzun yolculukta tek kuruş sermayeye sahip olmasa da, dünyanın hazinelerini ayaklarının altında hissediyor gibi yürür hedefine. Bu itibarla da, o şimdilerde ne durumda olursa olsun, taşıdığı bayrağın yarın yükselip göklerde dalgalanacağında şüphesi yoktur.

Dün muasırları sürüm sürümken o yine böyleydi; didik didik ediyordu eşya ve hâdiseleri durup dinlenme bilmeden: Çağdaşları her şeyi uzaktan uzağa seyrede dursun, o her gün yeni yeni tespitleriyle yürüyordu varlığın özüne ve özlerin de özüne doğru. Bir dönemde böyle çalımla yürürken niye birdenbire durduk bilemeyeceğim; ama bugün bizim o muhteşem mirasımızı onların sahiplendiği açıktır. Evet, bu kez biz duraklamaya geçtik onlar yürüdü; yürüdü ve kökü bize ait esasları değerlendirerek nice keşiflere imza attılar. Her şeyin özüne, esasına ulaşamasalar da, çağın ilim ve teknoloji harikalarının arkasında onların olduğu muhakkak...

Bizler, uzak geçmişimiz itibarıyla oldukça parlak, şimdilerde ise zavallılardan daha zavallı birer zamanzede olmamıza karşılık; onlar, o

kapkaranlık mazilerinden intikam alıyormuşçasına, ellerinde ilim meşalesi fersah fersah önümüzdeler ve insanî değerlerde olmasa da ilim ve araştırmadaki fâikiyetleriyle bize karşı caka yapmaktalar. Bize ne olmuştu da böyle gerilerin gerisinde kalıvermiştik.! Oysaki çok sağlam bir geçmişimiz, güçlü ve her zaman geçerli dinamiklerimiz, ilmi ve araştırmayı ibadet sayan bir dinimiz vardı; bu açıdan da, ne ilimlere ne de varlık ve hâdiselere hiç de yabancı değildik; ama her nasılsa bir kere cehalete, bağnazlığa, tembelliğe yenik düşmüş; sonra da kahreden bir taklit ve şablonculuğa takılıp kalmıştık!..

Ne günlerdi; biz kendimizdik, bütün araştırmalarımız da bizceydi. İbadet sayıyorduk düşünmeyi, araştırmayı ve öğretmeyi; hür düşünceli ve hakka ulaşma azmiyle gerilmiş binlerce ilim âşıkı şehit vermiştik.. harıl harıldık her alanda.. Hakk'ın kâinat kitabındaki şifrelerini çözme yolunda yarışır gibi bir hâlimiz vardı. *"O maziler sanki bir yıkık rüya şimdi."* (M. Âkif)

İlk Müslümanlar, yeryüzünde İslâmiyet'i neşrederken, bir yandan bütün himmetleriyle gönülleri aydınlatmaya çalışıyor ve insanlara, o döneme hâkim değişik istibdatlardan sıyrılma yollarını gösteriyor, diğer yandan da ulaşabildikleri her topluma yeni bir ilim anlayışı, tefekkür tarzı ve araştırma usulü sunuyorlardı. İslâm'ın zuhuru üzerinden henüz bir asır geçmemişti ki, Âkif'in ifadesiyle: *"Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi / Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi / Zulmün ki, zevâl aklına gelmezdi, geberdi..."* Evet, onun gür sesinin ulaştığı her yerde, firavunluklar tarumar olup gitti ve her bucakta hak ve adaletin bayrağı dalgalanmaya başladı. Putperestliğin yerini tevhid düşüncesi ve Allah'a kulluk alırken, taklit ve üstûreler de bir bir yerlerini ilim aşkına ve araştırma iştiyakına bırakıyorlardı.

O gün her ilim, ilim kabul ediliyor ve hepsi de bu aşk ve iştiyaktan nasibini alabiliyordu: Bir taraftan âlet ve belâgat ilimleri, tefsir, hadis, fıkıh, usul-i hadis, usul-i fıkıh ve usûliddin gibi ilimler yeni bir dinî sistemin, bir hayat felsefesinin ve bir ukbâ mülâhazasının dili, tercümanı olarak ortaya konurken –burası o konuyu açmanın yeri değil– diğer taraftan da matematik, geometri, kimya, tıp, astronomi, ziraat ve şehircilik... gibi pek çok fen o güne kadar çok iyi bilinmeyen farklı bir çerçevede yeniden vaz'ediliyordu. O dönem itibarıyla, bu ilim dallarının hemen hepsinde, araştırma sevdalısı bir hayli mütefekkir, filozof ve kâşif göstermek mümkündür: Muhammed b. Zekeriyya er-Râzî'den[1]

Kûfeli Cabir'e[2], Fârâbî'den[3] İbn Sina'ya[4], Fezârî'den[5] el-Bettânî'ye[6], İbn Yunus'tan[7] Zehravî'ye[8], Gazzâlî'den[9] İbn Rüşd'e[10] kadar daha yüzlerce deha... bizim burada işaret ettiklerimiz, kimya, matematik, geometri, tıp, astronomi, mûsıkî, fıkıh, usul-i fıkıh, tasavvuf... gibi ilim dallarında sistemler geliştirmiş ilim adamı, düşünür, filozof ve kâşiflerden sadece birkaçı… Bunların insanlığa armağan ettikleri eserler çağları aşacak nitelikte ve Batı Rönesansına öncülük yapacak mahiyettedir. Bunun böyle olduğunu içimizdeki bir kısım haricîler kabul etmeseler de, münsif ilim dünyası artık bu konuda farklı düşünmektedir.

Şimdi isterseniz, Haydar Bammad, Josef Bertrand ve Gustave Le Bon gibi mütefekkirlerin bazı tespitleriyle konuyu biraz daha açalım: Milâdî sekizinci ve dokuzuncu asırlar, değişik ilim ve fenlerin fevkalâde inkişaf ettiği aydınlık çağlardır. İlim tarihi bu asırlar itibarıyla Şark'ı oldukça parlak anlatır. Şöyle ki, dünyanın dört bir yanında koyu bir cehaletin hükümfermâ olduğu bu dönemde İslâm dünyası altın çağını yaşamaktadır. İlim adamları ve araştırmacılar, devlet ricaliyle yan yana ve el üstündedirler. Abbasî Me'mun döneminde, devlet tarafından yerkürenin küreviyetini ispatlama karar altına alınır. Bu karar daha sonraları Benû Musa (Muhammed, Ahmed, Hasan) tarafından Sancar sahrasında gerçekleştirilmeye çalışılır. İlim tarihinde keyfiyeti çok iyi bilinen bu tecrübe, bir de Kûfe sahrasında denenir ve bu konuyla alâkalı günümüzdeki bilgilere yakın sonuçlar elde edilir.

Oysaki İslâmiyet gelmeden önce o günkü Orta Doğu'da İskenderiye mektebinin devre dışı kalmasıyla pek çok ilmî alanda bir duraklama yaşandığı gibi, astronomiyle alâkalı bilgiler de astrolojik üstûrelere yenik düşmüştü. İlmî araştırmalar durmuş, insanlarda ilim aşkı tamamen sönmüş ve müsbet düşünce de gurbet yıllarını yaşıyordu. O dönemde dünyanın en güçlü ilim merkezi sayılan Konstantiniye'de ilim yuvaları ruhların cinsiyet tayiniyle meşgul oluyordu; Avrupa'nın durumu ise, tamamen yürekler acısıydı.

İşte böyle bir çağda Müslüman ilim âşıkları, eski ilmî mirastan ellerine geçen bütün bilgi kırıntılarını derin bir iştiyakla gözden geçiriyor, onlardaki hataları düzeltiyor ve gelecek nesilleri hayret ve hayranlığa sevk edecek yeni tespitler ortaya koyuyorlardı.

Çok erken denecek dönemde, tecrübî usulleri vaz'edenler Müslümanlar

olduğu gibi, bugün hâlâ Avrupa ülkelerinde kullanılan bir kısım alet ve sistemlerin keşfi de yine Müslümanlara aittir; usturlap, ilim dünyasına Muhammed b. İbrahim el-Fezârî'nin armağanı; zîc ise, aynı isimdeki eseriyle Ebû Abdullah Muhammed el-Bettânî'nin hediyesi; ilim âleminde "cebir" isminin her zaman Cabir'le beraber anılması rastlantı değil; ilim dünyasında, Benû Musa'dan Muhammed'in adı ikinci derecedeki denklemlerin çözülmesi usulüyle, Ömer b. İbrahim'in ismi de üçüncü derecedeki denklemlerin halli usulüyle anılmaktadır; ay ve güneş tutulmalarının devrî olduğunu söylemekle bu konuda en doğru astronomik tespitlerde bulunan meşhur Ali b. Yunus olmuştur ki, bu zat aynı zamanda kendi "Zîc-i Hâkimî"si ve Nasîruddin et-Tûsî'nin "Zîc-i İlhânî"siyle zamanı ölçen, yıldızların yerlerini belirleyen ve saatlerde ilk rakkas uygulamasını gerçekleştiren binli yılların en namlı astronomudur.

Şimdilerde, bu ilim ve araştırma âşıkı insanlar bizim dünyamızda çok fazla bilinmeseler de münsif Batılılarca hep takdirle anılmakta ve ilim öncüleri olarak yâd edilmektedirler. İlim adamları, Lablas'ın, İbn Yunus ve Bettânî'nin gözlemlerinden yararlandığını söylerler. Hem niye olmasın ki, Batı dünyası asırlarca İbn Yunus ve Bettânî'nin sistemlerini kullanmış, üniversitelerinde talebelerine İbn Rüşd'ün felsefesini, İbn Sina ve Râzî'nin tıbbını okutmuş, Zehravî'nin cerrahi aletlerini kullanmış ve cerrahi yöntemlerini uygulamışlardır. Göz anatomisiyle alâkalı eski köhne düşünceleri yıkarak onların yerine, günümüzdeki bilgilere çok yakın tespitlerde bulunan el-Hâzin'i ilim dünyasında bilmeyen yok gibidir...

Müslümanlardaki bu ilim ve araştırma aşkı, zikredilen hususlar ve benzerlerine de münhasır değildir; onlar, edebiyattan diğer sanat dallarına, ziraatten bahçeciliğe, sulama kanallarından meyve aşılamaya kadar o günün dünyasınca bilinmeyen pek çok konunun da öncüleri ve rehberleri olmuşlardır. Dünyanın, Yunan mitolojileriyle avunup durduğu bir dönemde Doğu, o zenginlerden zengin ve ince üslûbuyla Batı'yı âdeta büyülemiştir. Batı sanatta gayenin yükselticiliğini, tecridin sihirli atmosferini Müslümanlarla tanıyabilmiştir. Bağ-bahçe tımarı, o ince peyzaj farklılığı bizim dünyamızın Batıya armağanlarıdır. Orta Doğu ve diğer sıcak ülkelerin çok değişik meyvelerini Avrupa milletlerine Endülüs Müslümanları tanıtmışlardır. Hayvanat bahçeleri, balık havuzları da yine bu cins kafaların insanlığa hediyesidir. O gün, Endülüs Müslümanları tabiata müdahale haklarını

kullanarak öyle mükemmel bahçeler hazırlamışlardı ki, buralarda en vahşi hayvanlardan en nadir bulunan kuşlara kadar her türlü canlıyla karşılaşmak âdiyattandı. Bu geniş alanların olabildiğine mükemmel dizaynı ve zenginliği, şelâlelerin büyüleyici görüntü ve sesleri karşısında onları temâşâ edenler âdeta kendilerinden geçerlerdi.

İlk Müslümanlar ilim ufukları, hakikat tutkusu ve araştırma aşklarıyla varlık ve eşyayı didik didik etmiş, çağlar boyu birer kaynak olarak herkesin başvuracağı çok önemli tespitlerde bulunmuş, uğradıkları her yeri kendi engin zevklerine göre yeniden şekillendirmiş ve tıpkı Cennetlerin koridorları hâline getirmişlerdi. Herkes onlara ve dünyalarına imreniyor, yüreklerinde kin ve nefret taşımayanlar gönüllü olarak onların vesâyetine koşuyordu. Zaten öylesine geniş bir husumet cephesi karşısında da sırf kaba kuvvetle onca zaman ayakta kalınamazdı.

Günümüze doğru gelirken yavaş yavaş o aşk u iştiyak söndü. O beyin fırtınaları tamamen dindi ve her şey tersine döndü.. ve bu millette öldüren bir yorgunluk yaşanmaya başladı. Geçmişin oldukça cahil ve her zaman gözümüzün içine bakan çoban toplumları ilmî seviyeleri, araştırma ciddiyetleri, maddî terakkî ve teknolojik üstünlükleriyle bizi vesâyetlerine çağırır oldular. Acaba onlar şu anda bulundukları bu noktaya nasıl gelmişlerdi?. Bütün dünya ile oynayacak bu korkunç gücü hangi yollarla elde etmişlerdi?! Bence bütün bu meselenin kestirmeden tek bir cevabı var; o da: Dün bizim geçtiğimiz yollardan geçerek..!

Bu itibarla, bize ve bütün eğitimcilere sadece, insanımızda, bir kere daha kendi soyumuzla tanıdığımız hakikat ve ilim aşkını uyarmak, bir kere daha onları, araştırma azm ü iştiyakıyla şahlandırmak kalıyor. Ne var ki, bu koca coğrafyada böyle bir şeyi başarmak için de, zinde dimağlara, hakka adanmış gönüllere, garazsız, ivazsız ve hiçbir gaile karşısında sarsılmayacak kadar da yürekli babayiğitlere ihtiyaç olduğu bir gerçek; şahsî, ailevî, siyasî ve ekonomik herhangi bir menfaat mülâhazası olmayan ve her türlü beşerî ihtiraslardan uzak babayiğitlere...

1 Milâdî doğum tarihleri:

4 864

2 815

3 870

4 980

5 796

6 858

7 950

8 936

9 1058

10 1126

Şafaklar Üst Üsteydi

Dünyanın karanlıklara yenik düştüğü bir dönemde ufkumuz hep renklerle tülleniyordu ve peşi peşineydi fecir şölenleri. Doludizgindi ışık süvarileri ellerinde pâr pâr meşaleler, dirilişe çağırıyorlardı insanları uğradıkları her yörede.. diriliyordu semtlerine uğrayanlar İsa Mesih nefesi duymuş gibi.. ve yeşeriyordu geçtikleri yerler Hızır uğramışçasına. Bir gözleri dünyada, bir gözleri ukbâda; halkın içinde Hakk'a müteveccihti bu büyülü çehreler.. akılları, kalbleri el eleydi şu dünya macerasında; kâh burada, kâh ötede o sihirli seyahatleriyle her gün ayrı bir şehrâyin yaşıyorlardı âdeta...

Gökler bu dünya ile iç içe ve dudak dudağaydı.. şehirlerimiz, köylerimiz semaların tabakaları gibiydi. Kıtadan kıtaya geçme yakınlığı gibi tahayyül ediyorduk âsuman katmanları arasında seyahati ve çocuklar gibi en tatlı hülyalarla geçiyordu gecelerimiz-gündüzlerimiz. Her şafak ve tulû ile var olduğumuzu bir kere daha duyuyor, bir kere daha yeniden diriliyorduk. Düşünce ufkumuzda hep Cennet meltemleri esiyor ve üzerimizde ruhanîlerin kanat sesleri duyuluyor gibi oluyordu. Bütün bir geçmişi bu günle, bu günü de yakın-uzak gelecekle iç içe yaşıyor, muasırlarımızın zaman darlığından değişik bunalımlarla kıvrandıkları aynı anda biz, Cennetin ferah-feza yamaçlarında dolaşıyor gibi hep huzur ve neşe solukluyorduk.

Her zaman sonsuzdan ışıklarla pâr pâr bu dünyada, uhrevî derinlikleriyle baş döndüren köylerimiz-kentlerimiz ve gelin odasına benzeyen pırıl pırıl yuvalarımız vardı. Bu dünyada, gül dikenle barışık, kedi güvercinle yan yana, bülbül saksağanla arkadaş ve her şey ebediyet türküsü meşk ediyor gibi bir derinlikle salınıyordu. Görüp duyduğumuz hemen her şeyle sûr sesi almış gibi bir kere daha derlenip toparlanıyor, daha bir hızlı O'na yürümeye duruyor ve yürüdüğümüz yolların gidip ta semalara dayandığını duyar gibi oluyorduk. Bilhassa kalbî ve ruhî hayat yörüngesinde yürüme bahtiyarlığına ermiş aydınlık ruhlar için bu dünyada yaşamak âdeta bir imtiyazdı.

Her fecirde sonsuza çağrı ezan sesleriyle yeni bir "ba'sü ba'de'l-mevt" yaşıyor ve duygularımız taptaze, gönüllerimiz olabildiğine hüşyâr, ruhlarımız da meleklerle atbaşı, dini, gökten ilk indiği günün taravetiyle duyuyor, birkaç adım ötede Sonsuz Nur'un tebessümlerini görür gibi oluyor ve saygıyla olduğumuz yerde kalakalıyorduk. Hep ötelerin derinliğiyle düşünüyor,

yaşamayı meleklerin temkiniyle değerlendiriyor ve her zaman Hakk'a âşinâ gönüller gibi oturup kalkıyorduk.

Bizim o günkü bu sihirli dünyamız âdeta zeminin hayat kaynağı, göklerin de kalbi mesabesindeydi; bu kalb her zaman ritmik atışlarıyla "Hû" deyip duruyor ve canlı-cansız aksesuarıyla her an bize Cennet güzelliklerini hatırlatan akla-hayale gelmedik sürprizler sunuyordu. Pırıl pırıldı her taraf; bakıp bakıp çevremize, duyuyorduk varlık ve eşyanın çehresinde öbür âlemin göz kamaştıran ihtişamını...

Gecelerimiz hep bir "seher" nuraniyetiyle geçiyor, gündüzlerimiz ise Firdevs yamaçları gibi apaydındı; apaydındı üstümüze abanmış atmosfer ve onun çevrelediği tabiat, apaydındı bahar-yaz-sonbahar-kış ve bütün hilkat. Bizler bu renkli iklimde, dua ve niyazlarımızla her zaman iradelerimizi aşan isteklerde bulunuyor ve oturup-kalkıp sürekli O'nu hoşnut edecek şeyler mırıldanıyorduk. Duygularımız canlı, gönüllerimiz mızrabını yemiş bam teli gibi tir tir, her zaman O'na farklı telden ne besteler ne besteler sunuyorduk. Yer yer yüreklerimizden kopup gelen ve sinelerimizden yükselen âh u enînler Yakub'un (aleyhisselâm) içli feryatları gibi bir çığlık olup yükseliyor; esen rüzgârlar da Yusuf'un (aleyhisselâm) gömleğinden kokular sürünüp esiyordu. Her bucakta tertemiz duygularla örgülenen şeker-şerbet sözler, "kelime-i tayyibe" gibi salih amellerin eşliğinde, kendi ufku itibarıyla âdeta "çiy noktası"na yükseliyor, sonra da daha değişik bir Hak inayetine dönüşerek sağanak sağanak başımızdan aşağıya boşalıyordu. O günler mü'minlere vaad edilen günlerdi ve o yerler Kâbe'den, Tûr-i Sînâ'dan kopup gelen yerlerdi, bizler de yeryüzü mirasçıları tâli'lilerdik...

Bir gün geldi, düşmanların amansız saldırıları dostların vefasızlığıyla birleşince, biz de durduğumuz yerde duramaz olduk. Üst üste sarsıntılar yaşadık, sonra da birdenbire devriliverdik. Kim bilir belki de, maruz kaldığımız o hıyanetlere uğramasaydık, bu dünya kıyamete kadar o kendine has güzellikleriyle hep tüllenip duracaktı..?

Ne acıdır ki, bir uğursuz dönemde, bu aydınlık dünyanın bütün ışık kaynakları tahrip edildi.. meşale tutan eller kırıldı.. hak söyleyen ağızlara fermuar vuruldu.. ve gelip hayat kaynaklarımızın başına bir kısım gulyabanîler oturdu. Ve artık güneş kendi rengiyle doğmaz olmuştu; ay, çehresindeki

lekelerin gölgesinde bir garip gibiydi; zemin de, ifritlerin cirit attığı bir vahşet alanı hâlini almıştı. Olan olmuştu ve gayrı ne bildiğimiz türden güller açıyor, ne çiçekler çevreye kokular saçıyor ne de bülbüller ötüyordu. Huzur ve neşe ile etraflarına tebessümler yağdıran insanların yerinde de kine, nefrete, düşmanlığa yenik düşmüş kara ruhlu karakuralar ve gayzla homurdanan mağmumlar vardı. Bütün kalb ve ruh insanları o aydınlık çağla beraber sanki gidip kayıplara karışmıştı. Bomboştu köy-kent, ova-oba boş olduğu kadar dimağlarımız ruhtan, mânâdan ve kendi değerlerimize saygıdan...

Yığınlar bir illüzyona maruz kalmış gibi ayakta uyuyor; zimamı elinde tutanlar her gün ayrı bir fantezi peşinde.. kendi değerlerinden kaçan kaçana ve toplum çapında âdeta bir bozgun yaşanıyordu. Ne soy ağacına saygı kalmıştı ne de onun meyvelerine itibar; ağacın köküne baltalar inip kalkıyor ve bin senelik mirasımız ecdada inat çöplüğe atılıyordu. Münafıklık en mergup bir metâ hâlini almış ve her taraf nifakla inliyordu. Aldatma maharet sayılıyor; takiyye, profesyonel takiyyecilerin elinde Müslümanları karalama adına altın çağını yaşıyordu. Mülhidler her zamankinden daha kurnaz, daha hızlı, buna karşılık pek çoğu itibarıyla mü'minler ise ibadet yorgunu, hizmet bezgini, ücret bağımlısıydı.. ve tabiî sabır, azim, fedakârlık ve kararlılık bekleyen konular da fevkalâde zuhurlara emanet edilmişti. Aslında, harikulâde tecellîlere inanan insan ne kadar kalmıştı onu da Allah bilir!

Yakın tarihimiz itibarıyla bu ölçüde dağınıklığa maruz kalmış bir toplum olarak derlenip toparlanmamız mümkün müydü.? Bir daha kendimiz olarak kendi ayaklarımız üzerinde durabilecek miydik? Zâhirî esbaba bakılınca olumlu bir şey söylemek oldukça zordu; ne var ki inanan gönüller için sebepler her şey demek de değildi. Hak, inayetiyle tecellî buyurunca ne olmazdı ki! Bugüne kadar insanoğlu kaç defa kara-buza yenik düştüğü aynı anda sürpriz baharlarla karşılaşmış; kaç defa en korkunç yangınların bağrında "berd ü selâm"a şahit olmuştu. İnsanoğlu yöneleceği kapıya sadakatle yöneldiği, içini O'na açıp derdini O'na şerh ettiği her defasında içinde bulunduğu ölüm çukurlarını yükselme rampaları hâline getirmiş ve bir hamlede, bir nefhada ulaşılmaz gibi görülen zirvelere ulaşıvermişti. Neden bir kere daha olmayacaktı ki!..

Evet, şimdiye dek samimiyetle O'na yönelenlerden hiç kimse geriye boş dönmemişti ve O'na karşı müstağni duranlardan da asla kurtulan olmamıştı. İşte bütün bu mülâhazalarla bizler şu anda, yüzümüz kara, ama gönüllerimiz tir tir,

ümidimizi O’nun rahmetinin enginliğine bağlayarak, yetersizliğimizi-tutarsızlığımızı ve tabiî çaresizliğimizi O’na açıp bizi yepyeni semavî bir takvimle farklı bir diriliş faslına ulaştırmasını diliyor, arzu ve emellerimizi de inayetine emanet ediyoruz

Kalbin Solukları

Kalbin solukları harfsiz, kelimesizdir ama, biz en tesirli beyanı, en büyüleyici mûsıkîyi de onlardan dinleriz. Henüz dillere düşmemiş, gelip kulaklara ulaşmamış, kalem uçları ve daktilo tuşlarıyla tanışmamış; ama bütün bu yolların hepsiyle kendini ifade etmenin çok çok üstünde öyle nefis bir şivesi vardır ki kalb soluklarının, onlara sahip olanlar artık başka şeyler yazıp çizmeye ve onların dilinden anlayanlar da daha tesirli bir beyan aramaya ihtiyaç hissetmezler. Eğer fesahat ve belâgatla kendilerini ifade etmeye çalışan edipler ve değişik üslûp insanları ya da kitlelere tesir adına demagojiden demagojiye koşan beyan şarlatanları kalbin soluklarındaki o derinlerden derin büyüyü sezebilselerdi, böyle dolambaçlı ve hatarlı yollarda ömür tüketeceklerine kendi sinelerine yönelir ve düşünce mızraplarıyla kalblerinin nağmelerini almaya çalışırlardı...

Ama neylersin, çağ bir gürültü çağıydı; âdeta insanlar da onun diliyle kendilerini ifadeye çalışıyorlardı: Evet, bugün dünya bir baştan bir başa en münasebetsiz seslerle inliyor. Medeniyet harikaları dediğimiz otobüsler, trenler, tramvaylar, grayderler, dozerler, vapurlar, uçaklar, radyolar, televizyonlar... atmosferimizi kirletip huzur ve sükûnumuzu delik deşik ettikleri gibi, bizi de kendilerine benzettiler; bugün hemen pek çoğumuz itibarıyla dillerimiz kalblerimizin önünde, seslerimiz makineleri aratmayacak şekilde dem tutuyoruz âdeta bu umumî gürültüye. Ülke bir baştan bir başa tıpkı sağırlar ülkesi, bağıran bağırana.. sesimizle-soluğumuzla birilerini bastırmaya çalışıyor gibi bir hâlimiz var. Ne düşünceye saygı kaldı ne de insanî hissiyata hürmet; laf ebeliği ve kelime oyunlarıyla çok geniş alanlı gürültü çıkaranlar âdeta başarılı addediliyor ve ödüllendiriliyor. İsterse deyip ettikleri hiçbir menfaat vaad etmesin ve hiçbir mantıkî kurala da uymasın; şöyle-böyle ses getiriyor ve yığınları harekete geçiriyorsa iş tamamdır…

Bir zamanlar sükût ve sessizlik bizim en tabiî hâlimiz ve her zamanki iklimimizdi. Belki çokları farkında değildi bu huzur atmosferinin ve bu sessizlik mûsıkîsinin, şimdilerde sezemedikleri gibi bu tiz perdeden gürültüleri. O zamanlar bu sükûnet ikliminde sadece seslerin en tabiîleri duyulur ve bir şiir ve mûsıkî gibi dinlenirdi. Bu hâl her gün birkaç kez o natürel seslerle banyo yapan insanların ruhuna öyle sinmişti ki onların ikliminde asla

gürültü kirliliği olmaz ve hiç kimse bağırıp çağırmaya iltifat etmezdi. Her yer lebâleb sükûnetle dolar-taşar ve herkes sessizlik soluklardı. Onların ikliminde saygı ve terbiye edalı öyle bir sükûnet hâkim idi ki, o atmosfere bir kere uğrayıp bir iki damla sessizlik yudumlayanlar bir daha da oradan ayrılmayı düşünmezlerdi.

O zamanın insanları henüz medeniyet harikalarıyla tanışmamışlardı ve bu geveze varlıkların mârifetlerinden haberdar değillerdi; her taraf sessizdi; onların durumu da milimi milimine bu umumî hava ile tam örtüşüyordu. Gezip dolaştıkları her yerde süt gibi bembeyaz bir sükûnet yudumluyor, uğradıkları herkesten sükût işaretleri alıyorlardı. Ömürlerini her türlü münasebetsizliğe kapalı bir ledünnîlik içinde geçiren o dönemin tâli'lileri, her zaman ayrı bir eda, ayrı bir hava ve ayrı bir şivede öyle bir sükûtîlik sergilerlerdi ki, nadiren de olsa, çevrelerinde meydana gelen haricî gürültüler bu sessizlik şiirinin âhengini kat'iyen bozamazdı.

Konuşmaları icap ettiği yerde bu insanların da bazen konuştukları olurdu ama onların söz ve beyanları daha ziyade hâllerinden süzülen mânâları açmaya mâtuf, müphem hisleri şerh etme istikametinde ve gözsüzlere pinhân hakikatleri avamîleştirme yönünde olurdu. Ağızlarını sık sık açmazlardı; açtıklarında da sükûtî durumlarında işleyip örgüledikleri düşünce dantelâlarını serer-sergiler ve kendilerini dinleyenlere sessizliğin fikir kristallerinden ne hikmet cevherleri ne hikmet cevherleri sunarlardı.

Bu tertemiz atmosferde, ne gelip o pırıl pırıl havayı delen bir şerare, ne yırtık bir ses ne de münasebetsiz bir gürültü duyulurdu. Ara sıra bütün bütün o iklime yabancı bir ses ve soluk bu havayı yırtsa da o insanlar ve onların büyülü atmosferi âdeta bir sihirle yenileniyor gibi hemen değişir, o eski esâtirî hâline bürünür ve yeniden kendini meşk etmeye dururdu; dururdu da gönül dilleriyle ifade ettikleri o sükûtî hitabelerle, meleklerin gökten dökülen ilhamları gibi ulaşabildikleri bütün ruhları mest ederlerdi. Onlarla tanışma bahtiyarlığına erenler "duydum, dinledim, okudum, öğrendim ve inandım" yerine "gördüm, hissettim, büyülendim ve bende oldum" derlerdi. Onların hâl ve gönül derinliklerine bağlı bu fâikiyetleri sayesinde idi ki dilleri bilinsin-bilinmesin, ne demek istediklerini herkes rahatlıkla anlar ve onlara büyülenirdi. Halkla içli dışlı olmaları bir yana, çekilip bir köşede iç murâkabelerini yaşadıklarında dahi hâlleri ve görüntüleriyle gönüllere korlar saçar ve ruhlarda bir sûr sesi

gibi duyulurlardı. Her zaman Hak'la irtibat içindeki bu dupduru insanların susması, bilemediğimiz bir sırla kalbî ve ruhî suskunluğa maruz kalmış kimseleri harekete geçirme adına âdeta bir komut gibiydi. Onlar, gönüllerindeki mahfî hazineleri tavır ve davranışlarıyla ortaya dökünce, bir dilin susmasına bedel o anda pek çok dil birden çözülür, önyargısız müsait gönüller dinlemeye durur ve her yanda müthiş bir heyecan köpürmeye başlardı. Onların bu sessizliği, ruhları coşturan öylesine derin bir mûsıkî idi ki, o atmosferi yaşayan herkesi önüne katar, istediği yöne sürükler, onlara hiç kimseden duyamayacakları nağmeler duyurur ve adı konmamış sürprizler yaşatırdı. Çevreleri onların bu sükûtî hitabelerinden pek çok şey alır, ifade ve beyanlarla daraltılmamış farklı mazmun, farklı mefhum, farklı mantukların engin ufuklarında dolaşır ve gönülleri ölçüsünde bir derinlik yaşarlardı.

Hele o sükûtîler içinde öyleleri vardı ki, onların bakışlarından dökülen ışıkları, yüz çizgilerinden akan mânâları ve tılsımlı tavırlarındaki derinliği görebilenler hemen büyülenir ve bir daha da onlardan ayrılmak istemezlerdi. Böyle sükûtî bir şiirle dolmuş ve doymuş kimseler dinî düşünce ve mü'mince mantığın ortaya koyduğu açıyla her şeyi daha bir farklı duyar ve daha engin bir temâşâ zevkine ererlerdi.

Ben şahsen, iz bırakan o büyük sükûtîleri "idrak" diyebileceğim çerçevede tanıyamadım; dolayısıyla da gerektiği ölçüde yararlandım diyemem; ama yine de itiraf etmeliyim ki, bir alıcı olarak bütün kabiliyetsizliğime rağmen, onların ikliminde bulunduğumda yer yer çiy damlaları gibi ruhuma akan bazen müphem, bazen muğlak fakat her zaman büyüleyen bir eda içinde öyle sırlı şeyler görüp hissetmişimdir ki, aradan yıllar geçtiği hâlde onları her yâd edişimde hâlâ ürperirim. Onların, o harfsiz-kelimesiz, sessiz ve sözsüz beyanları her şeye rağmen beni öylesine mest etmiş idi ki, bugün dahi o dırahşan simaları hatırladıkça gözlerim dolar ve ruhumda o sükûtîlikten nağmeler duyulmaya başlar. Kendi tabiat havzımın sınırlarını zorlamaya durur ve olduğumun yanında olabileceğimin hülyalarına dalarım.

Bir Bakış Açısı

Bir kitabullah-ı âzamdır serâser kâinat,
Hangi harfi yoklasan mânâsı hep Allah çıkar.
(R. M. Ekrem)

Kendine ve çevresine bakmasını bilenler için her zaman dalga dalga gelip gözlere akan, damla damla gönüllere süzülen varlığın ruhundaki o büyüleyen güzellikler, özündeki âhenk, mânâsındaki şiiriyet; kalbleri sevgiye, aşka, alâkaya uyaran öyle bir güce sahiptir ki, bu ledünnî hazzı duyabilenlerin artık dünyada zevk edecekleri hiçbir şey kalmamıştır dense mübalâğa edilmiş olmaz. Onlara, görüp okudukları her şey kâse kâse muhabbet sunar.. coşturur insanî duygularını ve ruhlarında sönmeyen bir heyecan uyarır.

Farklı bir edaya bürünür böyle bir bakış ve duyuş karşısında bütün kâinat ve içindekiler.. dili çözülür eşya ve hâdiselerin.. canlı-cansız her şeyin üzerine bir kısım füsunlu ışıklar yağıyor gibi olur.. mekân âdeta kendi buudlarını aşar ve bir başkalaşır; zaman daha bir derinleşerek uhrevî bir güzelliğe ulaşır. Her şey böyle nefislerden nefis bir eda ile kendini ifade etmeye durunca, Vareden'e karşı içimizdeki sevgi, aşk ve alâka da debisini artırarak bize vuslat neşideleri mırıldanmaya başlar.

Hislerimizin heyecanla köpürdüğü, duyuş ve sezişlerimizin değiştiği, idrak ufkumuzun derinleşip farklılaştığı bu türlü durumlarda çok defa gündelik alâkalardan sıyrılır; bütün bu olup bitenlerin perde arkasına yönelir ve öteleşmenin ruhlarımıza kazandırdığı genişlikle şu her zaman görüp temâşâ ettiğimiz kâinatları, bağrında yaratıldığımız tabiatı, Sevgili'nin kaleminden dökülmüş harfler, kelimeler, şiirler gibi duyar ve mırıldanır; O'nun neyinden dökülen nağmeler gibi dinler ve heyecanlanır; O'nun tığından çıkmış dantelâlar gibi temâşâ eder, hayret ve takdirlerle karşılar; sonra da karşılaştığımız bütün bu şeyleri öper öper başımıza kor, koklar koklar yüzümüze-gözümüze sürer ve bu vuslat koridorunda vuslat demlerine denk unutulmayacak dakikalar yaşarız. Duyarız O'na karşı aşk u alâkanın her şey olduğunu ve bütün cismanî, bedenî hazlara fâik bulunduğunu.

Hele bazı zamanlarda ahvâl ve şartlar gönülleri öylesine yumuşatır, derinleştirir ve semavîleştirir ki, ihtimal böylelerine o esnada "Cennet'e

giriniz!" diye teklif edilse, iç içe yaşadıkları bu aşk u vuslat atmosferinde kalmayı tercih edecek ve kendilerine yapılan teklife hemen "Evet" demeyeceklerdir. Her şeyden evvel onlar burada, gönüllerinin genişliği ölçüsünde bir cennet yaşadıklarından her gün duyup zevk ettikleri bu cennet rüyasından uyanmak istemeyeceklerdir. Sâniyen bu vefalı gönüller, bizzat mahbub, maksud ve matlub olan Zât'a müteveccih yaşadıklarından, Firdevs bile olsa başka bir şeye yönelmeyi ufukları ve mazhariyetleri itibarıyla saygısızlık addedeceklerdir. Zaten, öteki Cennet de, olsa olsa burada mü'min vicdanlarda nüve hâlinde duyulan cennetlerin bir inkişafı olabilir. Onu da icmâlin rahmet buudlu tafsîli sayar ve "Henüz meyve derme mevsimi değil." der, her şeyi iman ve ümitlerine emanet ederler.

Aslında hemen hepimizin ruhunun aradığı, belki de çok defa bilmeyerek arkasından koştuğu bir şey varsa, o da, çevremizden aldığımız/alacağımız uyarılarla Hakk'a karşı duyacağımız aşk u alâkadır. Dünyanın, ruhlarımızda hayranlık uyaran güzellikleri; canlı-cansız her varlığın birbiriyle olan içten ve sıcak münasebetleri; bütün sevmeler, sevilmeler, ümitler, tatlı hülyalar, arzular ve iştiyaklar O'nunla olan o sırlı alâkanın bir yansımasından ibarettir. Tadıp duyduğumuz dünya nimetleri, yaşadığımız değişik haz "ân"ları, gönüllerimizde O'nun teveccühünün birer tecellîsidir.

Yaşamayı sevimli ve câzip kılan O'dur; biz, O'nun içimize attığı muhabbet kıvılcımıyla severiz hayatı. Bu itibarla da bize, mûnis, yumuşak ve sıcak görünen her şeyde evvelâ O'nu sever, O'na karşı alâkamızı bir kere daha yeniler, sonra da kendi zevklerimizi, şevklerimizi yorumlamaya çalışırız. O'nunla başlarız her şeye; O'nunla devam ettiririz devam ettirilecek her işimizi: Kendimize karşı duyduğumuz her alâkada O'nun aşk ve muhabbetiyle heyecanlanır; müşâhede ettiğimiz her şeyde görüp duyduğumuz değişik işaret ve emarelerle ürperir; ağzımızı açıp bir şeyler mırıldanırken O'nun dilimize armağan ettiği kelimelerle O'nu duyar ve eğer gidip kör bir inada saplanmamışsak, her zaman O'ndan neler ve neler dinleriz. Sonsuzun güzelliklerine bürünmüş ne gül-endam şeylerle karşılaşır; ne çehreleri O'nun ziyasıyla süslü varlıklarla tanışır; ne zevkine doyulmayan temâşâlara erer ve ne sır koylarında dolaşırız.

İşte böyle birine her nasılsa o zamana kadar ihmalinin körlüğüne emanet gibi görülen bütün kapalı kapılar ardına kadar açılır, o âna kadar duyulup

hissedilmedik pek çok şey bir sürpriz edasıyla ortaya çıkar; birdenbire varlığın buudları değişir ve insan âdeta yerini, konumunu bir kere daha keşfeder ve bir kere daha tâli'inin gülen yüzüyle karşı karşıya gelmiş olur. Bundan sonra onun nazarında esen rüzgârdan yağan yağmura, çağlayan ırmaklardan dalga dalga homurdanan denizlere, gökyüzünü süsleyen yıldızlardan yerdeki güllere, çiçeklere kadar her şey Sevgili'den birer mesaj hâlini alır ve gözlerde, gönüllerde o rengârenk güzellikleriyle tüllenmeye durur.

O, her şeyiyle güzeldir; O'na ait olan ve O'ndan gelenler de güzeldir. Hem öyle güzeldir ki, hüşyar bir gönül, görüp temâşâ ettiği her şey üzerinde O'ndan bir kısım imâ ve işaretler aldıkça damarlarında kanı çekilir gibi olur ve O'nunla bir anlık vuslat adına canını feda etmeyi dahi az bulur.

Elbette ki bu konuda herkesin duyup zevk etme ufku farklı farklıdır. Çevrelerine basiretleriyle bakabilen ve ihsasları itibarıyla derinleşip mârifet ve ruhanî hazların zirvesine ulaşan hassas ruhlar, sathîler sathîliklerinde emekleye dursunlar, kim bilir ne engin hayaller içinde yüzer durur ve tâli'lerinin sonsuza açık ufuklarında ne sırça saraylar kurarlar.

Ben her şeyi ancak kendi idrak ufkumun darlığı içinde duyup hissedebildim; hissedebildiklerimin de kim bilir kaçta kaçıyla şu anda karşınızdayım!. Kalbî ve ruhî hayat kahramanlarının her şeyi daha farklı zevk edip değerlendirdiklerini/değerlendireceklerini düşünüyorum. Her zaman yer-gök farklılığı kadar farklı istidatların bulunabileceğine ve bunların, varlığı değişik temâşâ rasathanelerinden rasat edebileceklerine inandım. Onları takdir ederken kendi zevk ufkumu sorgulamayı da ihmal etmedim. İmrendim o evirip-çevirip insan olmanın bütün avantajlarından istifade etmesini bilen vicdan kahramanlarına ve onların ekstra mazhariyetlerine...

Onlar nerede dururlarsa dursunlar, ben nerede bulunursam bulunayım, yine de kendimce hayatımın en tatlı rüyalarını, varlık ve hâdiseleri öbür yüzleri itibarıyla okumaya çalıştığım demlerde gördüm; gördüm ve o küçük ölçülerim, ayarsız kriterlerimle ne elde ettiysem onu insan olarak yaratılmış olmama Allah'ın en büyük armağanı saydım.

Bazıları görüp duyduğu şeylerle yetinir ve vardığı nokta her neresi ise orayı mârifet ve ruhanî hazların serhaddi sanır; oysaki o, istidadı müsaitse, bir hamle daha yapıp himmetini bir kez daha şahlandırıverse daha değişik bir çerçeveden

kim bilir ne farklı sesler, sözler duyacak, ne göz kamaştıran renklerle karşılaşacak, ne büyüleyici güzelliklerin temâşâsıyla kendinden geçecek ve "Meğer serhat orası değilmiş de burasıymış." diyecektir. Onunla da iktifa etmeyip bir kere daha gerilse ve görüp müşâhede ettiği şeylerde derinleşiverse, içine akan farklı mânâlar karşısında "Hayır hayır, her şey şu anda ulaştığım noktada mündemiçmiş." diye mırıldanacak ve orasını her şeyi doğru görüp doğru okumanın son sınırı sayacaktır.

Allah'ın kelimâtı da, cümleleri de, o kelimât ve cümlelerden meydana gelen tekvînî ve teşriî kitapları da sonsuzdur, çok buudludur ve ihata edilemeyecek ölçüde bir muhtevaya sahiptir. Bu sonsuzluk, bu çokluk ve bu zenginlik istidatlara, gayretlere emanettir. *"Herkesin istidadına vâbestedir âsâr-ı feyzi"* ve herkesin teveccühü kadardır ruhundaki inkişafı...

Fânîliklerle Kuşatılan Ruhlar

Dünyayı sadece fânî yüzü ve kendi darlığı içinde duyanlar, vicdanın onca genişliğine rağmen hayatlarını zindanda geçiriyor gibi onu karartmış sayılırlar. Bunlardan pek çoğu, böyle bir darlığı her hissedişinde, ya daha parlak ve muhteşem kabul ettiği maziye vurgun yaşar ya da hayallerinde şekillendirdiği tül pembe bir gelecek rüyasıyla teselli olmaya çalışır. İçinde bulunduğu en eşref gün ve saatlere sözünü dinletip onlara gönlünün boyasını çalarak kalb ve ruhun ferah-feza iklimlerine yükseleceğine, ya "teselli" deyip hâli ve istikbali görmezlikten gelerek geçmişe sığınır; ya da köksüz, temelsiz bir yalancı âtî tasavvuruyla avunur durur. Bütün bunların teselli adına bir şey ifade etmediği/etmeyeceği açıktır; ama gel gör ki, o bir türlü bunu anlamamaktadır.

Evet, gelecek asla unutulmamalı, o her zaman millî ruh desenimize göre değişik ihyâ ve inşâ projelerine esas kabul edilmeli ve ona saygı duyulmalı; şanlı geçmişimiz de hep hayırla yâd edilmeli, ruh ve mânâ köklerimiz hatırına da her zaman müracaat edilecek bir kaynak sayılmalıdır. Bütün bunların yanında, daha çok da içinde bulunduğumuz zaman üzerinde durulmalı ve evrile çevrile değerlendirilmelidir ki, bence bazılarını sıkan ve bunaltan darlıktan kurtulmanın yolu da bu olsa gerek.. yoksa, ne "Her yer karanlık!" deyip geçmiş adına bir kısım üstûrelere sığınmakla ne de eşyanın tabiatını görmezlikten gelerek âtî hesabına tutarsız hülyalara dalmakla kat'iyen bir yere varılamaz. Şimdiye kadar bu tür hülyalar hasret, hicran ve inkisarlarımızı artırmaktan başka bir şeye yaramamıştır.

Ama ne acıdır ki, bazı kimseler, bulundukları durumun darlık ve sıkıcılığını iman ve Hak'la münasebetlerini güçlendirerek aşacaklarına, sürekli gelgitler yaşayarak boş kuruntularla ömür tüketmektedirler.

Böyleleri için hayat çok kısa ve sınırlıdır; onun ne insanın emellerine cevap verecek bir vüs'at ve derinliği ne de hislerinin enginliği açısından ümit vaad eden bir yanı vardır. O fevkalâde vefasızdır; ne yemeye doyar ne de yedirmeye "Eyvallah!" eder. Senin olup olmadığı belli değildir; bir ömür boyu sırtında taşırsın da bilinmedik bir dönemeçte "Allah'a ısmarladık" demeden çeker gider. Evet, kimsenin elinde miadını gösteren bir senet yoktur. Yaş ortalaması denen sınır kime vefa yüzü gösterir, o da belli değildir. Mukadder gibi görülen ömrü son damlasına kadar yaşayanların sayısı belli şart ve belli ortamlara göre

farklı farklıdır: İnsan herhangi bir sabah veya akşam ya da günün belirsiz bir saatinde, kendi hâlinde, her şeyden gafil, karşısına çıkacak sürprizlerden habersiz, bir yolda yürürken, şu veya bu şekilde bir iş görürken derlenip toparlanma fırsatını dahi bulamadan tutuştururlar eline tezkeresini ve Yunusça ifadesiyle *"Bindirirler cansız ata / İndirirler zulmete / Ne ana var ne ata / Örtüp pinhân ederler."* Biter onun için her şey; kopmuştur arkada bıraktıklarından; maldan-menâlden, evlâd ü iyâlden. Bir hiçle karşılaşırlar ömür çerçevesinde ağlayıp sızlayanlar veya cenazesine koşanlar.

Ne gariptir ki, bir ömür boyu böyle bir sonun hesabı hiç mi hiç yapılmamıştır. Bu itibarla, o güne kadar devam edegelen ve bir yekûna varması hayal edilen o bin bir hesaba bağlı kombinezonun bir daha meydana gelmesi de asla mümkün değildir. Ona ait hesaplar defteri kapanmış ve bütün o dar hesapları altüst edecek yeni bir muhasebe faslı başlamıştır. Buna her şeye "elveda" faslı da diyebiliriz; hayata elveda, güzelliklere elveda, tadıp doyamadıklarımıza elveda, gidip gurûba kapanan bütün ümit ve beklentilere elveda faslı... Bütün arzuların sönüp kül olduğu, bütün hülyaların serâba döndüğü, bütün emellerin dibe vurduğu, bütün hüzünlerin daha bir koyulaştığı ve bütün ideallerin yıkık bir rüyaya dönüştüğü böyle bir durumda, kim olursa olsun, o kendini iyiden iyiye sallantıda hisseder; belki de yıkılır dize gelir; ama, artık yapacak fazla bir şey de kalmamıştır.

Devrilip toprağın bağrına gömüleceğini tahayyül ettikçe kara kara düşünmeye durur; her şey gibi fânîliğin onun hakkından da geleceği mülâhazasıyla ecel terleri döker, çaresizlikle inler; inler sırça saraylarının yıkılıp gitmesi, hülyalarının altüst olması, gülüp eğlenmenin, sevip sevilmenin ve hayattan kâm almanın sona ermesi karşısında. Artık ruh dünyasında hazan uğultularıyla esmektedir esen her rüzgâr ve hayat boşalma sesleri vermektedir ona göre her yanda. Böyle bir boşluk hissiyle onun nazarında, milyonlarca-milyarlarca insanın müşterek duygu, düşünce ve tecrübesinden örülmüş nizam ve intizam da diyebileceğimiz kültürler, medeniyetler, felsefeler de gidip aynı müphem ve belirsiz boşluklara akmaktadır. Gelenler tıpkı gölgeler gibi gelmekte, gidenlerse hayallere karışıp yok olmakta.. ve böylece bir zamanlar toz pembe görünen her şeyin ve bütün hayatî aktivitelerin yerlerini bomboş çerçeveler, silik çizgiler ve sopsoğuk yokluklar almaktadır.

Artık, ne o her zaman renklerle tüllenen güzelliklerden bir parıltı ne o pırıl pırıl simalardan bir eser ne de o baş döndüren cazibelerden bir iz kalmıştır... Görünmüştür gayrı o yalancı rüyanın dibi ve en sevimli çehreler yokluğun ezip geçtiği yollarda hazan yemiş yapraklar gibidir.

Evet, kimilerince, ölümle insan ruhunda açılan oyuklar öyle derindir ki, böyle bir boşluğa açılan her ruh orada kendi yokluğuyla ürperdiği gibi, diğer insanların, milletlerin, hatta bütün varlık ve kâinatların gidip hiçliğe dökülmesiyle de irkilir ve dehşetler yaşar. Böylelerinin mızraplarından sürekli hasret ve hicran nağmeleri yükselir.. hep âh u vâhlar duyulur çevrelerinde ve "Şu vahşetzâra geldim ama bin peşimanım." şikâyetleriyle inler o karanlık iklim.

Genç olsun ihtiyar olsun, hayatını beden ve cismaniyetin darlığında yaşayanlar için böyle bir hicran ve inkisar kaçınılmazdır. İçki, kumar, eğlence ve çakırkeyf yaşama iptal-i his nevinden belki bazılarını avutabilir, ama mutluluk adına onların da kat'iyen bir şey ifade ettiği söylenemez; aksine onlara müptelâ olanların her zamanki hâlleri stres, çılgınlık, hafakan ve cinnettir. Kıvranırlar iç içe ızdıraplarla her an; kapkaranlık duygularla soluklanırlar muttarid ve hezeyan yaşarlar sürekli...

İmandır, ümittir, vicdan genişliğidir insanı kendi darlığından kurtarıp kalb ve ruhun ferah-feza iklimlerinde dolaştıran.. ilhad, inkâr, şek ve tereddüdün sisini-dumanını silip herkese rahat bir nefes aldıran.. zindanları saraylara çevirip insana Firdevs esintileri yaşatan.. ve bu küçücük insanoğlunu kâinatlara denk, hatta onları da aşkın vüs'ate ulaştıran... Bilmem ki, cismaniyetteki darlığa takılıp ruhundaki genişliği göremeyen günümüzün görme özürlülerine bunları anlatmak mümkün olacak mı..?

Bir Büyülü Dünya Vardı

Pırıl pırıldı o dünya apaydın ufukları, apaydın insanlarıyla. Dört bir yandan herkes merakla ona koşar ve bir kere onun nurefşân iklimiyle tanışanlar da ülkelerini bırakır gelir onun ovasında, obasında yaşarlardı. Bu dünyada geceler meleklerin iklimi kadar nurlu, gündüzler de Cennet yamaçları gibi şendi. Gam-keder iğreti dururdu gelip üzerlerine çökse de. Sevinç-neşe tamdı en tozlu-dumanlı durumlarda bile. Genç-ihtiyar herkesin yüzünde, gözünde parıldayan ışık, gamzeden vefa ve samimiyet sayesinde o ülkede hayat âdeta bir şölene döner ve her hâliyle ruhanîler iklimini andıran o dünyada yaşama, ütopyaları aratmazdı. Civanmertti, yiğitti insanları. Vefa soluklanırdı her bucakta. Yerde kalmazdı mazlumun ahı ve haddi bildirilirdi zalimin anında.

İnanılmaz bir incelik, bir terbiye göze çarpardı her yanda. Sıradan insanlar bile hiç mi hiç kaba davranmaz ve hep bir centilmenlik sergilerlerdi her zaman. Şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun, rüzgârlar ne kadar muhalif eserse essin, onlar, asla itidali elden bırakmaz, herkesin öfke ile köpürdüğü durumlarda dahi içinde neş'et ettikleri toplumun saygı kurallarına göre hareket eder ve kat'iyen kaba davranmazlardı. Mâbed, mektep her zaman kendi mânâlarının kat kat üstünde bir ışıkla tüllenir, çarşı-pazar her yanda dolaşan enderunîleriyle bu mânâya farklı bir lezzet katardı.

Nazar mı değdi, yoksa bizde nazarlar mı sathîleşti; toplum yavaş yavaş karbonlaşmaya başladı. Zamanla içimizden bazıları ve yakınımızda bulunan bir kısım nankörler kendi değerlerini, kendi ruh ve mânâ köklerini baltalamaya durdular. Nefret ediyorlardı kendi özlerinden ve bağrında neş'et edip geliştikleri millet ruhundan. O güne kadar saygı duyduğumuz her şey horlanıyor ve yüzlerce senelik tarihî müktesebat ve millî kazanımlar değersiz bir metâ gibi sokağa fırlatılıyordu. Herkesi büyüleyen, çevremizdeki hasımlarımızı bile hayran bırakan en füsunlu yanlarımız bir kısım müstağriplerce âdeta iç bulandırıcı nesneler gibi algılanıyordu. Yer yer bizi ayakta tutan temel dinamikler bir bir budanıyor ve ruhumuza inat çöplüğe atılıyordu.

Böylece her gün biraz daha millî ruhun benzi sararıyor, tarihî renkler matlaşıyor ve milletin ufkunu her yandan korkunç bir kozmopolitlik sisi-dumanı sarıyordu. Gün geldi, çoklarının, düşünceleriyle beraber eda, endam ve üslûpları da değişti. Yüreklerindeki nurla beraber ufuklarındaki ışıklar da

karardı ve her yanda fitili-yağı millet ruhundan asırlardan beri par par yanan meşaleler söndü, onların yerini içi boş kandiller aldı. Artık, her yerde, ruhlarda bir gevşeme, iradelerde sendeleme ve heyecanlarda da tekleme göze çarpıyordu.

Âdeta bütün bir tarih boyu harıl harıl koşan at da, yiğit de yorgun düşmüştü. Her tarafta bir çözülme manzarası hâkimdi ve her yanda hazan ağlamaları duyuluyordu. Çevreden yükselen husumet homurtularına içte ve vesâyetteki çatlak sesler de katılınca vatan evlâdına oturup ağlamak kalıyordu. Fuzûlî'nin ifadesiyle:

"Dost bîvefa, felek bîrahm, devran bîsükûn,
Dert çok, derman yok, düşman kavî, tâli' (de) zebun(du)."

Her tarafta öyle bir sam yeli esiyordu ki hiç sorma..! Ne yeni nesillerde direnme gücü kalmıştı ne de hayatî müesseselerde tâkat. Peşi peşine devriliyordu miadı dolmuş gibi her şey.. ve anında devrilenlerin yerini bir kısım derme çatma şeyler alıyordu. Gayrı nilüferin başında toprağa kök salıp göklere ser çeken o muhteşem ağaç çürümeye yüz tutmuştu; yenileyemiyordu kendini ve karşı koyamıyordu içten-dıştan bünyesini kemiren parazitlere. Koyamazdı da, yorgundu, sarsıktı ve üzerine baltalarla gelenlerin haddi hesabı yoktu. Bin senelik bir hınçla geliyorlardı üzerine.. kesip biçiyorlardı keyiflerince. Dilim dilim koparıyor ve paylaşıyorlardı aralarında. "Evvelâ başı" deyip onu koparıyor, sonra göğsünü yarıp kalbini çıkarıyor; ardından kolunu-kanadını buduyor; bilmem kaç kere öfkeyle homurdanıyor ve dinme bilmeyen bir gayz ve hınçla gelip gelip bu enkaz üzerine çullanıyorlardı. Hakkından gelindiğine inandıkları zaman bile bir türlü yakasını bırakmıyor; dirilir, kalkar, bütün oyunlarımızı bozar vehmiyle başında nöbet tutarcasına onu sürekli gözaltında bulunduruyorlardı.

Bununla da yetinmiyor, bölgede onun şuuraltı müktesebatına karşı savaş ilan ediyor, onu hafizalardan silmek ve herkese unutturmak istiyorlardı. Onun hatırlanması, şöyle-böyle zihinlerde yeniden canlanması korkutuyordu evhamzedeleri, paranoyakları. Ona karşı hayallerinde oluşturdukları ürperten kurgular aslında onların uykularını kaçırıyor ve hayatı onlar için yaşanmaz hâle getiriyordu.

Ama yıkan için de, yıkılan için de olan olmuş ve dünyanın en önemli bir

denge unsuru yerle bir edilmişti. Ne var ki, kin, nefret ve gaflet öylesine derindi ki, kimse bölgede huzur bendinin yıkıldığının farkında değildi. O gün olup bitenler, bugünleri gören vicdan insanlarının sinelerine birer zıpkın gibi saplanıyordu ama onların da yapacakları fazla bir şey yoktu…

Artık bir zamanlar o taptaze, o olabildiğine canlı ve huzur edalı olan mübarek ruhun ne rengi ne deseni ne de ümit vaad eden bir yanı kalmıştı. Yerle bir olmuş ve İsrafil sûru bekler gibi bir hâli vardı. Böyle bir sûr olur muydu ve o dirilir miydi, bilemem. Bizim ölüden diri, diriden ölü çıkarılacağı konusunda itikadımız tamdı; ama görünen o ki artık asırlarca bölgede muvazene unsuru olan o ruh ve onun çelik iradeli temsilcisi hiçbir mazluma kanat geremeyecek, hiçbir düşkünün elinden tutamayacak, hiçbir azgına dur diyemeyecek, hiçbir felaketi göğüsleyemeyecek, hiçbir çığlığa cevap veremeyecek ve hele kat'iyen "Ben de varım!" diyemeyecekti.. dolayısıyla da gayrı hiç kimse merak edip bu efsanevî ruhu görmek için bölgeye gelmeyecek, kimse bu dünyadan huzur iklimi diye bahsetmeyecekti; zira orada görülen bütün tatlı rüyalar sona ermiş, emeller dibe vurmuş, gürül gürül olduğu döneme ait sesler kesilmiş, mehter susmuş, kös de rafa kaldırılmıştı... Gurbet derindi, dönüşü olabilir miydi bilinemezdi ama hasımların onun hakkından gelmiş ve onu bütün bütün bitirmiş gibi bir hâlleri vardı.

İşi bitirilen ve sonra da derin bir çukura itilen, şair-i şehîrimizin hüzünlü kaleminden damlayan iki kızanla bir zeybek değildi. Önce kıyılan sonra da kıyım kıyım hâle getirilen bölgede muvazene unsuru ruh ve Asyalı bir yiğitti; evet,

" Bir yiğit vardı gömdüler şu karşı bayıra...
Arkadan kefenini, gömleğini soydular.
" Aman kalkar!" deyip üstüne taşlar koydular,
Bir yiğit vardı; gömdüler şu karşı bayıra.

Yiğidim, hele anlatıver olup biteni!
Sen dertli, vatan dertli, oturup ağlayalım...
Ağlayıp da sinelerimizi dağlayalım,
Yiğidim, hele anlatıver olup biteni.
…………..
İradelerde çatırtı, ruhlarda müthiş şok,
Tarihi yağmaladı bir düzine tâli'siz;

Değerler altüst oldu, mukaddesat sahipsiz,
İradelerde çatırtı, ruhlarda müthiş şok.
Tıpkı rüyalarda olduğu gibi diril, gel!
Beyaz atının üzerinde bir sabah erken;
Gözlerim kapalı ruhumda seni süzerken
Tıpkı rüyalarda olduğu gibi diril, gel!"

Ümit ve beklentilerimizin rengi, şivesi ne olursa olsun, yıkık bir rüyaya dönmüş o altın çağların ruhumda birer hicrana dönüşen elemini dindirmede zorlanıyor ve yer yer gözyaşlarımla serinlemeye çalışıyorum. Sağda-solda şafak emareleri arıyor, iç içe hatıralara inkılâp etmiş hülyalar içinde dolaşıyor ve tam bir çerçeveye oturtamadığım, belki de sığdıramadığım o tasavvurları aşkın pırıl pırıl çağları ciddî bir dâüssıla ile bir kere daha yâd ediyor ve inliyorum. Hâdiselerin daha bir karmaşıklaştığı ve her şeyin boz bulanık bir hâl aldığı şu günlerde bazen bütün bütün mazileşiyor, aydınlık günlerimize yöneliyor, onların üzerine abanıyor ve yaralı gönlümü yaşaran gözlerimle nefeslendirerek "Meğer ne âlî bir milletmişiz!" diyor, yüzümü, gözümü o muhteşem köke sürer gibi bir hülyaya dalıyorum.

Eskimeme veya Yenilenme Cehdi

Bu dünyada fertler gibi toplumlar da duyguları, düşünceleri, var olma cehd ve heyecanlarıyla toprağın kuvve-i inbâtiyesine yaslanmış, havaya, güneşe, suya dayanmış bir tohum gibi önce filizlenmeye durur, ardından tomurcuğa, başağa yürür; miadı dolunca da ama hızlı, ama yavaş sallanır, yamulur, bağrında varlığa erdiği toprağa bir kere daha "Merhaba!" der ve kendini onun ağûşuna atar. Belli sistem, belli düşünce ve belli felsefe temsilcilerinin kaderi de bundan farklı değildir; gürül gürüldürler hayatlarının baharında; çevrelerine güller gibi gülücükler salarlar gençliklerinde ve olgunluk çağlarında; renk atar ve sararıp solarlar kendi hazanlarında. Kendi iç dinamiklerini iyi kullanmak suretiyle, kimileri uzun ömürlü kimileri de kısa, yürürler mukadder akıbetlerine.

Gün dönüp de ikbalin yerini idbar alınca, bütün hayatî aktiviteler de durur, nabızlar teklemeye başlar, renkler hazan yemiş yapraklar gibi sararır, hisler-heyecanlar diner ve her yan âdeta bir ölüm melodisiyle inler. Böyle bir çözülüşü bazen "ani'l-merkez" hareketin güçsüzlüğüne, bazen temsilcilerin mefkûresizliğine, bazen hedefe tam kilitlenememeye, bazen ruhlarda dünyevîliğin ağır basmasına, bazen de ilk günkü samimiyetin korunamamasına veririz ama, kim bilir, belki de gerçek sebep bunlardan biri, belki hepsi, belki de "Kudret-i Kâhire"nin esbap üstü meşîetidir. Bunlardan hangisi olursa olsun, insan yöneleceği kapıya yürekten yönelmez, gereken ciddiyet ve gayreti göstermez, her zaman daha engin mülâhazalarla bir tekâmül peşinde bulunmaz/bulunamaz, dahası her an yeni derinliklere açılma azmi içinde olmazsa, onun için renk atma da, sararıp solma da, hatta çürüyüp dağılma ve kendi enkazı altında kalıp ezilme de kaçınılmaz olur.

Evet, gözler hep zirveleri kollamalı, kanatlar "daha yukarılar" deyip her zaman gergin bulunmalı, himmetler "ulü'l-azmâne" bir çizgi takip etmelidir ki, zirvelere ulaşma, şahikalarda dolaşabilme mazhariyeti de gerçekleşebilsin. Yoksa, duraklama ve çözülüp dağılma mukadder demektir. Kur'ân, kendi eser-i mucizesi sayılan aydınlık çağın o güzidelerden güzide topluluğuna: *"Mü'minlerin kalblerinin, Allah'ı ve O'nun tarafından indirilen hakikatleri duyarak haşyet hissedip, yumuşayıp daha derin bir dirilişe erme vakti hâlâ*

gelmedi mi..!"[1] diyerek onları çerçevesi verilmeye çalışılan böyle bir "ba'sü ba'de'l-mevt"e çağırmaktadır. Bu çağrıya uyarak mü'min, canlılığını korumak için her zaman yükselip derinleşme aşk u heyecanı içinde bulunmalı, mefkûresi adına hep yüksekleri kollamalı ve tamamiyet peşinde olmalıdır ki sıyanet görsün, devrilmesin ve yaşadığı sürece de hep taze kalabilsin...

Zira her zaman taze kalabilenlerde dehrin öldürücülüğüne karşı dirilme azmi hiçbir zaman dinmez.. ve böyle biri hangi çağda yaşarsa yaşasın İslâmiyet'i gökten indiği günün taravetiyle duyar, gözleri hep ihsan mülâhazasıyla açılır kapanır, ne tür bir zirvede dolaşırsa dolaşsın hiçbir şahikayı son karargâh görmez. Hatta o, gidip bir gün Allah indindeki, melekler nezdindeki baş döndüren aşkınlıklara ulaşsa dahi her zaman yüzü yerde, gözleri ufuk ötesinde, kanatları gergin ve yüksek uçma azm ü ikdâmı içinde bulunur; bulunur ve arzlılara semavîlik törelerinden çeşit çeşit dersler sunar.

Tabiat ve cismaniyetlerine yenik düşenlerin, onca yaşama ve hayattan kâm alma tutkularına rağmen, eskiyip partallaşmalarına karşılık, bu irade ve azim insanları bütün bir ömür boyu dipdiri ve canlı kalmasını bilir ve her zaman değişik ölümsüzlük tavırları sergilerler. Okur ve yorumlarlar eşya ve hâdiseleri, görüp değerlendirdiği gibi nebilerin. İrtifadan irtifaa geçerler takılmadan arzın cazibesine ve sürtünme handikabına. Yürürler Allah'a yürüdükleri gibi ilklerin, beklentisiz ve pazarlıksız. Doymazlar imandaki neşveye, mârifetteki hazza ve Hakk'a gönül vermedeki lezzete. Hakk'a ulaşanları duyup görme onları daha bir şahlandırır; dökülüp yolda kalanları müşâhede ise bunları daha yürekten Allah'a yönlendirir.. yönelirler O'na, gördükleri hissizler, heyecansızlar karşısında, kulakları teşriî emirlere kapalı sağırlar ve tekvînî emirleri okuyamayan bahtsızlara rastladıkça.. onların bugünleri pırıl pırıl, tâli'leri aydınlık ve akıbetleri de hep nûrefşândır.

Her günü yeni bir diriliş faslı gibi göremeyenler, varlığı içinde bulundukları devrin büyüteçleri altında okuyup değerlendiremeyenler, her gün yeni bir âlem keşfediyor gibi kendini bir kere daha derinden mütalaaya almayanlar/alamayanlar ve insan, kâinat, Allah hakkında hemen her zaman dilimine daha engin mülâhazalarla bakamayanların zamanla hissiyatları açısından yaşlanmaları, neşelerini yitirip bir ölgünlüğe girmeleri, aşk u şevkleri adına bir humûdet yaşayıp kıvamlarını kaybetmeleri mukadderdir.

Böyleleri bir yanılgı olarak kendilerini taptaze ve dipdiri görseler de her zaman bir tükeniş vetiresi içinde sayılırlar. Farkına varsınlar varmasınlar, yüreklerinde yükselme azminin bulunmayışına terettüp eden bir bitişle karşı karşıyadırlar. Dahası, anlamaz bunlar irtifa kaybettiklerini, inişe geçtiklerini ve –Hafizanallah!– gidip bir yere kapaklanacaklarını...

Böyle kahreden bir durum, fertler için olduğu kadar aynıyla toplumlar için de söz konusudur; evet, fertler gibi toplumlar da birer rüşeym şeklinde doğar, gelişir, olgunlaşır, hatta bazen ebediyet gamzediyor gibi bir hâl alır ve "müşârun bi'l-benân" olurlar. Bazen de mebde'deki hayatî dinamikler aynıyla değerlendirilemez, özden uzaklaşmalar başlar, kendi olarak kalmanın yanında yenilenme vetiresi işletilemezse her şey künde künde üstüne devrilir; ne renk kalır ne de desen, hisler-heyecanlar söner, her yanda hazan çağlamaya başlar ve bir muhalif rüzgârla da bütün bütün yıkılır gider. Aksine, böyle bir toplum, konumunun farkında olur, durduğu yerde sağlam durur, kendi hayatî dinamikleriyle münasebetlerini korur ve sürekli kendini yenileyebilirse, tabir-i diğerle yırtılan, çatlayan ve kırılan yerlerini vaktinde tamir ederek mukadder gibi görünen çözülmelerinin önünü alabilirse, bir ilâhî atâ olarak ömrünü uzatabilir ve yaşadığı süreyi hep bir gençlik neşvesi içinde geçirebilir.

Aslında İslâm, müntesiplerine öylesine tazelerden taze bir ruh ve öylesine engin bir yaşama neşesi bahşetmiştir ki, bu ruhun farkında olanların ve bu neşeyi duyanların öyle kolay kolay devrilip gitmeleri söz konusu değildir. Bir mü'min için iman bütün güçlerin üstünde ilâhî bir güç kaynağı, İslâmiyet insanî aşkınlığın son durağı, Hak rızası da bu sönmeyen neşenin ve bu renk atmayan canlılığın paha biçilmez armağanıdır.. ve bu donanım ve desteklerle bir mü'minin hazana yenik düşmesi, bir sürprize kurban gitmesi –Allah'ın inayetiyle– çok uzak bir ihtimaldir...

Cedlerimiz bu neşe ve bu saadet duygusuyla dipdiri ve her zaman bir tekâmül peşinde idiler. Durdukları yerde "sabit-kadem" ve değişme fantezisinden uzaktılar; kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla da sürekli "ba'sü ba'de'l-mevt"ler yaşıyorlardı. Her gün yeni bir duyuş, yeni bir seziş, âfâk ve enfüse ait yeni bir keşif ve yepyeni tahlil ü terkiplerle imanlarını bir kere daha derinden duyuyor, bir kere daha Hak tevfîkine dayanarak inançlarını yeniden inşa ediyor ve irfanlarının derinliği ölçüsünde bir aksiyon sergiliyorlardı. Her zaman Allah'ı anıp ürperiyor, tekvînî ve teşriî emirlerin mânâ, muhteva ve

özünde derinleşiyor ve hep yükseklerden uçuyorlardı.

Onlar öyleydi, biz de böyle; uyanmamız sûr sesine bağlanmamışsa ihtimal bir gün biz de dirilebiliriz...

1 Hadîd sûresi, 57/16.

Sefâhet

Zevk u safâ düşkünlüğü, hafif meşreplik ve bunaklık da demek olan sefâhet, günümüzde çok yaygın ve âdeta teşvik görmekte. Ülkemiz dahil hemen her yerde gırtlağına kadar sefâhete gömülmüş bir sürü sefîh var ve bunlar, içinde neş'et ettikleri toplumların bünyesinde âdeta birer virüs yığını. Akıl, mantık, muhakeme ve dinî kurallar yerine cismanî arzu ve nefsanî zevklerine bağlı hareket eden bu densizler, sürekli hayvanî zevkler peşinde ömür tükettikleri gibi çevrelerindeki pek çok iradesiz kimseleri de aynı levsiyât içine çekerek onları da çürütmektedirler. Bugün, *"Geçmiş gelecek masal hep, eğlenmene bak, ömrünü berbat etme."* (Ömer Hayyam) diyen bir sürü serâzât var. Dünsüz, yarınsız ve kural tanımaz bu çakırkeyf nesillerin zevk u safâ adına nerede duracaklarını ve gidip daha nelere dalacaklarını bugünden kestirmek mümkün değil. Hele bir de televizyon, radyo, bazı medya kuruluşları ve bir kısım karanlık eğlence yerleri bunların hayvanî hislerini gıdıklıyor ve cismanî arzularını şahlandırıyorsa..!

Hayatlarını nefsanîliğe bağlı sürdüren, davranışları hayvanî içgüdülere emanet ve ciddî bir ruh sefaleti içinde bulunan böyle sefîhlere, dinî, millî ve ahlâkî değerleri anlatmanın çok zor olacağı kanaatindeyim; anlatamazsınız bunlara hayatlarını, zamanlarını, imkânlarını israf ettiklerini; herkese, hususiyle de gençlere kötü örnek olduklarını ve toplumu çürüttüklerini.. çekip alamazsınız onları içinde bulundukları bu bohemlikten ve insanı insanlığından utandıran ruh sefaletinden. Ne edep hissinden ne hesap endişesinden ne de insanî değerlere saygıdan eser göremezsiniz bu tâli'sizlerin tavır ve davranışlarında. Hayattan kâm alma, kadın-erkek birbirinden yararlanma bunların en birinci işleri.. düşünmezler yuvayı, anne-baba olmayı, millete faziletli evlât yetiştirmeyi. Siz, kadına değerler üstü değerler atfeder, analığıyla Cennet'i onun ayaklarının altına indirirsiniz; hayat arkadaşı olarak onu ötelerde ebedî refîka-yı hayat pâyesiyle sarsılmaz bir tahta oturtursunuz; kızınız görür, gözünüzden aziz bilirsiniz; "bacınız" der, üzerine tir tir titrersiniz.. bu önemli hususların hiçbiri onların nazarında bir şey ifade etmez; onlar bu muallâ varlığı sadece hayvanî iştihalarına göre değerlendirirler. Bu menhûs iştihaya göre, cazibesini koruduğu sürece o, hep ağa düşürülmeye çalışılan bir av, letâfet ve zarafetini yitirince de yerlerde sürüm sürüm sürünen bir zavallıdır; bir

zavallıdır o, kaşını, gözünü, mimiklerini kullanamayacak hâle geldiğinde ve cismaniyeti itibarıyla artık çevresinde bir türlü alâka uyaramadığında...

Bu konuda erkeğin de ondan çok farkı yoktur; bu çarpık alâka ve tehlikeli meylin karşılığı da dünyada inkisar üstüne inkisar, ötelerde de ebedî hüsrandır.. evet, böylelerinin, ahireti yitirmenin yanında, kalıcı bir dünya zevkine ve huzura ermeleri de söz konusu değildir. Dünyaya müteveccih ve geniş imkânlar içinde olmalarına rağmen, ne yuvada mutluluk ne aile fertleri arasında sıcak bir münasebet ne de yarınlar adına bir saadet vaadi; bomboştur onların yürekleri, hisleri ve iğretidir o sûrî beraberlikleri. Birbirinden kopacak gibi dururlar yan yana durduklarında; birer düşman tavrı alırlar ayrılıp heva ve heveslerine göre ayrı ayrı yollara girdiklerinde. Onca beraberliğe rağmen zerresi yoktur vefanın üzerlerinde ve endişe duymazlar arkada bıraktıkları yetimlerinden. Azıcık olsun bunun aksi söz konusu olsaydı bugün en zengin ve en medenî gibi görünen ülkelerde boşanan aile ve yıkılan yuva nispeti yüzde altmışlara hiç ulaşır mıydı?..

Zaten bu karanlık ülkelerde, hayat ta baştan yanlış mayalandığı için bu tür sonuçları da tabiî görmek icap eder. Bizim dünyamız da dahil, şayet insanlık bu konudaki yanlışlarını görüp hatalarını düzeltmezse, bu ölçüdeki bir izmihlâl ahlâkı daha uzun yıllar devam edeceğe benzer. Bugün İslâm ülkesi görünümündeki yerlerde bu tür bir ruh sefaleti çok geniş alanlı görünmese de, çaresine bakılmazsa, aynı sefâhet seylâplarının bu dağınık coğrafyayı işgal etmesi de kaçınılmazdır. Daha şimdiden bazı çevrelerde hayâ, iffet ve utanma hissi bilmem kime emanet.. haram-helâl mülâhazası modası geçmiş telakkiler gibi.. dinî esaslar ve ahlâk, insanın elini-kolunu bağlayan birer zincir, fazilet de anlamsız bir lüks âdeta.

Bu tür mülâhazalarla tamamen kendini salmış bu insanlar, yerinde en rezilâne davranışların bile müdafaasını yapabiliyor; fazilet-rezalet ayrımını, hayır-şer farklılığını bir telakki ürünü gibi görüp gösteriyor ve ahlâkî hiçbir endişe taşımayabiliyorlar, taşımadıkları kadar orman komşuları. Bu tam bir fecâat ve fezaat ama, –maalesef– onlar bunu hissetme yeteneğine dahi sahip değiller. Heyecanla çarpan sineleri var ama şehvet duygusuyla; her anları ayrı bir his tufanıyla geçiyor ancak nefsanî zevkler hesabına. Öyle bir gaflet ve dalâlet içindeler ki, onların yanında Nuh kavmi, Ahkâf şaşkınları, Semûd sergerdanları, Sodom, Godom sefilleri, Pompei rezilleri çok hafif kalır. Ne ar

ne hayâ ne iffet ne de evrensel insanî değerler, silinip gitmiş hepsi. Hakk'a karşı vefasızlar; saygıdan haberleri yok; işleri-güçleri yalan, hıyanet ve her davranışları apaçık riya.. isterseniz gerisini Âkif söylesin:

" Hayâ sıyrılmış inmiş, öyle yüzsüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer o incecik perde!
Vefa yok, ahde hürmet hiç, emanet lafz-ı bî medlûl;
Yalan râyiç, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
Yürekler merhametsiz, duygular süflî, emeller hâr;
Nazarlardan taşan mânâ ibâdullahı istihkâr.
Beyinler ürperir yâ Rab, ne korkunç inkılâb olmuş:
Ne din kalmış ne iman, din harab, iman türab olmuş!
Mefâhir kaynasın gitsin de, vicdanlar kesilsin lâl...
Bu izmihlâl-i ahlâkî yürürken, kalmaz istiklâl!"

Varlık ve imkân onları yoğa çekiyor; maddî refah daha bir sefilleştiriyor. Nimetlere karşı nankörlüğün yanında bir körlük yaşıyorlar ki âdeta cinnet.. evet bunlar maddî imkân, konfor ve müreffeh hayat adına her şeye sahipler ama iman ve yakîn problemleri var. "Ahsen-i takvîm"e mazhariyetin farkında değiller. Her hâllerinde bir ruh sefaleti göze çarpıyor ve sefâhet diz boyu.. hayır hayır, gırtlaklarına varacak derinlikte!. tavırlarına bir başıboşluk hâkim ki, bu hâlleriyle onların iradelerinden söz etmek dahi çok zor. İç boşluklarını ya içki, kumar, eğlence ve uyuşturucuyla gidermeye çalışıyorlar veya anlamsız bir kısım aktivitelerle.. hele bunların arasında büyü, yoga, meditasyon ve daha bilmem ne şeytanî oyunlarla avunanlar var ki emsallerini en koyu cahiliye dönemlerinde bile görmek mümkün değildir...

Bu hilkat garibelerinin tavırları o kadar anormaldir ki, ne bir psikolog tetkikine ne de bir psikiyatrist psikanalizine ihtiyaç hissetmeden insanlık adına nerede durduklarını hemen anlayabilirsiniz. Çılgınlık ve hezeyan en mümeyyiz vasıflarıdır bunların.. cismanî ve nefsanî arzular arkasından koşmak her zamanki hâlleri.. yaşama tutkusu da, mefkûre ölçüsünde dertleri ve davaları. Yorgun, bitkin ve bezgin bir görüntü sergilerler işe yarar bir çağrıya muhatap olduklarında. Bin bir mazeret beyanına kalkarlar bir hizmet teklifi karşısında...

Onca zevk u safâya rağmen ruhen bomboş ve kalben de hep bir tatminsizlik içindedirler; her hâllerinde bir boşluk nümâyândır, bu itibarla da bir hayalet gibi kendilerini kovalayan streslerden, anguazlardan bir türlü kurtulamazlar;

kurtulmak bir yana, ruh boşluğundan sıyrılalım derken daha derin bir kısım çukurlara yuvarlanırlar. Aldatan bir oyundan, öldüren başka bir eğlenceye, cismanî bir gayyadan, nefsanî başka bir veyle yuvarlanır dururlar da rahat nefes alabilecekleri yere kat'iyen ulaşamazlar. Ömürleri sürekli bir fasit daire içinde cereyan eder de her ne hâlse bir türlü bunu fark edemezler. Zannediyorum, hakikî imana yönelecekleri âna kadar da bunu asla anlayamayacaklar.

Aslında bunların problemleri Allah'tan kopmakla başlamış; çareyi sadece cismanî zevklerde aradıklarından daha da derinleşmiş ve onulmaz bir hâl almıştır. *"Kim kendine Allah'ın nimeti gelip ulaştıktan sonra (bunun yerine başka bir şey koyarak) onu değiştirirse böylesi için Allah'ın azabı çok şiddetlidir."*[1] mealindeki ilâhî beyan tam böylelerinin durumunu resmetmektedir. Ama bilmem ki onlar bunu anlayabilecekler mi.? Ben hiç sanmıyorum; zira bunlar neyi yitirdiklerinin de nerede yitirdiklerinin de hiç mi hiç farkında olamadılar; olamadılar ve hep kendilerini gerçek insanî değerlerden uzaklaştıracak fanteziler buldular. Bütün varlık ve eşya, Kur'ânî ifadeyle sürekli hakikati, Hakikatler Hakikati'ni hatırlattığı ve Allah yoluna imada bulunduğu hâlde onlar, sağa-sola döndü durdu ve Hakk'a ulaştıracak yolun dışında yollar, yöntemler aramada ömür tükettiler.

Evet, bugün insanlığın en önemli problemi imansızlık ve irfansızlık problemidir. Hayatın hemen her alanında olumsuz tesirleri görülen bu problem halledileceği âna kadar da insanoğlu kendini kahreden bu ruh sefaletinden ve her çeşidiyle sefâhetten sıyrılamayacak, kat'iyen kalıcı bir mutluluğa eremeyecek ve dağınıklıktan kurtulamayacaktır. Ekonomik durumu ve maddî refahı iyi olabilir; ama o asla değişik bunalımlardan, hezeyan türü şeylerden ve bilmem daha adı konmamış ne çeşit çılgınlıklardan sıyrılamayacaktır. Bugün çok geniş imkânlara sahip öyle ülkeler, öyle milletler ve öyle devletler var ki, buralarda bunalım doruk noktada, hezeyan şeytanları utandıracak çizgide, çılgınlık ise ahvâl-i âdiyeden bir şey...

Bu ruh sefaleti ve bu mâneviyatsızlık devam edecek olursa, bizim dünyamız da bu ruhî çöküş ve çözülüşten mutlaka nasibini alacaktır –almasın inşâallah– zira;

"Bu hissizlikle cem'iyyet yaşar derlerse pek yanlış
Bir millet göster, ölmüş mâneviyatıyla, sağ kalmış."

(M. Âkif)

Batılı ülkelerde çanlar çoktan çalmaya başladı ve aklı erenler daha şimdiden değişik çözülüş senaryolarından bahsediyorlar. Bilmem ki bütün bunlar, bizim için kendi ruh ve mânâ köklerimize dönme zamanının gelip geçtiğini göstermiyor mu? İnşâallah çok geç kalmamışızdır..!

1 Bakara sûresi, 2/211.

Enâniyet veya Egoizm

Enâniyet, değişik kullanım şekilleriyle "ben" mânâsına gelen "ene"den türetilmiş bir kelime.. insanın kendisi, özü, şahsiyeti mânâları yanında, ona, varlık, eşya ve hâdiseler hakkında tefrik, temyiz, okuma ve değerlendirme imkânı da veren "ene"; aynı zamanda bilme, inanma ve bu çerçevedeki ferdî ve içtimaî sorumluluklar karşısında insanı bir muhatap durumuna yükselten unsurdur. Ene'yi, nefis yerinde kullananlar da olmuştur ki, bu yönüyle o, insanın gerçek kimliği, hakikati, daha da önemlisi kendi mahiyeti dahil pek çok hakaiki ölçüp belirlemede mühim bir unsur (vâhid-i kıyâsî), sınırlılığıyla sınırsızlığa ışık tutan bir projektör, tenâhîsi içinde Nâmütenâhî'ye bakan doğru sözlü bir şahit ve açılmaz gibi görülen mânevî kapıları açabilecek sihirli bir anahtardır. Bu anahtarı kullanmasını bilenlere Allah, varlık, eşya ve esrar-ı ulûhiyete ait öyle derin sırlarını açar ki, bu sayede "ene" –ben ve ego da diyebilirsiniz– insanın en nuranî derinliği hâline gelir ve "Kenz-i Mahfî"nin lisan-ı fasîhi olur.

Onu bilmeyen ve mahiyetinden haberdar olmayanlara gelince, onlar için "ene" öyle bir gayya ve bir girdaptır ki, şimdiye kadar ne dev cüsseleri yutmuş, nice Herkülleri yere sermiş, ne hanlar devirmiş ve ne hanümanları yerle bir etmiştir. Yükselenler onun acz u fakr kanatlarıyla yükselmiş, çakılıp yerinde kalanlar da onun çalım, gurur ve iddialarının kurbanı olmuşlardır. O, imanla doğru okunmadığı, mahiyetine acz u fakr esaslarına göre bakılmadığı veya kendini kendine mâlik saydığı, sayıp aynadaki sureti hakikat sandığı durumlarda kibre girmiş, gurur mırıldanmış, bencillikle gürlemiş, kini, nefreti ve hiddetiyle hayvanları aratmamış, şehevânî istekleriyle hep bohemler gibi yaşamış, çalım, caka ve başkalarını hafife alma türünden komplekslerden kurtulamamış ve kendi kendinin meshûru olmuş, çeşit çeşit illetlerle mâlul bir özürlü; şahsî hazlarından gayrı bir şey düşünmeyen/düşünemeyen hodbin bir gurur âbidesidir. Kendini güçlü hissettiği ve fırsat da yakaladığı zamanlarda, gözünü kırpmadan herkesi ezip geçen bir tiran bozması, hak ve hürriyetler konusunda saygısız bir nemrut ve Allah, Peygamber tanımayan bir nankördür. Zayıf ve güçsüz olduğu ya da ihtiyaçlarla kıvrandığı durumlarda ise o, kapıkulu saydığı kimselerin bile ayaklarına kapanacak kadar zelillerden zelil zavallının tekidir.

Aksine o, Allah'a imanla tenevvür edip acz u fakrını kavradığı, beden ve cismaniyetin uydusu olmaktan sıyrılıp kalbî ve ruhî hayat ufkuna yöneldiği, şevk

u şükürle şahlanıp Hak rızasına kilitlendiği takdirde de âdeta müzekkâ bir ruha dönüşür ve öteki yanı itibarıyla bütün fena huyların menşei olmasına mukabil bu derinliği açısından güzel ahlâkın (mehâsin-i ahlâk) en temel unsuru hâline gelir.

Şimdiye kadar pek çok mutasavvıf ve kelâmcı, bazen "ene" unvanıyla, bazen de "nefis" namıyla bu konu üzerinde durmuş ve önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Mevzuun tafsilatını onlara havale ederek, burada birkaç cümle ile de olsa Üstad Bediüzzaman'ın bu hususla alâkalı mülâhazalarına temas etmek istiyorum:

O, Kur'ân-ı Kerim'deki emanet hakikatinin[1] pek çok yönlerinden birinin de "ene=ego" olduğunu ifade sadedinde; "ene"nin Âdem (aleyhisselâm) zamanından günümüze kadar insanlık âleminin etrafında dal-budak salmış hem nuranî bir Tûbâ-i Cennet hem de müthiş bir Zakkum-u Cehennem çekirdeği mahiyetinde olduğunu vurgular ve ona bu iki âlemin de kapılarını açacak bir anahtar nazarıyla bakar. Ona göre "ene"nin bu birbirinden ayrı derinliklerinin temsilcileri ve bu temsilcilerin teşkil ettikleri cereyanlar da vardır. Bunlardan biri silsile-i nübüvvet cereyanı, diğeri de diyaneti kabul etmeyen felsefe akımıdır. Din tanımayan ve diyanete baş kaldıran felsefî cereyan/cereyanlar bir zakkum ağacı gibi çevrelerine her zaman şirk ve dalâlet zulmetleri neşretmiş ve insanlığın ufkunu karartmışlardır. Onlardan, aklı biricik esas kabul edenlerin dünyasında dehriyyûn, maddiyyûn ve tabiiyyûn... gibi kimseler yetişmiş ve bunlar saf yığınların baştan çıkarılmalarına sebebiyet vermişlerdir. Kuvvet ve şiddeti öne çıkaranların atmosferinde Nemrutlar, Şeddatlar, Firavunlar boy atıp gelişmiş ve kitlelere kan kusturmuşlardır. Hayatı, cismanî ve bedenî arzulara, isteklere bağlı götürenlerin çizgisinde insanın süflî hislerini gıcıklayan tanrıçaları, totemleri ve putlarıyla bohemliğe açık ruhların başlarını döndürmüş ve yığınları akla-hayale gelmedik sapıklıklara sürüklemişlerdir.

Nübüvvet cereyanına gelince o, "kuvve-i akliye" dalında enbiyâ, mürselîn, evliyâ ve sıddîkîn meyvelerini yetiştirmiş; "kuvve-i dâfia" dalında âdil hâkimleri, melek gibi melikleri semere vermiş; "kuvve-i câzibe" dalında da suret ve sîret güzellikleriyle serfiraz ismet kahramanlarının gelişmesine ortam hazırlamıştır. Bu açıdan, peygamberlik ufku itibarıyla "ene"nin bir kulluk unvanı ve esrar-ı ulûhiyetin de bir aynası olduğunu söylemek mümkündür. Öyle

ki, bu yörüngede "ene" kendini bir abd bilir, Yaratan'ın hizmetinde olduğunu düşünür; O'na karşı hâlisâne kulluğa yönelir ve hemen her zaman O'nu hoşnut etme arkasından koşar. Aklına aldanıp nefsine yenik düşenler, güzeli, çirkini birbirine karıştırıp egoyu sabit bir hakikat şeklinde mütalaa edenler, dolayısıyla da, Hakk'a kul olacaklarına değişik mâlihülyalara dalarak cismanî hazlarından başka bir şey düşünmeyenler, varlık ve hâdiselere insanca bakıp onu muhteva enginliğiyle duyamayanlar, duyamayıp kendi bencilliklerinin darlığında heba olup gidenler egoizm gayyaları içinde boğuladursunlar, "ene"deki sırrı anlayanlar yürürler Hakk'ın inayet gölgesinde O'nun rıza ufkuna doğru…

"Ene"nin olumsuz yanıyla alâkalı bir derinlik sayılan Frenkçe "egoizm" de dediğimiz "enâniyet", kendine düşkünlük, yalnız kendini düşünme, her faaliyetini bir kısım şahsî çıkarlara bağlı götürme, her işi bencillik mülâhazasıyla ele alma ve o mülâhaza ile bitirme de diyeceğimiz bir ruh hastalığının unvanıdır. Böyle bir karakter, başkalarından söz edildiği, onlara teveccühte bulunulduğu hemen her yerde feveran eder, kıskançlıklara girer –üzerinde durulabilir– hırsla kıvranır; hızını alamaz gıybete, iftiraya başvurur ve "onlar" dediği kimseleri karalamak için elinden gelen her melaneti irtikâp eder.

Bazı kimselerde, bunun bir iki adım daha ötesinde, kendini mutlak üstün ve eşsiz görme, hatta kendine "gaye insan" nazarıyla bakma, aptalca hüsnüzan ve teveccühlere takılarak bir görüntü sergileyebilmek için maskaralık diyebileceğimiz fantezilere girme ve "ben" merkezli bir dünya kurarak kendini anlatma, meziyetlerini sayıp dökme cinneti söz konusudur ki, bunu da muzaaf enâniyet anlamında "egosantrizm" sözcüğüyle ifadelendirebiliriz. Böyleleri her hâdiseyi kendi bakış açılarına göre yorumlar, herhangi bir konuyu, onun enginliği ve derinliği çerçevesinde değil de, kendi egoizminin darlığı içinde ele alır, değerlendirir; sonra da, kendince çıkardığı hükümleri başkalarına da dayatmaya çalışır. Aslında, bu tipler kendi heva ve heveslerine öylesine kilitlidirler ki, kendilerinden başkasını görmez/göremez, kendi hülyaları dışında hiçbir şey bilmez, bilmek de istemez; kimseyi sevmez ve hayırla da yâd etmezler. Kendilerini insanî fazilet ve meziyetlerin merkezine oturttukları için her zaman redd-i müdahale hissiyle gergin ve kavgaya hazır bir hâlleri vardır. Hele bunların arasında nefsine âşık ve taparcasına ona bağlı bir kısım narsisler bulunmaktadır ki, bunlar tıpkı çocuklar gibi, gördükleri her nesneye sahip

olmak ve başkalarına ait şeyleri elde etmek için sık sık onlarla kavgaya tutuşur ve mütemadi hır-gür çıkarırlar.

Böylelerinde hiç mi hiç içtimaî sorumluluk hissi gelişmemiştir; onlar, hemen her zaman heva ve heveslerine göre hareket ederler. Olabildiğine kibirli ve gururludurlar; herkesi hafife alır ve âleme tepeden bakarlar. Bir de bu hasta ruhlar, çevrelerindeki saf yığınlar tarafından alkışlanıyor, ferdî bencillikleri herhangi bir cemaate mensubiyetle besleniyorsa –buna "cemaat enâniyeti" de denebilir– daha bir derinleşir, nemrutlaşır ve akla-hayale gelmedik fenalıklara sebebiyet verebilirler. Firavun böyle bir ruh hâletiyle *"Ben sizin en yüce rabbinizim."*[2] sözleriyle hırlamış, bir başkası *"Ben de ihya eder ve öldürürüm."*[3] deme cür'etinde bulunmuş; bir diğeri ise *"Ben bu serveti kendi imkân ve kendi bilgimle elde ettim."*[4] hezeyanlarıyla gürlemiştir. Günümüzde çokça bulunduğu gibi, kimileri de mânâ âleminin devâsâ kametlerinin dahi telaffuz etmediği/edemediği "Ben Mehdiyim.", "Ben Mesihim.", "Ben kutbum, kutb-u irşadım", "Ben gavsım"... türünden saçmalıklarda bulunmuş; sürekli ben merkezliliğin karakteristik hırıltılarıyla kibrini, ucbunu, fahrini, makam sevdasını ve nefis muhabbetini seslendirmiş ve kulluğun esası olan acz u fakr, tevazu, mahviyet ve hacâlet... gibi hususlardan habersiz cahil kitleleri iğfal etmişlerdir.

Aslında bunlardaki sefalet ve ruh sukutuna sebebiyet veren hep aynı şeylerdir: Şeriat mantığından habersizlik, mütemerrit nefs-i emmârenin güdümünde bulunma, şöhretperestlik ve bohemce yaşama arzusu... Gel gör ki, bu zelil insanlar, her zaman kendilerini farklı yaratılmış gibi görüp gösterir ve çevrelerine birer misyon insanı olduklarını empoze etmeye çalışırlar. Böyleleri herkesi sıradan, hor ve hakir varlıklar sayar ve onların da bir şeyler yapabileceklerini kat'iyen kabul etmezler. Hele bir de etraflarında bu duyguyu sık sık tetikleyen bir kısım müdâhinler varsa –ki her zaman var olmuştur– bunlar öylesine bir büyüklük hissine kapılırlar ki, herhalde bu ölçüdeki bir enâniyeti ifade için "mük'ap bencillik" sözü bile yetmeyecektir. Zannediyorum böylelerinin hâline en uygun isim "megalomani" olacaktır.

Pöhpöhe açık ve alkışa teşne bu tiplerin sapık hislerine, aldanmış yandaşlarının iddiaları da inzimam edince ortaya en tipik bir narsis çıkar. Sever kendini Allah'ı gerçekten sevenlerin sevdiği kadar.. tapar hevasına

putperestlerin tanrıçalarına taptığı seviyede.. yanında Peygamber'den bahsedildiğinde dahi rahatsızlık duyar; "O'nun temsilcisi ve izdüşümüyüm." gibi hezeyanlarla –kendi inanmasa da– çevresini bir kısım muğlak ve müphem şeylere inandırmaya çalışır. Bütün hareket ve faaliyetlerinde hep takdir ve tebcil beklentisi içindedir. Damlasının derya, zerresinin güneş gösterilmesini arzu eder. Dahası, etrafını kendisine karşı çok derin bir medyuniyet içinde görmek ister; ister ve herkesin her şeyine gözünü dikerek, meşru ve gayri meşru bütün arzularının yerine getirilmesi beklentisine girer. Bekledikleri gerçekleşmeyince de çevresini yakar-yıkar, şuna-buna gönül koyar, en yakınlarını bile vefasızlıkla suçlar ve altından kalkılamayacak, is'âf edilemeyecek hak iddialarında bulunur. Zaten başkalarıyla da her zaman kavga içindedir; hasetle kıvranır durur.. gıybetle, iftira ile boşalır.. kinle, nefretle sürekli hafakanlar yaşar; *"Ne kendi eyler rahat ne halka verir huzur."* (Anonim) Yıkılıp gitse de cihandan mirasçıları onu kabre kadar götürür.

1 Bkz.: Ahzâb sûresi, 33/72.

2 Nâziât sûresi, 79/24.

3 Bakara sûresi, 2/258.

4 Kasas sûresi, 28/78.

Kibir

Böbürlenme, kendini beğenme ve çok defa bir fâikiyet mülâhazası içinde bulunma diyebileceğimiz kibir, kişinin, bir kısım farklı özellikleri varmış gibi davranması, oturuşu-kalkışı, nefes alıp verişi, el-ayak hareketleri ve mimikleriyle hep bir farklılık peşinde bulunması, farklılık soluklanması, üstün bir karakter olduğunu ifade etmeye çalışması... gibi tavırlarla bencilliğin (egoizm) dışa vurması sayılan bir çeşit cinnet ve ruhî bir rahatsızlıktır. Böyle bir hasta her zaman kendini olağanüstü görmenin yanında çok defa, başkalarını, hususiyle de meslek, meşrep, yol-yöntem açısından kendine/kendilerine rakip saydığı kimseleri küçük görür ve gösterir; onlara karşı sürekli fâikiyet hezeyanları yaşar; başkalarına ait fazilet ve meziyetleri duymaya asla tahammül edemez; edemez ve duydukça öfkeden çatlayacak hâle gelir.

Böyle bir hasta, sürekli "ben" mülâhazalarıyla soluklanır, her zaman tafralarla köpürür durur; kendinin değerler atlasında bulunmayan hiçbir düşünce ve davranışa iltifat etmez ve karşısında vahy-i semavî dahi olsa şahsî yorumlarına öncelik tanıyarak yine kendini ifade peşinde koşar.. ve ne yapar yapar hemen her mülâhazayı evirir-çevirir kutsal (!) saydığı kendi düşünce ve istinbatlarına bağlar.

İşte böyle bir aldanmış, zamanla daha da ileri giderek çevresindekileri halâyık görmeye başlar.. horlar ve hafife alır herkesi.. umulmadık beklentilere girer; beklediklerini bulamayınca da kırar geçirir en sâdık kapıkullarını; bezdirir candan takdirkârlarını ve kaçırır en vefalı yâranlarını; kaçırır zira böyle biri mukaddeslere saygısızlık yapanları affetse de, bağışlamaz şahsına hürmet, tâzim, ihtiram ve saygıda kusur edenleri; ademe mahkûm eder hayalinde kendisine tasarladığı makam, mansıp ve pâyeleri şöyle böyle sağda solda seslendirmeyenleri.

Bu hasta tip, başkalarının büyüklük ve meziyetlerine tahammül edemese de, yine de kendilerinden bir şey umduğu kimselerle aynı karelerde bulunmayı asla kaçırmaz; dünyevîlerin arkasından koşturur durur ve düz insanlarla bir arada bulunmayı, aynı kareye düşmeyi kendine zül sayar. Bu insanlar anası-babası, amcası-dayısı bile olsa kat'iyen onlarla anılmayı istemez. Tevazuu hiç düşünmemiştir; hikmetten tamamen habersizdir; bazı şeyleri okumuş gibi görünse de bilgisi sırf bir gümandan ibarettir. Görünme, bilinme, söze-sohbete

konu olma, öldüren bir hırs ölçüsünde onun en büyük arzusudur. Konuşmaların dönüp dolaşıp kendisine dayanmasını, muhaverelerin onun meziyetleri etrafında cereyan etmesini, hatta hayatının romanlara konu olmasını bekler; bütün bunlar olmayınca da hırçınlaşır, çevresini vefasızlıkla suçlar, "Kadirbilmez nankörler, gerçeği görmez aymazlar, densizler, dirayetsizler…" der; kibrini nefrete, öfkeye çevirir; patlamaya hazır bir gayz küpü hâline gelir.

Mütekebbirin hiçbir fikri, hiçbir işi, hiçbir tavrı normal değildir; düşünürken her şeyi kendini beğenmeye, ucbe bina eder. Hareket ve davranışlarında hep çalımlıdır. Sürekli fâikiyet mülâhazalarıyla oturur-kalkar. Onun evi mutlaka lüks, arabası son model, yalısı tam deniz kenarında ve rıhtımda da yatı olmalıdır. Aslında bütün bunlar onu zavallı bir lüks, bir fantezi tutsağı hâline getirmiştir ama, o bunun farkında bile değildir; farkında değildir ve kibrini, gururunu okşayan bu şeylere ulaşma uğrunda ölür ölür dirilir; akla-hayale gelmedik sefilliklere girer; yerinde el-etek öper, yerinde zulmeder, can yakar, hânümanlar yıkar, dahası bütün bu çılgınlıklarını "ahvâl-i âdiye"den hâdiselermiş gibi görür.

Mütekebbirler arasında Karun gibi servetle büyüklük taslayıp *"Bu imkânlara ben ilmim ve irfanım sayesinde kavuştum."*[1] diyen, sonra da yerin dibine batırılanlar olduğu gibi, İblis edasıyla, *"Ben ondan hayırlıyım…"*[2] diyenler, daha da küstahlaşıp *"Ben de öldürür ve diriltirim."*[3] şeklinde mırıldananlar, bütün bütün şirazeden çıkarak, *"Ben sizin yüce Rabbinizim."*[4] hezeyanına girenler de olmuştur. Eski çağların Firavun ve Nemrut… gibi tiranları, modern devirlerin Lenin, Stalin, Hitler, Mussolini… gibi zorbaları ve "Ben yarattım, ben yaptım, her şey bizim eserimiz..." türünden sözlerle çılgınlıklarını haykırıp duranlar hiçbir dönemde eksik olmamışlardır. Bunların yanında, kibrine dinî bir kisve giydirerek kendisinin müçtehit, müceddit, kutup, gavs, hatta Mehdi ve Mesih olduğunu iddia eden aldanmış delilerin sayısı da az değildir.

Bunların hemen hepsinin ortak yanı, kendilerini olağanüstü varlıklar ve çevrelerindeki kimseleri de sıradan yaratıklar görmenin yanında, başkalarına ait fazilet ve meziyetlere tahammül edememe, bütün iyilikleri ve güzellikleri kendilerinden bilme, her türlü kötülüğü ve olumsuzluğu da mümkünse halâyık

saydıkları kimselere fatura etme gibi bir gayretlerinin bulunmasıdır. Bunlar, şöyle-böyle tasarruf daireleri içinde meydana gelen her güzel şeyin kendilerine mâl edilmesini isterler; başkalarının eliyle ortaya konan olumlu işleri de ya gasp edilmiş hakları gibi görür, kendilerine mâl etme yollarını araştırırlar ya da ciddî bir kıskançlık hissiyle en nadide şeyleri dahi çirkin göstermeye çalışırlar. Ülkeyi alıp ilerilere götürme, toplumu çağın en seviyeli milleti hâline getirme, insanların ufkunu açıp yaşadıkları asrı iyi okumalarını sağlama, hatta topluma çağ atlatıp onu bütün milletlerin önüne geçirme gibi çok önemli ve hayatî hizmetleri, şayet kendileri o işin içinde yok iseler, mel'un sayarlar; lanet okurlar olup bitenlere ve bu önemli faaliyetlerin kahramanlarına.

Bu marazî ruh hâletinin arkasında bazen soyluluk, bazen zenginlik, bazen maddî-mânevî pâye ve mansıp, bazen saf yığınların ölçüsüz takdir ve şımartması, bazen güç ve kuvveti elinde bulundurma, bazen de siyasî, içtimaî ve idarî statü farklılığı... gibi şeyler bulunmaktadır. Bu tür hastalar, şayet iyi bir eğitim ve rehabilitasyonla gerçek insanî değerlere, kalb ve ruh ufkuna yönlendirilmezlerse, toplum içindeki konumları ve kültür ortamları itibarıyla bazılarının firavunlaşması, bazılarının nemrutlaşması, bazılarının karunlaşması, bazılarının da Mehdilik ya da Mesihlik iddialarına kalkışması kaçınılmaz olur. Görmezler hakikati.. doğru okuyamazlar gördükleri şeyleri.. yanlıştır bakış zaviyeleri.. çarpıktır değerlendirmeleri. Çünkü onlar küstahlaşmış ve Zât-ı Ulûhiyet'e mahsus büyüklüğü "kibir" unvanıyla O'nunla paylaşmaya kalkışmışlardır. O da, *"Dünyada büyüklük taslayanlara, âyet ve işaretlerimi doğru okuyup doğru anlama imkânını vermem."*[5] fermanı gereğince onları korkunç bir mahrumiyete mahkûm etmiştir.

Kibir, imana giden yolda insanın önünü kesen bir set, *"Kalbinde zerre kadar büyüklük hissi bulunan kimse Cennet'e giremez."*[6] mazmununca da ebedî saadet yolunda aşılmaz bir engeldir. Bu maraz, bir kalbe yerleşmeyedursun, onun ötelere nâzır bütün ışıklarını söndürür ve onu başkalarına ait her türlü fazilet ve meziyetlere karşı bir tepki yumağı hâline getirir. Böyle bir hasta oturur-kalkar benlikle homurdanır, çevresinden saygı ve hürmet beklemeye koyulur. Zamanla bulduklarıyla yetinmez de "daha" der durur. Umduklarını bulamayınca da hafakandan hafakana girer. Sık sık çevresini kadirnâşinaslıkla suçlar. Bazen bütün bütün kendini hezeyanlara salıp, yer yer soyundan-

sopundan bahisler açarak, zaman zaman ilm ü irfanından dem vurarak veya başarılarından söz ederek, hatta mâneviyata açık bir ortamın çocuğuysa veya hakkında öyle bir kabul söz konusu ise evliyâ, asfiyâ ve ebrârdan olduğuna imâ, işaret ve –cinnetinin derecesine göre– açık beyanda bulunarak kutbiyet ve gavsiyetini seslendirir ve evirir-çevirir ifadelerini şöyle-böyle kendi fâikiyetiyle noktalar.

Kibrin, Allah ve Peygamber tanımazlık şeklindeki en kabacasını, *"İblis dışında bütün melekler Âdem'e secde ettiler; o kibrine yediremedi "Iıh..!" dedi ve küfrü seçenlerden oldu."*[7] beyanında da görüldüğü gibi şeytan ortaya koydu. Kendilerine kitap verilenlerin bir kısmı da *"Demek size ne zaman nefislerinizin hoşlanmadığı bir kısım mesajlarla peygamber geliverse, böbürlenecek, ona kafa tutacak, sonra da kiminiz onu yalan sayacak, kiminiz de öldürmeye kalkacaksınız."*[8] beyanında görüldüğü gibi şeytanı takip ettiler. *"Büyüklük tasladı ve mücrimler gürûhundan oldular."*[9] mazmunu etrafında şeref-nüzul olmuş âyetler âdeta bu türden devrilmiş pek çok kavmin kara yazısı gibidir. *"Kibre girdiler, zira onlar kendilerini fâik ve yüce görüyorlardı."* [10] ifadesi de bu konuda ayrı bir tâli'sizliğin şahidi. *"Biz; Karun, Firavun ve Hâmân'ı da helâk ettik, zira Musa (aleyhisselâm) onlara apaçık mucizelerle gelmişti ama, bu (mütekebbir)ler o yerde büyüklük tasladılar ve (inanmadılar) ama başlarına gelecek şeyin de önüne geçemediler."*[11] beyan-ı sübhanîsiyle sunulanlar ise, tarihî bahtı karalardan sadece birkaçı.

Kur'ân âyetlerinin ışığında bu türden lanetlenmiş daha pek çok tiran zikredilebilir ama, biz o konuyu mevzu ile alâkalı hazırlanmış ve hazırlanacak olan ansiklopedilere havale edip geçmek istiyoruz. İşin özü, kibirli insan hakka kapalı, insanlara kapalı, hikmete kapalı, ilâhî mârifete kapalı; şeytana açık, küfre açık, halk nazarında menfur, riya, süm'a, hıkd u haset gibi İblis kaynaklı mesâvî ile kirlenmiş –üzerinde durulabilir– bir bahtsızdır. Bu tür bahtsızlardan şimdiye kadar iflâh olan görülmemiştir. Aksine hayatını kibir ve gurur zeminine bina edenlerin akıbetleri hep küfürle noktalanmıştır.

Kur'ân-ı Kerim'in, *"Allah, mütekebbir ve kaba kuvvet temsilcisi cebbarların kalbini işte böyle mühürler."*[12] fermanı konuyla alâkalı ne ürpertici bir tehdittir..!

1 Kasas sûresi, 28/78.

2 A’râf sûresi, 7/12.

3 Bakara sûresi, 2/258.

4 Nâziât sûresi, 79/24.

5 A’râf sûresi, 7/146.

6 Müslim, *îmân* 147; Tirmizi, *birr* 61.

7 Bakara sûresi,2/34.

8 Bakara sûresi, 2/87.

9 A’râf sûresi, 7/133.

10 Mü’minûn sûresi, 23/46.

11 Ankebût sûresi, 29/39.

12 Mü’min sûresi, 40 /35.

Haset

Bir mânâda çekememezlik ve kıskançlık da diyebileceğimiz "haset", herhangi bir insanın şeref, ikbal, başarı, hatta sağlık, afiyet, zenginlik, eda, endam, güzellik, bilgi, zekâ, mutluluk... gibi vasıflar ve mazhariyetler karşısında duyduğu hazımsızlık hissidir ki, buna kestirmeden, bir ferdin kendisinde olmasını istediği değişik vasıf veya mevhibelerin, başkasında bulunması karşısında duyduğu bir iç rahatsızlık da diyebiliriz. Rahatsızdır böyle biri kendine nispet edilmeyen faziletlerden, meziyetlerden, başarılardan; kederlenir hasım yerine koyduğu insanlara gelen nimetlerden; sevinir onların maruz kaldıkları musibetlerden.. ne "hüsn-ü aklî"ye saygı duyar ne de "hüsn-ü şer'î"ye; zira o, altında kalıp ezildiği ifritten egoizması ve dünyalara sığmayan kibriyle bütün fâikiyetlerin, farklılıkların kendine nispet edilmesi kuruntularıyla oturur-kalkar ve geçmiş devirlerdeki ilâhî mevhibeler hakkında bile nasıl olmuş da ona rağmen farklı bir zaman diliminde ortaya çıkmışlar diye düşünerek sürekli iç homurdanmalar yaşar.

Aslında böyle bir ruh hâleti taşıyan kimsenin cinnetinde şüphe olmamakla beraber şimdiye kadar bir kısım psikanalizcilerle bazı psikologların dışında, açıktan açığa bu delilere "deli" diyen de çıkmamıştır. Evet, bir kısım psikanalizciler, haset duygusunu belli aşamalara ayırır ve şöyle bir sıralama ile ele alırlar: Değişik rekabet hisleriyle dışa vuran kıskançlık; hazımsızlığa hazımsızlıkla mukabele şeklinde ortaya çıkan çekememezlik ve gidip hezeyana dönüşen, sonra da bir tufan hâlini alan daha müthiş haset hissi... Bu sıralama, potansiyel kıskançlık duygusunun değişik terbiye yöntemleriyle kontrol altına alınmaması durumu itibarıyladır. İnsanları, his, şuur ve şuuraltı dünyalarıyla iyi okuyup iyi değerlendirebilen iç derinlikli rehberler ve insan sarrafı terbiyeciler vasıtasıyla, onun zararlı bir şekilde ortaya çıkmasına fırsat verilmeyebilir. Bu his önceden sezilerek, hoşgörü ve başkalarına ait meziyetlere tahammül ufkunu göstermek, kendi meziyet ve mevhibelerine yönlendirmek suretiyle tâdil edilebilir ve böylece kıskançlığın derecesi azaltılarak hasetçinin kendini harap etmesi kısmen de olsa önlenebilir. Üzerinde daha farklı bir üslûpla durma mülâhazası mahfuz bu da bir görüş. Siz isterseniz, yine bir psikanalizci mülâhazasıyla buna, insanın bir kısım iç zaaflarının belli şahıslarda haset dürtülerine dönüşmesi de diyebilirsiniz…

İster öyle ister böyle, haset marazının –kem nazar dışında– kıskanılan kimseye hiçbir zararı yoktur, olamaz da. Şayet bir zarar söz konusu ise, o da hâsidin kendisine râcidir; zira kıskançlık, kıskanılandan daha çok kıskananın işini bitirir; evet böyle biri, her zaman rahatsızlık içindedir çekemediği kimselerde gördüğü güzelliklerden, değişik ilâhî lütuflardan rahatsız olur; olur da oturur-kalkar hasım kabul ettiği şahsın mazhariyetleri karşısında kinle, nefretle homurdanır durur; Hakk'ın ona teveccühlerini içten içe sorgular.. duaya inanıyorsa, kıskandığı kimseye beddua eder; ihtimal onun için büyüye, kahriyeye başvurur ve kendi hayatını çekilmez bir azaba çevirir.

Bir insanda haset marazı mevcutsa, onun için bir sürü çekememezlik sebebi hazır demektir: Bazıları için aynı kulvarda koşma; bazılarınca karşı taraf kadar başarılı olamama veya beklediği ölçüde başarılarının karşılığını görememe; kimilerince de bencillik ve kibri zaviyesinden hep hasmına göre kendine biçtiği seviyenin gerisinde kalma... gibi hususlar birer hazımsızlık sebebidir. Böyle bir hâsid, Hakk'ın takdirine rıza göstereceğine, kaderî planların kendi heva ve hevesi istikametinde cereyan etmesini arzu edercesine sürekli hezeyan yaşar; açık-kapalı her zaman kaderi tenkit eder; ilâhî icraatı sorgulama küstahlığında bulunur.. kıskançlık hafakanları itibarıyla kendi yaşama atmosferini elektriklendirir ve kendi eliyle gider öldüren bir darlığın kulu-kölesi olur. Rahatsız eder çevresini ve onlar tarafından rahatsızlığa maruz kalır.. böyle bir darlık içinde geçirdiği her dakika, her saat patlamaya hazır bir bomba görüntüsü sergiler ve bu hâliyle en yakınlarını dahi bîzar eder.

Hastalık böyle sürüp gittiği takdirde zamanla mahdut kimselere karşı olan bu çekememezlik hissi büyür, genişler; sonra da düşünce ve hissiyat ufkunu tamamen kuşatarak onu bütün iyiliklere, güzelliklere sövüp sayan bir saldırgan hâline getirir. Öyle ki, artık böyle birinin bütün sözleri, beyanları döner-dolaşır, hep gelir hasım/hasımlar konumundaki şahıslara takılır. Bir mü'min için müzakere ve muhaverelerde "sohbet-i Cânân" ne ise, kıskançlık pençesinde kıvranıp duran bahtsız için de bütün negatif mülâhazaların gelip kıskanılan (mahsûd) şahsa dayanması aynıdır. Bazen hasmını hafife alarak, bazen onun hakkında gıybetlere girerek, bazen de iftiralar ile karalayarak hep ona karşı düşmanlık duygularıyla oturur-kalkar.

Nefsin azad kabul etmez kölesi böyle bir zavallı, her gün beş defa camiye gitse veya ömrünü zâviye ve halvethanelerde geçirse ya da gidip Haremeyn-i

Şerifeyn mücâvir ve misafirliğiyle serfiraz olsa da, içindeki bencillik hissini, kibir duygusunu, görünme zaafını, alkışlanma arzusunu söküp atacağı âna kadar, onun hakikî insan olmayı duyup zevk etmesi çok zordur; zordur, zira o, ruh dünyasındaki bu olumsuz şeylerle Arapların "dâü'l-udâl" dedikleri iflâh etmez bir rahatsızlığın pençesindedir.. ve bu hâliyle bir şey dinleyip bir şey anlaması da mümkün değildir; mümkün değildir çünkü, onun tahayyülleri kirli, tasavvurları basbayağı, fikirleri de sisli-dumanlıdır. Doğru göremez, doğru düşünemez, doğru değerlendiremez; iyiliklere kötülük der, –kendine ait değilse– güzellikleri çirkin görür ve kendisine nispet edilmeyen en önemli insanî değerlerin gerçekleştirilmesine karşı dahi savaş ilan eder. Dahası, gücünü, kendi değerlerini yükseltmeye sarf edeceğine, başkalarının başarılarını karalama, küçük gösterme ve tahrip etme istikametinde kullanır.. böyle davranır ve çok defa hasımlarını yakmak için tutuşturduğu ateşte içten içe cayır cayır yanar da bıkıp usanmaz çekememezlik adına tutuşturduğu fitne ocaklarını körüklemekten.

Karşı tarafı küçük düşüreyim diye çırpınır durur, ama küçük düşen de yine kendisi olur; böylece kendi hakkında zamanla bütün kazanma kuşaklarını birer kaybetme arenasına çevirir. Başkalarına zindan projeleri hazırlarken, koskoca dünyayı kendine zindan eder.. mânevî hayatının nurlarını söndürür ve körkütük bir hazımsızlık heykeli hâline gelir; gelir ve pîri sayılan İblis'i sevindirir.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kıskanma ve çekememe konusunda oldukça sert ifadeler kullanır ve ümmetinin bu ruhî rahatsızlıktan –bir mânâda "sedd-i zerâyi" mülâhazasıyla– uzak durmalarını salıklar. İşte o nurefşan sözlerden mealen birkaçı:

"Hasetle iman bir kalbde beraber bulunmaz."[1]

"Ateş odunu yakıp kül ettiği gibi haset de iyilikleri öyle yer bitirir."[2]

"Benim ümmetime de geçmiş milletlerin hastalıkları bulaşacaktır; o hastalıklar, şımarıklık, küstahlık, servet çokluğuyla övünme, birbirine sırt dönüp uzaklaşma ve çekememezlikti."[3]

"Hasede girmedikleri sürece insanlar hep hayırla oturur-kalkarlar."[4]

Bir başka yerde benzer ruhî rahatsızlıklar üzerinde durur, suizandan uzak durma vurgusunda bulunur ve hasedin tehlikesini hatırlatır.

Konuyla alâkalı O'ndan şerefsudur olmuş daha bir hayli nurefşan beyan göstermek mümkündür; ama biz onlardan "cevâmiu'l-kelim"den sayılan bir pırlanta daha zikretmekle yetinmek istiyoruz:

"Zinhâr dedikodu ile ömür tüketmeyin; başkalarının kusurlarının takipçisi olmayın; birbirinize karşı çekememezlik ve kıskançlığa girmeyin ve sakın sakın kin gütmeyin."[5]

Bütün İslâm ahlâkçıları uzun uzadıya haset üzerinde durmuş, herhangi bir insan üzerindeki ilâhî nimetlerin zâil olmasını istemeyi kalbsizlik saymış ve bu İblisçe mülâhazayı ciddî ciddî sorgulamışlardır.

Evet, ötelerde ilk işlenen günahlardandır Hazreti Âdem'e karşı bu kıskançlık oyunu.. Kabil'le yeryüzünde bir kere daha yenilenir ve sonra figüranları insanoğlu, şeytan bu çirkin oyunu teksir eder durur. Öyle görünüyor ki, Goethe'nin ifadesiyle kıyamete kadar da tekerrür edip duracak. İblis, Hazreti Âdem'i çekememişti, Kabil de Habil'i. Firavun, Hazreti Musa'yı, bir kısım densiz diyanet mensupları Hazreti İsa'yı ve nice kendini bilmezler de İnsanlığın İftihar Tablosu Hazreti Ruh-u Seyyidi'l-Enâm'ı.. çekemedi, kendi ufuklarını kararttılar; bugün de çekemiyor ve hayatlarını azaba çeviriyorlar; iyiliklere, güzelliklere çirkin deyip daha bir çirkinleşiyorlar; hayırları baltalıyor, dünyayı şerler arenasına çeviriyorlar.

Diğer hastalıklar gibi haset rahatsızlığının da erken teşhisi çok önemlidir. Eğer rahatsızlık dışa vurmadan sezilir; kıskanılan kimse veya bir başkası tarafından kıskanç adam değişik rehabilitelerle kalbî ve ruhî hayata yönlendirilebilirse bu öldürücü duygu belli ölçüde de olsa baskı altına alınmış olur.

Haset, bir kötülük saplantısı, bir yıkma ve yok etme hissidir; aklî, mantıkî yollarla bunun kıskanç kimseye hiçbir şey kazandırmadığının anlatılması yararlı olur. Hemen tesir etmese de zamanla bir şey ifade edeceği, hiç olmazsa bu duygunun frenlenmesini sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca, kıskanç kimsede başkalarına yararlı olma hissinin uyarılması, yaşama duygusu yerine yaşatma mefkûresinin geliştirilmesi faydalı olabilir. Ve tabiî her şeyden evvel, hayatı Allah rızasına bağlı götürme ve O'nu hoşnut etme cehdi içinde bulunma istikametindeki rehabilitasyonların onu bir nefis zebunu gibi yaşamaktan, bir beden ve cismaniyet hamalı olmaktan kurtarması –Allah'ın izniyle– her zaman

ihtimal dahilindedir.

Bu arada haset edilen kimselere de, mazhar oldukları nimetleri paylaşma ve herkesi faydalandırma; kıskanma ve çekememe konumunda bulunan kimseleri görme-gözetme ve gönüllerine girme; hazımsız olduklarına ihtimal verdikleri kimseler hakkındaki iyi düşünce ve mülâhazalarını onlara ulaştırma; ellerinden geldiğince Bediüzzaman'ın ifadesiyle, "Sebeb-i mesuliyet ve hatar olan metbûiyete, tâbiiyyeti tercih edip, imamet ve öncülük işinde başkalarını rahatsız edecek şekilde önde görünmeme; Allah'ın ihsan ve lütuflarını herkesin görüp bileceği tarzda kullanarak iştihaları kabartmama..." gibi bir hayli iş düşmektedir. Bütün bunlarla çekememezlik marazının önü alınır mı-alınmaz mı, o, Allah'ın bileceği bir şeydir; ben, bu konuda yapılmasının yararlı olabileceğine inandığım bazı hususları açmaya çalıştım. Hakikati Allah bilir ve Müessir-i Hakikî de yalnız O'dur.

Ayrıca şu hususa işaret etmede de yarar var; hasedin böyle zararlı olanının yanında gıpta mânâsına gelen bir türünü de Sahib-i Şeriat mahzursuz görmüş ve şöyle buyurmuştur: *"İki kimseye hasette (gıpta) zarar yoktur: Kendisine bahşedilen serveti Allah yolunda infak eden imkân sahibi ve Allah'ın lütfettiği ilmi yaşayıp başkalarına da öğreten kimse."*[6] Ne var ki, Kur'ân'ın has talebelerinin, ismiyle aynı olduğu gibi, algılanmasıyla da mahzurlu, çekememezliğe hem-hudut olan böyle bir ruh hâletinden uzak durmaları daha uygundur. Bundan başka hakta, dinî hayatta ve Allah rızasını kazanmada yarışma duygusu diyebileceğimiz "tenâfüs" Kur'ân-ı Kerim'ce alkışlanmış ve takdir edilmiştir. Rıza ne hoş ufuk, onu "i'lâ-yı kelimetullah" ile yakalama ne kutsal bir vazife ve o hususta rekabetsiz yarışma ne mübeccel bir iştir..!

1 Nesâî, *cihâd* 8.

2 Ebû Dâvûd, *edeb* 44; İbn Mâce, *zühd* 22.

3 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 9/23; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/185.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 8/309.

5 Buhârî, *nikâh* 45, *edeb* 57, *ferâiz* 2; Müslim, *birr* 28-31.

6 Buhârî, *ilim* 15; Müslim, *salâtü'l-müsâfirîn* 266-268.

Kendi Değerlerine Bîgâne Nesiller

Bugün hem biz hem de bizimle aynı kaderi paylaşan milletler, tarihin en bunalımlı dönemlerinden biriyle yüz yüzeyiz. Öyle ki tabakat-ı beşer çapındaki sarsıntıların biri atlatılamadan ufukta bir ikincisi beliriyor. Her yerde kırılmaları kırılmalar takip ediyor, her taraf ruhun çığlıklarıyla inliyor. Kitleler şaşkın ve yığınlar her gün farklı buhranların sürprizleriyle tir tir titriyor. Eğer Allah'ın sonsuz rahmetine ve O'nun vaad ettiği "eyyâmullah"ın tahakkuk edeceğine itimadımız tam olmasaydı, ihtimal, ardı arkası kesilmeyen bu üst üste sarsıntılarla biz de devrilip gidecektik; devrilip gidecektik ve gözleri her zaman üzerimizde olan gelecek nesillerin ümitlerini de beraber alıp götürecektik.. bazılarını alıp götürdüğümüz de söylenebilir.

İnsanda, ümidin ve Allah'a karşı beklenti içinde olmanın tek kaynağı imandır ve O'nunla her zaman münasebet içinde bulunmaktır.. dahası bu münasebeti zamanla insanî tabiatının bir derinliği hâline getirmektir. Maalesef, bazılarımız itibarıyla biz, bir karanlık fasılda imana karşı hep lâkayt kaldık, Hak'la münasebetteki gücü ve büyüyü tam sezemedik; cismanî ve maddî ufkumuzun tesirine takıldık, kulak dolması nazarî mülâhazalardan sıyrılıp amelînin enginliklerine bir türlü açılamadık. Hatta bazen, kendi fikrî ve amelî dünyalarımızın yamaçlarında bulunmayı, dolaşmayı ar ve ayıp sayarak, bazen de bir kısım fantezilere girerek, ruh ve mânâ köklerimizle alâkalı nice değerleri eski birer eşya gibi kaldırıp bir kenara attık.. ve milletçe inkişaf etme kabiliyetlerimizi, cihanları fethe yetecek heyecanlarımızı yabancılaşma yönünde kullandık; kullandık ve yıllar yılı kendi dünyamıza karşı hep bîgâne kaldık; inançlarımızın Allahçasına, dünya-ukbâ ve öteler ötesini onunla tanıdığımız "Şeref-i Nev-i İnsan ve Ferîd-i Kevn ü Zaman"a karşı bîgâne kaldık; hatta bazılarımız itibarıyla O'na hasmâne bir tavır aldık. Arş u ferşi birbirine bağlayan, ins ü cinnin kurtuluş fermanı, kâinat kitabının en doğru yorumu, "Levh-i Mahfuz"un, "Beyt-i Mâmur"un sesi-soluğu ve teşriî esasların biricik kaynağı Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın sesinin kesilmesine de bîgâne kaldık.

Dahası, bu mübarek kaynaktan fışkıran, lâakal onun münbit ve bereketli atmosferinde boy atıp gelişen örflerimize, âdetlerimize, geleneklerimize hatta millî karakterimize ve millî tabiatımıza yabancılaştık, kendimizi yenileme azm

ü heyecanını yitirdik ve heyecan yorgunu yığınlar hâline geldik. Bilmiyor çoğumuz imanın, İslâm'ın Kur'âncasını, Allah'la münasebetin Peygambercesini, dinin olmazsa olmaz ruhunu, temel dinamiklerini ve Nebi mesajlarıyla seslendirilen özünü, mahiyetini. Yok böylesine boş vermiş kimselerde en küçük bir öğrenme arzusu, kendini test etme azmi ve bir kısım önemsiz hobilere karşı duyulan alâka kadar öz değerlerini bilme merakı...

Bütün bunlara karşılık biraz bilmişlerimiz ise "Bazen sükût da bir töredir." deyip sessizlik murâkabesine dalmakta ve her şey kendini bilmezlerin elinde âdeta içinden çıkılmaz bir hâl almakta. Tahkike kapalı ruhlarda sürekli tezebzüb rüzgârları esiyor; yığınlarda, kendilerini fetret boşluklarına salmış gibi bir hâl var; arzı görmüyor, semayı dinlemiyor ve boş yâvelerle ömür tüketiyorlar. Bir milletin üstünlük ve istikbal vaad ediciliğini onun geçmişten tevârüs ettiği dinî ve millî değerler belirler. Bu değerlere saygı duymayan ve sahip çıkmayan toplumların akıbeti hüsrandır; hüsrandır ve bu mâkûs kaderi değiştirmeye de kimsenin gücü yetmez. Kendi değerlerine sahip çıkma ve mânâ kökleriyle irtibatını devam ettirme sayesindedir ki, toplum ve onu teşkil eden fertler kendilerini daha derinden duymaya başlar. İlim adamları, mütefekkirler ve sanatkâr ruhlar, alanları çerçevesinde kendi inanç, kendi düşünce ve kendi duygularını kitap kitap, nakış nakış işlemeye koyulur ve her sahada ruhlarının âbidelerini ikame ederek saf yığınlara kendilerini okuma ve mütalaa etme ortamı hazırlarlar. Nokta-i istinat olurlar onlara ve korurlar onların düşünce iffet ve ismetlerini, korudukları gibi kendi namuslarını.

Evet, eğer eli kalem tutanlar, kitap, broşür ve makaleleriyle; ressamlar bu alana ait kurallar çerçevesinde ebruları, tezhipleri, hatları ve resimleriyle; mimarlar inanç ve düşüncelerimizi aksettiren plan ve projeleriyle; şairler ve nâsirler beyan güçleriyle; mûsıkîşinaslar sinelerinden boşalıp ruhlarına akan besteleriyle kendi inanç, kendi his ve kendi düşüncelerinin âbidelerini ikame etmezlerse yığınlar kendilerine ters, geçmişlerine ters, ruh ve mânâ köklerine ters cereyanlara itilmiş olurlar. Doğrusu işte böyle bir ortamda yetişen bîgâne nesillerin akıbetini düşününce ürpermemek elden gelmiyor.

Aslında, günümüzün insanının yapıp ortaya koyduğu/koyacağı her müspet şey onun yarınki nesillere en büyük armağanı olacaktır. Atalarından gelecek böyle bir armağandan mahrum kalan fakir ve nokta-i istinatsız nesiller, pek çok orta malı mülâhazaların ve değişik serseri düşüncelerin tesirinde kalacak ve bugün

olmasa da yarın mutlaka kendilerine edeceklerdir. Dünden bugüne gerektiği ölçüde bir hassasiyetle üzerinde durulmadığı içindir ki, pek çok dinî ve millî değerlerimiz unutulup gitti; şöyle-böyle kalanlar da matlaştı, renk attı ve zaten heyecan yorgunluğu yaşayan nesillerde artık heyecan uyarmaz oldu.

Bugün koskocaman bu tâli'siz coğrafyada inançlar ve onların hayata hayat olması kat'iyen kendine has derinlikleriyle duyulup zevk edilmiyor. İslâm'ın her şeyin üstesinden gelecek o büyülü gücü, bilinmesi gerektiği ölçüde bilinmiyor ve onun ruhlara vaad ettiği şeyler kendi enginlikleriyle görülmüyor. Oysaki bir zamanlar bu dünyada cedlerimizin gerçekleştirdikleri o uhrevî derinlikli medeniyet kendine has rengi, şekli, deseni ve ruhuyla çok iyi biliniyor, bilindiği ölçüde yaşanıyor ve müntesiplerine semavîleşme yollarını gösteriyordu. Ya şimdilerde öyle mi.? Bilebiliyor muyuz bize ait değerlerin kıymetini.. kendi düşünce atlasımızın renk ve çizgilerini? Heyhât, meş'um bir dönemde bin senelik muhteşem bir geçmişin bütün vâridâtını bir kısım partal eşya gibi kaldırıp bir kenara attık ve mâşerî vicdanda yeri doldurulamayacak boşluklar meydana getirdik.

İmanı, İslâm'ı derinlemesine duyamamış saf yığınların sorumsuzca hareketleri bir ölçüde kabul edilebilse de, şöyle-böyle okuyan, yazıp çizen, belli şeyleri olsun duyup hissetme konumunda bulunanları mâzur görmek mümkün değildir. Acaba bunlar biraz daha hassas olamazlar mıydı? Dinin özündeki güzellikleri, bugünümüz ve yarınımız adına onun vaad ettiklerini, diyanetin bağrında filizlenip gelişen ruhî tekâmülü çevrelerine anlatamazlar mıydı? Diyelim ki, bazıları bu değerleri duyup zevk edecek seviyeye henüz gelememişlerdi; kendilerini bu işin bir numaralı mümessili gibi görenler ve diyanet adına hep bir fâikiyet mülâhazasıyla oturup kalkanlar, gönül diliyle, beyan maharetleriyle ve varsa sanat kabiliyetleriyle bu altın mülâhazaları herkese duyurmalı değiller miydi?

Ben bize ait o güzellikleri, kalbinin dili, semavî orijini ve özündeki nefasetiyle –bir iki müstesnanın dışında– seslendiren kimseye şahit olmadım. "Ruhî ve kalbî hayat" deyip sık sık onunla gürleyen, hatta ondan ötürü muhalif gibi gördüklerine karşı kinle, nefretle köpürenlerin ses ve soluklarında da vicdanı rahatlatacak bir nağmeye rastlamadım. Dahası, münhasıran diyanetin temsil edilmesi için hazırlanmış zeminlerde bu işin temsilcileri konumundaki

zevat arasında dahi, “Yüce mefkûremi i’lâ ve ilân için yaşayacaksam dünyada kalmama değer, yoksa benim diğer canlılardan farkım ne..?” diyecek kadar sinesi samimiyetle çarpan ve yaşatma yörüngeli yaşayan pek fazla adanmış ruhla da karşılaşmadım.

Dini, kendi çarpık anlayışlarına göre yorumlayan ve diyaneti semavîliğine aykırı kılık ve kıyafetlere sokanlardan bir şey beklemediğimiz muhakkak, “Bu din benim dinim; bu kültür benim kültürüm; bu tarih benim tarihim!” diyenlerin olsun, bütün değerlerin renk atması ve matlaşması karşısında heyecanla köpürmeleri gerekmez miydi!?

Kendi Kültür Dünyamız

Bizler dünkü kültür ortamında yetişen nesilleriz; yarınki kuşaklar da, şimdilerde bizim oluşturduğumuz/oluşturacağımız irfan atmosferinin çocukları olacaklardır. Bugünkü nesiller, bağrında neş'et edip geliştikleri dinî, millî ve içtimaî atmosferden renk ve çizgiler taşıdıkları gibi yarınki kuşaklar da bugünkü sosyal çevreye ait hususiyetlerle kendilerini ifade edeceklerdir.. evet bizler, dünkü kültür ortamının çocuklarıyız, yarınki nesiller de bugünün ferzendeleri olacaklardır. Hâl, geçmişin bir açılımı, gelecek de onun imkân planında önemli bir derinliğidir; ne geçmişsiz olunabilir ne de geleceksiz kalınabilir. Bu iki zamandan biri köklerimize ev sahipliği yapıyor, diğeri de sürgünlerimize; ne sürgün köksüz olabilir ne de kökü görmezlikten gelebiliriz.

Geçmişimiz, pırıl pırıl aydınlık da olabilir, bazı yönleriyle sisli-dumanlı da; ne olursa olsun o bizim geçmişimizdir. Mazinin bir kısım olumsuz yanlarını bir yere kadar sorgulasak da onu bütünüyle karalamamız kat'iyen doğru değildir. Böyle bir davranış ondan aldığımız ve alacağımız ışığı söndürmek demektir. Bu ise, cedlerimize saygısızlık olmasının yanında, hem bugünkü nesillere hem de yarınki genç kuşaklara karşı apaçık bir ihanettir.

Şimdilerde ruh ve mânâ köklerimize saldırıp geçmişimizi tamamen karanlık göstermek isteyenler, farkındalar veya değiller, genç kuşakları millî hislerden uzaklaştırıp onları kimlik bunalımına sürüklemektedirler. Şayet böyle bir şeyi bilerek ve planlı yapıyorlarsa, bu açıktan açığa yarınki nesillere karşı işlenmiş en büyük bir cinayettir. Bir kere, geçmişinden kopmuş toplumların gelecek adına bir şey vaad etmesi mümkün değildir. Aslında geçmişiyle irtibatını koparmış nesillerden bir şey beklemek de beyhudedir; zira, mânâ köklerinden kopmuş milletleri fıtrat hiçbir zaman affetmemiştir. Hususî bir inayet olmamışsa, fıtrattan tokat yiyenler de asla iflâh olmamışlardır. Âkif merhumun ifadesiyle:

"İşin hakikati, fıtrat ne kâr arar ne de zarar,
Bekâ-yı nesle bakar hep bekâ-yı nesli arar."

Neslin bekâsı ise onun kendi olarak ayakta durmasına, kendi ruh köküyle irtibatını devam ettirmesine, kendi kaynaklarından beslenmesine bağlıdır. Şimdiye kadar kendini, kendi değerlerini inkâr eden milletlerden iflâh olan,

kendi olarak kalanlardan da bütün bütün tarihten silinip giden görülmemiştir.

Her milletin geçmişten tevârüs ettiği kültür değerleri onun kanı-canı mesabesindedir. O, bu değerler sayesinde kendi gibi düşünür, kendi gibi hareket eder ve her zaman kendi olmanın rahatlığı içinde bulunur; hayatını da daha bir engince ve daha bir net duyar. Asırlar ve asırlar boyu öyle duymuştuk hayatımızı ve kendi kültür değerlerimizle farklılığımızı. O zamanlar, baharlar-yazlar, geceler-gündüzler tenâvübî bir ıttıratla gelip üstümüzden geçerken kendimizi ne hayalî çağlayanlara salar, ne enfes çağrışımlarla heyecanlanır, içimize akan ne engin mânâlarla ürperir ve hayatı ne derince duyardık. Öyle ki, mazi olduğumuz aynı anda hâl, hâl ile hemhâl bulunduğumuzda da geleceği yaşar.. ve âdeta bir mevsimde her şeyin üç defa çiçek açtığına şahit olur; tek bir nağmede bilmem kaç mûsıkî faslını birden duyar, bir mehter gürlemesinde umum tarihî sergüzeştimizi birden dinler.. ve kendi kendimize “Meğer dünümüz ne muhteşem, o günlerimiz ne büyülü, o zamanki ufkumuz ne yüksek, hülyalarımız ne derin, mülâhazalarımız da ne şahane imiş!” der –kerameti o dönemdeki ruh ve mânâ derinliğine ait– her şeye yetebilecek bir moral yüksekliği ve derin bir sevinç hissederdik...

Benimle beraber, önü-sonu itibarıyla birkaç nesil, *“Geçmiş gelecek masal hep / Eğlenmene bak, ömrünü berbat etme.”* (Ömer Hayyam) felsefesinin topluma/toplumlara dayatıldığı bulanık bir dönemde hayata gözlerimizi açtık. Büyülü gösterilmeye çalışılan bir hâzır zaman adına düne ait her şey tahrip ediliyor ve hakikî bir gelecekten daha ziyade muhayyel ve fantastik bir istikbal hülyasıyla bütün millî ve dinî değerlerimiz çok ağır şekilde sorgulanıyor; üzerinde mazi damgası bulunduğu için en değerli şeyler dahi birer partal eşya gibi kaldırılıp şuraya-buraya atılıyor ve saf yığınlara bize ait her şey âdeta unutturulmak isteniyordu.

İhtimal, bütün bunları yapanların çoğu, ne yaptıkları işin –buna cinayet demek daha uygundur– farkında idiler ne de bu kör dövüşünde harap olup-türap olup giden nesillerin. Yıllar ve yıllar boyu koskoca bir milletin onca fikir cehdi, onca gönül heyecanı ve onca göz nuru meyveleri diyeceğimiz mübarek bir birikim çerçöp gibi sağa-sola saçılıyor ve bir daha da hatırlanmaması için üzerine âdeta zift ve katran saçılıyordu: Dine üstûre deniyor, diyanet sürekli hafife alınıyor, geçmişe lanetler yağdırılıyor ve o en aydınlık günlerimiz, gençliğe simsiyah tablolar içinde gösteriliyordu.. hâlâ da gösteriliyor denebilir.

Ne var ki, birkaç asırlık onca gayrete rağmen, bunların çok da başarılı oldukları söylenemez: Evet çok geniş alanlı ciddî bir kısım sarsıntılar yaşandı. Ak günlerin ve ak düşüncelerin üzerine ziftler atılmaya çalışıldı. Bir ölçüde toplumca belli bunalımlara girildi ama büyük çoğunluğun ruhunda bize ait değerler her zaman kıymetlerini korudu/koruyor.. ve üst üste onca sarsıntı, onca kıyım ve onca tahribe rağmen, cedlerimizden bize intikal eden kültür hazinelerimiz –bekledikleri saygıyı tam görebilmeleri bir "vakt-i merhûn"a bağlı– hep oldukları gibi kaldılar.

Bu hazineler milletimizin canı ve onun bekâsının da teminatıydı.. millet bütün bütün yok edilemediği –Allah öyle bir şeye maruz bırakmasın!– ve millî ruh da öldürülemediği sürece, o hazine, toplumun hafızasında hep yaşayacaktı ve yaşadı da. Kim bilir, belki hem biz hem de o millî ve dinî değerler, unutulduğumuz ve unutuldukları sanıldığı bir anda, tamamen sürpriz bir tezahürle yeniden ortaya çıkar ve bize bayramların en büyüğünü yaşatırlar. Geçmiş, şu mağmumlar dünyasına kapılarını bir kere daha aralar ve hepimiz bir kere daha hülyalarıyla yaşadığımız o tılsımlı dünyalara kavuşuruz.

Aslında daha şimdiden, bir mânâda da olsa, o muhteşem âlemlerin kapıları aralanmaya başladı bile. Ara sıra bir kısım simsiyah kederler gelip gelip sinelerimize otursa da çevrede olup-bitenlerden aldığımız sevinçler de onlardan geri değil. Görebilenler için geçmişin, o parlak ve muhteşem günleriyle geleceğin nurefşan yılları daha şimdiden bir buluşma koyu arıyor gibi. Bu itibarla da, eğer birkaç adım ötede, muhteşem günlerinize ait konum ve seviyenizle yüz yüze gelirseniz hiç şaşırmamalısınız; zira, bizler şimdiye dek o kadar sürprizler yaşadık ki, böyle ekstradan bir lütfu dahi tabiî görmeye başladık.

" Hak tecellî eyleyince her işi âsân eder,
Halk edip esbabını bir lahzada ihsan eder."
(İbrahim Hakkı Hazretleri)

Buhranlar Çağı

Yerinde bunalım ve kriz sözcükleriyle de ifade ettiğimiz/edeceğimiz buhran, ferdî olduğu kadar içtimaî bir marazdır; çok defa bütün değerleri altüst eden, zincirleme sarsıntılara sebebiyet veren ciddî bir maraz.. buhran bazen, ekonomik hâdiselerdeki âhengin bozulması, iktisadî dengelerin sarsılması, bütçenin açık vermesi ve enflasyonun başını alıp gitmesi şeklinde ortaya çıkar ki, bu, bir kısım ciddî tedbirlerle her zaman aşılabilir; bazen sosyal çalkantılar ve içtimaî hercümerç şeklinde zuhur eder ki, bu tür infilâk ve patlamalar da illetin bilinmesi ve yerinde basiretli müdahaleler sayesinde bastırılabilir; millî ve mânevî değerlerin aşınması, ruh ve mânâ köklerinin tahrip edilmesi, dinî değerler adına iç içe yozlaşmaların yaşanması da diyeceğimiz ahlâkî bunalıma gelince, onun aşılması ve savılması çok kolay olmasa gerek... Şu anda, bizim de içinde bulunduğumuz coğrafyanın yürekler acısı hâl-i pürmelâli böyle bir buhranın çeşitli derinlikleriyle en canlı misali.

Bu bahtsız coğrafyada bir kısım devlet ve devletçikler, maalesef birkaç asırdan beri hep bunalımlar fasit dairesi (kısır döngü) içinde dönüp durmakta; bir buhran girdabından sıyrılırken daha ifritten başka bir anafora kapılmakta ve âdeta ömrünü "ehvenüşşerreyn" avuntularıyla tüketmekte... İhtimal bu dünya, akl-ı selim, kalb-i selim, hiss-i selim birleşik noktasında Rahmeti Sonsuz'un himayesine sığınacağı ve O'na yürekten teslim olacağı âna kadar da bu buhranlardan kurtulamayacaktır. Kurtulamayacaktır; zira o, her şeye rağmen hâlâ koskoyu bir maddecilik peşinde, aşırı bir bencillikle mâlul; hep yaşama tutkusuyla oturup kalkmakta; her şeyi kuvvette görme kabalığına kilitli, Hakk'a karşı fevkalâde saygısız; başkalarını ezme ve onları halâyık gibi kullanma fâikiyeti mülâhazasıyla gözlerini açıp kapamaktadır. Evet, bu koca dünyanın serkârları, hak duygusunu geliştirip yaygınlaştıracaklarına hakkı kuvvete bağladı, onun yedeğine verdi ve zayıflara her türlü zulmü reva gördü.. ilmî ve teknolojik üstünlüğü, geri kalmış yığınları ezmede ve sömürmede kullandı.. hukuku, âcizleri sindirme vasıtası hâline getirdi.. evrensel insanî değerleri hep keyfince yorumladı.. ve işte bütün bunlar, her zaman sağa-sola çekilebilecek yığınlar için birer buhran vesilesi oldu.

Denebilir ki, şimdilerde bu coğrafyanın insanı cahiliye döneminde olduğundan da beter buhranlar içinde kıvranmakta, âdeta fevkalâdeden kurtarıcı

bir el beklemekte, çeşit çeşit yalanlara aldanmakta, yalancı mumlar arkasında koşmakta ve böylece çare olarak başvurduğu her yol ve yöntemle bunalımlarını daha da derinleştirmektedir.

Bugün dört bir yanda yükselen âh u efgân gidip ta ayyuka dayanmakta, zalimler sürekli kin, nefret soluklamakta; mazlum, iniltilerini –hâlâ mevcudiyeti söz konusu ise– mâşerî vicdana duyurmaya çalışmakta, hukuk hem de "hak" diyenlerin ayakları altında ezilmekte ve kaba kuvvet lanet ile anılan cebbarlara rahmet okutturacak kadar tuğyan içinde; lâahlâkîlik, Sodom ve Godom'da olanların bilmem kaç kadem önünde.. Âkifçe bir ifade ile arz edecek olursak:

" Hayâ sıyrılmış inmiş, öyle yüzsüzlük ki her yerde
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer bir incecik perde;
Vefâ yok.. ahde hürmet hiç.. emanet lafz-ı bî medlûl;
Yalan râiç, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhul.
………..
Beyinler ürperir yâ Rab ne korkunç inkılâp olmuş,
Ne din kalmış ne iman, din harap iman türap olmuş..."

Bu hâl böyle devam ederse, kim bilir daha nice haklar çiğnenecek, nice vicdanlar susturulacak; ne zulümler alkışlanacak, ne ifritten tiranlara yahşiler çekilecek ve nice hayâsızlıklar işlenecek..!

Her şeye rağmen bizim insan mahiyetinde mündemiç bulunan iyilik nüvelerinin bir gün mutlaka inkişaf edeceğine, ne olursa olsun, insanoğlunun dönüp bir kere daha kendini keşfedeceğine, aklını, gönlüyle buluşturacağına, evrensel insanî değerlere yöneleceğine ve bütün olumsuzluklara "Yeter!" diyeceğine inancımız tamdır.. hakkı ihtiraslarına kurban edenlerin, kuvveti her şey sayanların, hâdiseleri kendi vicdanlarının darlığıyla yanlış okuyanların bir gün mutlaka ettiklerine pişman olup ağlayacaklarını daha şimdiden görür gibi oluyoruz.

Bir dönemde bu bahtsız dünyaya edenler etti; insanlara Allah'ı, ahireti unutturdu ve onları âdeta sorumsuz birer azman hâline getirdiler. Oysaki, dünya da haktı ahiret de.. hayat da haktı ölüm de.. haşir de haktı hesap da.. sual de haktı mizan da.. Cennet de haktı Cehennem de.. bugün de haktı yarın da... Bütün bu duyguları söküp attılar sinelerden. Şimdilerde, hiçbir değer tanımayan, dinden habersiz, imandan nasipsiz, alabildiğine serâzât, olabildiğine çakırkeyf; kanun bilmez, nizam tanımaz, Cehennem zakkumu gibi bir kısım asi ruhlar

karşısında çoğumuz çaresizlikle kıvrım kıvrımız. Doğrusu, her zaman kan düşünen, kan düşleyen, kan döken, kan içen, millet malını hortumlayan, kapkaççılığı meslek hâline getiren, uyuşturucuyla genç nesilleri zehirleyen, silah ticaretiyle canileri destekleyen bu hilkat garibeleri karşısında ürpermemek mümkün değil. Şu anda olsun, keşke bu onulmaz gibi görünen problemlerin çaresi sezilebilseydi.! Heyhât hâlâ derin bir körlük içinde çokları, görmüyorlar boşluk içinde kıvranan yığınların yürekler acısı hâlini.

İç içe boşluk yaşanıyor koskocaman bir coğrafyada; inanç ve irfan boşluğu, her şeye heva ve hevesle başlayıp hezeyanla bitirme boşluğu.. ruh ve mânâ köklerine yabancılaşma boşluğu.. sistemli düşünememe boşluğu.. Allah'tan kopuk yaşama boşluğu.. kapkaranlık bir akıbet boşluğu.. her şeyi beden ve cismaniyete bağlama boşluğu.. millî ve dinî değerlere yabancılaşma boşluğu.. ve kahreden daha bir sürü boşluk... Bunca boşlukla insanca yaşanır mı yaşanmaz mı o ayrı dava, bu hezeyanları sezemeyecek kadar körkütük yaşayanların hadd ü hesabı yok...

Kitleler, kendilerini alıp götüren girdaplar içinde meş'um akıbetlerinden habersiz gibi.. yığınlar kargaşaya açık duruyor.. kaba kuvvet temsilcileri her problemi kan dökerek, kan içerek çözebilecekleri hülyalarıyla oturup kalkıyorlar. Kalbini Mefisto'ya kaptırmış serseri ruhlar bohemce yaşama, fuhuş, uyuşturucu ve serâzât hayat peşinde. Bunlardan hiçbiri kendilerine benzemiyor; giyim kuşamları ruhlarının deseni gibi.. yemeleri, içmeleri, eğlenmeleri delilerinkine denk. Bu hâlleriyle sözde içlerindeki boşluklardan kaçıyorlar; ama farkına varmadan daha derin gayyalara yuvarlanıyorlar.

Maddî imkânlar ve refah, ruhlarda nimet hissi, ihsana saygı düşüncesi uyaracağına, yığınları daha da çılgınlaştırıyor ve hayatı yaşanmaz hâle getiriyor. Cehennem yaşıyor gibi bir hâl içinde kitleler; bunalımlar bunalımları takip ediyor ve hayat âdeta bir buhranlar yumağı. Muvazene diyenlerin çoğunda dahi endâze bozuk; yanlış düşünüyor, yanlış değerlendiriyor ve yanlış mualecelerde bulunuyorlar.

Her şeye rağmen bize düşen, hakkı hak bilmek, vicdanlardaki onca darlığı aşarak gönüllerimizin enginliğiyle herkese açılmak, sürekli Hak'la beraber bulunma mülâhazasıyla kendimiz gibi olmak, bütün insanlara sinelerimizi açmak ve elimizden geldiği ölçüde çevremizi Allah'a ve O'na imandaki

inşiraha uyarmaktır. Zira, kalblerin ancak Allah'ı anmak ve O'na uyanmakla itminana ereceğine ve oturaklaşacağına inancımız tamdır. İnanıyoruz ruhların O'na yönelmekle ızdıraplardan sıyrılacağına; O'nunla münasebetleri sayesinde lâhûtî bir farklılığa ulaşacağına; açlıklarının zâil olup hafakanlarının dineceğine.. evet, insan ruhanî ve cismanî ızdıraplardan ancak O'nu bulmakla sıyrılır.. sonsuz arzular ancak O'nunla elde edilir; O'nu bulan her matlubuna nail olur ve her sıkıntıdan kurtulur.. evet, Allah düşüncesi fikre hâkim olunca insan aradığı en önemli şeyi elde etmiş ve daha sonra sahip olacağı mevhibelerin de referansını almış sayılır.

Böyle birinde hissiyat, "ümit burcu" der, O'na yönelir. Korku-endişe, rahmet sarmallarıyla taaddüle uğrar, ayn-ı recâ olur; tevekkül-teslimiyet, engelleri dümdüz, düzlükleri de pürüzsüz hâle getirir. Arzu, istek ve emeller, gözleri hep O'nun kapısında, uçabildikleri kadar yüksek uçar, hep ruhun "Sidretü'l-Müntehâ"sı etrafında döner durur ve ağlarını sürpriz iltifatlara açık tutarlar.

Şefkat

Günümüzde topyekün dünya ve hususiyle de bizim coğrafyamızdaki milletler, şimdiye kadar olanlardan çok farklı ve öncekilerle kıyas edilemeyecek ölçüde tehlikeli bir dönemeçten geçmekte. Öyle ki, her an bütün dengelerin alt-üst olması, milletlerarası muvazenenin bozulması ve bir kısım hercümerçlerin yaşanması kaçınılmaz gibi görünüyor. Değişik toplumlar ve bu toplumlar içinde farklı görüşteki, farklı düşüncedeki grupların hemen hepsi sürekli kinle, nefretle, öfkeyle oturup kalkıyor; akla-hayale gelmedik ifnâ ve itlâf projeleri arkasında koşuyor. Her millet ve o milletin içindeki farklı kesimlerin her biri, "öteki" dediği şahıs ve grupların, kuş gribine maruz kanatlılar gibi yakaladığı yerde hakkından gelmek istiyor; mütemadiyen intikam hissiyle homurdanıp duruyor; yeni yeni düşmanlık senaryoları üretiyor ve hep öldüren bir kin ve nefret duygusuyla yatıp kalkıyor.

Bu atmosferde neş'et eden insanın sevgiden haberi yok, sevmeyi silip atmış sözlüğünden ve hafızasının hiç renk atmayan en canlı mazmunu "antipati".. o bu hâliyle hiç mi hiç nefrete doymuyor, kinden usanmıyor ve öfkesini aşamıyor; öfkesini aşmak bir yana bu tür şeytanî duyguların tesirinde sürekli haksızlıktan haksızlığa koşuyor; bâtılı hak göstermeye çalışıyor ve o eski tiranların bir ömür boyu işledikleri mesâvîyi rahatlıkla bir iki aya veya bir iki seneye sığıştırmasını biliyor. Bu zaviyeden o, melekeleri itibarıyla meflûç, muhakemesi açısından mâlul ve her şeyiyle öyle bir derbeder ki, ne sıhhatli düşünebiliyor ne normal bir insan gibi davranabiliyor ne de tutarlı bir fikri var. Bazen cinnete denk tehevvürlere girerek etrafını yakıp yıkıyor; bazen de hiç dinmeyen o gayz ve öfkesiyle kendisini yiyip bitiriyor.

Şimdilerde dünyanın pek çok yerinde fertler de böyle, toplumlar da böyle ve idarî mekanizmayı elinde bulunduran zimamdarlar da böyle. Çoklarının huzura, güvene savaş ilân etmiş gibi bir hâlleri var; hem kendi huzurlarını dinamitliyor hem de umumî emniyeti sarsıyorlar. Hele bir de şiddete ve cebre başvurmaları var ki, onları gören, "istiklal mücadelesi" veriyorlar sanır. Böylece, üzerlerinde binlerce mazlumun ahı, intizarı birer lanetlik gibi yaşıyor, sonra da birer mel'un gibi bir bir devrilip gidiyorlar.

Gerçek bu!.. ve biz ne o köpürüp duran nefreti, öfkeyi dindirebiliyor ne de değişik türden saldırganlıklara "Dur!" diyebiliyoruz. Yok bunları yapacak güç

ve imkânımız, dört bir yanımızı saran fitne ateşlerini söndürecek iktidarımız. Ne var ki, elimizde sadece henüz insanlığını bütün bütün yitirmemiş kimselere rahatlıkla verebileceğimiz bir iksirimiz var: “Şefkat”. Onunla önümüzdeki handikapları aşmaya çalışacak ve onun sıcak kanatları altında yolumuza devam edeceğiz.

Şefkat şimdiye kadar onu gönülden temsil edip doğru seslendirenler sayesinde bilmem kaç defa şeytanî fitneleri önledi ve insanlığı ölüm çukurlarına yuvarlanmaktan kurtardı!.. ve kaç defa Cehennem çukurları gibi görünen uçurumları Firdevsî bahçelere çevirdi!.. Evet, herkese ve her şeye karşı duyulan karşılıksız sevgi ve alâka; mazlumların, mağdurların maruz kaldıkları sıkıntıları göğüsleme ve bir anne içtenliğiyle onların üzerine titreme de diyebileceğimiz “şefkat”, ilâhî ahlâkın farklı bir tecellîsi, göktekilerin sesi-soluğu ve bütün annelerin sımsıcak nefesinin ayrı bir unvanıdır. Sinesinde bu hissi taşıma bahtiyarlığına ermiş biri, herhangi bir karşılık beklemeden sevgi ve merhamete muhtaç herkese şefkat elini uzatır; gücü yettiğince devrilenleri tutar kaldırır; üşüyenleri ısıtır; yalnızların, gariplerin vahşetini giderir ve kimsesizlere kimse olur. Körler onunla körlüklerini aşar, sağırlar onunla duymaları gerekli olan en önemli şeyi duyar ve ihtimal hep zulüm ile gürleyip duranlar bile onun sükûtî beyanlarıyla dillerini yutar, muvakkaten dahi olsa kendilerini sorgulamaya dururlar. Onun bu sihirli derinliğine işaret sadedinde Beyan Sultanı, *“Büyüklere hürmet, küçüklere şefkat göstermeyen bizden değildir.”*[1] buyurur.. buyurur ve onu âdeta bir mü’min şiarı sayar.

Şefkatte öyle bir güç vardır ki, onunla en katı kalbler yumuşar, en mütemerrit ruhlar dize gelir ve en korkunç düşmanlıklar bile onun karşısında “pes” eder. Kini-nefreti çözecek bir iksir varsa o, şefkat; şiddeti, hiddeti, düşmanlığı ters yüz edecek bir silah varsa o da yine şefkattir. Şefkat eden insan, ötelerin dilini kullanan ruhanîlere eş bir gönül insanı ve cehennemler gibi köpüren öfkeleri söndürmede de mânevî bir itfaiyecidir. O, şefkat lisanıyla konuşurken zulüm ve adavetin dili tutulur; yakıp yıkmaya kilitlenmiş ruhların da eli-kolu bağlanır.. ve yolsuzlar yola gelir. Onunla yumuşayıp yola gelmeyenlerin de hakkından Allah gelir…

Şefkat, insanı enginleştiren bir histir ve insan ancak şefkat sayesinde başkalarının sevinç, neşe ve huzurunu duyup anlayabilir.. anlar ve onların

maruz kaldıkları olumsuzluklar karşısında sorumluluklarını tam hisseder. Şefkatin hâkim olduğu bir atmosferde sosyal münasebetler daha bir hızlı gelişir ve içtimaî dayanışma âdeta kendi kendine teessüs eder. Böyle bir toplumda herkes birbirini sevgiyle kucaklar. Fertler ve gruplar, aralarında gönül kazanma yarışı yaşarcasına birer rikkat ve samimiyet insanı hâline gelir. Böylece gönül bağları daha bir güçlenir ve işte o zaman başkaları için yaşamadaki o engin zevk de duyulmaya başlar.

İsterseniz konuyu biraz daha açalım; eğer şefkat, uzak-yakın çevremizde görüp duyup hissettiğimiz muhakkak acıları göğüsleme, giderme ve muhtemel sıkıntıların önünü keserek bunların yerine sevinç, sürur ve neşe ikame etmenin unvanı ise, o bizim için fevkalâde önemlidir. Bir kere sinesi bu yüksek duyguyla çarpan biri, her zaman merhamet hissiyle oturur kalkar.. herkese ve her şeye yumuşaklardan yumuşak bir nazarla bakar.. mağduru-mazlumu, annenin evlâdını, kuşun yavrusunu bağrına bastığı gibi bağrına basar.. himaye ve sıyanete muhtaç kimseler etrafında her an kuşlar ve kuşçuklar gibi kanat çırpar durur.. icabında yemez yedirir ve canını tehlikeye atar, onları korur.. hatta gerektiğinde o uğurda seve seve kendini bile feda edebilir.

Aslında, varlık şöyle derinden bir mütalaaya alınsa ve onun sinesine kulak verilse, her yanda şefkatin tüllendiği görülecek ve her taraftan şefkat nağmelerinin yükseldiği duyulacaktır. Kâinat ve eşyanın temel atkıları şefkat, ona nihâî güzelliğini kazandıran da şefkattir: ağaçlar mücessem birer rahmet, meyvelerse tecessüt etmiş birer şefkattir.. insan bir âyine-i rahmâniyet, iman nuranî bir şefkattir.. dünya bir vesile-i saadet, ukbâ bütün ihtişamıyla bir meşher-i şefkattir. Hâsılı, her şeyin mebdei de müntehâsı da rahmettir, şefkattir...

Eğer her zaman o yüksek uçan enbiya, evliya ve asfiya gibi tarihî şahsiyetlerin canlara can nuranî menkıbeleri doğru okunabilse, onların o aydınlardan aydın hayatlarında hep şefkatin köpürüp durduğu görülecektir.. evet, onlar her zaman şefkatle soluklanmış, şefkatle oturup kalkmış ve birer şefkat kahramanı olarak yaşamışlardır. Bu böyledir; zira şefkat, insanı dikey (amûdî) olarak Allah'a yükselten nuranî bir rampa ise, gönlü şefkatle çarpanlar da sonsuza yükselmede sıraya girmiş, o baş döndüren irtifaın üveyikleridir. Böyleleri, tevfik burakına binmiş öyle gök yolcularıdır ki, bugüne kadar onlardan hiçbirinin yolda kaldığı görülmediği gibi, sinesi kinle, nefretle,

merhametsizlikle çarpanlardan da hiç mi hiç hedefe ulaşan olmamıştır. Bir parça zahmete katlanıp, susamış bir köpeğin susuzluğunu gideren ahlâksız bir kadının Cennet'e; aksine, evindeki kediyi aç bırakıp onun ölümüne sebebiyet veren bir tâli'sizin de Cehennem'e gittiğini Hazreti Sâdık u Masdûk beyan ediyor.. evet, Cennet bir şefkat otağı, Cehennem de bir gayz u nefret zindanıdır. Burada ortaya konan her güzellik Cennet'te farklı derinlikleriyle sahiplerini beklediği gibi, her çirkinlik de Cehennem'de ürperten buudlarıyla bahtsız müstehaklarını gözlemektedir.

Şefkat de, gayz u nefret de bu dünyaya ait birer realite olsalar da, varlığın özü, usaresi şefkattir. Eğer kâinatın mâyesi böyle bir şefkat olmasaydı ne insan ne de başka bir şey vücuda gelemez, gelenler varlıklarını sürdüremezdi; ezilmeleri ezilmeler, devrilmeleri devrilmeler takip eder ve bütün varlık bir kaos sarmalına dönüşürdü. Her yandan yalnızlık feryatları duyulur, her taraf vahşetle inler ve dünya âdeta umumî bir matemhane hâlini alırdı. Eğer bugün biz varsak ve varlığımızı sürdürebiliyorsak, bu O'nun şefkatinden; eğer birbirimizi seviyor ve başkaları tarafından seviliyorsak, bu da O'nun rahmetindendir.

Her şeyden evvel insanî duyguları tetikleyip gönüllerimizi heyecanla şahlandıran şefkat olduğu gibi, duygu ve düşünce dünyamızda iyilik etme, ihsanda bulunma, başkalarını kucaklama hislerini harekete geçiren de yine şefkattir. Şefkatle gürleyen bir sine, Cenâb-ı Hakk'ın rahmâniyet ve rahîmiyetinin gölgesinde hep bir enginlik sergiler, hep incelerden ince davranır ve hep içten hareket eder. Her zaman sevgi yolunda yürür; yol boyu hayır ve ihsan duygularıyla köpürür durur.. Allah da onun sinesini açtıkça açar, ihsan hissini kat kat lütuflarla mükâfatlandırır ve merhametinin genişliğine göre ona özel teveccühlerde bulunur. Ümit ederim, Allah'ın, gönüllerimizde şefkat hissini uyaracağı ve bizi içinde bulunduğumuz kabalıklardan kurtaracağı günler çok uzak değildir...

1 Tirmizî, *birr* 15; Ebû Dâvûd, *edeb* 58.

Hatıralar İkliminde Küçük Bir Seyahat

Acı olanı da var hatıraların bal-kaymak gibi tatlı olanı da. Acı hatıralar çok defa mürûr-u zamanla birer zevkli hikâyeye dönüşür ve her hatırlanışında insana çok keyifli anlar yaşatır. Tatlı olanları ise, bizi o eski nur-zulmet münâvebesi içinde görüp tattığımız zamanlarda, ikamet ettiğimiz farklı ikametgâhlarda, koşup durduğumuz değişik güzergâhlarda ve kadim dost, sadık yol arkadaşlarıyla paylaştığımız gün ve gecelerde dolaştırır durur.

Şimdilerde geriye dönüp bakıyor; yer yer durgun sular gibi hayatımın sükûtî demlerini, gaye ile bütünleşmemiş mefkûresiz günlerini, sabâvete kurban edilmiş alacakaranlık gecelerini tahayyül ediyor ve o günkü dimağıma takatinin üstünde sorumluluklar yükleme hülyalarına giriyorum; bazı şeyler karşısında âhesterevlik ettiğimi düşünüyor, hızımı gözden geçiriyor; bazen zamanı geriye işletiyor, aykırılıklara yeni bir şekil vermeye çalışıyor; bazen realiteleri hayalin güdümüne veriyor; bembeyaz ve pırıl pırıl dakikalar arkasından koşuyor ve onları bugünkü mülâhazaların şivesiyle başkalaştırmaya çalışıyorum.

Bugünkü gibi hatırlıyorum doğup büyüdüğüm köyü-kenti, sokağı-mahalleyi; koyun kuzu meleyişlerini, kuş cıvıltılarını, çoluk çocuk çığlıklarını; yıllarca gelip gidip eşiğini aşındırdığım mütevazi mektebi, öğretmenlerimi ve onların ince tavırlarını. Hiç unutmadım bir cami harîminde geçirdiğim yılları, tarihleşmiş bir mâbedin bağrında tünediğim sıkıntılı günleri; çok uzak kentlere hesapta olmayan seyahatlerimi; sonra hesaba giren ve bir vazifeye dönüşen Murad-ı Sânî beldesindeki imameti; cami penceresiyle mihrap arasındaki gel-git nefasetini; acemiliğime bağlı bir darlık içinde, hata-savap atbaşı, dinim, diyanetim adına mutlaka bir şeyler yapabilme heyecanımı; beni aşan kaderin sırlı planları çerçevesinde bir "vakt-i merhûn"a bağlı sevkleri, insiyakları –buna kendi iradem açısından boşu boşuna çırpınma da diyebilirim– vazife deyip irşad adına ulaşabildiğim her yere ulaşma azm ü gayretini; evet, bütün bunların düşünce dünyamda bıraktıkları derin izler vardı ve unutamazdım hiçbirini...

Unutamazdım bir dehşetli ihtilalle herkes gibi benim de şok yaşadığımı,

mesnetsiz tehditleri, sağduyunun sahâbetini, yeniden derlenip toparlanma mevsimini.. sonra gelip kapıma dayanan içinde yeni ihtilal teşebbüslerinin, hastalıkların ve hava değişimlerinin de bulunduğu oldukça maceralı vatanî vazifemi; tebdîl-i hava vesilesiyle maskat-ı re'sim olan beldeye, anneme, babama kavuşup onlarla geçirdiğim nefis Ramazan günlerini, Erzurum camilerindeki vaaz u nasihatleri; haddimin fevkinde gösterilen alâkayı ve bunların içimde oluşturduğu –tabiî idrak ufkuma göre– tahdîs-i nimet mülâhazalarını.. acı-tatlı ve iç içe bu hatıraları unutmam mümkün değildi.

Unutmam mümkün değildi sürpriz terhisi, Erzurum'da biraz hasret giderdikten sonra ilk gözağrım sayılan suyun ötesindeki beldeye yeni azimeti ve orada yaşadığım acı-tatlı günleri; ardından bir başka beldeye tayini, oradan da İzmir'e cebrî tavzîfi ve bu beldenin hizmete açık zaman, mekân ve insanını.. cami penceresine bedel senelerce bir tahta kulübede, cihan saltanatına değişmeyeceğim ızdıraplı fakat aydınlık günleri...

Evet, icmâlen de olsa bunların hepsini dün yaşanmış gibi hatırlıyor, dönüp arkada bıraktığım –bana ait yanlarıyla boş olsa da– o dopdolu günleri, hizmet irtibatıyla içinde bulunduğum yerleri hayalen temâşâ ediyor, o zamanlarda dolaşıyor, dostlarla selâmlaşıyor, bir kere daha aynı şeyleri paylaşıyor ve dünü bugünle beraber yaşıyorum.

Bu upuzun sergüzeştim içinde ciddî bir şey yaptığımı söyleyemem; kaynağı tamamen vifak ve ittifak onca şeyi görmezlikten gelerek de hiçbir şey olmadı diyemem. Tavsiye ve teşviklere "Evet!" diyen bir hayli hizmet eri hatırlıyorum, hatırlıyor ve hayırla yâd ediyorum. Yakından tanıdığım ve tanımadığım, hatıralarımın başköşesini tutmuş bu aydınlık simaları, kadınıyla-erkeğiyle bu adanmış ruhları hep çağın kudsîleri diye yâd ettim ve edeceğim. O müsait zemin ve bu vefa âbidelerini hedeflerine tam yönlendirmek mümkün oldu mu olmadı mı; net bir şey söyleyemeyeceğim, söylemem de mümkün değil; ne var ki şahsî yetersizliğimi, bazı dost kılığındaki kimselerin vefasızlığını ve her zaman hasmâne bir tavır alanların da tahribatını hesaba katınca daha farklı bir tablo da imkânsız gibi görünüyor.

İmkânsız gibi görünüyor ama ben hemen her gün kendimle yüzleşiyor, kendime göre üslûp hataları icat ediyor ve "keşke"den "keşke"ye sıçrayıp duruyorum. Baş edemediğim bir sürü şeye maruz kaldığım, âleme malum.. ben

onları şimdilerde birer tatlı hikâyeye çevirip şeker-şerbet gibi yudumlasam da, her yeni handikapla o günlerdeki vefasızlıkları, ardı arkası kesilmeyen zulüm ve cefaları derinlemesine bir kere daha ruhumda hissediyor ve sinemden bir zıpkın yemiş gibi inliyorum.

Aslında, bir mânâda o gün bugün o ızdıraplar hiç mi hiç dinmedi. Hatta bazı çevrelerin kinleri, nefretleri, yapılan güzel işlerle mebsûten mütenasip (doğru orantılı) şişti, büyüdü, azgınlaştı ve kan kokan, kan düşünen bir hâl aldı. Allah'ın lütufları arttıkça ve artıp bütün dünyayı sardıkça, dine, diyanete ve şanlı geçmişimize düşman ruhların gayzı da âdeta magmalar gibi köpürüp her yanda yangınlar çıkarmaya başladı. Unutmadım, unutamıyorum o Haziran fırtınalarını, bant furyalarını, karalama kampanyalarını; hukukun hiçe sayıldığını, vicdan hürriyetinin ayaklar altına alındığını; sun'î cepheler oluşturulduğunu; küfür ve küfran temsilcilerinin tuğyanları yanında bir kısım müteşeyyihînin *"haseden min ındi enfüsihim"* komplolarını.. keşke bütün bunları unutabilseydim; unutabilseydim de "kelâm-ı nefsî" ile dahi olsa onlara karşı infial ruh hâletine girmeseydim!

Ne var ki, onca tecavüz, komplo ve bunlara bağlı baskılar, inanan insanları asla sindiremedi; her inkıtadan sonra onlar bir kere daha "vira bismillâh" deyip daha bir ciddî dinlerine, diyanetlerine hizmete koyuldu ve duraksamadan yürüdüler Allah rızasına doğru. Hiç hatırlamıyorum kinin, nefretin dindiğini, şiddetin ve baskının hız kestiğini; buna mukabil gurbet hissi ve gariplik duygusuyla inandıkları değerler uğrunda heyecan kaybetmeden koşturanların tevakkufa geçtiklerini. Boşa gitmedi bütün bu gayretler; gün geldi sağanak sağanak Hak inayetiyle her taraf nevbahara döndü ve bize de sevgi ve şefkat hislerimizi ifade etme imkânı doğdu.

Yıllardan beri birbirine küs yaşayan farklılaştırılmış ve düşman kutuplar hâline getirilmiş pek çok kimse bu yeni sevgi atmosferine koşmaya başladı. Bu, onların kendilerine yönelmeleri, kendilerini bir kere daha keşfetmeleri demekti. Çok iyi hatırlıyorum, birbirinin elini ürkek ürkek sıkan kimselerin, biraz beraber bulunduktan sonra "Meğer hep aynı düşünüyormuşuz!" ve "Meğer birbirimize ne kadar da yakınmışız!" dediklerini. Bütün bunlar, Cenâb-ı Hakk'ın değerlendirmemize sunduğu fırsatlardı; ama bilmem ki bu fırsatları tam değerlendirebildik mi.! Keşke değerlendirebilseydik! Evet, bir dönemde şöyle-böyle ayrıştırılmış, sun'î gerginliklere çekilmiş ve yıkmaya kilitlenmiş değişik

kesimlerin birbiriyle kucaklaşmaya ve sarmaş dolaş olmaya başladığı ve kendi kendimize reva gördüğümüz gurbet yıllarını arkada bıraktığımız o günler çok verimli günlerdi; ama acıdır, yapılan onca olumlu işin görülmemesi, takdir edilmemesi bir yana, o istikametteki aktiviteler birer cinayet gibi gösterilmek istendi; istendi ve bir mânâda dinamitlendi.

Şimdilerde o fevkalâde büyülü ve ümitle tüllenen günleri, saatleri ne zaman düşünsem, "Keşke o sevgi ve diyalog çağlayanının önü hiç kesilmeseydi.! Keşke o ışıktan zamanın bağrına kurşun sıkılmasaydı!" deyip iki büklüm oluyorum. Ne kadar arzu ederdim, o nazlı nazlı bir araya gelişlerin, o yürekten birbirini selâmlayışların ve o sımsıcak akşamların devam etmesini! Hâlâ hatırlayabiliyorum, o samimî hislerin, o gönüllerden kopup gelen seslerin, o temel değerlerimize saygı çerçevesinde ortaya konan düşüncelerin iç dünyamızda uyardığı heyecanı, millî birlik ve beraberliğimiz adına hâsıl ettiği imanı ve ümidi. Eğer bir gün şeytan gelip aramıza girmeseydi ve fena huylara açık tabiatlardaki düşmanlık duygularını hortlatmasaydı, mızrabını yemiş bam telinden yükselen sesler gibi her yörede duyulan o heyecanlı nağmeler, o birbirine ulaşan eller ve birbirinin meziyetini mırıldanan diller hep aynı şeyleri söylemeye devam edecek ve o mütekabil saygı, hürmet teâtîleri hep sürüp gidecekti.

O günlerle alâkalı görüp duyduklarım, elemiyle-lezzetiyle bütün yaşadıklarım, bizimle aynı duyguları paylaşmayan dar alanlı hafızalardan silinip gitse ve sönük, renksiz, neşvesiz bir geçmişe inkılâp etse de, onlar benim için çağrıştırdıkları ve gelecek adına vaad ettikleriyle hâlâ hayal dünyamın en renkli resimlerini ihtiva etmekte ve bana lezzetine doyulmayan dakikalar, saatler yaşatmaktadırlar. Hâdiselere hep aynı zaviyeden baktığım, onları aynı şekilde hecelediğim sürece de o canlı resimlerin hülyalarımı her zaman süsleyeceğinde hiç şüphem yok. Bu açıdan, ihtimal ne zaman bir kısım handikapla karşılaşacak olsam ya da şöyle-böyle bir muhalif rüzgâra maruz kalsam, hemen bir sessizlik murâkabesine dalacak, sükûtun nağmeleri içinde hep o günleri dinleyecek ve o rengârenk resimlerle, o değişik fotoğraf kareleriyle teselli olmaya çalışacağım, çalışıyorum da; çalışıyor ve kendimi yığın yığın insanın en içten bir cûşişle sergiledikleri o sevgi ve alâka çağlayanı içinde hissediyorum. Her bir araya gelişte ilk görüşüp tanıştığımız o tertemiz yüzleri görüyor gibi oluyor ve ruhumu saran kasvetlerden bir bir sıyrılıyorum.

Yakın bir geçmişe kadar devam edegelen hep ümitle tüllenmiş o âhenkli, hatta biraz da âlâyişli toplanmalar-dağılmaların farklı bir çizgide de olsa hâlâ devam ettiğini düşünüyorum. Şartların, konjonktürün gerektirdiği farklılık mahfuz; aynı üslûp, aynı eda, aynı düşünce ve aynı mülâhazaların binlerce, yüz binlerce sevgiyle çarpan sine tarafından temsil edildiğinde tereddüdüm yok; ama ben o günlerle öylesine dolu ve yapılan işlere öylesine kurulu idim ki, o zamanlar icra edilen aktivitelerin içinden geçerek kendimi dünyaları aşan, gidip ta Hak rızasına ve onun gaye ölçüsündeki vesilesi sayılan "Nam-ı Celîl-i İlâhî"yi ilana dayanan bir cereyan-ı mütemâdî mecrasındaki kudsîlerin yedeğinde görüyordum. Bu mülâhaza ile kim bilir kaç defa kendi kendimi *"ve kelbühüm bâsitun zirâayhi bi'l-vasîd"* mazhariyetiyle pâyelendirmiş ve "Bu kadarını olsun herhâlde lütfederler." demiş müteselli olmuşumdur.

Yaşadığım o süreçte, diyaloğa açık ve sevgiyle çarpan sinelerin heyecanı ruhuma öyle işlemiş, her gün şahit olduğum o güzel tablolar hafızama öyle hakkedilmiş ve gönlümde öyle derin izler bırakmıştı ki, aradan yıllar geçmesine rağmen hâlâ onları bütün canlılığıyla iç dünyamda duyabiliyor; o günlerde duyup işittiğim sesleri, sözleri bütün tazeliğiyle ruhumda hissediyor ve yer yer nükseden hasret ve hicran duygularımı onlarla bastırmaya çalışıyorum.

Kim bilir belki de şu anda, o elemleri, acıları gitmiş ve her şeyiyle lezzete inkılâp etmiş hatıralar yumağı içindeki canlı, renkli, ümitle tüllenen geçmişe ait hatıra karelerini, içimde yaşatmak ve arkadan geleceklere emanet etmek için, defter-i mesâvîm gibi simsiyah ve perişan satırlarımla farkına varmadan karartıyor da olabilirim…

O günlere ait, her yanda tüten ruh ve mânânın, tasavvur ve heyecanın o dar zaman diliminde kalmasına, sevgi söyleyen, hoşgörü mırıldanan ağızların susmasına, birbirine kavuşan sinelerde tütmeye başlamış aşk u alâkanın sönmesine, şefkatle açılıp kapanmaya başlamış gözlerin ebediyen kapanıp gitmesine, diyaloğa açık ruhların mevsimsiz bir hazanla savrulup devrilmesine gönlüm razı olmadı; dayanamazdım, meltemlerin yerini şimal rüzgârlarının almasına; iyiliğe, güzelliğe ve sevgiye açık atmosferimizin kinle, nefretle delinmesine; baharı hazanın vurmasına, millet ruhunun muhalif fırtınalarla sararıp solmasına ve *"ba'sü ba'de'l-mevt"* imize yeniden kefen biçilmesine..

doğru durulmalı, doğru konuşulmalı, ortaya konan güzellikler müştak bütün gönüllere duyurulmalı ve bu dirilişin önünün alınmasına meydan verilmemeliydi.!

Birkaç düzine gönüllü ve Hakk'a adanmış ruh, insanlığı gerçek insaniyete uyarma azm ü niyetiyle –bunu Allah'ın gerçekleştireceğine inançları tamdı– yollara dökülürken, ellerinde kendi dünyalarından sönmez meşaleler dört bir yana açılırken "millet-i ebed müddet" mülâhazasıyla açılmışlardı. İnsanlığa diyecekleri pek çok şey vardı ve onu mutlaka demeliydiler.. işte bu mülâhazayla idi ki, hepsinin sinesi de yüce mefkûreye, yüceler yücesi Allah'a yürüme heyecanıyla çarpıyordu. Bütünü olmasa da büyük çoğunluğu itibarıyla toplum bu heyecanla coşkun ve tam bir metafizik gerilim içindeydi. Bu hâl umumî sulh, sükûn ve evrensel insanî değerler adına mutlaka daha da ilerilere götürülmeli ve emanette emin haleflere emanet edilmeliydi.. milletinin kaderiyle alâkadar ruhların derin bir ittifak ve ittihat sürecine girdiği, inanan sinelerin bu heyecanla coştuğu, her yanda diyalog sevdalılarının seslerinin duyulduğu, birkaç asırlık hülyalarımızın gidip hakikat ufkuyla kutuplaştığı o kutlu günlere ait aktiviteler bence hiç durmamalı; milletine hizmete adanmış ruhlar asla heyecan yorgunluğuna düşmemeli; dünyevî mutluluk, refah ve saadet onların uhrevîlik mülâhazalarının önüne geçmemeli; her zaman ışıkla parlayan bu simaların nurları hiç sönmemeli; "Hak rızası hedef, i'lâ-yı kelimetullah gaye ölçüsünde vesile." deyip yollara düşenlerin birliği kat'iyen bozulmamalı; gittikçe büyüyen, genişleyen, derinleşen bu gönüllüler hareketi, her diriliş dönemindeki ilklere has safvetini, samimiyetini, sadakatini korumalı ve Seyyid Nigârî gibi:

" Cânân dileyen dağdağa-yı câna düşer mi,
Cân isteyen endişe-i cânâna düşer mi;
Girdik reh-i sevdaya cünûnuz...
Bize namus lâzım değil,
Ey dil ki bu iş şâne düşer mi!.."

deyip arkalarına bakmadan hep insanlığı kucaklamaya doğru yürümelidirler.

Ben şimdilerde hâlâ hafızamda dipdiri tutmaya çalıştığım, o günlerdeki faaliyetlerin ve o mütemâdî koşturmaların, bugün de şartlar ve konjonktürün gereği aynı çizgide olmasa bile mücâvir bir kulvarda devam ettiği ümit ve hülyalarıyla oturup kalkıyorum. Hâlâ, o zevk u şevk akşamlarının yaşandığını

düşünüyor, sevgi soluklayıp duranların nefeslerini duyar gibi oluyor ve ruhumun kubbesinde yankılanan o aks-i sadâlarla müteselli oluyorum. Ömrüm oldukça da hep bu hülyalarla yaşayacağım.

Seni Bir Kere Daha Derince Duyduk

Vilâdetin, insanlığın da vilâdeti oldu. Dost-düşman herkes doğrularını, yanlışlarını Senin neşrettiğin nur sayesinde görüp değerlendirme imkânını elde etti; etti ve belli ölçüde de olsa itminana ulaştı. Biz hepimiz, gönüllerimizde hissettiğimiz Cennet'i ve ondaki ebedî saadeti, ancak Senin o semavî beyanın vasıtasıyla doğru anlayıp doğru duyabildik; duyabildik ve o füsunlu beyan çağlayanın sayesinde Hak muradını anlama ufkuna yöneldik.

Eğer bugün şöyle-böyle gözlerimiz Hakk'ı takdis ve takdirle açılıp kapanıyor ve gönüllerimiz vuslat heyecanıyla çarpıyorsa, bu yüksek duygu ve düşünceleri tetikleyen Sensin.. Sensin bize gerçek insan olma zirvelerini gösteren, ruhlarımıza sevda korları saçarak bize aşk u vuslat neşvesini birden tattıran; tattırıp iklimine saygıyla yönelenlere hakikî var olma sırrını duyuran.. dahası, milyonlarca, milyarlarca insanın takrîr, takdîr ve tasvîbini arkasına alarak, insaflı ruhlara bir kısım sâbiteler vererek herkese kendi olarak kalma yollarını gösteren.

Senin sayende mâneviyâta ve sevgiye uyanan gönüller, sanki sadece sevgi ve saygı solukluyormuşçasına ruhlarından yükselen ulvî sesler ve insanî enginliklerini dillendiren sözlerle asırlar ve asırlar boyu insanî değerlerin yanıltmayan temsilcileri oldular. Büyük çoğunluğu itibarıyla insanlık âlemi onların seslerinde ve sözlerinde, o güne kadar keşfedemediği vicdanının heyecanlarını duydu ve kendi iç derinliğine muttali oldu. Evet, Senin sayende birbirinden oldukça farklı görünen bütün insanlar, hatta bir mânâda cinler ve ruhanîler, o zamana dek bir türlü hissedemedikleri, hissedip söyleyemedikleri, söylemeye muvaffak olup da yerli yerince dillendiremedikleri her şeyi seslendirebiliyor ve büyük ölçüde pek çok problemi çözebiliyordu…

Sen –gönüllerimiz tahtın– dünyayı şereflendirdiğin andan itibaren insanoğlunun "ahsen-i takvîm" remziyle ifade edilen mânâ ve mahiyet derinliğindeki esrarı deşifre ederek dilleri çözdün; saksağanlara bülbül olma âdâbını öğrettin ve dost-düşman hemen herkeste farklı zaviyelerden de olsa kendilerini iç derinlikleriyle duyup ifade etme düşüncesini uyardın. Evrensel insanî müştereklerin ortaya çıkmasını sağlayarak binlerce yorumu ve anlayışı

bir potada mezcedip, bir ruh etrafında toplayıp herkese kendi gönül ufkundan pek çok şeyler duyurdun. Bu sayede topyekün insanlık, hatta cinler ve ruhanîler Senin mesajından süzülen öz ve mânâlarla, kalıplaşmış anlayışlardan sıyrılarak bir değişimler vetiresine giriverdi. Herkes farkına varsın-varmasın, büyük çoğunluğu itibarıyla insanlık, Senin ortaya koyduğun iman sistemi ve gösterdiğin insanî hedefler sayesinde pek çok yenilikler gerçekleştirdi ve pek çok başarıya imza attı.

Senin insanlık ufkunda tulû edeceğin güne kadar her yer karanlıktı; herkes yokluk vahşetiyle tir tir titriyordu ve üst üste çözüm bekleyen problemlerle de tedirgindi. Senin, bütün problemleri çözen, bütün ihtiyaçlara cevap veren ve bütün emelleri gerçekleştirme vaadiyle içlere inşirah salan mesajınla bir anda ruhlar ümitle şahlandı. Yeisle kıvranan gönüllerde ümit esintileri duyulmaya başladı ve her yanda teselli nağmeleri yankılandı. Öyle ki, artık her tarafta bir meltem tesiriyle duyulan bu sihirli nağmeler, mağmum gönüllere sürekli saadet vaad ediyor; hep sevmek ve sevilmekten dem vuruyor; sönmüş gibi görünen insanî alâka ve irtibatları canlandırıyor, aşk u muhabbeti körüklüyor; asırlardan beri sinelerde uyuyagelen yüksek insanî duyguları uyarıp harekete geçiriyor ve bütün insanları bir kere daha kendi iç derinlikleriyle buluşturarak onları kendi kadirlerini takdir etmeye yönlendiriyordu.

Senin o içten ve samimî solukların, sevgiye, ümide, mutluluğa susamış gönülleri canlandırıyor; mesajını saygıyla karşılayan teşne sinelerde kudsî bir heyecan meydana getiriyor, yüksek ruhları, Hakk'a kulluk hummasıyla ciddî mi ciddî tecessüslere, tefahhuslara sevk ediyor ve aydınlık arayan dimağların yürüdüğü yollarda par par parlıyordu.

Sen hemen her zaman herhangi bir bent ve engel tanımayan o müthiş imanın, azmin, cesaretin, kararlılığın ve arkana aldığın vefalı arkadaşlarınla bütün insanlığa sesini duyurma gibi seviyeler üstü ve aşkın emeller peşinde olmuştun. Öyle ki, hayat-ı seniyyenin hemen her faslında şahsî imkân ve iktidarının çok çok üstünde bütün insanlığı ebedî saadete erdirme niyet ve cehdiyle hep soluk soluğa yaşadın ve o engin vefa ve sadakatin adına hiç mi hiç duraksamadın; duraksayamazdın da, zira Sen bütün insanî rüyaların gerçekleşmesi, çalışıp çabalamaların bir değer ifade etmesi, ebediyete teşne ruhların arzularının yerine getirilmesi mesajıyla gelmiştin. İnsanlığın kalbî, ruhî ve bedenî ihtiyaçlarının karşılanması, sevme-sevilme hülyalarının gerçekleşmesi, burada

ve ötede mutlu olma emellerinin tahakkuk ettirilmesi vaadi, Senin mesajının önemli bir derinliğini teşkil ediyordu.. ve Sen bu hususlarda kararlıydın.

Mesajın evrenseldi ve hemen herkes duyup değerlendirdiği ölçüde onu kendi gönlünün hususî iklimine olabildiğine uygun buluyordu. O, özündeki tabiîliği, ihtiva ettiği teşriî emirlerin tekvînî kurallara uygun olması, kalb, ruh ve aklın birleşik noktasında bu letâife muvafık bir hâl alması ve bunların hepsine ait bir şive hâline gelmesi sayesinde, her vicdan onu fıtratına uygun buluyor ve onun aydınlık ikliminde varlığın sırlarına daha bir derince muttali oluyordu. Evet, Senden duyduğumuz, tavır ve davranışlarında okuduğumuz her şey, kaynağı onca müteâl olmasına rağmen, bizim kavrayıp zevk edeceğimiz, anlayıp yorumlayacağımız çerçevede tenezzül dalga boyuyla her zaman bizi kucakladı, hissiyatımızı okşayıverdi; gönül iklimimizde yetişmiş gibi yakınlığını bütün benliğimize duyurdu ve sinelerimizin bir yanından fışkırıyormuşçasına sıcaklığını hep hissettirdi. Mahiyet-i insaniyemizi kucakladı, gözlerimizin içine baktı, tat ve şivesiyle bizi tepeden tırnağa mest ederek âdeta büyüledi. Bunlar, Senin hususiyetlerindi ve bu konuda Sen bînazîrdin.

İnsanlar arasında özel karakterlerin ve hususî kültürlerin üstünde, hiç kimseye ters düşmeyecek şekilde fâik, hatta müteâl bir üslûpla herkese seslenebilen, seslenip müstaid ruhları tesir altına alan ve kendine mahsus remizlerle, işaretlerle, îmalarla sınırlı ifadeleri katlayıp muzaaflaştıran, daha derinleştirip birer mük’ap beyan hâline getiren Sen, arkadan gelenlere eşya ve hâdiselerin sihirli kapılarını araladın, hatta bazılarına o kapıları ardına kadar açtın ve inanan gönüllere ötelerin erişilmez neşvesini duyurdun. Hâlâ ruhlarımızda mahremiyetlerini koruyarak mahfuz bulunan semavî armağanların, çağın gereklerine göre bir kısım yeni açılımlarla her seslendirilişinde Seni bir kere, bin kere daha yâd ediyor, –tahtın sinelerimizin en mûtenâ tepesi– huzur-u mehâbetinde saygıyla iki büklüm oluyoruz. Bu Senin hakkın, sineleri vefa hisleriyle çarpan kapıkullarının da vazifesidir.

Sen, Yüce Yaratıcı’nın bütün kâinatlara eşi-menendi bulunmayan bir armağanısın; mesajın ve öğretilerin de O’nun emanetidir. Bunu böyle bilenler Seni her zaman canlarından aziz saydı ve ömür boyu Sana karşı hep medyuniyet solukladılar; solukladı ve vefalarının karşılığını da kat kat buldular.

Ama, bir gün geldi nereden çıktıkları belli olmayan, bilmem hangi kültürün

çocuğu bir kısım densizler kalblerindeki küfrü telaffuz etmeye durdu ve Sana sataşmaya başladılar: Zâtına –yüz bin defa hâşâ– "bede..", öteler ötesinin sesi-soluğu kutlu mesajına "çöl ka...." ve, Seni dar bir zaman dilimine hapsederek "o güne ve o kavme aitti" deme küstahlığında bulundular; cesaretlendirdiler kinle-nefretle köpüren bir dünyayı.. kapı araladılar saygısızca karikatürlere ve küstahça resimlere. Sen kendi dünyanın vefasızlığıyla, hasım bir cephenin saldırısına birden maruz kalmıştın. Atalarımızın mübeccel gayreti mahfuz, milletçe Seni anlatamamıştık. Şimdilerde küfür ve küfranın Senin dünyanda tetiklendiğini düşündükçe kendi kendimize hayıflanıyor, "Meğer ne kadar da vefasız insanlarmışız!" diye mırıldanıyoruz.

Her şeye rağmen, ruh ve mânâ kökleri sağlam; genlerinde atalarının safveti; suyu, toprağı, havası yeni bir gül devrine açık bu dünyanın er-geç dönüp-dolaşıp Senin şefkat ve merhamet ikliminde yeni bir *"ba'sü ba'de'l-mevt"*e ereceğinde şüphem yok. Daha şimdiden, binler-yüz binler böyle bir "eşref saat" beklentisiyle nefes alıp veriyorlar.

Ne benim ne de başkalarının Senden af dilemeye yüzümüz yok; ama kereminin enginliğinde de hiç şüpheye düşmedik. Ufkumuzun karardığı, her yanı hazanın sardığı, yolların yıkılıp köprülerin harap olduğu durumlarda bile gözlerimiz izlerini takipten hiçbir zaman dûr olmadı. *"Azîzim, rehberim, pîrim, efendim, şem'-i tâbânım / Ziya-i himmetimdir her iki âlemde devrânım / Benimle müttefiktir bu recâda cümle ihvanım."* (Ketencizâde) deyip Sana karşı vefa ve sadakatimizi seslendirmeye çalıştık. Eksiğimiz, kusurumuz hadsizdi; ama yine de Senin engin müsamahan yanında deryada damla kalırdı. Öyle ise gel;

Kerem kıl, kesme Sultanım keremin bînevâlerden,
Keremkâne yakışır mı kerem kesmek gedâlerden!..
(M. Lütfî)

Gafletle Geçen Yıllar

Gaflet; dalgınlık, dikkatsizlik, kendinde olmama; gafil de çevresinde olup bitenlerden habersiz, her zaman şaşkın ve halkla münasebetleri açısından da dikkatsiz yaşayan demektir. Uyur-gezer gibidir gafil; yürür, fakat yürüdüğünün farkında değildir. Bir şeyler yapar ama, ne yaptığını tam kestiremez. Hedefsizdir, çok defa abesle iştigal eder; eder de hep yürüdüğü yollara ve içinde yaşadığı zamana yenik düşer. Doğrusu, onun davranışlarında bir gaye aramak da beyhudedir; zira o bakıp da görmeyen, işitip de anlamayan öyle bir şaşkın ve öyle bir dalgındır ki, bazen etrafında cereyan eden kızıl kıyamet hâdiselerden bile habersiz yaşar.

Yıllar var ki, bu tâli'siz coğrafyanın insanları –ona da yaşama denecekse– hep böyle yaşadı; gafletle oturdu, gafletle kalktı, bir gaye-i hayali olmadı ve sürekli gününü gün etme peşinde koştu.

Aslında, böylelerinin hiçbir zaman başka türlü olmaları düşünülemez; bunlar yer-içer, yan gelir kulakları üzerine yatarlar; ne maziyi görürler ne de müstakbeli; Ömer Hayyam edasıyla: *"Geçmiş gelecek masal hep / Eğlenmene bak, ömrünü berbat etme!"* der, kendilerini *"bel hüm edall"*[1] gayyalarına salar ve hilkat seviyelerine rağmen bir hayat yaşarlar. Ne minarenin sesini duyar ne mâbedden bir şey anlar ne de varlık ve eşyanın ifade ve beyanına kulak verirler. Kâinat kelime kelime, satır satır, paragraf paragraf bir şeyler anlatırmış; her yandan üzerlerine sağanak sağanak nimetler yağarmış; yer yer nankörlüklerinden dolayı arz u sema hâdiseleriyle ikaz edilirlermiş; her hâdise fasih beyan onlara neler ve neler anlatırmış... onlar bütün bu olup bitenlerden hiçbir şey anlamaz, hatta çok defa bu mütemâdî ikazların, bu devamlı tenbihlerin farkına bile varamazlar. Farkına varmak bir yana, bazen ilâhî tenbihlere isyan ve küfranla mukabelede bulunur; ihsan ve lütuflar karşısında da daha bir gaflete gömülür ve bohemlik soluklamaya dururlar.

Gafiller, nimete nimet demez, ihsanı ihsan bilmez, ikaza kulak vermez; belâ ve musibetlere gelince, azıcık inançları varsa, onu da kadere verir ve takdiri taşa tutarlar; yoksa, tabiî sebeplere bağlar, temerrütlerine devam ederler. İş dönüp de ilâhî lütuflar söz konusu edilince, her şeyi kendilerinden bilir ve "ben, ben" diye nefes alıp vermeye başlarlar. Aksine işleri bozulup düzenleri

alt üst olunca da, âh u vâh edip ellerini ovuşturur ve inlemeye dururlar. Ne var ki artık iş işten geçmiştir; geçmiş ve dünyevî perde kapanmış, yeni bir perde açılmıştır. Bu perde daha ürpertici ve daha müthiştir; evet, *"Ahiret azabı çok daha çetin ve daha şiddetlidir."*[2]

Ama ne acıdır ki, gafil, ne burada başına gelenlerden ne de ötede kendini bekleyenlerden haberdardır; gafletle oturur, gafletle kalkar.. düşünmez bugünü-yarını.. tanımaz hakkı-hukuku, çiğner çiğneyebildiği herkesi.. bir fitne olur eser her yanda ve katar karıştırır her tarafı. Gücü yettiklerini ezerken, gafildir, düşünmez onu da ezecek bir güçlünün bulunduğunu. Kendince ters gördüklerini değişik ad ve unvanlara bağlayarak haklarken de kendi akıbetini hiç mi hiç hesaba katmaz. O, fevkalâde şımarık ve küstahtır. Zulüm ile âbâd olacağını sanır ama, kendini acı bir son beklemektedir; bu acı son en hafifinden hüsran ve nedamettir…

Şüphesiz onun bu türlü tavır ve davranışlarına karşı iman ve mefkûre insanlarına da düşen bir kısım sorumluluklar vardır: Bir mü'min, "Nasıl olsa Allah'a inanıyorum." diyerek yan gelip yatamaz. Horlanıp hakir görülmeyi tabiî karşılayamaz. Haklarının elinden alınması karşısında sessiz kalamaz. Vazifesidir Allah'a dayanıp peygamberâne bir azim içinde bulunması, bir hikmet eri gibi iradesinin hakkını vermesi, iman serasına sığınıp Hak rızasına müteveccih olması, "Ben de varım!" deyip bütün imkân ve kabiliyetlerini düşünce dünyasının ihyası adına harekete geçirmesi, her zaman ciddî bir sorumluluk şuuruyla hizmete âmâde bulunması, kalbî, ruhî, aklî, mantıkî bütün güç kaynaklarını ferdî ve millî dirilişi istikametinde kullanması... evet, bu icmâlî hususların hemen hepsi bir mü'min için çok önemlidir.

Bu itibarla da diyebiliriz ki, dine-diyanete saygılı, ülke ve ülküsüne kilitlenmiş yüksek karakter ve derin mefkûre insanları yetiştireceğimiz güne kadar, ehl-i gaflet ve dalâletin baskı ve dayatmalarına karşı koymak mümkün olmayacaktır. Birkaç asırdan beri devam edegeldiği gibi bundan sonra da insanımız sürekli iğfal edilecek.. tiranlar zayıfları ezmeden geri durmayacak.. insanî değerlere saygısızlık devam edecek.. Allah'ın adı unutturulmaya çalışılacak.. Resûl-i Zîşân'a açık-kapalı hakaretler yağdırılacak.. ırz ve namus mülâhazaları hafife alınacak.. fuhuş revaç bulacak ve bohemlik şahlandırılarak saf yığınlar cismaniyetin azat kabul etmez köleleri hâline getirilecektir.

Evet, hep imanlı ve ümitli olmalıyız ama, bir o kadar da azimli ve kararlı duruş içinde bulunmayı ihmal etmemeliyiz. Yıllarca ve yıllarca içte ve dışta ruh ve mânâ köklerimize düşman olanlara karşı gösterilen acz ü zaaf, millî değerlerimizi tezyif eden bir toplumu ve bazı kesimleri daha da cesaretlendirdi; masum ve mağdurların ezilmesini biraz daha kolaylaştırdı. Bir büyüğün ifade ettiği gibi, aç kurtlara karşı tahabbüb gösterildi ve onların iştihaları kabartıldı. Sonra da onlar dönüp dişlerinin kirasını istemeye durdular. Ezdiler bizi ve omuzlarımıza basıp bir yerlere yükseldiler, ancak hiçbir zaman insanca davranmadılar. Aksine, her defasında kendi bâtıl düşüncelerini dayattı ve herkesi kendilerine benzemeye zorladılar.

Ne var ki, bütün bunlara rağmen, birkaç asırlık bu acı serencâme bundan sonra da hep böyle devam edecek demek değildir; dünya var olduğu günden bu yana, ışık her zaman karanlığı kovaladı durdu.. geceleri sürekli gündüzler takip etti.. zaman dairevî cereyanıyla dün ağlattıklarını ertesi gün güldürdü.. ve kapkara günler bağırlarında ne nevbaharlar ne nevbaharlar yetiştirdi.

Millî ses muvakkaten kesilse de hiçbir zaman tamamen susmaz/susturulamaz. Ağzına fermuar vurulsa da, o mutlaka değişik enstrümanlarla kendini yine ifade eder ve maksadını çevresine behemehal duyurur. Gafiller uyansın-uyanmasın, o, mutlaka bir gün minarelerden yükselen sesler gibi ta yatak odalarımıza kadar gelip ulaşacak ve bize kendimiz olmamızı fısıldayacaktır.

Bugüne dek yüz defa kefeni gömlek yaptığımız gibi, son bir kere daha silkinip kalkmamız ve kendi ayaklarımız üzerinde durmamız neden mümkün olmasın ki!? Şimdi müsaade ederseniz konuyu bir eski nazımla noktalamak istiyorum:

Ey mâyesi nurlarla yoğrulmuş millet!
Hele dişini sık, az daha sabret!
Aman sönmesin sinendeki himmet!
Son durağın "devlet-i ebed müddet"...

Hiç durma yürü ki yollarda gözler!
Durmuş şehit baban yolunu gözler,
Geril, koş, seni bekliyor pürüzler,
Şahlan ki sevinsin kederli yüzler...

1 *"Hâsılı onlar hayvanlar gibi, hatta onlardan da şaşkındırlar. İşte asıl gafil olanlar onlardır."* (A'râf sûresi, 7/179) âyetine işaret edilmektedir.

2 Ra’d sûresi, 13/34.

Allah Karşısındaki Duruşuyla Mü'min

Mü'min; inanan, güvenen, emin bir geleceğe namzet olan, çevresine emniyet vaad eden ve iç içe farklılıkları bulunan özel konumlu bir âbide insandır. O, bütün bir ömür boyu her işini Allah tarafından görülüyor olma mülâhazasına bağlar ve her zaman imrendiren bir incelik ve nezaket içinde bulunur. Bu engin ve derin duyuş ve duruşuyla o, halk karşısında da Hak karşısında da hep nazik, terbiyeli, hatırnaz ve incedir. Öyle ki, hayatıyla tehdit edilse, değişik baskılara maruz kalsa ve iftiraya uğrasa da, meşru müdafaanın dışında herhangi bir kabalığa asla tenezzül etmez. Evet, o, Allah'a kul olmanın benliğinde hâsıl ettiği zarafet ve derinlikle bütün tavır ve davranışlarında fevkalâde kibar, olabildiğine temkinli, dediklerinin-ettiklerinin farkında, her konuda ciddî mi ciddî, aynı zamanda rahat, mülâyim ve herkese sinesi açık müstesna bir insandır.

O, bir yandan, imanın iç dünyasında oluşturduğu genişlik ve zenginlikle karşılaştığı hemen herkesi kucaklar, onlara kâse kâse sevgi sunar ve şefkatle bağrına basar; Allah'a yakın olmanın bütün güzelliklerini rast geldiği herkese gösterir ve elinden geldiğince onların ruhlarına duyurmaya çalışır; diğer yandan da, Hak'la karşılaşacağı günün hülyalarıyla yer yer sevinir, kendinden geçer, zaman zaman da derin bir mehâbet hissiyle ürperir ve böyle bir müthiş buluşma heyecanıyla râşeler yaşamaya durur: Görmez çevresindeki kin, nefret sisini-dumanını.. duymaz haset ve iftira fırtınalarının ruhuna çarpıp kırılan esinti ve dalgalarını.. ve bütün bu olumsuzlukların hâsıl ettiği/edeceği stresleri, hafakanları. Zira o artık öyle bir huzurdadır ki, durduğu o muallâ yer itibarıyla silinir gider düşünce ve tasavvur dünyasındaki bütün münasebetsizlikler ve pırıl pırıl bir hâl alır kalb, ruh ve his dünyası. Aslında, her gün birkaç defa nâsezâ-nâbecâ ve yakışıksız şeylerden arınan birinin başka türlü olması da düşünülemez. İç dünyası ötelerden gelen mevhibelerle dopdolu, tavırları her zaman böyle bir zenginlik ve derinliğe ayarlı, yürüdüğü yol belli, hedefi hiçbir şeyle becayiş edilemeyecek ölçüde müteâl, inancı tastamam, nazarında büyükler hep büyük, küçükler şefkatle koklanan birer gül ve değerler cetvelinde de her şey yerli yerinde ise, yok demektir bu incelerden ince ruh yapısında en küçük bir yırtık ve sökük...

Zaten o, mefkûresini ifade etmeyen her türlü plan ve projeden, netice

itibarıyla Allah'a götürmeyen dağınık düşüncelerden, lağv u lehv sayılan davranışlardan ve boş lakırdı, boş mülâhazalardan uzak mı uzak; sükûtu fikir, konuşması zikir, zâhir ve bâtın hâsseleriyle hep O'na kilitli, melekler kadar teveccühü derin ve arı duru, her zaman yüksek uçmaya hazır ve gerilimi baş döndürücü, fakat aynı zamanda kendi plan ve projelerini gaye ölçüsünde öne çıkarmayacak kadar da yöneldiği Yüce Dergâh'a saygılı, gözleri hep ufuk ötesinde, himmeti dağları delecek kadar yüce, hayatının gerçek deseni kabul ettiği inançlarını yedi cihana duyurma gayretiyle tam bir metafizik gerilim içinde, yaptığı ve yapacağı işlerin gerektirdiği nezaketin de farkında kusursuz bir basiret insanıdır.

Yetirir o dapdaracık ömrünü hem dünyayı imar etmeye hem de ukbâyı peylemeye; boşuna zayi etmez kendine ilk bahşedilen mevhibelerin en küçüğünü ve meşgul olmaz dünya ve öteler adına bir şey vaad etmeyen "mâlâyâniyât"la.. rahatlıkla bağışlayabilir kendine lütfedilenlerin bütününü Hak rızası yolunda.. bağışlar ve bir pulunun boşa gitmemesi konusunda da olabildiğine titiz davranır. Çalışıp kazanırken hak ölçülerine ve haram-helâl mülâhazalarına fevkalâde dikkat ettiği gibi, edip eylediği işlerin birer çağlayana dönüşüp ötede Cennet ırmaklarını oluşturması için de her zaman rıza hedefli, "i'lâ-yı kelimetullah" yörüngeli hareket eder, dikkatli ve hesaplı davranır; damlasını deryalara çevirme yollarını araştırır, zerre ile güneşleri peylemeye çalışır ve bir ömür boyu gelip geçici şeyleri ebedîleştirmek için çırpınır durur.

Herkesi ve her şeyi O'ndan dolayı sever, her zaman sevgi soluklar ve çevresinde sevgiden bir atmosfer oluşturur. Koşar ağlamaları dindirir, âh u vâhları keser, ızdıraplara panzehirler çalar ve gülmeye çevirir feryâd u figânları.. hamd ü senâlara döndürür çaresiz sinelerden yükselen iniltileri.. rıdvan meltemleri hâline getirir etrafta esip duran alevden fırtınaları. Âlemin inlememesi için hep inler durur ve başkalarının ağlamaması için de gözyaşlarını ceyhun eder. O kendine, başkaları için bir şey ifade etme durumuna göre değer verir ve onun nazarında "ben" değil her zaman "biz" söz konusudur. Hodgâm değil diğergâmdır; beden insanı değil bir ruh ve mânâ eridir. Çiğnetmez kalbini cismine ve ruhunu da bedenine. Peygamberâne bir iffet ve ismet peşindedir. Meşru dairenin zevk ve lezzetlerini yeterli bulma mevzuunda öyle bir disiplin kahramanıdır ki, nefis ve cismaniyetle mücadelede

iradesinin hakkını vererek –Allah'ın izniyle– bir hamlede her engeli aşar ve gider ta ruhunun ufkuna ulaşır.

Böyle biri, iyilikleri ve güzellikleri temsilde, fenalıkları ve çirkinlikleri aşmakta öylesine ciddî, öylesine azimli ve öylesine kararlıdır ki, ihtimal bu tavrıyla o çok defa meleklerle atbaşı hâle gelmekte ve bir kere daha onlara *"Sübhâneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ"*[1] dedirtmektedir. Zira o, ilk mevhibe olarak Hakk'ın lütfettiği şeylerin hiçbirini yaratılış gayesine (mâ hulika leh) aykırı kullanmamış ve her zaman emanette emin bir emanetçi gibi davranmıştır; Allah da onu maiyyetiyle şereflendirmiştir.

Evet, her fert için vücud bir emanet, onun yüksek insanî değerlerle donanımı ayrı bir emanet; Cennet arzusu ve oraya girebilme istidadı, yöntemi, daha ötesinde Hak cemâlini müşâhede edebilme kabiliyeti apayrı birer emanettir.. ve bunların hepsi de Yaratan'ın belirlediği çizgide kullanılmaları gayesine bağlı olarak insana bahşedilmişlerdir. Bu itibarla, günahlar, hatalar, beden ve cismaniyetin güdümünde yaşama gibi bayağılıklar, bu ilk mevhibelere karşı öyle saygısızca şeyler, öyle hıyanet ve cinayetlerdir ki, bunların her biri şeytanları sevindirse de "Mele-i A'lâ"nın sakinlerini utandıracaktır.

Onun içindir ki, gönülden O'na inanmış her mü'min, O'nun bu ilk armağanlarını, daha sonraki lütuflarına erme adına önemli birer vesile bilir ve değerlendirir.. ve bunlarla gerçek kimliği olan Hakk'a kulluğu, O'nun yakınlığını ve O'nun hoşnutluğunu elde etmeye çalışır. Aksine, tam inanamadığından dolayı ilk mevhibeleri görmeyen ve onları iman, mârifet ve muhabbet yolunda değerlendiremeyenler ikinci ve sermedî lütuflardan da mahrum kalırlar.

Aslında böyleleri, bütün bütün ahiret hayatlarını ihmal ettikleri gibi, dünyada da hiçbir zaman tam mutlu olamazlar; inkâr kaynaklı bir sürü problem altında hep inim inimdirler ve kat'iyen streslerden, hafakanlardan kurtulamazlar. Depresyonlar yaşar, cinnet nöbetleri geçirir, paranoyalarla kendi huzurlarını dinamitler ve öteki âlemlerin aydınlık bir koridoru sayılan bu güzel dünyayı kendileri hakkında Cehennem'e çevirirler.. evet bunlar, diğer insanları sevemez, hatta farklı mülâhazalarla kendilerinden başka herkesten nefret eder, nefret ettiklerinden nefret görür; her zaman hırsla kıvranır durur, umduklarını elde edememenin inkisarıyla inler; ölüm korkusuyla tir tir titrer; daha çok

yaşama arzusuyla nelere nelere katlanır; çok defa bu karmakarışık hislerle sıhhatlerini bozar ve zihnî teşevvüşlere girerler. Akı kara, karayı ak, iyiyi kötü, kötüyü iyi görmeye başlarlar. Kendileri gibi düşünmeyenleri düşman ve hain görür, sürekli hıyanet kâbuslarıyla yatar-kalkar ve vicdanlarındaki Cehennem zakkumundan dolayı daha Cehennem'e gitmeden Cehennem ızdıraplarıyla kıvranır dururlar.

Hakikî mü'mine gelince o, Allah'ın kendisine lütfettiği her şeyi yedi, yetmiş ve yedi yüz veren başaklara çevirir.. bunları O'na yükselmenin merdivenleri hâline getirir, Hak hoşnutluğuna (rıza ufku) ulaşmada birer rampa gibi kullanır.. ve yürür Cennet mirasçılarıyla beraber inşirahla tüllenen akıbetine doğru…

1 Meleklerin, *"Sübhansın yâ Rab! Senin bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin."* mealindeki sözlerine işaret edilmektedir. (Bakara sûresi, 2/32).

Belki Bir Gün Biz de Dirileceğiz

Yıllar var ki bu mağmum coğrafyada hemen her zaman bir diriliş esintisi ve fevkalâdeden bir sur sesi bekleyip durduk. Allah daha fazla bekletmesin; fakat biz, yitirdiğimiz değerleri elde edeceğimiz güne kadar hep böyle aktif bir bekleyiş içinde bulunmaya kararlıyız. Ama acaba, böyle önemli bir beklenti adına, mevcut donanımımız, metafizik gerilimimiz, Hak karşısındaki duruşumuz yeterli mi.! Değilse, böyle pasif bir duruşa beklenti denmeyeceği açıktır; o hâlde, eğer beklediğimiz "ba'sü ba'de'l-mevt" duyguda, düşüncede, kalbî ve ruhî hayatta kendimiz olma şeklinde bir diriliş unvanı ise –ki öyle olduğunda şüphe yok– beklentilerimizle beraber durumumuzu bir kere daha gözden geçirmemiz icap edecektir. Zira, hâlihazırdaki tavır ve davranışlarımızla beklentilerimiz arasında illiyet kanununa göre bir tenasübün bulunması, olmazsa olmaz esaslardandır. Aslında bu büyük beklenti, cahillere, mefkûresizlere, dava düşüncesinden mahrum olanlara ve hikmet fakirlerine göre bir iş değildir; o, ilm ü irfan erbabına ve hakikate adanmış ruhlara göre bir gaye-i hayaldir.. eğer bir gün mâkus tâli'imiz değişecekse, şart-ı âdî planında "Allah'ın izniyle" işte bu kahramanların eliyle değişecektir. Şimdiye kadar hep öyle oldu –Allah bilir– bundan sonra da yine öyle olacaktır; öyle olacaktır ve haricî-dahilî düşmanlar saldırılarına devam edecek, dostlar beklenen vefayı göstermeyecek, tahribatları tahribatlar takip edecek, ruh ve mânâ köklerimiz sürekli hırpalanacak, gönüller sevgiye hasret gidecek, her yanda ölüm iniltileri duyulacak.. ve tabiî bunca olumsuzlukların yanında her yana hayat üfleyen diriliş süvarileri de hiçbir zaman eksik olmayacaktır.

Tarihin değişik dönemlerinde bizim coğrafyamızda çok farklı kırılmalar, dökülmeler yaşandı.. defaatle insanımıza zehir içirildi ve onun gözlerine kezzap döküldü.. millî ve dinî değerleri elinden alınarak ona gurbetlerin en acısı yaşatıldı.. güneşi çalındı, ayı söndürüldü ve iç içe küsûflara maruz bırakıldı.. onun, bir yandan düşman cefasıyla kıvranırken diğer yandan da dost vefasızlığıyla inlemesi hiç mi hiç eksik olmadı; yıkılıp giden şer gürûhunu arkadan yenileri takip etti ve her zaman gelenler gidenleri arattı. Öyle ki, ne müstebit tiranların baskıları sona erdi ne de din düşmanlarının kin ve nefreti; sona ermedi ve bu dünyayı onun hakkında Cehennem'e çevirdiler.

Bugün de hiçbir şey değişmeden aynı tagallüpler, tahakkümler, tasallutlar

devam etmekte; insanımızın ümit ışıkları söndürülmeye çalışılmakta, hak ve adalet çiğnenmektedir. Fert, devlet/devletler ve toplumlar olarak inandığını yaşamak isteyenlere fırsat verilmemekte; hatta onlara engizisyon uygulanmaktadır. Tabiî bütün bunlara rağmen göz doldurucu bir keyfiyette olmasa da gelecek adına vaad ettiği değişik buudlardaki ba'sü ba'de'l-mevtleri işaretleyen ümit meşaleleri de par par yanmakta ve her şeyi sevgiye ve saygıya göre yorumlayan günümüzün o aydınlık ruhları onca gayz, nefret ve tecavüzlere takılmadan ve hız kesmeden yüksek insanî değerlerimizi ihya istikametindeki yolculuklarını devam ettirmektedirler. Aslında, Allah hiçbir zaman, baskıcı zalim ve tiranlara karşı kapısının sadık kullarını –İnayetini üzerlerinden eksik etmesin!– yalnız bırakmamıştır.

Gerçi yer yer bâtıl düşünce çevreyi gürültüye boğmuş, sürekli esmiş savurmuş, etrafta panik hâsıl etmeye çalışmış, hakkın sesini-soluğunu kesmek için yapmadık şey bırakmamıştır ama toplumdaki sinmeler de hep gelip geçici olmuş ve arkasından hakikatin sesi daha bir tiz perdeden duyulmaya başlamıştır. Allah, bazı dönemlerde zalimlere mehil üstüne mehil verse de, çok defa "gayretullah"a dokunma durumlarında onları derdest edip cezalandırmış, mazlumları tutup kaldırmış ve onlara derlenip toparlanma yollarını göstererek böylelerini ilmî, içtimaî, aklî, kalbî ve ruhî diriliş yollarına uyarmıştır.

İşte, Allah'ın tutup desteklediği/destekleyeceği bu kimseler, bugün olmasa da çok yakın bir gelecekte sevgiden ve merhametten oluşturdukları değişik enstrümanlarla ruhlarında sürekli köpürüp duran o derin şefkat hislerini mutlaka seslendirecek; bulundukları her yerde birer sıyanet meleği gibi, karşılaştıkları mazlumları, mağdurları kucaklayacak; bütün zalimlere, tiran bozması müstebitlere ve o acımasız gaddarlara *"Bugün sizi kınayıp serzenişte bulunacak değilim (değiliz). Allah ettiklerinizi bağışlasın; O merhametlilerin en merhametlisidir."*[1] diyecek ve o zamana kadar hep kan düşünmüş, kan konuşmuş, kan dökmüş ve kan içmiş en kanlı delilere dahi sinelerini şefkatle açmadan geri kalmayacaklardır.

Evet, bir gün mutlaka, böyle engin bir rahmet tecellîsini temsil edecek olan o mefkûre insanları, o iman ve aksiyon kahramanları ve o Allah'la münasebetlerinde temkin ve teyakkuz erleri, tecessüm etmiş birer inayet şeklinde dört bir yanda belirecek ve bize kâse kâse diriliş şerbetleri

sunacaklardır.

Şimdi, eğer Allah, böyle bir dirilişi bu tür seviye insanlarıyla gerçekleştirecekse, ilk defa sebepler planında onları ba's edecek, sonra da mukadder görünen o umumî ba'sü ba'de'l-mevtle hepimizi ihya edecektir. Gayesiz ve hedefsiz mü'minlerin, his ve heyecan yorgunu kimselerin, kendileri tam diri olmadıkları gibi diriliş adına başkalarına bir şey ifade etmeleri de söz konusu değildir; bir kere Allah, Kendisine yürekten yönelen kimseleri ihya edeceği ve bu kimseleri başkalarının dirilişine vesile kılacağı vaadini onların peygamberâne azim ve kararlılığına bağlamıştır. Bunlar, sarsılmayacak bir imana sahip, durdukları yerde hep sağlam duran, sağdan soldan gelen tazyiklere asla aldırmayan, belâ ve musibetler karşısında hiçbir zaman sarsılmayan; aksine çevrelerindekilere karşı her zaman moral kaynağı olan, hizmet ve vazife anında ta ilerilerin ilerisinde bulunan, ücret ve mükâfat takdirlerinde ise gerilerin gerisine çekilerek sessizlik murâkabesine dalan öyle samimiyet âbideleridir ki, Allah özel bir teveccühte bulunacaksa işte bunlara bulunur ve birilerine hayat nefhedecekse onların soluklarıyla eder.

Zaten, kendilerini insanlığın ihyasına adamış bu ba'sü ba'de'l-mevt kahramanları, Allah'ın onlara ihsan ettiği kabiliyet ve kapasitelerini, mefkûrelerini ikame etme istikametinde son santimine kadar kullanmada kararlı, hep en yüksek fedakârlık hisleriyle kanatlı, üzerlerine aldıkları emaneti görüp gözetmede olabildiğine emin, her zaman derin bir teslimiyet duygusuyla Hakk'ın takdir ve teveccühlerini aktif bir sabır içinde beklemektedirler ki, gerçekten Hakk'a adanmış bir ruhun yapması gerekli olan da işte bunlardır. Böyleleri derlenip toparlanmak, doğrulup ayakları üzerinde durmak adına ifa etmeleri gereken her şeyi yapsalar da, sonucun bir "vakt-i merhûn"u olduğu realitesine binaen yıllar ve yıllar boyu beklemesini de bilir ve asla paniğe kapılmazlar.

Evet, bazen bütün sorumluluklar yerine getirilmiş olmasına rağmen doğrulup kendini ifade etme ve bir diriliş eri olduğunu ortaya koyma hemen gerçekleşmeyebilir. Bu bazen, diriliş bekleyen kimsenin henüz tam kıvamına ulaşamayışından, ulaşıp bütün enerjisini kendi ruhunun âbidesini ikameye teksif edemeyişinden kaynaklanır; bazen de üzerine lâzım olmayan şeylerle meşgul olup dağınıklığa düştüğünden konunun vetireye farklı düşmesine sebebiyet vermiş olabilir.

Aslında dirilip kendimiz olmamız bir ilâhî atiyye ise –ki öyledir- henüz o atiyyeyi taşıyacak güce ulaşamadan verildiği takdirde, kadri bilinemeyeceği için gelmesiyle gitmesi bir olacak ve telafisi çok daha güç yeni bir kısım mahrumiyetlerin yaşanmasına sebebiyet verecektir.

Ayrıca, eğer Cenâb-ı Hak, maddî-mânevî lütuflarını, insanların iradelerinin hakkını vermelerine bağlamışsa –ki biz öyle olduğuna inanıyoruz- onlar imkânları dahilinde olan her şeyi değerlendirecekleri âna kadar muhtemelen ilâhî teveccüh de gecikmiş olacaktır.

Bu konuda diğer bazı hususlar da şunlardır: Bazen bu yolun yolcuları, kendi güç, kuvvet ve kabiliyetlerini her şey sayıp onlara güvenme gafletine düşeceklerinden veya düşme durumunda bulunduklarından Cenâb-ı Hak onları şirkten sıyanet etme adına her isteyip dilediklerini hemen vermez ve "cebrî lütfî" bir tevcihle onların yüzlerini tevhide çevirir. Bazen de, her şey yerli yerinde olmasına rağmen diriliş erlerinde tam bir teveccüh olmayabilir; işte böyle bir durumda Cenâb-ı Hak, onları değişik baskı, saldırı ve tazyiklere maruz bırakarak, ızdırar ruh hâletiyle Kendine yönelmeleri ve bir muztar içtenliğiyle O'na içlerini dökmeleri için belli bir süre onların diriliş gayretlerine aynıyla cevap vermez. Bazen de, bu diriliş erleri, şöyle-böyle belli bir kısım dünyevî beklentiler içine girip gönüllerini makam, mansıp, pâye, ikbâl düşüncelerinden arındırıp tam bir hasbîlik ortaya koyamayabilirler; bu açıdan da böyleleri bütün bütün ağyâr mülâhazasından sıyrılıp hâlisâne bir teveccühle O'na yönelecekleri âna kadar diriliş nefhasını da elde edemeyebilirler.

Bütün bu hususların yanında, bu yoldaki hasların hamlardan ayrılması, zalim ve gaddarların da toplumun her kesimi tarafından bilinip tanınması çok önemlidir ve böyle bir ilâhî imhalle her zaman yanılabilen ve yanıltılabilen yığınların bazılarında ehl-i ilhada taraftarlık hissiyle –bu biraz da her şeyin ayân beyan ortaya çıkmamasından kaynaklanır– ba'sü ba'de'l-mevt kahramanlarına karşı tavır almalar olabilir; bu itibarla ak-kara birbirinden ayrılacağı, âlim-âmî herkesin nerede durduğu/duracağı belli olacağı âna kadar herkese bir teemmül fırsatı verilir; dolayısıyla netice de biraz gecikmiş olur.

Sebep ne olursa olsun bize, kurallarına göre ve hikmet dairesinde vazifemizi yapıp ötesini Allah'a havale etmek düşer. Her diriliş eri bilmelidir ki, o, Allah

ve Resûlü'nün çağrısına icabet ettiği takdirde Cenâb-ı Hak da ona diriliş yollarını gösterecek ve onun dökülüp yollarda kalmasına asla meydan vermeyecektir.

1 Yûsuf sûresi, 12/92.

Muvakkat Fırtınalar ve Daimî Meltemler

Üç aylarla beraber zaman beklenen eşref günlere, eşref saatlere de kayıyor gibi.. gerçi hâlâ şerlere açık o "eyyâm-ı nahisât"a[1] dâyelik yapan uğursuz günlerin gölgesi üzerlerimizde ve yer yer fırtınalar şiddetli esmeye devam ediyor; tahribe kilitlenmiş bir kısım çılgın ruhlar hız kesmeden yıkmalarını sürdürüyor ve her yanda fitne ocakları tutuşturarak inanan insanların seslerini kesmeye çalışıyorlar; ama, büyük çoğunluk itibarıyla bizler –inşâallah öyleyizdir– sürekli güzellikleri kolluyor, güzellikler arkasında koşuyor, hülyalarımızı güzelliklerle süslüyor ve neşelerimizi gıcıklayan en derin hazlarla ötedeki saadet saraylarına ait kapıların aralandığını hissediyor ve gıcırtılarını duyar gibi oluyoruz.. duyar gibi oluyor ve bulunduğumuz yerden Cennetlere atlıyormuşçasına masmavi ve aydınlık bir dünyayı temâşâ etme noktasında bulunuyor olma ruh hâletiyle dıştaki tipi-borana rağmen –zaman zaman da olsa– kendimizi bir haz zemzemesi içinde sanıyoruz. İmanın ve Hakk'a itimadın içimize saldığı nurlar sayesinde ne çevremizde oluşturulmak istenen gürültü ve velveleyle sarsılıyor ne her yanı saran toz duman karşısında panikliyor ne de üst üste üzerimize gelen zulme, zalime ve zulümâta "eyvallah" ediyoruz. Allah'a güveniyor, hikmetle donanıyor ve her yörede soluklamaya çalışıyoruz dini-diyaneti, Hak rızasını ve kendi kültür değerlerimizi.

Şimdilerde her yeni gün ve onun içindeki nevzuhur inayetler –O inayetler arkasındaki yed-i Kudret'e ruhlarımız feda olsun!– bizleri bütün dünyayı kuşatan bilmem o kaç asırlık sisten-dumandan arındırıp güzellikleri, nefaseti ve imrendiriciliğiyle hepimizi ve inanan herkesi âdeta Cennet kasırlarını hâvî bir âleme yükseltiyor gibi.. umurumuzda değil sağımızda-solumuzda kuduran kinler, nefretler ve gayzla köpürmeler. Öyle ki, herkesi korkutan, zayıf yüreklere ümitsizlik salan en korkunç fırtınaları, tayfunları, tipileri-boranları ayaklarımızın altından geçip giden ve kılımıza bile dokunmayan "ahvâl-i âdiye"den hâdiseler gibi görüyor ve yürüyoruz hız kesmeden yüce mefkûremizin tüllendiği zirvelere, her zaman ruhumuzda canlandırdığımız aydınlık günler istikametinde ve atalarımızın kalb ve ruh dünyaları iklimine doğru.

Biz inanç ve ümitlerimiz sayesinde, bir gün mutlaka kendimiz olarak dirilip kendi ayaklarımız üzerinde duracağımız imanıyla yaşadık ve her zaman yeni bir varoluşa pencerelerimizi hep açık tuttuk. En amansız dönemlerde, en imansız hâdiseler karşısında bile tâli'imizi hep tevekkül, teslim ve belki de tefvîze bağlayarak inandık vaad edilen ilâhî eyyâmın doğacağına, inayet elinin hem bu dünyayı hem de öteleri hakkımızda mamurelere çevireceğine ve burada yapılanların ötelerdeki bağ ve bahçelere döküldüğüne/döküleceğine. Biz, ilâhî lütuflar olarak inananlara bahşedilen bu ekstra ihsanların çehresinde hep zuhur edecek ilâhî ihsanlardan mesajlar aldık ve ilâhî teveccühlerin gölgeleriyle sevindik; sevindik ve o kaskatı kederleri âdeta hiç mi hiç duymadık. Dahası, hemen hepimiz kendi gönlümüzün derinliklerinde olduğu kadar yürüdüğümüz yol ve istihdam edildiğimiz işlerin çehresinde de uhrevî bir şiiri dinlediğimizi söylesek mübalağada bulunmuş sayılmayız. Gerçi böyle bir duyuş ve seziş biraz da insanların his dünyalarının enginliğinden kaynaklanmaktadır; ama, yine de her inanmış gönül o çok ulvî mefkûre ve derin hatıralarının enfes bir şiir hâline geldiğini duyar gibi olur...

Hele zamana emanet bazı hislerle köpüren tatlı gün, saat ve dakikaların insana vaad ettiği öyle mutlu anlar vardır ki, kadirşinas gönüllerce bu zaman dilimlerinin her bir parçası insan ruhuna Cennet yamaçlarının zevkini duyuracak kadar rengin ve zengin geçer. Varlık ve hâdiseleri böyle bir zevk zemzemesi içinde temâşâ eden bir aydınlık gönül, çevresindeki muhtemel kızıl kıyametleri ve en hoyratça davranışları bile ipek gibi yumuşatır, iç aydınlığında nuranî bir farklılığa ulaştırır; olumsuz hiçbir şeyle karşılaşmamış gibi geçtiği yerlere gülücüklerle boşalır ve sürekli kinle, nefretle, gayzla homurdananlara insan olma ufkunu gösteren imalarda bulunur.

Vâkıa, bazı ahvâlde bu seviye yakalanamayabilir, bazen de kendi hamlığımıza bağlı çevreyi sisli-dumanlı görebiliriz.. bazı hâl ve hâdiselerin bir kısım bulantılara sebebiyet verdiği de olur.. ne var ki, bunların hiçbiri kalıcı değildir; gönüllerde iman, teslim, tevekkül tamsa, bütün bunlar geldikleri gibi gider ve bize yeni bir mukavemet ruhu armağan ederler. Aslında bu tür seviye insanları için hayat her gün bir kere daha taptaze duyulmakta, tabiî ahvâle karşı olduğu gibi sürprizlere de açık bulunmakta ve ağlamalar içinde gülmeler, elemler arasında lezzetler ve ızdıraplar arkasında daimî hazlar var etmektedir. Böyle olunca da hemen her zaman mü'minin ufkunda yazlar tıpkı baharlar gibi

diriliş naraları atmakta, sonbahar ve kışlar da yeni bir “ba’sü ba’de’l-mevt” muştusuyla gurublara tulû boyası çalmakta, mevsimler farklı birer saadet vaadiyle birbirini takip etmekte ve bu atmosferde âdeta her zaman bir sevinç ve ferah heyecanı çağlamaktadır.

Öyle ki bu iklimde sabahlar, sürekli bir haşr ü neşr neşvesi içinde gelir; gündüzler, her yanda farklı bir lezzetle kendini hissettirir; akşamlar, ufuk ötesine panjurlar aralar; geceler, ruh ve kalbin dilini çözen birer büyü ile her yanı sarar; sarar da saat, dakika ve saniyelere en katı gönülleri bile yumuşatıp rikkate getirecek bir nuraniyet ve bir semavîlik ifâza eder. Herkes istidadına göre bu mânevî atmosferde kim bilir ne dâhiyâne mülâhazalara girer ne söylenemeyecek şeyleri mırıldanmaya durur ne derin hülyalara dalar ve ne mâverâî ufuklara yönelir; geçmişin semavîliklerine kanatlandığı aynı anda geleceğin en tatlı rüyalarında dolaşır ve ötelerin el değmemiş mülâhaza bağ ve bahçelerinden neler ve neler derer.

Evet, bizler, o derin inanç ve ümitlerimiz, o engin nazar ve teveccühlerimiz sayesinde O’nunla münasebetlerimizi sürekli derinleştirir, çok defa tasavvurlarımızı aşkın şeyler duymaya başlar, bulunduğumuz atmosferin âdeta uhrevîliklerle tüllenmeye durduğunu ve dört bir yandan şefkatle kuşatıldığımızı hisseder gibi olur ve bulunduğumuz yeri ahiretin bir koridoru sanırız; iç âlemimize göre şekillenen bu hususî dünya olabildiğine büyülü bir diyara dönüşür ve bize ötelerin nuranîliğini duyurur.

Bu itibarladır ki bizim ufkumuz hiçbir zaman bütün bütün kararmaz; üst üste zulmetler her yanı sarsa da, kalb gözlerimiz çok defa ötelerin ziyasıyla par par parıldar; bulunduğumuz yerin hakkını verip o ezelî ufkumuza müteveccih olduğumuz sürece asla gurbet yaşamayız. O’nun ekstra inayetleri sayesinde her zaman bir “rükn-ü şedîd”e[2] yaslanır ve en dev dalgalara bile meydan okuyabiliriz. Bazen ters gibi görünen bir kısım insafsız hâdiselerle zamanın önümüzü kestiği hatta bazılarımızın ruhî rabıtalarını sarstığı da olur ama gelip sinelerimize çarpan hortumlar, tayfunlar bizim mukavemet sistemimizi güçlendirir, geldikleri gibi gider ve bize biz olmanın hususiyetleriyle alâkalı ne armağanlar ne armağanlar bırakırlar. Böylece, gam gider, kederler lezzetlere inkılâp eder; “hayhuy”ların yerini “Elhamdülillah”lar alır ve çevremizdeki hâdiseler âdeta bir saadet vaadiyle tüllenmeye başlar.

Şimdiye kadar iman, ümit ve Hakk'a teveccühümüz sayesinde her şeyi böyle görüp böyle değerlendirdik. Bundan sonra da durduğumuz yerde böyle durup, her şeyi böyle yorumlayacağımız ümidini taşıyoruz.

Öyle ise, ey o her zaman kinle, nefretle esen muhalif rüzgâr! Artık ne taraftan esersen es!.. Yakında sana da diyecektir o Kudret-i Kâhire: Yetişir ey küstâh, gayri hırıltını kes..!

1 *"Eyyâm-ı nahisât"*, fırtınalara, kasırgalara gebe uğursuz günler demektir; bu ifadeyle, (Fussilet sûresi, 41/16) âyetine atıfta bulunulmaktadır.

2 *"Rükn-ü şedîd"*, yıkılmaz bir dayanak, sağlam bir kale ve güvenilir bir yer mânâlarına gelmektedir; bu tabirle, (Hûd sûresi, 11/80) âyeti ima edilmektedir.

Bizim de Kendimiz Olduğumuz Günler Vardı

Bugüne kadar çok lütuflar gördük Hak elinden.. ve ne ışıktan günler yaşadık O'nun teveccühünden!.. Zaman zaman bir kısım olumsuz yanlarımızdan ötürü hafifçe hırpalansak da, ekseriya özel iltifatlarla günlerimiz hep güldü.. biz de dolu dolu sevinçlerle köpürdük; köpürdük ve liyakatlerimizin kat kat üstünde ne sürpriz inayetlere şahit olduk.. ne görünmezleri gördük ne erişilmezlere erdik ve ne paha biçilmez mazhariyetlerle pâyelendirildik. Sağanak sağanak ötelerden gelen değişik dalga boyundaki lütuflar ve yalnız olmadığımızı haykıran ak alınlı hâdiseler hiç mi hiç eksik olmadı. Ara sıra ruhlarımızda bir gurbet hissi belirse de, bizi yalnız bırakmayan Dost'un yüzlerce hâdise ile yakınlığını duyurması ve ufkumuzun enginliği ölçüsünde maiyyetini hissettirmesi sayesinde atmosferimiz yeniden aydınlanır ve gönüllerimiz şâd olurdu. Silinir giderdi bütün kederler ve tasalar; inşirah yağmaya başlardı ruhlarımıza; bırakırdık kederi, tasayı ve çocuklar gibi sevinirdik. Hâdiseleri yakından takip edenler için O'nun iltifatları mütemadî ve teveccühleri de kesintisizdi. Öyle ki, her zaman ufkumuz aydın ve mağriblerimiz de maşrıklar gibi pırıl pırıldı...

O'nun bize en büyük teveccühü sayıyorduk biz olarak kalmamızı ve biz olarak yaşamamızı; zira bu sayede kendimiz gibi düşünüyor, kendimiz gibi davranıyor, hemen her zaman kendi sesimizle soluklanıyor, ruh ve mânâ köklerimizden fışkıran disiplinlere bağlı hareket ediyor ve kendi kültür değerlerimizi yine kendi üslûbumuzla seslendiriyorduk; seslendiriyor ve kat'iyen kendi kendimize yetmediğimizin ifadesi sayılan fantezilere girmiyorduk. Kendimiz olmayı her zaman bir lezzet gibi duyuyor ve bu sayede, O'ndan gelen ilâhî lütufları da semavî bir armağan gibi değerlendiriyorduk.

O zamanlar biz kendimizdik; zirvelerde dolaşma tabiî hâlimiz ve bu aydınlık atmosfer de değişmez iklimimizdi. Bu nurefşan dönemde sık sık tadıp duyduğumuz, bizi hiçbir zaman yalnız bırakmayan ilâhî teyit ve ruhanî hazlara o kadar alışıktık ki, düşünce ve hayallerimizle ne zaman bu dünyanın o rengârenk ikliminde seyahate çıksak kendimizi cennetlerin koridorlarında sanır ve bir daha da bu atmosferden ayrılmayı asla düşünmezdik.. o zamanlar biz kendimizdik ve o pırıl pırıl günler de bizim günlerimizdi.

Şimdilerde o rengârenk ledünnîlikten ve o çerçevede duyup yaşadığımız

ruhanîlikten ne kadar uzak olduğumuzu tam kestiremiyorum. Ne var ki, ara sıra belli sâik ve çağrışımlarla o altın zaman dilimlerine hayalî bir seyahatte bulunsam, ne kadar değiştiğimizi, ne kadar başkalaştığımızı acı acı hissediyor ve ürperiyorum; ürperiyor ve kendi kendime, "Eyvah! Ne kadar başkalaşmış, ne kadar kendi ruhumuzdan uzaklaşmış, ne kadar renk atıp soluklaşmış ve bir kısım fanteziler uğruna ne kadar kendi kendimize etmişiz!" diye düşünüyor ve hayıflanıyorum.

Gerçi bir mânâda, o zamanlar itibarıyla, ufkumuz dediğimiz noktayı bütün bütün unutmadık. Düşünce ve tahayyül dünyamızda, hafiza merkezlerimizde hâlâ bize ait ince, zarif, yarı açık yarı kapalı bir hayli hususiyetler ve renkler tülleniyor; ama her zaman içimizi kanatan hızlı bir başkalaşmanın sürüp gittiği de muhakkak...

Önceleri içimizde hep lezzetli bir ledünnîlik hükmederdi; düşüncelerimiz ufuklu ve muhteşem, duygularımız süt gibi dupduru, ifadelerimiz metafizik derinlikli, üslûplarımız da meleklerin muhaverelerinden bir şive kapmış gibi sürekli semavîlikle tınlar ve çevreye ilham edalı ne büyüleyici şeyler fısıldardı.. o zamanlar dünya bizi dinlemeye koşar, ruhanîler sükût murâkabesine dalar ve ihtimal melekler de bu armoniye dem tutarlardı. Bu sayede bizler çok defa arzda semavîlikler yaşar, dünyada ukbâ derinliklerini duyar ve âdeta kendi hâlimize imrenirdik.

Hâsılı, o zamanlar iç derinliklerimizden gündelik davranışlarımıza kadar her tavrımızda ayrı bir tat, ayrı bir şive, ayrı bir lezzet ve ince, zarif, latîf bir bizdenliğin duyulup sezilmesiyle âdeta büyülenirdik. Bu şiirimsi atmosfer o kadar sihirli ve tesirliydi ki, hiçbir yabancı mülâhaza, hiçbir fantezi onu ihlâl edemez; hiçbir ağyâr düşüncesi bu atmosferi delemezdi; dolayısıyla da ifade ve beyanlarımızda, tavır ve davranışlarımızda yabancılıkla alâkalı hiçbir dekolte renge, desene rastlanamazdı. Her zaman atmosferimizi renkli bir derinlik kaplar ve nazlı bir buğu sarardı. Nadiren de olsa bir kısım ses, görüntü ve daha değişik aykırılıklarla karşılaşılsa da, arkasından bütün çevre yine kendine has o sihirli ve esatîrî hâle bürünür ve kendi rengi, kendi deseniyle tüllenmeye dururdu. Öyle ki, bütün olumsuzluklar, buluta yükselen nemler gibi çiy noktasına ulaşır, yağmura dönüşür ve sağanak sağanak gönül yamaçlarımıza boşalırdı; boşalırdı da bütün iç âlemimizi saran bu ledünnîlik, görme duyma

dünyamıza kendi boyasını çalar ve bize ufuk ötesinden neler ve neler fısıldardı. Böyle bir ledünnîlik bazen ruhumuzu ağzına kadar doldurur, bizi değişik hülya âlemlerinin ferah-fezâ iklimlerinde dolaştırır ve fizikî dünyaların onca darlığına karşılık ruhlarımıza kâinatlar genişliğinde ışıktan âlemler vaad ederdi.

İmanımızın gücüyle ve metafizik mülâhazalara açık bulunmamız sayesinde eşya ve hâdiseleri farklı görür, tabiatı dinin rengine boyanmış bir ilâhî kitap gibi duymaya başlar, her varlığı, her nesneyi birer semavî mesaj gibi dinler, yorumlar, mânâlandırır ve idrak ufkumuza giren her nesnenin elinden kâse kâse mârifet, muhabbet, zevk-i ruhanî ve aşk u iştiyak kevserleri içerdik.

O günler gönlümüze öyle enfes şeyler nakşetmişti ki, tarihî değerlerimiz bir bir devrilip her taraf harabezâre döndükten sonra bile hâlâ bize ait o güzelliklerin tat ve halâvetini ruhlarımızda hissediyor ve bu tatlı rüyanın hep böyle sürüp gitmesini diliyoruz; diliyor ve geçmişte mazhar olduğumuz nimetleri birer referans kabul ederek, verilenlerin çehresinde verilecekleri okur gibi oluyoruz.

Bugünkü bütün çırpınmalarımız, yazıp çizmelerimiz, gönüllerimizde her zaman dipdiri duyup hissettiğimiz gelecekteki o sihirli dünyalar içindir. Evet, gazeteler, kitaplar, mecmualar ve kendimizi ifade etme adına başvurduğumuz diğer vasıtalar hep o sihirli dünya içindir. Yıllardan beri bizi, kendimiz olma hülyaları arkasından koşturan bu mecmua (Sızıntı) da, özümüze ait sese-soluğa ulaşma konusunda bizim için farklı bir enstrüman oldu; evet o, yer yer ruhumuzun heyecanlarını seslendiren bir dil, zaman zaman da bizi ruh kökümüzle irtibatlandıran bir dal oldu ve bize bir hayli turfanda meyveler sundu.

Ben, onun hâlâ ruhunu yitirmediğine inanıyor, daha uzun süre sesimize-soluğumuza tercüman olabileceği düşüncesiyle oturup kalkıyorum. Zaman her şeyi soldurup tesirsiz hâle getirdiği gibi bir gün onun da böyle bir hükm-ü kazaya maruz kalacağı izahtan vârestedir; ama, ben ona hissiyatımıza tercüman olması istikametinde ve Hakk’a bakan, Hakk’ı gösteren hizmetlerinde uzun ömürler dilemeyi bir vefa borcu biliyorum.

İnsanlık Sevgiye Hasret Gidiyor

Bugün insanlık olarak insanca davranmayı unutmuş gibi bir hâlimiz var. Varlık içindeki farklılığımızı ifade etmekten çok uzak bulunuyoruz. Melekleri imrendirecek o muhteşem donanımımıza rağmen habîs ervahı bile utandıracak işler yapıyoruz. Kinle-nefretle oturup kalkıyor, gayzla köpürüyor ve birbirimize hep intikam hisleriyle bakıyoruz. Sevgi adına sinelerimiz bomboş, düşmanlık sisi-dumanı sarmış bütün duygularımızı ve yıllar var habersiziz muhabbetin o büyülü tesirinden. Düşüncelerimiz mütemadiyen kötülük duyguları üretiyor. Etrafı yakıp yıkma, her şeyi kendimize benzetme ve "öteki" dediklerimizi baskı altına alma âdeta ahvâl-i âdiyeden. Çoğumuz itibarıyla akla-mantığa rağmen hep hislerimizin güdümünde yaşıyoruz. Bizim gibi düşünmeyenleri ezme, susturma en bariz şiarımız. Bazı problemlerin farklı çözüm yolları da olabileceğini hiç mi hiç düşünmeden bildiğimize gidiyor ve yapmalar yolunda ne yıkmalara ne yıkmalara sebebiyet veriyoruz. Birbirimizin gönlüne girerek can diliyle, gönül beyanıyla kendimizi ifade etme, geçmişte kalmış demode bir yöntem gibi...

Bencilliğimizin ürettiği bir sürü muhalif düşünce ve onların temsilcileriyle karşı karşıya bulunmanın hafakanlarıyla oturup kalkıyoruz. Sürekli hiddetleniyor, nefretle köpürüyor ve gücümüz yeterse kalkıp tepelerine biniyoruz. Ezebildiklerimizi eziyor, güç yetiremediklerimizin şeref ve haysiyetiyle oynuyor, hatta varsa medya güç ve imkânlarımızla onları yerden yere vuruyor, ölümden beter şeylere maruz bırakıyoruz.

Bu tür olumsuz şeyler karşısında, şimdilerde bütün dünyada duyulan ya zalimlerin "hayhuy"u ya da mazlumların âh u efgânı. Yıllar var ki mazlumlar, mağdurlar diyarı bazı ülkeler sürekli baskı altında ve halklar inim inim. Akıllar durgunlaştırılmış, his ve heyecanlar söndürülmüş, çoğunluk kendi değerlerine karşı yabancılaştırılmış ve herkes birbirinin kurdu hâline getirilmiş. Farklı düşünce ve farklı anlayışların birer ihtilaf ve iftirak sebebi sayıldığı bu kabîl toplumlarda vuran vurana, kıran kırana önü alınmaz kavgalar çıkarılıyor, insanlar birbirine düşürülüyor. Biri ötekinin gözünü çıkarıyor, canına kıyıyor; o da berikinin üzerine canlı bombalar veya bomba yüklü arabalarla yürüyor. Her yerde farklı bir vahşet yaşanıyor ki vahşilerinkine denk, hatta ondan da ileri...

Kalmamış çoklarında insanî ruhtan eser.. felç olmuş gibi vicdan mekanizması: İradeler zalimce planlar peşinde; mârifetullah rasathanesi sayılan zihinler kirli duygulara teslim; sevginin o dupduru kaynağı his dünyası, yılan-çıyan yuvası; potansiyel olarak Hakk'ı müşâhede menfezi sayılan gönül, bütün bütün ışığı söndürülmüş bir dehliz ve bütün insanî sistemler, varoluş gayelerine aykırı bir yolsuzluk gurbeti içindeler.

Gerçi tarihî tekerrürler devr-i daimi içinde benzer olumsuzluklar hep yaşanageldi ama bu seferki tahribat ve mesavî, biraz da küreselleşen dünya ve gelişen ileri teknolojinin katkılarıyla çok farklı ve ürpertici oldu. Allah'ın günü televizyon ve internet ekranlarına, gazete ve mecmua sayfalarına baktıkça dehşetle ürperiyor ve çok defa yüzümüzü başka bir tarafa çeviriyoruz. Biz gözlerimizi kapasak, kulaklarımızı tıkasak da elimizde olmayarak zihnimize nüfuz eden bir kısım olumsuzluklar yine sinelerimize bir zıpkın gibi saplanıyor, kalb ve ruhumuzda onulmaz yaralar açıyor. Bazen yığın yığın mesavîyi birden duyuyor, kan ve gözyaşı içinde kıvranan insanlarla beraber kıvranıyor ve yıkılıp yerle bir olan umranlarla beraber biz de yıkılıyoruz. Hazan esiyor gibi her yörede.. kuruyup dökülen yapraklar gibi insanlar.. Âkif ifadesiyle: *"Harâb iller, serilmiş hânümanlar, başsız ümmetler / Yıkılmış köprüler, çökmüş kanallar, yolcusuz yollar / "Gazâ" nâmıyle dindaş öldüren bîçâre dindaşlar/ Ipıssız âşiyanlar, kimsesiz köyler, çökük damlar / Emek mahrûmu günler, fikr-i ferdâ bilmez akşamlar!.."* İçimize akan şeyler birer çığlığa dönüşüyor ve bir şey yapamamanın ızdırabıyla inlemekle yetiniyoruz.

Oysaki, herkes ve her şey, bizden kendilerine uzatılacak bir el bekliyor; bekliyor ama çok defa kayıtsızlığımız veya aczimiz karşısında en derin inkisarlarla bir kere daha yıkılıyor.. yıkılıyor hissizliğimiz, hareketsizliğimiz karşısında ve feryatları cevapsız kaldığından dolayı. Az dahi olsa bunları duyup hissedenler de var ama onlar da güçsüz ve imkânsız. Bu itibarla da, olup bitenleri gördükçe ölüp ölüp diriliyorlar; duygularını, Suzî'nin *"Yağmıyor yağmurlar, bitmiyor lale / Acep bu hâlimiz böyle mi kala / Rahmet deryasından gelen bu ile / Vakitlerde esen yeller perişan!.."* suzişi nağmeleriyle seslendiriyor ve oldukları yerde kalakalıyorlar.

Bütün bunlar karşısında insan, inkisarla sarsılıyor ve "Demek artık yığınlar hep böyle birbirini yiyecek.. kitleler birbiriyle sürtüşüp duracak.. kimse kimseyi gönülden sevmeyecek.. insanlar birbirini düşünmeyecek.. mağdura

kimse el uzatmayacak.. mazlumun başı okşanmayacak.. fertler birbirine bağırlarını açmayacak.. kimse bulunduğu yerde güvenli olmayacak.. dünyanın kaderine, kan düşünen, kan konuşan, kan döken kanlı deliler hâkim olacak.. ve çağ yeniden bir kere daha tiranlar çağına dönecek..” diyesi geliyor. Bu böyle sürüp gidemez; sürüp gitmesi, insanlığın ve insanî değerlerin ölümü demektir.

Öyleyse gelin, yolların ayrımında bulunduğumuz şu günlerde bir kez daha Yunusların, Mevlânâların ses ve soluklarında yankılanan şu evrensel ilâhî çağrılara kulak vererek gönülden “sevgi” ve “kardeşlik” diyelim.! Gelin, insan olma farklılığını, rengi ve deseniyle bir kere daha bütün cihana gösterelim.! Gelin, garazların, kinlerin, nefretlerin dünyanın çehresini kararttığı şu günlerde bütün samimiyetimizle gönülden bir kez daha sevgi ve diyalog diyelim.! Gelin, vicdanlarımızı ilâhî rahmet vüs’atine göre bir genişliğe ulaştırarak ardına kadar herkese sinelerimizin kapılarını açalım.! Gelin, kendimizi kurumaya, yok olmaya mahkum birer damla gibi görmekten sıyrılarak, çağlayanlarla bütünleşip derya olmaya yürüyelim.! Mademki hepimiz insanız, genlerimizde Âdem Nebi’nin genleri ve özümüzde de Hakikat-i Ahmediye’nin usâresi var demektir; öyleyse gelin, bütün şeytanî dürtülere baş kaldırarak yeryüzünün halifesi olduğumuzu ve göklere ulaşmaya namzet bulunduğumuzu, cihanları velveleye verecek bir sesle haykıralım ve insan olma farklılığını bir kere daha meleklere duyuralım.! Gelin, yürüdüğümüz yolları birer şehraha çevirerek el ele, gönül gönüle hep Allah’a yönelelim.

Hayali Cihan Değer

Başkaları ne düşünürse düşünsün, bana göre bizim dünyamız, büyülü iklimi, oturduğu zemini, dağı-deresi, bağı-bahçesi, ovası-obası, mamureleri ve meralarıyla, o kadar şirin, o kadar sıcak, o kadar yumuşak ve o kadar sihirlidir ki, onun özüne nüfuz edenler ona âşık olur ve bir daha da ondan ayrılmayı düşünmezler. Şahsen ben ona mensubiyetimi bir imtiyaz, bir bahtiyarlık saydım ve içinde iken hep onunla serinledim, uzakta bulunduğum dönemlerde de onun hayalimdeki renkli resimleriyle müteselli oldum.

Benim nazarımda bu dünya, güzel insanları, sımsıcak tabiatı ve coğrafî konumu itibarıyla cennetlere uzanan koridordan farksızdır. Zaten altın çağları itibarıyla o, Firdevslerin bir izdüşümü şeklinde algılanır ve bütün cihanlara denk tutulurdu. O zamanlar Çin'den-Maçin'den seyyahlar gelir, onun o nefislerden nefis havasını yudumlar, atmosferindeki ledünnîliği duyar, moral bulur ve ayrılırken de gönüllerini bir kere daha gelme vaadiyle teselli ederlerdi.

O zamanlar bu dünyanın insanları, şimdikinden daha çok eşya ve hâdiselerle içli dışlı, varlıkla sarmaş dolaş, tabiatla da cankardeş gibiydiler. Evlerinin, yurtlarının-yuvalarının, köylerinin-kasabalarının dört bir yanı tabiata açık, iklimleri her zaman ferahfezâ ve çevreleri de bir tabiat meşherinden farksızdı. O ev, o köy, o kasaba ve o şehirdeki insanlar o semavî ufukları, o pırıl pırıl duyguları ve maverâî ruhlarıyla içinde yaşadıkları bu dünyayı o kadar Cennet'e yakın görürlerdi ki, bir adım daha atsalar kendilerini onun içinde bulacak sanırlardı. Bundan dolayıydı ki onlar, mezarlarını o bir adımlık yolda önemli bir konak sayar ve ahiretin ilk menzili kabul ettikleri kabristanları ufuklarının renk ve deseniyle süsler, aklın zâhirî nazarında ürpertici görünen o saha-yı müthişi sevimli bir tenezzühgâha çevirirlerdi.

Biz, biz olduğumuz dönemde, evler, caddeler ve sokakların, o evlerde oturanlara, o cadde ve sokaklarda dolaşanlara öyle sıcak bir bakışları ve öyle anlamlı bir tavırları vardı ki, onlara kendi ruh ufkundan bakanlar, onların bize ait bazı şeyler mırıldandıklarını duyar gibi olurlardı. Bu dünyada hemen herkes, kendi gönlünden yükselen veya inançları, hülyaları, şuuraltı müktesebatından süzülüp gelen bir mûsikî ile kendinden geçer, her zaman farklı bir mânâ meltemiyle heyecanlanır ve değişik bir neş'e ve sevinçle köpürürdü.

Gerçi o zamanlar da hüzne, kedere sebebiyet verecek bazı olumsuzluklar söz konusuydu ama, bu durum fazla uzun sürmez ve hemen arkadan bu müstesna dünyanın o enfes tabiatı, kendine has rengi, deseni ve her zaman büyüleyen zâtî keyfiyetiyle bütün tozun-dumanın önüne geçer, vicdanlara bir kere daha kendini hissettirir ve en ifritten hazanları pırıl pırıl baharlara çevirirdi. Bu itibarla da günlerimiz, gecelerimiz her zaman sımsıcak ve mavimtrak, aylarımız, yıllarımız da hep apaktı…

O zamanlar hayat bizim için yepyeni bir güzellikle başlar, çevremizde her şey bahar naraları atmaya durur, meltemler Yusuf Nebi'nin gömleğinden kokular getirir, ırmaklar Eyyub Nebi'nin hayat havzıyla çağlardı.. ve bu dünyada âdeta bir ukbâ neşvesi yaşanırdı. Gündüzler ışığını güneşten, gönüller de ziyasını gökler ötesinden alırdı. Gönül gözleri, günebakan çiçekler gibi hep onu kollar, ruhlar günün eşref saatleri sayılan namaz vakitlerine kurulu yaşar ve sineler hep onun aşk u heyecanıyla çarpardı. Böylece günün her parçası farklı bir şehrâyin ve bir şölen gibi duyulur; her hafta, her ay, her sene bu millete aidiyeti cihetiyle farklı bir renklilik içinde gelir geçer; geliş geçişleriyle o tâli'li insanların başlarını okşar ve onlara her mevsim kim bilir kaç kere Cennet koridorlarında yürüdüklerini hatırlatırdı. Bu bahtiyarlar dünyasında her sabah âdeta bir "ba'sü ba'de'l-mevt" yaşanır, her öğlen, ayrı bir sıcaklıkla başlar üzerinde kendini hissettirir, her ikindi, bir meltem serinliğiyle dört bir yanı sarar, her akşam, bir sükût mûsıkîsi gibi gönüllerin derinliğinde duyulur ve bütün bir gün ötelere açık pencereleriyle herkese bir temâşâ zevki sunardı; sunardı da bu derinlik ve bu renklilik bir mânâda herkesi büyüler ve en katı kalbleri dahi ipekler gibi yumuşatırdı.

O günkü nesillerin her zaman pırıl pırıldı kalbleri, sımsıcaktı atmosferleri.. ve her tarafta sağlam bir güven ve huzur nümâyândı. Şimdilerde çokça şahit olduğumuz eşkıyalık, çetecilik, anarşi, zorbalık, derin devlet ve fâili meçhul… gibi konular hiç mi hiç bilinmezdi. Bilinmezdi, zira o zamanlar her yanda nizam, âhenk, hakkâniyet, adalet ve merhamet hâkimdi…

Hırs, haset, haksız kazanç, ihtikâr, rüşvet, iltimas, dolandırma, kandırma, hortumlama türü hususların bazıları hiç bilinmez, bazıları da sadece sözlüklerde görülürdü. Zira o günün tâli'li insanları fevkalâde kanaatkâr, haramdan uzak, helâle kilitlenmiş ve hep hak duygusuyla oturup kalkarlardı…

Az görülürdü onlarda düşmanlık duygusu, cinayet ve intikam hissi, fitne ve fesat organizesi ve hükmetme sevdası; zira onlar, ciddî bir diyalog gayreti, bir hoşgörü felsefesi, bir sevgi ahlâkı ve bir şefkat anlayışına kurulu idiler.

O günkü insanlar baskıcı idareyi kadîm tarihten kalmış bir tiranlık gibi görür; despotizmayı, firavunluk şeklinde algılar ve lanetle yâd eder; başkalarını damgalama veya fişlemeyi, alçakların işi sayar ve ömürlerini tevazu, mahviyet ve îsâr ruhuna bağlı sürdürür; her zaman fütüvvet ruhuyla gürler, fedakârlık ve samimiyetle soluklanırlardı.

O aydınlık dönemde, içki, kumar, uyuşturucu ve kaçakçılık kat'iyen günümüzde olduğu kadar yaygın değildi. Sokak çocuğu, tiner, bali vesâir çağın problemlerini sözlüklerde bile göremezdiniz. Zira o gün her yanda kalb, ruh, akıl insanları, düşünen dimağlar, samimî gönüller, ülke ve millet için ihlâsla çarpan yürekler vardı.

Bu prototip insanların yaşadığı atmosferde ne yukarıda sayılan türden levsiyat olabilirdi ne de fisk u fücur, fuhuş, hayâsızlık ve bohemlik gibi insanı insanlığından utandıran inhiraflar. Her şeyden evvel, ismet, iffet, fazilet, ilâhî ahlâk ve hesap duygusu o bahtiyarların en mümeyyiz vasfı ve en tabiî hâlleriydi. Onlar, çizgileri belli, yol haritaları düzgün ve insanî derinlikleriyle de böyle bir şehrahta yürümeye hazır idiler. Doğru yaşadı, doğru yürüdü ve arkadan gelenlere yâd-ı cemîl oldular. Bilmem ki biz o yolun neresindeyiz?..

Kâbuslu Yıllar

Medet Allahım medet, medet ki çok bunaldık!
Bıraktık doğru yolu, yolsuzluğa takıldık.

***

Muhteşem geçmişimize ve ümitlerimizde tüllenen aydınlık geleceğimize arka çevirerek iddialarla avunan bir toplum hâline geldik. Bu meş'um dönemde, ortaya kayda değer herhangi bir eser koyamadık –öyle bir gayretimiz oldu mu onu da Allah bilir– ama cihanları yeni baştan inşâ ediyor gibi bir tavrımız var. Âlemin uçarak geçtiği yerlerde düşe-kalka yürüdüğümüz açık; gel gör ki, sürekli Süleyman tahtının vârisi olduğumuz iddiasındayız.. ve henüz kendi ses ve şivemizi belirleyememişken dünyaya bir şeyler anlatma peşindeyiz. Çoğumuz itibarıyla, iş ve beceri adına birer amelmanda ve zamanzede olduğumuzda şüphe yok; ne var ki, gürültümüzle yeri-göğü inletiyoruz. Hele bir tür hamâset destanlarımız var ki hepsi de "Şehname" edalı. Hakkı bâtıl, bâtılı hak göstermedeki cedel ve diyalektik kabiliyetimize diyecek söz bulamıyorum. Bu donanımla (!) hedef seçtiğimiz ve infazına karar verdiğimiz mazlumların Allah yardımcısı olsun.

Çoğumuz birer gösteriş budalası.. her işimizde riya diz boyu; şöhret hissi ve fâikiyet iddiası ise ondan da aşkın.. sürekli içimizde köpürüp duran bencillik duygusuyla, karşı taraf dediğimiz kimseleri âdeta birer kapıkulu gibi görüyoruz. Halkın yüzde sekseni için takdir ettiğimiz seviye ve konum, en katı kast sistemlerinde henüz adı konmamış bir bayağılığa eş. Ötekiler dediğimiz bu unvanzedelerin en küçük kusurlarını bahane ederek saç ve sakallarını yolup önlerine döküyoruz. Tabiî kendimize gelince daha farklı davranıyor ve levsiyât içinde yüzdüğümüz durumlarda bile burnumuzdan kıl aldırmıyoruz.

Bazen unutuyoruz insan olduğumuzu, çamurdan, balçıktan yaratıldığımızı! Aşkın birer varlık gibi görüyoruz kendimizi; görüyor da yere-göğe sığmayan bir teâzum duygusuyla en olmaz beklentilere giriyor ve en erişilmez pâyeler arkasına düşüyoruz; umduklarımızı elde edemeyince de hezeyanla köpürüyor ve etrafımızı yakıp yıkıyoruz. Bazen daha da ileriye giderek, bize ait olmayan işlerde bile şöyle böyle bir kısım irtibat noktaları bularak herkesten alkış bekliyoruz.. dahası yüzümüze, gözümüze bulaştırdığımız işlerde –buna

falsolarda da diyebiliriz– bile bir kısım demagojilerle kendimizi aklamaya çalışıyor ve âdeta mutlak masumiyet iddiasında bulunuyoruz.

Yıllar var, bir türlü sâlim aklın gereklerini yerine getiremiyor, iradelerimizin hakkını veremiyor ve hep hata üstüne hatalara giriyoruz. Hırçınlıkla oturup kalkıyor, kinle nefretle gürlüyor, kaba kuvvetle herkesi sindirmeye çalışıyor; sindirilmeyenleri de potansiyel suçlu sayıyor ve ademe mahkum ediyoruz. Yok insanlara şefkatimiz.. habersiziz diyalogdan ve hoşgörüden.. saygılı olamıyoruz farklı düşünce ve farklı anlayışlara. Sürekli nefsanîliklerimizin arkasından koşuyor ve herkese çifte ve tekme savuruyoruz.

Bugüne kadar bir sevgi dili oluşturarak veya bularak kendimizi bu dille ifade etmeyi hiç düşünmedik; bazılarımız itibarıyla düşünsek de, onu da yüzümüze-gözümüze bulaştırdık! Ne olurdu sanki, bir kere de düşünce, söz ve beyanlarımızı vicdanlarımızın kadirşinas imbiklerinden geçirerek "biraz daha nezaket" deyip, o kaba tavır ve davranışlardan sıyrılıp ince ve imrendirici olabilseydik!. Ve "onurumuz, gururumuz" dediğimiz aynı anda, başkalarının da bu tür şeyleri mırıldandıklarını/mırıldanacaklarını kulak ardı etmeseydik!.. Ne olurdu, makam, mansıp, nâm u nişan ve menfaat kaygısına düşmeden her zaman insanî ufkumuzu koruyarak bir kere daha meleklere *"lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ"*[1] dedirtebilseydik; dedirtip yaratılışımızdaki farklılığı tavır ve davranışlarımızla ortaya koyarak o muhteşem donanımımızın gereğini yerine getirebilseydik!

Heyhât ki, bunların hiçbirini yerine getiremedik ve bir türlü kendimiz olamadık; olamadık da hep beden ve cismaniyetimize yenik düştük. Öyle ki, köpürüp duran hevâ ve heveslerimizle şeytanları sevindirsek de ruhanîleri sürekli küstürdük. İhtimal, şimdilerde bu hâlimize muttali olan hasımlarımız bize bakıp bakıp bayram ediyor ve perişaniyetimizi gören ehl-i iman da için için inkisarlar yaşıyor.. nasıl olmasın ki, bugün büyük ölçüde hak yolunda görünenlerde bile hakperestlik hissi sönmüş gibi. Çoklarımızda korkunç bir hissizlik ve hareketsizlik nümâyân.. toplumca ciddî bir heyecan yorgunluğu içindeyiz.. farklı bir görüntü sergileyenlerin heyecanı da nefsin güdümünde olma gibi farklı bir gâilenin riskleriyle mâlul.. pek çok kimse me'yus ve gelip ruhlarına çarpan bir sur sesiyle sarsık.. bunların ümit ufukları da kıyamet emareleriyle toz duman...

Seherler, inayet çağrısıyla gürleyecek diller bekliyor; ama bütün diller suskun. Gökler, gözyaşlarından oluşacak bulut intizârı içinde, ancak o hususta da bir kuraklık yaşıyoruz ki, sorma gitsin.. çoğumuz, fırtınalara maruz çer çöp misali sağa-sola savrulup duruyoruz ve şirazesi kopmuş bir kitabın eczası gibi darmadağınık ve pâyimâliz.

Bilmem ki bu kırılıp dökülmeden yakın bir zamanda kurtulabilecek miyiz; kurtulup bir kere daha ruhumuzun sesini feleklere duyurabilecek miyiz?!. Âh bir bilsem, ne zaman Allah karşısında yeniden yerimizi, konumumuzu kavrayarak “Yâ Hay” deyip dirileceğiz! Aslında O’nun kapısına yönelmeden hakikî varlığa erilemeyeceği de açıktır. Evet, Allah’a dayanmadan, sa’ye sarılmadan ve iradenin hakkı verilmeden dirilmek imkânsızdır. Sineler O’na yönelmeli, diller O’nu anmalı, gözyaşları ceyhun olup akmalı ki, hazan bahara dönüşsün ve beklenen umumî diriliş de gerçekleşsin...

1 Bakara sûresi, 2/32.

Şeytan ve Çağdaş Takipçileri

Şeytan, Allah'ın rahmetinden uzak düşmüş, işi azgınlık ve azdırma; varlığını fitne, fesat, nifak ve şikak ekseninde sürdüren lanetlik bir tâli'sizdir. Şeytânettir onun her işi ve şer peşinde koşar sürekli; koşar ve insanlarda kötülük duygularını tetikleyerek, onları iyilikten, güzellikten ve faziletten uzaklaştırarak âdeta kendine benzetip aveneleri hâline getirir. Dinî emirlere başkaldırma, Allah ve Peygamber'in dediklerini tersine çevirme, menhiyât yollarına su serpip insanları bohemleştirme onun en çok üzerinde durduğu hususlardandır. O her zaman ve her yerde kanun ve kural tanımamazlığı yeğler atmosferine girenlere.. böylelerinin hırslarını şahlandırır, cismanî ve bedenî arzularını kamçılar, onlara sürekli çalma-çırpma yollarını gösterir, zevk u safâ ile başlarını döndürür ve pek çoğunu kendi gibi iblisleştirir.

Belli hikmet ve maslahatlar için insanın varlık atlasına yerleştirilmiş bulunan bir kısım insanî hisleri olumsuzluk istikametinde kullanmada onun eşi-menendi yoktur.. o, kirli atmosferine girme bahtsızlığına maruz kalanlara güzellikleri çirkin, çirkinlikleri de güzel göstermede fevkalâde mâhirdir. Avladığı tâli'sizleri iğfal ve propagandalarıyla öylesine beden ve cismaniyetin kulları-köleleri hâline getirir ki, artık böylesi zavallıların bir daha da hakikî insan olma ufkuna yönelmeleri âdeta imkânsızlaşır...

İnsanoğlu bu muzır mahlûku ilk defa Hazreti Âdem'e secde hâdisesinde Allah'a başkaldırmasıyla tanısa da, bu bahtsızın sergüzeştisi, –Allahu a'lem– iç problemleri ve düşünce çelişkilerine bağlı olarak çok daha eskilere dayanmaktadır. O, tabiatındaki potansiyel kıskançlık hissi, aldatma cibilliyeti, benlik duygusu, isyan ruhu ve şöhret zaafıyla –bütün bunlarda iradesi bir şart-ı âdî– günümüzdeki takipçileri gibi isyan ahlâkıyla sürekli köpürüp duran, fesada kilitlenmiş, bayağılardan bayağı bir varlıktır. Onun iç dünyasını ve mahiyetini teşkil eden esas unsurlarında sürekli kötülük duyguları kaynayıp durduğu için yörüngesine giren ins ve cinden herkese de aynı şeyleri mırıldanır. Hususiyle de bir kısım karakter problemi olanları kendine benzetmeye çalışır ve böylelerine mütemâdiyen şeytanî mülâhazalar üfler.. onların dem ve damarlarında dolaşır.. ve bu bahtsızlara hep negatif şeyler fısıldar. Bu zavallılar, iç dünyalarında şekillenen söz, beyan ya da yazıya dökülen düşünce şeklindeki olumsuzlukları kendi fikirleriymiş gibi sanırlar ama bütün bu

menfîliklerin arkasında şeytanî dürtülerin olduğu açıktır. Bu itibarla da, insanlara karşı ve hususiyle de ehl-i imana karşı kin ve nefret taşıyan, onları baştan çıkarmaya çalışan, yer yer bir kısım zayıfların hayvanî hislerini tetikleyerek bunları bohemliğe sürükleyen, kendi gibi düşünmeyenlere saldıran, yerinde kargaşa çıkarıp genel havayı geren ve değişik kesimleri karşı karşıya getiren, her zaman nifak ve şikak peşinde koşan, Kur'ân ifadesiyle, mü'minlerle bulunduklarında onlardan görünen, radikal küfür babalarının yanlarına döndüklerinde de gerçek düşüncelerini ortaya koyan bu tür fitne örgütleri ve şeytan aveneleri de mecazen şeytan kabul edilegelmiştir ki, Kur'ân'ın *şeyâtîne'l-insi ve'l-cinni*[1] ayetinde deşifre ettiği insî şeytanlar da işte bunlardır.

Hazreti Âdem'e secde emrine "hayır" diyerek isyan bayrağı açan, hatta daha da ileri giderek Hakk'a karşı diyalektik ve cedele girişen şeytan ne ise, günümüzün modern Mefistoları da onun izinde hemen her zaman sürekli iyiye-güzele başkaldırmakta, Allah'ı, Peygamber'i unutturmaya çalışmakta ve şeytanî mülâhazaların gelişip güçlenmesine zemin hazırlamaktadırlar. Goethe'nin de Faust kitabında ifade ettiği gibi, dünden bugüne şeytan ve insan mücadelesi, küfür ve iman retleşmesi hiç dinmemiştir ve dinmeyecektir de... Bu mücadele çerçevesinde bazen zemin küfür ve ilhada müsait hâle getirilmiş ve mülhidler bütün bütün küstahlaştırılmış, bazen mü'min gönüller kaba kuvvetle sindirilmiş, bazen bir kısım şımarık ruhlar kendilerinden başka kimseye hakk-ı hayat tanımama despotizmasına girmiş, bazen de günümüzde pek çok emsaliyle ürperdiğimiz türden ne zulümler ne zulümler işlenmiş ve işlettirilmiştir!.. Düşünmemişlerdir bu tiranlar kendilerinden daha güçlü bir "Kudret-i Kâhire"nin mevcudiyetini.. düşünmemişlerdir zalimin zulmü varsa mazlumun da Allah'ı olduğunu, bugün insanlara cevr u cefâda bulunanların yarın sürüm sürüm hâle gelip inleyeceklerini. Bundan daha acısı da, hayatlarını zalim ve müstebitlerin güdümünde sürdüren tâli'sizler, olup bitenlerden hiç mi hiç bir şey anlamamışlardır; anlamamış ve hep başlarındaki tiranların emellerine hizmet etmişlerdir. Fark edememişlerdir ne duruma düştüklerini ve ne bayağı işlere itildiklerini. Böyleleri için ne hoş söyler Namık Kemal: *"Muîni zalimin dünyada erbâb-ı denâettir / Köpektir zevk alan sayyâd-ı bîinsâfa hizmetten."* İşin doğrusu, böylelerinin sonu da her zaman çok acı olmuştur ve olmaktadır. Atalarımız, "Şeytanın dostluğu darağacına kadardır!" derler. Bunların akıbeti

de işte hep böyle noktalanmıştır. Bunlar dünyada hiç gülmedikleri gibi geleceklerinden de asla emin olamamışlardır; olamazlardı da, zira insî-cinnî şeytanlar onların ruhlarını çarpmıştı.. evet, onlar bir kere daha Mefisto'nun o sinsi oyununa gelmişlerdi.. aldanmışlardı dost görünen düşmanlara ve kendilerinden sandıkları yabancılaşmış ruhlara.

Şimdilerde bu gariplerden garip dünyaya musallat olan mülhidler, münkirler, bohemler, şehvet simsarları, hak ve adalet bilmez tiranlar; tâli'siz yığınlara şeytanların yapmadıklarını, yapamadıklarını yapmaktadırlar. Öyleki, düşünceleri olabildiğine kirli, ağızları bozuk, içleri kin ve nefretle köpürüp duran bu şer şebekeleri, kendileri gibi düşünmeyenlere sürekli saldırmakta, herkese bir çeşit kara çalmakta, istediklerini göklere çıkarırken istemediklerini de rahatlıkla yerin dibine batırmaktadırlar. Âkif merhum, lanetle anılan bu müstağriblerden bazıları hakkında ağır bir üslûpla da olsa şunları söyler: *"Üdebâmız ana-avrat sövüyor birbirine / Türlü adlarla çıkan nâmütenâhi gazete / Ayrılık tohumları saçıyor bol bol memlekete…"* Evet bu, evvelki gün öyle olmuştu.. dün de öyleydi.. şimdi de öyle...

Allah, bizleri, *"Şeytanın arkasına takılıp gitmeyin; o sizin için apaçık bir düşmandır ve sizi hep hayâsızlık ve çirkin işler yapmaya teşvik etmektedir."*[2] diyerek ondan uzak durmaya çağırmış.. *"(O lanetlik küstah, Allah'ın kendisini kovmasına karşılık) Ben de Senin kullarından bir kısmını kendime râm ederek her zaman onları saptıracak ve çeşit çeşit kuruntularla avutacağım."*[3] beyanıyla bu mel'ûnun hıncını hatırlatarak bizi teyakkuza sevk etmiş.. *"Sen beni lanetlediğin için ben de Senin kullarının yolunu keserek sürekli onları gözlemeye koyulacağım; onlara pusular kuracak, sonra da kâh önlerinden, kâh arkalarından, kâh sağlarından, kâh sollarından gelerek onları ifsat edeceğim."*[4] fermanıyla, ortaya konan şeytanî kine ve nefrete karşı da temkinli ve sağduyulu olmaya davet etmiştir. Keşke bütün bunları anlayabilseydik!..

1 En'âm sûresi, 6/112.

2 Bakara sûresi, 2/168-169.

3 Nisâ sûresi, 4/118-119.

4 A'râf sûresi, 7/16-17.

Kendi Çizgimizi Heceleme Yolunda

Bir zamanlar “din” denince ilk defa akla bizim dinimiz geliyordu ve her akla gelişinde de vicdanlar saygıyla ürperiyordu. Her şeyden evvel onun sâlim vicdanlarda bıraktığı iz çok derindi ve her türlü çarpık değişime-dönüşüme meydan okuyacak kadar da güçlüydü. Onun hedefinde cihan sulhü ve insanlığın ebedî mutluluğu söz konusuydu. Vaadettiği şeyleri gerçekleştirmede öyle güçlü argümanları vardı ki, onu deliliyle-medlûlüyle tanıyanlar, dünyada en erilmezlere ermiş sayılırlardı. O Allah’tan gelmiş, insanları Allah’a çağıran öyle güçlü ve inandırıcı bir ses idi ki, ön yargısız olmak şartıyla, bu sese kulak verenler bir daha da onun tesirinden kurtulamazlardı; kurtulamazlardı, zira bu seste her zaman dünya ve ukbâ mutluluğu yankılanmaktaydı ve bu seste insanları melekleştirmenin şifreleri gizliydi. Bu ses, semalar ötesinin sesiydi ve örgülediği sistem de İslâm diniydi.

Bu din sayesinde insanlık iç içe en bereketli inkılâplarla tanıştı ve en hayatî değişimlere şahit oldu. Oydu mutlak sulh ü salâha giden yolları gösteren ve oydu asırlardan beri üst üste yığılmış beşerî problemlere nihaî çözümler vaadeden. Düşünün ki, asırlar ve asırlar boyu onun aydınlık çehresini karartmak ve gelip gelip önünü kesmek isteyen onca mütecaviz ve saldırgan kimselere rağmen, o hâlâ biricik ümit kaynağı olma konumunu muhafaza ediyor ve kendine sığınanlara ölümsüzlük iksiri sunuyor…

Karanlık bir dönemde ondan kopanlar veya bir inat uğruna ona karşı çıkanlar kendi tâli’lerini karartadursunlar, o her zaman en taze ve gönüllere itminan aşılayan mesajlarıyla yoldakilere biricik ışık kaynağı ve güven bunalımı yaşayanlara da âdeta bir emniyet otağı oldu ve olmaya da devam ediyor. Kim ne derse desin, bu dinin hakikî temsilcileri sayesinde bütün dünya bir gün bu büyük gerçeği mutlaka anlayacak ve onun üfül üfül huzur esen iklimine koşacaktır. Kim bilir belki de, o ilk diriliş çağlarında olduğu gibi bu din bir kere daha hepimizi bağrına basacak ve şu can çekişen dünyaya yeni bir hayat üfleyecektir!.. El verir ki, bu dinin müntesipleri kendi tereddüt ve zikzaklarıyla ona ümit bağlayanları inkisara uğratmasın ve mâşerî vicdanda ona karşı oluşmaya başlamış güveni sarsmasınlar.

Bu din, bir dönemde gırtlağına kadar gaflet, cehalet ve dalâlet içinde bocalayıp duran yığınları bir hamlede, bir nefhada bulundukları durumdan kurtararak, onları idrak üstü ufuklara yükselttiği gibi günümüzün dağınık ve hedefsiz yığınlarına da mutlaka ilham kaynağı olacak ve onlara insan olmanın farklılığını haykıracaktır.

Evet bu din, o sağlamlardan sağlam semavî yapısıyla bir gün, bu çağın ipe-sapa gelmeyen yığınlarını da gerçek insanlığa uyaracak ve özündeki ilâhîliği herkese duyuracaktır.. duyuracaktır zira bu din, bir kısım mücerret ölçü, prensip ve nazariyelerden ibaret içi boş bir sistem değildir; o, insan tabiatıyla içli dışlı, onun maddî-mânevî ihtiyaçlarına cevap verecek zenginlikte bir sistemler mecmuası; fert, toplum hemen herkese aydınlık bir gelecek vaadeden gökler ötesi âlemlerin sesi-soluğudur.. ve şimdilerde o, kendine has şivesi ve herkese tesir eden büyüsüyle, bir dönemde insanlığı ulaştırdığı semavîliğe bir kere daha ulaştırmak suretiyle ona dünya ve ukbâ kapılarını açacak sırlı bir anahtar sunmaktadır.

Günümüzde olduğu gibi o, bir kısım vefasız müntesipleri ve can alıcı hasımları yüzünden kendini tam ifade edemese de, bir eşref saat ve eşref zaman diliminde kalb ve kafa izdivacına muvaffak olmuş bahtiyar tilmizleri sayesinde bir kere daha sesini göklere ve gökler ötesi âlemlere duyuracak ve o günün insanlarına iç içe "şeb-i arus"lar yaşatacaktır.

Aslında bunlar, en muzlim dönemlerde gerçekleştiğine göre neden bir kez daha gerçekleşmesin ki?!. Bir kere, kendi keramet ve kıymet-i ruhiyesine uyarıldığı takdirde insan yine aynı insan.. o gün olduğu gibi bugün de hedef, dünya ve ukbâ saadeti.. bu gayeyi gerçekleştirmek için disiplinler aynı disiplinler.. geriye sadece iman, ümit ve azimle gerilmiş temsilcilerin "Vira Bismillâh" deyip işe koyulmaları kalıyor… Kalbler Allah'ın elinde, bakarsın bir gün o da oluverir. *"Hak tecellî eyleyince her işi âsân eder / Halk eder esbabını bir lahzada ihsan eder."* (İbrahim Hakkı) Kaldı ki günümüzde bu kıvamdaki temsilcileri de bütün bütün yok sayamayız. Gerçi biraz heyecan yorgunluğunun yaşandığı ve biraz da âhesterevlik ettiğimiz muhakkak; ancak çok önemli projelerin tahakkuk ettiği/ettirildiği de bir gerçek.

Her şeyden evvel, bugün, dünyanın dört bir yanında bize ait o kadar değerli şeyler ihya edildi ki, bunları görmezlikten gelmek bir nankörlük, görüp de hâlâ

karamsarlık yaşamaksa bir tâli'sizliktir; bir tâli'sizliktir, zira son dönemler itibarıyla kaç hâdise gösterilebilir ki bu kadar hızlı gerçekleştirilmiş!. kaç diriliş vardır ki bu kadar seri tahakkuk ettirilmiş!. ve kaç düşünce ve dünya görüşü vardır ki bu kadar kısa zamanda kitlelere mâl edilebilmiş! Bu itibarla da yeryüzü aynı yeryüzü, insanlık aynı insanlık, mefkûre aynı mefkûre, dün gerçekleşen o müspet hâdiseler bugün niye gerçekleşmesin ki?!. Hele bir de özü sözü bir o beklenen aydınlık temsilciler, değişik fıtratlara göre seslerini şöyle böyle bir duyuruverseler, duyurup selim düşünce ve ruhları kendi değerlerine uyarabilseler, işte o zaman, asırlardan beri ışık bekleyen bütün insaflı vicdanlar içinde bulundukları o dünyevî darlıklardan sıyrılarak bu aydınlık ruhların ferahfeza iklimlerine koşacak ve çok farklı bir hayatla tanışacaklardır.

Gerçi günümüzde bu tür diriliş hareketlerine karşılık bir kısım beden insanlarının olumlu her şeyi sabote etmeleri de bir gerçek.. bilhassa, tamamen dünyaya kilitlenmiş oligarşik bir azınlığın her şeye karşı çıkma gibi bir tavrı var ki hiç sorma gitsin. Evet, böyleleri kendi düşünce dünyalarına –ona da düşünce denecekse– ters düşen en olumlu şeyleri bile yerden yere vurmakta ve en masum hareketleri dahi karalamaktan geri kalmamaktadırlar. Bunlar bazen "gericilik" gibi kelimelerle, bazen de "irtica" ve "mürteci" gibi yâvelerle din ve diyanet adına ortaya konan her şeye saldırıp her gün yeni bir fitneye sebebiyet veredursunlar, gerçek insanî değerlere uyanmış temiz vicdanlar bütün bunları da her zaman tebessümlerle karşılamış ve böylelerinin bile –insan olarak yaratılmış olmanın kerameti– bir gün ettiklerine nâdim olup özür dileyebilecekleri beklentisiyle "Ya Sabûr" deyip durmuşlardır.

Şimdilerde bize, Allah'a dayanmak, azmimize azim katarak doğru bildiğimiz yolda yürümek ve elimizden geldiğince herkesi şefkatle kucaklayıp onlara dahi içimizde köpürüp duran insanî muhabbeti duyurmak düşüyor ki, gayri bundan ötesi Hakk'ın takdirine rıza ve zamanın çıldırtıcılığına karşı da aktif sabır ve temkine kalıyor.

Ne İdik Ne Olduk

Bir zamanlar bizim dünyamızda her şey çok renkli ve çok derindi; öyle ki, bu âlemde her zaman sağlam bir dünyevîliğin yanında engin bir uhrevîlik göze çarpardı. Onun atmosferine girenler, idrak seviyelerine göre burayı ötelerle beraber yaşar ve kendilerini bir enginliğin üveyki gibi görürlerdi. Bazen umumî hava bir kısım olumsuzluklarla kararsa da, onun atmosferinde hiçbir zaman rahatsız edici bir sis ve duman görülmezdi. Hele şimdilerde olduğu ölçüde bir kirlilik asla söz konusu olmazdı.. bazen ufkumuzda bir kısım bulutlanmalar ve içtimaî kırılmalar müşâhede edilse de, arkasından hemen bu tür menfîliklere sebebiyet veren şiddetler, hiddetler, öfkeler diner ve yeniden gönüller arası ruhî münasebetler teessüs eder, derken her şey bir kere daha yerli yerine otururdu.

O zamanlar ilhad ve küfür bu kadar açık, bu kadar saygısız, bağnazlık ve taassup da bu kadar derin değildi. Hemen herkeste ve her kesimde tam olmasa da şöyle-böyle insan olarak yaratılmış bulunma şuuruna vâbeste bir merhamet ve şefkat hissi hâkimdi. Yer yer bu insanlarda da belli sebep ve sâiklere bağlı bir kısım hırçınlıklar ve feveranlar meydana gelse de, biraz sonra havaya hemen "hilm u silm" duygusu hâkim olur; sabır o güçlü tesirini ortaya koyar; derken biraz önceki taşkınlıklar, feveranlar da yerlerini sımsıcak bir mülâyemete bırakırlardı.

Bu böyleydi, zira bu dünya insanları, hemen herkesi kendileri gibi düşünür, başkalarından bekledikleri saygı ölçüsünde ve daha fazlasıyla onlara karşı saygılı olmaya çalışır; bir adım daha atarak onların elem ve lezzetlerini paylaşır ve arzu eden herkese kalblerinin kapılarını ardına kadar açarlardı. İnsaflıydı onlar; adalete önem verir ve hakkı tutup kaldırmada âdeta yarışırlardı. Evet onlar, önce kendi millet ve vatandaşlarına, sonra da bütün insanlığa karşı fevkalâde âdil ve merhametliydiler; başları sıkıştığında kurt-kuş gelip onların şefkatlerine sığınırdı. Ne kendi aralarında ne de başkalarına karşı kat'iyen hır-güre sebebiyet vermez ve hır-gür çıkaranları da önce diplomasiyle sonra da insanî bir zecirle yola getirmesini çok iyi bilirlerdi.

Bağrında yetiştikleri kültür ortamının yanında, kendi ruh ve mânâ köklerine dayanmaları, an'ane, gelenek ve dinî değerlerinden beslenmeleri sayesinde çok defa kendilerini cennetlikler arasında ve Cennet koridorlarında yürüyor gibi

görür, hep öteler mülâhazasıyla yaşar, ufuklarına akan mâverâîliklerle kendilerinden geçer ve tâli'lerine tebessümler yağdırırlardı. Aslında onların böyle güzel görüp güzel düşünmeleri en olumsuz şeylerin arka planında dahi bazı güzelliklerin bulunabileceği inançlarından kaynaklanmaktaydı. Bu itibarla da onlar, gidip gidip çirkinliklere takılma yerine, elden geldiğince her şeyin güzel yanlarını görmeye gayret eder, topluma zarar vermeyen çirkinliklere göz yumar, şunun-bunun ayıplarıyla uğraşma saygısızlığına girmez; sürçen ve düşenlerin elinden tutar ve bir kıblenümâ gibi herkese insanî ufkunu göstermeye çalışırlardı. Böyle davranırlardı, zira onlar, şimdilerde bazılarımızda görüldüğü gibi özlerinden kopmamış ve kendi değerlerine karşı da yabancılaşmamışlardı. Onların nazarında madde-mânâ, dünya-ukbâ tıpkı bir ruh ve ceset gibiydi; birinden bakınca öbürü, ondan bakınca da beriki görünürdü.

Evet onlar, o ruhî ve fikrî zenginlikleri sayesinde asla ikilem yaşamaz; ilim-din ayrılığıyla uğraşmaz, fizik ve metafiziği birbirine zıt mütalaa etmez ve din ü dünya farklılığına takılmazlardı. Aksine bunların hepsini, aynı hakikatlerin farklı yüzleri gibi görür ve her şeyi, herkesi barıştırmaya açık aydınlık ufuklarının enginliğinde hep huzurla soluklanırlardı. Bakış açıları bu kadar geniş o temiz vicdanlar, varlık, eşya ve hâdiseleri her zaman doğru yorumlamaları neticesinde, görüp duyduklarından, duyup değerlendirdiklerinden gönüllere akan mânâ ve mazmunlarla rengârenk dantelalar örgüler ve hep mâverâî derinliklerde dolaşırlardı; dolaşır ve her şeyin, herkesin dilinden farklı türküler dinler ve varlığın bağrında köpürüp duran bir şiir ve bir sevgi tufanıyla kendilerinden geçerlerdi.

Her zaman kendi millî çizgilerini koruyan ve kendileri olarak kalmada kararlı bu gökçek yüzler, atalarından tevârüs ettikleri değerlerle o kadar içli-dışlı olmuşlardı ki, geçmişi, içinde bulundukları zamanla beraber yaşar, hâli bir sermaye gibi değerlendirir, geleceği de ümit, iman ve azimlerine emanet ederek gerçek bir mevcut gibi görürlerdi.

O günler bizim altından günlerimizdi.. ve gecesiyle-gündüzüyle, baharıyla-yazıyla, sonbaharıyla-kışıyla her şey millî ruh yörüngeliydi. Bize ait o günlerde her mevsim farklı bir güzellikle gelir ruhlarımızı okşar, her gün ve gece de bir şölen canlılığıyla hissiyatımız üzerinde tüllenir dururdu.

Eyvâh ki o günler bir bir karardı, o güzellikler de peşi peşine sararıp soldu

ve dört bir yan yeni bir bahara emanet gidip hazana teslim oldu.. eyvâh ki garip bir *“Bâd-ı hazân esti bağlar bozuldu / Gülistanda katmer güller kalmadı / Şecerler kırıldı bârlar döküldü / El atacak dahi dallar kalmadı!”* (M. Lütfî Efendi) Biz, bilinmedik şekilde bir nazara mı çarpıldık, yoksa bir kere daha şeytanın oyununa mı geldik!.. Geldik de, değiştirme, dönüştürme gibi bir misyonumuz olmasına rağmen korkunç bir değişim ve dönüşüme mi uğradık?!. Dimağlarımız şeytanî kurgularla lebâleb; dillerimizde yabancı türküler.. ve aynı zamanda ifadelerimiz de fevkalâde kirli. Doğrusu çok ciddî şekilde yabancılaşarak kendimizden uzaklaştık ve “eski-yeni” deyip birbirimizin kurdu hâline geldik; öyle ki düşüncelerimiz sürekli kin ve nefret üretiyor.. mülâhazalarımız şeytanın vesveselerine denk.. kararlarımız da tam ona göre. Oturup kalkıp her zaman nifaka, şikaka kürek çekiyoruz.. etrafımızı yakıp yıkmayı mârifet sayıyor ve hesaplarımızı hep ihtilaf ve iftirak yörüngesinde götürüyoruz. Yok özbeöz kardeşlerimize insafımız, olduğu kadar can düşmanlarımıza.. yok en küçük bir şefkatimiz öz vatandaşlarımıza. Öyle ki, bazen en küçük menfaat mülâhazası veya makam, şöhret sevdası gibi bir his, en sevdiklerimize karşı münasebetlerimizi kesip atmamıza yetiyor.

Çoklarımız için bugün demagoji en mergup metâ ve geçerli akçe.. diyalektikte ise doğrusu üzerimize yok. Öyle bir ifade tarzımız ve üslûbumuz var ki, ağzımızı her açışımızda bir sürü çam deviriyor ve bir sürü de ruhun kanına giriyoruz. Bazılarımızca din ve mukaddesâtın hafife alınması ahvâl-i âdiyeden.. kimisi, rahatlıkla -yüz bin kere hâşâ- Allah’a saldırabiliyor; Peygamber’e dil uzatıp O’nu küçük görebiliyor.. -tabiî onun densizliği- Kâbe, Ravza deyip ulu orta konuşabiliyor. Bu açıdan da denebilir ki, eski tiranlar bile dine-diyânete saygısızlıkta bu kadar ileri gitmemişlerdi.. evet, firavunlar, nemrutlar bile hiçbir zaman bu ölçüde bir seviyesizliğe düşmemişlerdi. Eski-yeni diktatörlerin, tiranların ağızları hiçbir zaman bu kadar yırtık, düşünceleri bu kadar kirli ve beyanları da bu kadar saygısızca olmamıştı. Dahası, geçmişin o cebbar sîmâları, bazıları itibarıyla ulûhiyet iddiasında bulundukları hâlde her zaman hasımlarına kendilerini ifade etme imkânını vermiş ve onları dinleme centilmenliğinde bulunmuşlardı.

Keşke içimizdeki bir kısım Allah Peygamber düşmanları da bu kadar insaflı olabilselerdi.. ve keşke bu endâzesiz ağızlar çağımızın bir kısım despotları yerine şanlı geçmişimizin aydınlık şahsiyetlerini örnek alabilselerdi!.. Ama kim

bilir belki de bunca inhiraf ve kaymalardan sonra bir gün biz de kendi millî yörüngemizi bulur ve yeniden kendi derinliklerimize uyanırız!..

"Âbisten-i safâ vü kederdir leyâl hep,
Gün doğmadan meşîme-i şebden neler doğar"
(Rahmi)

Tam Ramazanlaşma Zamanı

Dünya varolduğu günden bu yana hep döne döne yoluna devam ediyor.. ışık-karanlık münavebesi her zaman aynı.. ne geceler mütemâdî ne de gündüzler; bazen her yanı, kalıcı gibi görünen müthiş bir karanlık basıyor; bazen de ışık gelip karanlığın önünü kesiyor.. zaman oluyor her yan güllük ve gülistanlığa dönüyor; bir de bakıyorsun her tarafta hazanlar esiyor. Öyle meş'um zamanlar oluyor ki, her şey künde künde üstüne devriliyor ve insanî değerler ayaklar altında kalıyor; öyle günler de geliyor ki, "başlarda gezen ayaklar suya eriyor" ve pâyimâl olan değerler başlara taç yapılıyor. Gün oluyor, sinelerden sevgi bütün bütün silinip gidiyor, saygı kinlere, nefretlere kurban ediliyor; kalbî ve ruhî hayat bütün bütün unutuluyor, insanlar birbirleriyle olan münasebetlerinde korkunç krizler yaşıyor, her ifade ve tavır, ürperten bir kopuşun sesi-soluğu hâline geliyor. Bir de bakıyorsun, bütün bu olumsuzluklar bir bir zâil oluyor ve gönüller yeniden şefkatle atmaya duruyor. Öyle sisli-dumanlı anlar oluyor ki, dört bir yan hezeyanla köpüren insanların çığlıklarıyla inliyor, hayat âdeta cehennem koridorlarındaki yürüyüşe dönüyor ve öyle aydınlık dönemler de oluyor ki insanlar meleklerle atbaşı hâle geliyor...

Şimdilerde de tarihî tekerrürler devr-i dâiminin böyle uğursuz bir faslıyla karşı karşıya bulunuyoruz. Öyle ki, olup bitenlere dönüp bakınca kendimizi âdeta bir karanlık tünelde yol almaya çalışıyor gibi görüyor ve ümit-recâ dengesini koruyamaz hâle geliyoruz –en azından bazılarımız için bu böyle– ve yeniden toparlanıp yola devam etme adına ne gayretler ne gayretler sarfediyoruz. Bazen üst üste öyle zifirî karanlıklar yaşıyoruz ki, bu türlü durumlarda devrilip gidenlerin hadd ü hesabı yok; ayakta kalanlar ise meseleyi Rahmeti Sonsuz'a havale ederek "Kim bilir, belki de bu sis ve duman, bu ifritten hâdise ve müterâkim karanlıklar umumî bir uyanış ve aydınlanmanın vesilesidir." deyip teselli oluyorlar.. inşaallah böyleleri düşüncelerinde doğrudurlar!.. Herkesin kendi inanç ve karakterinin gereğini sergilemesi tabiîdir ve bu itibarla da, onların öyle, bunların da böyle olmasını normal görmek gerek…

Olup biten şeylerin arka planına kapalı olanlar değişik kâbuslarla inleye dursun; biz, bu üst üste zulmetler ve çözülmeler karşısında her gün biraz daha bilenen bir azm ü ikdamla: "Ey ümidini yitiren tâli'zedelere "leyl-i mâtem"!

“Karar kararabildiğin kadar, zira karanlığın en amansızlaştığı an, şafakların da sökün edeceği andır.”[1] deyip, ümitle dört bir yanın aydınlanacağı “Eyyâmullah”ı bekleyeceğiz. Aslında bizler, dünden bugüne bu iman ve ümit sayesinde hiç mi hiç mütemâdî inkisar yaşamadık, kalkıp doğrulamayacak şekilde devrilmedik ve devrilmeyeceğimiz inancıyla Allah’a dayanarak hep ayakta kalmaya çalıştık.. evet, en fırtınalı durumların her şeyi yerle bir ettiği dönemlerde bile, bir gün mutlaka göklerin rahmetle üzerimize boşalabileceğiyle soluklandık.. ve Sûr sesi almış gibi hep bir “ba’sü ba’de’l-mevt” heyecanı yaşadık.

Kan ve gözyaşlarının çağlayanlara dönüştüğü, mazlum âh u efgânı ve zâlim hayhuylarının gidip “arş-ı gayret”e dayandığı –bizler öyle görüyor olabiliriz– şu kasvetli günlerde de ilâhî rahmetin değişik tecelli dalga boyundaki farklı teveccühlerinin, her zaman olduğu gibi bir kere daha bizleri kendi yalnızlık ve gurbetlerimizle başbaşa bırakmayacağına dair inanç ve ümidimiz tamdır. Aslında, bunun böyle olmasını gerektiren sâikler de yok değil; bugün pek çok kimsenin uzlaşma arayışı içinde olması, bazı kesimlerin bir sevgi dili oluşturma peşinde koşması, kitlelerin sürekli bir diyalog hummasıyla oturup kalkması yanında, Ramazan’ın o binbir rahmet esintisiyle gelip ufkumuzda tüllenmesi ve kendine has vâridâtı, rengi, deseni ve şivesiyle bir kez daha bizliğimizi hatırlatması... bu sâiklerden sadece birkaçı.

Değişik hâdiselerin “cebr-i lütfî” çerçevesinde bizi daha anlayışlı olmaya çağırdığı şu günlerde, Ramazan’ın da sürprizler yapıp kalblerimizi yumuşatacağını ve bize bir kere daha “ahsen-i takvîm”e mazhariyetimiz ufkundan sesleneceğini düşünüyor ve ümitleniyoruz.. zaten hep ümit edegeldik bu rahmet ayında fena duygu ve düşüncelerden sıyrılabilmeyi, arınıp kendimiz olmayı ve bir kez daha “birlik” ve “beraberlik” diyebilmeyi.. evet, bu ayda şimdiye kadar pek çok sivri yanlarımız törpülendi, sertliklerimiz kırıldı ve insanî taraflarımız öne çıktı. Öyleyse bir kere daha neden olmasın ki! Her şeyden evvel Ramazan, insanların, insanî derinliklerini ortaya çıkaran, zamanın ötelere açık en bereketli, en sihirli bir buududur. Öyle ki onu tam yaşayan ve duyan ruhlar, kendilerini gökler ötesi âlemlerin üveykleri gibi hisseder ve meleklerin hayhuyunu duyar gibi olurlar.

Evet, Ramazan’ın o sihirli, canlı, pırıl pırıl gündüz ve gecelerinde insanların

pek çoğu kendilerini âdeta bir uhrevîlik içinde hisseder, bir saadet rüyası görüyor gibi olurlar; olur ve her şeyin bir çocuk neş'e ve sevincine büründüğü o aydınlık zaman diliminde daha bir mûnisleşir, daha bir derinleşir ve birbirleriyle kucaklaşabilecek safvete ulaşırlar. Öyle ki, o güne kadar çok defa tesirini sürdüre gelen nefsânî ve şeytânî dürtüler ve bunlardan kaynaklanan kinler, nefretler büyük ölçüde yatışır, sonra da onların yerlerini sımsıcak bir mülâyemet ve masmavi bir ruhânîlik alır.

Her zaman olagelenlerin üstünde bilhassa bu ayda, imanın herkesi evirip çevirip kendine benzetmesi, ibadet ü taatin Ramazan'da daha netçe duyulan ışığı ve uhrevî albenisi; orucun insanı ruhânîleştiren o büyülü tadı, şivesi; minarelerden yükselip dört bir yanda yankılanan ezan, temcid ve salâların ruhlara işleyen o lâhûtî sesi.. ve bütün bunlarla metafizik gerilimlerini tamamlayan mü'min gönüllerin heyecanlarından süzülüp gelen ve her tarafta kendini hissettiren bir semâvîlikle umumî atmosfer öylesine yumuşar, öylesine büyülü bir hâl alır ki, inanan insanlar kendilerini âdeta cennetlerin koridorlarında seyahat ediyor sanırlar. Aslında, hemen her zaman Ramazan'ın o uhrevî neş'esine, o ruhânî lezzetine ve o ilâhî enginliğine açık ruhlar, onun atmosferinde öylesine derinleşir, öylesine onunla bütünleşirler ki, günün her faslı böyleleri için âdeta bir Reyyân[2] olur.

Evet, her sene Ramazan hilâli o ince ve nazlı hâliyle ufukta belirince, inanan ruhlarda da bir yenilenme duygusu belirir.. ardından da bir değişim ve dönüşüm sürecine girilir; girilir de pek çok mü'min, gerçek insan olma farklılığını daha bir derince duymaya, daha bir disiplinli olmaya gayret eder.. ve elden geldiğince hep kalb ve ruh şehrahında yürümeye çalışır. Derken, böylelerinin dünyasında hayat uhrevî bir renk alır.. dört bir yan masmavi kesilir.. hemen her bucak, o idrâk edilemez nefâsetiyle ötelerin o enfes desenine bürünür.. ve mü'min gönüllerde âdeta ebedî ferahlamanın çağlayanları duyulmaya başlar. Bu sayede onların saat, dakika ve saniyeleri birer eşref saate dönüşür.. ve zamanın her parçasıyla öbür âlemden neler peylenir neler peylenir!..

Ramazan, bir yandan ezanı, temcîdi, iftarı ve sahuruyla hep gürül gürül bir zaman dilimi olmasının yanında, aynı zamanda inanan ruhlarda hâsıl ettiği sükût ve temkîn hâli, murâkabe ve muhâsebe duygusuyla da, mü'minlerin tavır,

davranış ve düşüncelerinin kontrol altına alındığı ve insanların kendilerini ifadede "kelâm-ı lafzî"den "kelâm-ı nefsî"ye geçtikleri çok derinlikli bir sessizlik mevsimidir. Öyle ki, derecesine göre hemen her mü'min, onda elde ettiği ve edeceği mârifet vâridâtı ve aşk u iştiyak mevhibesiyle, muvakkaten dahi olsa fâniyât ü zâilâta bütün bütün kapanır.. kalbindeki, kafasındaki kiripası siler, atar; ufkunun derinliği ölçüsünde farklı bir mahiyet kazanıp, potansiyel olarak "ahsen-i takvîm" numara ve drobuna göre durduğu yerle durması gerekli olan yeri bir kere daha gözden geçirir ve o muhteşem mahiyetine yeni inkişaf alternatifleri aramaya durur; durur da daha çok ruh ayağıyla yürümeye başlar.. kalb diliyle konuşur.. varoluş gâyesi etrafında daha net, daha açık mülâhazalara ulaşır ve görüldüğünde hep Hakk'ın hatırlanacağı büyülü bir mahiyet alır.. derken, Ramazanlaşan bu insanları gören hemen herkes, "Allah" der, duygularını haykırır ve onlarla beraber bulunmayı Hakk'ın kendisine bir lütfu sayar, şükranla gerilir.

Aslında, Ramazanlaşan bu mü'minlerin her hâlleri, en katı kalbleri dahi yumuşatıp rikkate getirecek kadar anlamlı, derin ve tesirlidir. Onlar, atmosferlerini paylaşanlara hâl diliyle neler fısıldar neler fısıldarlar; fısıldar da ne yapıp yapıp onların ruhlarına mutlaka bir şeyler aşılayıp hemdemlerini şöyle böyle kendilerine benzetirler.

Bizler ne zaman bu pırıl pırıl simalara baksak, aydınlık dünlere ait ruh ve mânânın asâlet ve nefâsetini görmenin yanında, nûrefşân geleceğimizin de yanıltmayan emâreleriyle karşılaştığımız kanaatine varır ve âdeta kendimizden geçeriz. Bu hâlleriyle çok defa onlar alır götürürler bizi olağan olandan, olağanüstü güzelliklere; aradığımız huzur ve güvene; gönülden birlik, beraberlik ve kardeşliğe.. sükût ve incelikleri sözlerinden daha parlak ve tesirli bu hâl insanları, istesek de istemesek de ruhlarımızın derinliklerine öyle nüfûz ederler ki, önyargısız olanlarımız için onlara hayran kalmamak mümkün değildir. Aslında Ramazanlaşan insanlar o kadar nurânîdirler ki, bazı densizler onları görmezlikten gelseler veya onları karalamaya çalışsalar da onların çehrelerindeki aydınlığı karartamayacak ve onların yürüdüğü yolun ışıklarını asla söndüremeyeceklerdir.

Her şeyden evvel, Ramazanlaşan bu mü'minler, hep Hak'la irtibat içindedirler; sürekli ziya avlama peşindedirler ve peygamberlerin de yedeğindedirler; bu itibarla da yolları aydın, ufukları nurlu ve iradeleri de ilâhî

meşîet vesâyetindedir. Bu açıdan onlar, başkalarının maruz kaldığı boşluklara maruz kalmaz, endâzesizliğe düşmez ve mütemâdî karanlık derbederliği de yaşamazlar. Bazen sendelese veya ise-pasa bulaşsalar da, arkadan hemen bir imsak ve iftarla, bir namaz ve niyazla yeniden toparlanır ve kendi derinliklerine yönelirler.

İfadelerin, düşüncelerin tamamen şirâzeden çıktığı, toplumun hemen her kesimiyle gerilimlerin gel-gitlerine çekildiği, her yanda garazların, nefretlerin avaz avaz yükseldiği şu alacakaranlık günlerde, Ramazan'ın hepimize kendi şivesiyle seslenerek, milletçe bizi kendi ruh asâletimiz ufkunda bir araya getirip kaynaştıracağını ümit ediyoruz. Hak rahmetinin ondaki engin tecellisini hiç yanıltmayan bir referans ve insanımızın yanlışlıklarda inat etmeyeceğini de bir esas kabul ederek şu nurlu Ramazan atmosferinin gölgesinde insanımıza son bir kez daha sesleniyoruz: Gelin, en azından şu rahmet ayında kendimiz gibi olalım.. ve bizi bizlikten çıkaran kinlerden, nefretlerden sıyrılarak millî karakterimizin gereklerini dost-düşman herkese bir kere daha haykıralım...

1 Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/436; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/426.

2 Lügat itibarıyla "susuzluğunu gidermiş, suya kanmış" demek olan "Reyyân", orucun hakkını verenler için tahsis edilen Cennet kapısının ismidir.

Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız

Bugünlere gelinceye dek insanlık pek çok güzel şeyler ortaya koydu ve pek çok harika buluşlara imza attı. Bir mânâda onun bu gayretleri sayesindedir ki günümüzün insanı, hiçbir dönemde olmadığı kadar geniş imkânlar, maddî refah ve konfor içinde yüzmekte.. en azından potansiyel olarak bu böyle. Daha şimdiden yarınlar adına bir şeyler söylemek doğru olmasa da tahminlerini seslendirenlere göre dünya; cismaniyet ve beden insanlarınca bir bakıma Cennet'i unutturacak kadar cazip hâle gelecek.. insanlar, peşin zevk ve lezzetlerini öne çıkaran bir his ve tutku ile "Geçmiş, gelecek masal hep / Eğlenmene bak, ömrünü berbat etme" (Ömer Hayyam) deyip hayatı, yeme, içme ve yan gelip yatmadan ibaret görecek ve tercihlerini sürekli dünyevî refah ve konfor istikametinde kullanacaklardır.

Aslında, daha şimdiden pek çok gelişmiş ülkede bunları görmek mümkün.. ve onlara imrenen koskoca bir dünya da onların peşinde.. bugün hemen herkes "maddî refah ve konfor" diyor ve bunların dışındaki değerleri de asla görmüyor ve görmek istemiyor. Ne var ki, ilimlerin o baş döndürücü gelişmelerine, teknolojinin her gün insanoğluna yeni yeni imkânlar sunmasına ve refah, saadet vaadeden onca esbaba rağmen günümüzün insanı çok da mutlu görünmemekte; mutlu görünmek bir yana o her zamankinden daha fazla bir huzursuzluk ve bunalımlar içinde.. zaten başka türlü olması da düşünülmezdi; zira, iman, irfan ve Allah münasebetiyle desteklenmeyen, derinleştirilmeyen, anlamlandırılmayan mücerred dünyevî imkânların ifade edeceği çok fazla bir şey de yoktu.

Bu itibarla da, günümüz insanının şuna buna değil, ne yapıp yapıp yeniden "ahsen-i takvîm" deseninin ifade ettiği çizgiye yönelerek kendini son bir kez daha okuması gerekmektedir. Buna, onun kalbî ve ruhî hayatı açısından farklılığını kavrayarak Yaratıcısıyla münasebetini gözden geçirmesi ve yaratılış gayesine uygun kendi yörüngesine oturması da diyebiliriz. Görünen o ki, kendini doğru okuyacağı âna kadar da insanlığın derlenip toparlanması ve beklediği mutluluğu elde etmesi mümkün olmayacaktır. Hele bir de o, gerçek problemlerini bilemediğinden mânevî açlıklarını lüksle, konforla ve cismanî

hazlarını tatminle gidermeye çalışıyorsa!..

Ülkeden ülkeye ve toplumdan topluma problemlerin vehamet derinliği değişse de, bugün hemen bütün insanlık çok ciddî açmazlarla karşı karşıya bulunmaktadır.. evet, hemen her yerde ve her millette iman ve mârifet adına boşluk yaşayan kitleler, bilerek bilmeyerek bohemce bir hayat içine itilmekte, sürekli hayvanî hisleri tetiklenmekte ve "çakırkeyf" hâle getirilmektedir. Böylesine serâzâd, kuralsız ve ölçüsüz yığınlarda ise, sâlim ruh, sâlim düşünce ve sâlim muhakemenin olamayacağı açıktır. Bu tür yığınlarda olsa olsa şehevânî duygularla tatmin hissi, alkol ve uyuşturucuyla avunma duygusu olur. Böyle bir toplum ise mânen ölmüş ve ölmeden mezara girmiş sayılır.

Bir ölçüde insan olma hissini yitirmiş bu tür derbeder ruhlarda, bir kısım sapık alışkanlıkların, sinir rahatsızlıklarının, streslerin ve depresyonların bulunması ahvâl-i âdiyedendir.. ve maalesef bugün topyekûn bir dünya ile beraber İslâm coğrafyası da bu illetlerle malûl ve çaresizlik içinde en tâli'siz günlerini yaşamaktadır. Bu dünyada fertler hasta ve sarsık, yuva perişan ve dağınık, yığınlar hezeyan içinde ve saldırgan, kaba kuvvet temsilcileri de zalim ve insafsız; kimse bilmiyor işin nereye gittiğini ve insanlığı nasıl bir akıbetin beklediğini…

Evet, bu iç içe belirsizliklerden ve bunalımlardan ötürü bilmiyor çokları ne yaptığını, neye hizmet ettiğini ve nasıl bir çözülüşe doğru gittiğini.. yok çoklarının haberi bu korkunç problemlerin arka planından, millet çapındaki dejenerasyonun gerçek sebeplerinden ve yığınlardaki ruhî deformasyondan. İllet/illetler tam bilinmiyor, dolayısıyla tedavi yöntemleri de büyük ölçüde yanlış.. derdi teşhis edebilmiş kaç insan var, bu her zaman münakaşaya açık bir konu.. onların da kaçına konuşma hak ve imkânı veriliyor Allah bilir...

Bütün bunlardan dolayıdır ki onca refah imkânına rağmen insanlık mutsuz, bezgin, yorgun, hafakanlar içinde ve vicdan darlığıyla kıvrım kıvrım. Ürperten bir boşluk içinde fertler, yığınlar: Fıtrata ters düşme boşluğu.. Sahibini bilememeden kaynaklanan gurbet boşluğu.. iman ve irfandan haberdar olmama boşluğu.. ve nefsânîlik gayyâlarına sürüklenme boşluğu. Bu itibarla da o, her zaman Cehennem koridorlarında yolculuk yapıyor gibi bir endişe içinde ve fevkalâde tedirgin. Ne ömrünü lüks binalarda geçirmesi ne de giyim kuşam, kılık-kıyafetindeki fantezileri onun bu boşluklarına karşı hiçbir şey ifade

etmiyor. Yer yer sarhoşluk hezeyanına sığınılıyor, zaman zaman cismânî ve bedenî arzular arkasında tatmin aranıyor ama nafile, bunların hiçbiri onun içindeki boşluğu doldurmaya yetmiyor; yetmiyor ve günümüzün mânevî dayanaktan mahrum nesilleri hezeyandan hezeyana sürüklenip duruyor.

Geçmişinden kopmuş, geleceğiyle irtibatsız, suça açık bu başıboş ve âdeta cürüm makinesi hâline gelmiş çılgın yığınlar yüzünden hemen her yerde mal-can emniyeti tehdit altında, ırz ve namus kaygısı taşıyanlar endişe içinde, güvenlik sorumluları da her gün karşılarına çıkan çeşit çeşit şekavet şebekeleriyle baş edememenin mahcubiyetiyle iki büklüm. Allah'ın günü bütün bunları televizyon ekranlarında veya gazete sayfalarında gören kimseler, "Acaba insanlığın sonu mu?" endişesine kapılmakta ve semavî bir tokat yiyecekleri korkusuyla tir tir titremekte. Böyleleri haksız da sayılmazlar; zira bir dönemde Sodom ve Gomore böyle bir ruhî çözülüş ve dibe vurmanın öşrüyle yerin dibine geçirilmişti.. Nuh Nebi'nin kavmi bugün yaşanan temerrüd ve hayâsızlığın çeyreğiyle sulara gark edilmişti.. Âd, Semûd ve Eyke halkı bugün yaşananlara şahit olsalardı ihtimal hicaplarından yerin dibine girerlerdi; girerlerdi, zira Âkif'in ifadesiyle:

"Hayâ sıyrılmış gitmiş öyle yüzsüzlük ki her yerde...
Ne çirkin yüzler örtermiş meğer o incecik perde!
Vefâ yok, ahde hürmet hiç, emanet lafz-ı bîmedlûl;
Yalan râic, hıyanet mültezem her yerde, hak meçhûl.
Mefâhir kaynasın gitsin de, kesilsin vicdanlar lâl...
Bu izmihlâl-i ahlâkî yürürken, kalmaz istiklâl!"

Bu tür realiteler muvacehesinde mevcut bâdirelerden sıyrılmanın ve dalâlet seylaplarına kapılıp helâk olmadan kurtulmanın biricik çaresi de Allah'a iman, haşr u neşr inancı, hesap akîdesi ve kendimiz olma istikametinde milletçe yeni bir "ba'sü ba'de'l-mevt" çağrısı olsa gerek. Aksine, dünden bugüne başvurduğumuz muâlecelerin hiçbir işe yaramadığı açıktır.. evet,

"Muzdarip bütün toplum, ilacı bunun iman,
İmana aç ruhlara başka bir derman azap..."

Bekleyip göreceğiz; belki bir gün Cenâb-ı Hak bizim de gözlerimizi açar.